

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİMDALI**

**BONOYA DAYALI OLARAK YAPILAN HACİZ YOLUYLA TAKİPTE ÖDEME
EMRİNE İTİRAZ VE HUKUKİ SONUÇLARI**

Hazırlayan

Sedat KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY

Konya-2018

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİMDALI**

**BONOYA DAYALI OLARAK YAPILAN HACİZ YOLUYLA TAKİPTE ÖDEME
EMRİNE İTİRAZ VE HUKUKİ SONUÇLARI**

Hazırlayan

Sedat KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY

Konya-2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı SEDAT KAYA

Numarası 164233001002

Ana Bilim / Bilim Dalı ÖZEL HUKUK ANABİLİMDALI

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

SEDAT KAYA

20.12.2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	SEDAT KAYA
	Numarası	164233001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK ANABİLİMDALI
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. İBRAHİM ÖZBAY
Tezin Adı	Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları başlıklı bu çalışma 20/12/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY	Danışman	
Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDEMİR	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KODAKOĞLU	Üye	

ÖNSÖZ

Ticari hayatın kendine özgü gereklilikleri alacaklının alacağına mümkün olan en kısa sürede kavuşmasını zorunlu kılar. Bu hususu göz önüne alan kanun koyucu kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip prosedürünü öngörmüştür. Bu takip yolunda borçlunun ödeme emrine itirazı kendiliğinden takibi durdurmaz. Ayrıca, ödeme emrine itirazın resmi yahut imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispatlanması gerekir. Özellikle gelişen teknoloji ve ticari hayatın ihtiyaçları 1932 tarihli İcra ve İflas Kanunu'muzun hükümlerini günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak yorumlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlunun ödeme emrine muhalefet hallerinden biri olan ödeme emrine itiraz kurumu ve hukuki sonuçları incelenmiştir.

Ayrıca, akademik hayata adım attığım günden beri maddi manevi her konuda desteğini gördüğüm ve haklarını asla ödeyemeyeceğim kıymetli hocalarım sayın Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY, Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Ömer GEDİK'e ayrı ayrı teşekkür ederim.

Son olarak kıymetli dostlarım, Müh. Kadir GÜR, Sav. Ali TUNÇ, Arş. Gör. Ahmet Furkan TÜRKDOĞAN, Arş. Gör. Ferhat ÇELİK, Arş. Gör. Ömer Buğra ALİHOCAGİL'e de ayrı ayrı teşekkürü borç bilirim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	SEDAT KAYA		
	Numarası	164233001002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF. DR. İBRAHİM ÖZBAY		
Tezin Adı	Bonoya Dayalı Olarak Yapılan Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz ve Hukuki Sonuçları			

ÖZET

Kambiyo senetlerinden bono, ülkemizde en çok kullanılan kıymetli evraklardan biridir. Alacağı bonoya dayanan bir alacaklının alacağına daha çabuk ve kolay yoldan ulaşabilmesi için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip prosedürü öngörülmüştür. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bu takip yoluna başvurulabilmesi için gerekli olan şartlar incelenmiştir. İkinci bölümde, borçlunun yetki ve imzaya itirazı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, borca itiraz türleri incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Bono, Kambiyo Senedi, Ödeme Emrine İtiraz, İcra Mahkemesi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	SEDAT KAYA			
	Numarası	164233001002			
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
	Tez Danışman	PROF. DR. İBRAHİM ÖZBAY			
Tezin İngilizce Adı	Contesting The Payment Order Based On The Attachment Proceeding Of Satisfying The Debt Arising From Promissory Notes And Its Legal Consequences				

SUMMARY

Bills of bills, one of the most widely used documents in our country. A foreclosure tracking procedure for the bills of exchange is foreseen to allow a creditor based on the bond to be received more quickly and easily. Our study consists of three parts. In the first chapter, the conditions necessary to apply this follow-up path are examined. In the second section, the objection of the debtor to the authorization and signature is examined. In the third chapter, the types of objections to debt are examined.

Keywords: Promissory Notes Bill of exchange, Contesting The Payment Order, enforcement court

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR CETVELİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TAKİBİN TEMEL ÖZELLİKLERİ, TAKİP TALEBİ VE TAKİBİN TARAFLARI

I. TAKİBİN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	3
A. ALACAĞIN BONOYA DAYANMA ZORUNLULUĞU	3
1. Bono ve Bononun Hukuki Niteliği	3
2. Bononun Unsurları.....	5
a. Bononun Zorunlu Unsurları.....	5
b. Bononun Alternatif Zorunlu Unsurları	12
c. Bonoya Yazılan İhtiyari Kayıtlar.....	14
B. BONOYA DAYALI TAKİBİN ÖNCE REHNE MÜRACAAT KURALININ İSTİSNASINI OLUŞTURMASI.....	15
1. Önce Rehne Müracaat Kuralı, Bu Kuralın Amacı ve Hukuki Niteliği	15
2. Önce Rehne Müracaat Kuralına İlişkin Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi.....	18
C. BONOYA DAYALI KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİP İLE DİĞER TAKİP YOLLARI ARASINDAKİ FARKLAR	19

1. Genel Haciz Yoluyla Takip İle Farklar	19
2. Kambiyo Senetlerine Mahsus İflas Yoluyla Takip Arasındaki Farklar	22
II. TAKİP TALEBİ ve TAKİBİN TARAFLARI.....	23
A. TAKİP TALEBİ.....	23
1. Takip Talebinin İçeriği, Takibin Tarafları ve Alacak Tutarı	23
2. Takip Talebinde Bulunmanın Hukuki Sonuçları	24
B. TAKİBİN TARAFLARI	26
1. Takipte Taraf Ehliyeti	26
2. Takip Ehliyeti ve Takipte Temsil	27
a. Takip Ehliyeti.....	27
b. Takipte Temsil	28
3. Takip Arkadaşlığı.....	29
a. Genel Olarak	29
b. Alacaklı Tarafı Takip Arkadaşlığı	30
c. Borçlu Tarafı Takip Arkadaşlığı	35
C. TAKİP ŞARTLARI	36
a. Derdest Takibin Bulunmaması	38
b. Hukuki Yarar	40
c. Belirli Meblağın Altındaki Tüketici Uyuşmazlıklarda Yargıtay'ca Kabul Edilen Takip Şartı	41

İKİNCİ BÖLÜM

ÖDEME EMRİ GÖNDERİLME KOŞULLARI, ÖDEME EMRİNE İTİRAZ KAVRAMI VE TÜRLERİ

I. ÖDEME EMRİ GÖNDERİLMESİ VE ÖDEME EMRİNİN İÇERİĞİ.....	43
A. ÖDEME EMRİ GÖNDERİLMEYEN ÖNCE İCRA MÜDÜRÜNCE YAPILACAK İNCELEMENİN KAPSAMI	43
1. Bononun Aslının İcra Dairesine Tevdi Zorunluluğu	43
2. İbrahim Edilen Senedin Bono Vasfını Haiz Olup Olmadığının İncelenmesi.....	44
3. Takip Talebinde Bulunanın Takip Hakkına Sahip Olup Olmadığının İncelenmesi	45
4. Bononun Vadesinin Gelip Gelmediğinin İncelenmesi	46
a. Genel Olarak	46
b. Bonoda Vade Türleri	48
c. Vadesi Gelmemiş Bononun Takibe Konulması.....	49
B. ÖDEME EMRİNİN İÇERİĞİ	50
II. ÖDEME EMRİNE İTİRAZ İLE ŞİKÂYETİN FARKLARI.....	51
III. ÖDEME EMRİNE İTİRAZ KAVRAMI	53
IV. YETKİ VE İMZAYA İTİRAZ.....	55
A. YETKİ İTİRAZI.....	55
1. Yetkili İcra Daireleri	55
2. Yetkili Olmayan İcra Dairesinin Yetkili Hale Gelmesi.....	57
a. Yetki Kaydı	57
b. Yetkisiz İcra Dairesinde Başlatılan Takibe Süresi İçinde ve Usulüne Uygun Olarak İtiraz Edilmemesi.....	65
c. Yetki İtirazı Sonunda Verilebilecek Kararlar	66
B. İMZAYA İTİRAZ.....	68
1. Genel Olarak	68

2. Bonodaki İmzanın Sahte Olduğu İddiasıyla Açılan Menfi Tespit Davasının İcra Takibine Etkisi.....	69
a. Genel Olarak	69
b. Doktrinde İleri Sürülen Görüşler	70
c. Yargıtay'ın Görüşleri	72
d. Görüşümüz.....	74
3. İmzaya İtirazın İncelenmesi	77
a. Genel Olarak	77
b. Bilirkişi İncelemesi	78
4. İmzaya İtiraz Sonucunda Mahkemece Verilebilecek Kararlar	80
a. İmzaya İtirazın Kabulü Kararı	80
b. İmzaya İtirazın Kabulü Halinde Kötü Niyet Tazminatına Hükmedilmesiyle İlgili Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi	81
c. İmzaya İtirazın Reddi Kararı.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORCA İTİRAZ ve BORCA İTİRAZ SEBEPLERİ

I. BORCA İTİRAZ	85
II. BORCA İTİRAZ SEBEPLERİ	85
A. BONONUN DÜZENLENDİĞİ SIRADA EHLİYETSİZ OLUNDUĞU İTİRAZI	85
1. Genel Olarak	85
2. Ehliyetsizlik İtirazının İspatı.....	87
B. YETKİSİZ TEMSİL İTİRAZI	88
1. Temsilci Aracılığıyla Bono Düzenlenmesi	88
2. Yetkisiz Temsil Halinde Sorumluluk.....	90

3. Yetkisiz Temsil İtirazıyla İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Çeşitli Sorunlar Hakkında Değerlendirmeler.....	92
a. Şirket Kaşesi Üzerine İki İmza Atıldığı İtirazı	92
b. Çifte İmza Kuralına Aykırı Bono Düzenlendiği İtirazı	94
c. Vasinin Vesayet Makamının İzni Olmaksızın Bono Düzenlediği İtirazı	97
C. BONONUN TAHRİF EDİLDİĞİ İTİRAZI.....	98
D. BEDELSİZLİK İTİRAZI	100
1. Genel Olarak	100
2. Hatır Bonosundan Kaynaklanan Bedelsizlik İtirazı.....	101
3. Teminat Bonosundan Kaynaklanan Bedelsizlik İtirazı.....	102
4. Bedelsizlik İtirazının İspatı	104
E. BONONUN ANLAŞMAYA AYKIRI DOLDURULDUĞU İTİRAZI	105
F. BORCUN İTFA EDİLDİĞİ İTİRAZI	108
1. Ödeme İtirazı	108
a. Ödeme İçin İbraz.....	108
b. Tevdi Hakkı	109
c. Ödeme Şartları.....	111
2. Ödeme İtirazının İspatı	113
a. Genel Olarak	113
b. Banka Havale Makbuzunun Delil Niteliği	114
G. ZAMANAŞIMI İTİRAZI	117
1. Genel Olarak	117
2. Zamanaşımına Uğramış Bononun Hukuki Niteliği	119

III. MENFİ TESPİT DAVASINDA ALINAN İHTİYATİ TEDBİR KARARI YOLUYLA TAKİBİN DURDURULMASI.....	122
A. İCRA TAKİBİNDEN ÖNCE AÇILAN MENFİ TESPİT DAVASINDA	123
B. İCRA TAKİBİNDEN SONRA AÇILAN MENFİ TESPİT DAVASINDA	125
1. Genel olarak	125
2. Kanaatimiz	125
SONUÇ	129

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Dergisi
Bkz./ bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
Karş. / karşı.	: karşılaştırınız
KİBB	: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası

Lexpera	: Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi
m.	: madde
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Derneği
MİHDER	: Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
RG	: Resmi Gazete
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
vd.	: ve devamı
Yar.	: Yargıtay
yuk	: yukarıda
Y	: Yıl

GİRİŞ

Kambiyo senetlerinden bononun ekonomik bakımdan çeşitli işlevleri vardır. Kambiyo taahhüdünde bulunan borçlu, öncelikle, vade tarihine kadar kredi temin etmekte, alacaklı ise, tedavül kabiliyetini haiz bir kıymetli evrakı teslim alarak alacağını güvence altına almaktadır. Böylece, bononun kredi ve teminat işlevi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, uygulamada özellikle bankaların bono bedelini kırdırmak suretiyle gelir elde etmeye çalışmaları bononun yatırım işlevinin de olduğunun göstergesidir.

Yukarıda değinilen işlevleri sebebiyle, bono uygulamada en çok kullanılan kıymetli evraklardan biri olmuştur. Bu durumu öngören kanun koyucu, kambiyo senetlerinden kaynaklanan alacağın ödenmemesi üzerine alacaklının alacağına kolay ve çabuk yoldan ulaşabilmesini sağlamak amacıyla ilamsız icra prosedürü içinde kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yolunu öngörmüştür. Bu takip yolunda ödeme emrine itiraz süreleri de daha kısadır ve ödeme emrine itiraz edilmesi takibi kendiliğinden durdurmaz (İİK m. 168/f. 1, 4-5 bent)

Ayrıca, kambiyo senetlerinde geçerli olan “hukuki görünüşe itimat ilkesi” sebebiyle aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılan borçlu her türlü itiraz sebebinin bonoyu elinde bulunduran alacaklıya karşı ileri süremeyecektir. Kaldı ki, icra mahkemesinde ödeme emrine itirazın ancak resmi belge yahut imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispatlanması zorunlu olduğundan, belgeye bağlanması mümkün olmayan, yanıltma, aldatma, korkutma gibi sebeplerle bono bedelinin ödenmek zorunda olunmadığı itirazı icra mahkemesince dinlenmeyecektir.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri hariç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde öncelikle, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurmak için gerekli olan şartlar incelenecektir. Bu çerçevede takibin kambiyo senetlerinden bonoya dayanma zorunluluğu ortaya konularak, bononun unsurları ve unsur eksikliği halinde söz konusu belgenin delil değeri incelenecektir. Daha sonra, takipte taraf ehliyeti, takip ehliyeti, takipte temsil hususları başta olmak üzere takipte özel durumlar ortaya konulacaktır. Ayrıca, dava yolu bakımından öngö-

rülen dava şartlarının icra hukuku çerçevesinde takip şartları olarak ne ölçüde uygulanabileceği tartışılacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, öncelikle borçluya ödeme emri gönderilmesi ve ödeme emrinin içeriği incelenecek, sonrasında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine muhalefet yollarından şikâyet ve ödeme emrine itiraz yolu incelenecektir. Bu yapılırken de anılan iki muhalefet arasındaki belli başlı farklara değinilecek ve kambiyo senetlerinde şikâyet hususunda ayrıntılı açıklamalardan özellikle kaçınılacaktır.* Burada özellikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹'nin yürürlüğe girmesinden sonra doktrin ve uygulamada ortaya çıkan çeşitli sorunlar hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, bu takipte borca itiraz edilmesi hususu incelenecektir. Bu yapılırken de maddi hukuk bakımından borçlu olunmadığına yönelik olarak ileri sürülebilecek her türlü itiraz sebebi ayrı ayrı incelenmek yerine yalnızca icra mahkemesi önünde dinlenebilecek olan itiraz sebepleri incelenecektir. Bu kısımda incelenen borca itiraz sebeplerinden hemen hemen her birinin oldukça kapsamlı alanlar olması sebebiyle öncelikle borca itiraz sebebi tanıtılarak yetinilecek ve esasen borca itirazın icra mahkemesi önünde ispatı hususuna değinilecektir. Burada özellikle 1932 tarihli İcra ve İflas Kanunu^{***}'muzu ispat hukuku bakımından günümüz ihtiyaçlarına göre yorumlanmasına özen gösterilecektir.

* Nitekim bu hususta daha önceden kapsamlı incelemeler yapılmıştır. Bkz. **Aydın**, Muzaffer, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takipte Şikâyet, Ankara, 2011; **Basım**, Aybüke, Borçlunun Kambiyo Hukuku Bakımından Şikâyeti, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Emel Hanaağası), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.

** 12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG 04.02.2011, S. 27836).

*** 09.06.1932 tarih ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (RG. 19.06.1932, S. 2128).

BİRİNCİ BÖLÜM

TAKİBİN TEMEL ÖZELLİKLERİ, TAKİP TALEBİ VE TAKİBİN TARAF LARI

I. TAKİBİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

A. ALACAĞIN BONOYA DAYANMA ZORUNLULUĞU

1. Bono ve Bononun Hukuki Niteliği

Kambiyo senetlerinden bono (emre muharrer senet), Türk Ticaret Kanunu² (TTK)'nun kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabının, kambiyo senetleri hakkındaki dördüncü kısmının ikinci bölümünde, 776 ila 779. maddeler arasında yalnızca dört maddede düzenlenmiştir. Anılan dört maddenin ilk ikisi bononun unsurlarını ve unsur eksikliklerini; üçüncüsü, bonoya uygulanacak poliçe hükümlerine yapılan atıfları; son hüküm ise, bonoyu düzenleyen sorumluluğu hakkındaki hükümleri içermektedir (TTK m. 776-779).

Uygulamada bononun kullanım yoğunluğu poliçeye göre daha fazladır. Sigortacılık ve dış ticaret işlemleri istisna tutulursa, ülkemizde poliçenin hemen hemen hiç kullanılmadığı belirtilmektedir.³ Ancak, Cenevre Yeknesak Kuralları'nda poliçenin bonoya göre ayrıntılı olarak düzenlenmesi ve Mehaz İsviçre Borçlar Kanunu'nun da aynı esası benimsenmesi sebebiyle, Türk Ticaret Kanunu'nda da poliçe hükümleri ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve poliçeye ilişkin hükümlerin bonoya uygulanması atıf yoluyla sağlanmıştır (TTK m.778).⁴

Bono, belirli miktar paranın ödenmesi taahhüdünü içeren ve soyut borç ikrarı niteliği taşıyan, belirli şekil şartlarını haiz kıymetli evrak olarak tanımlanabilir.⁵ Bo-

² 13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (RG. 14.01.2011, S. 27846).

³ **Eriş**, Gönen, Kıymetli Evrak Poliçe, Bono, Çek, Makbuz Senedi, Varant, Ankara, 2014, s. 538.

⁴ **Öztan**, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 21. Baskı, Ankara, 2017, s. 205; **Pulaşlı**, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 6. Baskı, Ankara, 2018, s. 229; **Bozer**, Ali/**Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı Ankara, 2017, s. 169; **Kayar**, İsmail, Ticaret Hukuku 5. Baskı, Ankara, 2018, s. 663; **Karayalçın**, Yaşar, Ticaret Hukuku Dersleri II (Kambiyo Senetleri), 3. Baskı, 1964, s. 51; **Can**, Saffet, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Poliçeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağına Uygunluğu Üzerine", *TBB*, S. 64, 2006, s. 306.

⁵ **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, İstanbul, 2015, s. 129; **Uyar**, Talih, "Bono'nun (Emre Yazılı Senet'in) Geçerlilik Koşulları", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 130, 2013, s. 159; **Tekil**, Fahiman, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, 1994, s. 154; **Bozgeyik**, Hayri (**Karahan**, Sami/**Arı**, Zekeriya/**Saraç**, Ta-

noyu düzenleyen, bono bedelini senedin ilk hamili olan lehtara ya da senedin yetkili hamiline ödemeyi taahhüt etmektedir. Bu sebeple, poliçeden farklı olarak, bonoda ikili ilişki söz konusudur.⁶ Deyim yerindeyse, poliçede yer alan keşideci ve muhatap, bonoda birleşerek tek bir kişi (düzenleyen) halini almıştır. Bu çerçevede, bono düzenlenmesini bir kimsenin kendi üzerine poliçe keşide etmesine benzetmek mümkündür. Şu halde, bonoda muhatapla düzenleyenin aynı kişi olmasının ortaya çıkardığı farklılık dışında poliçe ve bono arasında esaslı bir farklılık bulunmadığı ve poliçeye ilişkin hükümlerin, kural olarak, bono hakkında da uygulanabileceği söylenebilir (TTK m. 778).⁷

Adi senetler ile bono arasında bir takım farklar mevcuttur. Buna göre, bir senedin bono vasfını haiz olabilmesi için kanunda öngörülen zorunlu unsurları eksiksiz olarak taşıması gerekir (TTK m. 776). Yine, bonodan kaynaklanan alacağın tahsilinde alacaklı lehine kolaylaştırılmış takip usulü öngörülmüş olması bonoyu adi senetlerden ayıran diğer bir husustur. Ayrıca bir adi senedin elektronik imza ile düzenlenmesi mümkün iken; bononun elektronik imza ile düzenlenmesi mümkün değildir (karş. TBK m. 15/f. 1; 5070 s.lı K. m. 5/f. 1; TTK m. 1526). Bonoyu adi senetlerden ayıran diğer bir özellik ise, bu tür senetlerin kolayca tedavül edebilme kabiliyetine sahip olmasıdır. Zira, bono esasen tedavül amacıyla düzenlenmesine karşın; adi senetler esas itibarıyla bir hukuki işlemin/ilişkinin ispatını sağlamak amacıyla düzenlenir.⁸

Yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde bonoyu ispat hukuku bakımından şekil şartları ve etkileri arttırılmış adi senet olarak tanımlamak mümkündür.⁹ Ancak, ge-

hir/Ünal, Mücahit), Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Konya, 2015, s. 329; **Kınacıoğlu**, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 1993, s. 301; **Can**, Mertol, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 2012, s. 130.

⁶ **Kayıhan**, Şaban/**Yasan**, Mustafa, Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2016, s. 87.; **Bozgeyik**, (Karahan/Arı/Saraç/Ünal), s. 329; **Pulaşlı**, s. 225; **Bozer/Göle**, s. 170; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 22. Baskı, İstanbul, 2018, s. 300.

⁷ **Öztaş**, Kıymetli, s. 207.

⁸ Kambiyo senetleri ile adi senet arasındaki farklarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Bahtiyar**, Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2018, s. 12-13; **Bozer/Göle**, s. 18-19; **Yüksel Bozkurt**, Armağan, “İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri”, *BATİDER*, C. 24, S. 501, 2008, s. 505.

⁹ **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara, 2016, s. 294. Başka bir görüşe göre, bono vasfının kazanı-

çerli bir bononun düzenlenmesi için resmi bir makama ihtiyaç duyulmadığından bono resmi senet değildir.¹⁰ Esasında ispat hukuku çerçevesinde adi senet olarak kabul edilebilecek olan bononun yukarıda değinilen özellikleri ve takip prosedüründe ödeme emrine itiraz edilmesinin kendiliğinden takibi durdurulmaması hususları birlikte değerlendirildiğinde anılan takip yolunun ilamlı icra prosedürüne yaklaşmaktadır.¹¹

2. Bononun Unsurları

Bir senedin bono olarak kabul edilebilmesi için TTK m. 776 hükmünde öngörülen unsurları tam olarak taşıması gerekir. Bu unsurlar, doktrinde, bononun zorunlu, alternatif ve ihtiyari unsurları olmak üzere üç gruba ayrılarak incelenmektedir.¹² Çalışmamızın bu kısmında bu sınıflandırma esas alınarak açıklamalarda bulunulacak ve her bir unsurun ispat hukuku çerçevesinde de değerlendirilmesi yapılacaktır.

a. Bononun Zorunlu Unsurları

Geçerli bir bonodan söz edilebilmesi için “bono” veya “emre yazılı (muharrer) senet” kelimesinin, belirli bir bedeli kayıtsız şartsız ödeme vaaadinin, lehtarın adının, düzenleme tarihi ve düzenleyenin imzasının bono üzerinde bulunması zorunludur (TTK m. 776). Bu unsurlardan herhangi birinin eksik olması halinde söz konusu senet bono niteliğini haiz olamayacaktır (bkz.TTK m. 777/f. 1, f. 4).¹³

(1) “Bono” veya “Emre Yazılı Senet” Kelimesi

Bir senedin bono olarak kabul edilebilmesi için, senet metninde “bono” veya “emre yazılı (muharrer) senet” kelimesinin ya da senet yabancı dilde yazılmışsa, o

labilmesi için Türk Ticaret Kanunu’nda belirli şekil şartları öngörülmesi ve takip hukuku bakımından da özel hükümler ihdas edilmesi sebebiyle bono şekil şartları ve etkileri artırılmış ödeme vaadi olarak tanımlanabilir (Öztan, Kıymetli, s. 206).

¹⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 294; Deliduman, Seyithan, “Medeni Usul Hukukunda Senet ve Senetle Yazılı Şekil Arasındaki İlişki”, *AÜEHFD.*, C. IV, S. 1-2, 2000, s. 424.

¹¹ Postacioğlu, İlhan, İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 1982, s. 698. Nitekim Üstündağ, bu takip yolunu ilamlı icra prosedürünün bir alt başlığı şeklinde incelemektedir. Bkz. Üstündağ, Saim, İcra Hukukunun Esasları, 2. Baskı, İstanbul, 1975, s. 415.

¹² Poroy/Tekinalp, s. 301; Bozer/Göle, s. 173; Pulaşlı, s. 226; Eriş, s. 538.

¹³ Helvacı, Mehmet, “Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *İÜHFMD C. LXXI, S. 2, 2013*, s. 16; 231 sayılı Vergi Usul Kanunu’na göre vergi mükelleflerinin düzenledikleri bonolarda vergi dairesi ve vergi numarasının yazılma zorunluluğu getirilmesinin amacı vergi düzeniyle ilgili olup bu hususun eksikliği bono vasfını etkilemez (Moroglu, Erdoğan, “Bono ve Poliçelerde Yeni Şekil Koşullarının Hukuki Anlamı,” *Makaleler*, İstanbul, 2010, s. 193).

dilde bono kelimesinin karşılığı¹⁴ olan kelimenin bulunması şarttır (TTK m. 776/f. 1; f. 4).¹⁵

Bonoda bulunması gereken diğer tüm zorunlu unsurlar tam olmasına karşın senette yalnızca “bono” veya “emre yazılı senet” kelimelerinden en az birinin yer alması halinde, söz konusu senet, emre yazılı ödeme vaadi niteliğinde olacaktır. Emre yazılı ödeme vaatleri hakkında ise, Türk Ticaret Kanunu’nun araya girme suretiyle ödemeye ilişkin hükümleri ile İcra ve İflas Kanunu’nun kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe ilişkin hükümleri (İİK m. 167 vd.) uygulanmaz (TTK m. 830/f. 1, 2).¹⁶

(2) Kayıtsız Şartsız Belirli Bir Bedeli Ödeme Vaadi

Bir senedin bono vasfını kazanabilmesi için bono metninde belirli bir bedeli ödeme vaadinin bulunması ve bu vaadin senetten rahatlıkla anlaşılabilmesi gerekir. Bu bakımdan, bedelin senet dışındaki bir takım bilgi veya belgeler aracılığıyla belirlenebilir olması halinde dâhi bono, geçersiz olacaktır. Örneğin, “21 Haziran tarihli faturanın bedelini ödeyeceğim”, “Ocak ayında aldığım malların bedelini ödeyeceğim”, “4 ton kömür bedelini ödeyeceğim” şeklindeki ifadelerin senette yer alması halinde söz konusu senet bono vasfını kazanamayacaktır.¹⁷ Ayrıca, Yargıtay’ın 19.02.1947 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı¹⁸’nda altının (taşınır) mal hükmünde

¹⁴ Bono kelimesini karşılamak üzere, İngilizcede “Promissory Note”; Almancada “Eigener Wechsel”; İtalyancada “Vaglia Cambiario” terimleri kullanılmaktadır (Tekil, s. 157). Yargıtay bir kararında, bononun yabancı dilde düzenlenmesi halinde senedin imza edildiği ülke ve ödeme yeri hukukunu bilen tercihen ticaret hukuku alanında görevli hukukçu bilirkişiye inceleme yaptırılması gerektiğini belirtmiştir. (bkz. 12. HD. 07.10.2003 tarih E. 2003/15420, K. 2003/19351) (Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 162).

¹⁵ Öztan, Bilge, Kıymetli Evrak Hukuku 2. Baskı, Ankara, 1997, s. 982-983; Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 161; Pulaşlı, s. 226; Poroy/Tekinalp, s. 150.

¹⁶ Pulaşlı, s. 227; Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 161; Can, s. 132; Öztan, s. 208; Poroy/Tekinalp, s. 307-308; Bozer/Göle, s. 174; Ülgen/Helvacı/Kendiğelen/Kaya, s. 130.

¹⁷ Poroy/Tekinalp, s. 151; Pulaşlı, s.128; Ülgen/Helvacı/Kendiğelen/Kaya, s. 131. Ayrıca “1095 adet Türkiye İş Bankası Fon 806 bedelini ödeyeceğim.” biçimindeki ifadenin belirli bir bedeli belirtmemesi sebebiyle bonoyu geçersiz kılacağı yönünde bkz. 12. HD. 07.04.2011 tarih E. 2011/24574, K. 2012/5965 (Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 166).

¹⁸ Yar. İBK 19.02.1947 tarih E. 1946/15, K. 1947/7 (Pulaşlı, s. 121).

olduğu belirtildiğinden, altın üzerinden düzenlenmek istenen senet bono vasfını haiz olamayacaktır.¹⁹

Ayrıca, nakit para söz konusu olmak kaydıyla, herhangi bir para birimi üzerinden bono düzenlenmesi mümkündür.²⁰ Senette, “2.000 USD veya karşılığı TL ödeyeceğim” biçimindeki bedel kaydı bonoyu geçersiz kılmaz. Zira, TBK m. 99/f. 2 hükmüne göre, yabancı para birimiyle borç kararlaştırılması ve aynen ödeme kaydı konulmaması halinde borçlu, ödeme günündeki rayiç üzerinden ülke parasıyla da ödemede bulunabilir. Ancak, bedelin “2.000 USD veya 1500 EURO ödeyeceğim” şeklinde alternatifli olarak gösterilmesi mümkün değildir. Zira, bu halde belirli bir bedelin varlığından söz edilemez.²¹ Buna karşılık, Yargıtay bir kararında cinsi belirtilmeksizin sadece dolar üzerinden düzenlenmiş senedin TTK m. 776/1, b bendi hükmüne aykırılık teşkil etmeyeceğini zira, Türkiye sınırları içinde yaygın olarak işlem yapılan para biriminin Amerikan Doları olduğunu belirtmiştir.²²

Belirli bir bedelin ödenmesi vaadini içeren bononun herhangi bir kayda veya şarta da bağlanmaması gerekir.²³ Örneğin; “satılan mallar teslim edildiği takdirde ödeyeceğim”, “arazinin tapuya tescilinin yapılması halinde ödeyeceğim”, “bu senet aramızdaki sözleşme şartlarına uyulduğu takdirde geçerlidir” gibi ifadelerin senet üzerinde yer alması halinde, söz konusu senet kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi niteliğini taşımayacağından bono vasfını haiz olamayacaktır.²⁴

¹⁹ **Bozer/Göle**, s. 72; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 452; **Poroy/Tekinalp**, s. 152; Aksi yönde tedavülde bulunan Cumhuriyet Altını üzerinden geçerli bir bono düzenlenebileceği hususunda görüş için bkz. **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Baskı, Bursa, s.72.

²⁰ **Bozer/Göle**, s. 71-72; **Poroy/Tekinalp**, s. 152.

²¹ **Tekil**, s. 110; **Pulaşlı**, s. 121; **Kınacıoğlu**, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 1993, s. 131.

²² “Cinsi belirtilmeksizin sadece Dolar yazılması kambiyo senedi vasfını etkilemez. Başka bir anlamla çek vasfını ortadan kaldırmaz. Türkiye’de yaygın olarak Amerikan Doları kullanılmaktadır. Öte yandan Türkiye hudutları dahilinde yaygın olarak işlem yapılan para birimi Amerikan Doları olup, ayrıca tefriki yapılmayan hallerde, cinsi belirtilmeksizin Dolar yazılmasından anlaşılması gereken de Amerikan Doları’dır” 12. HD. 20.04.2004 tarih E. 2004/5489, K 2004/9783 (KİBB, E.T. 18.11.2018).

²³ **Poroy/Tekinalp**, s. 152; **Bozer/Göle**, s. 177; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 132; **Kayar**, s. 667.

²⁴ **Kaçak**, Nazif, Tüm Yönleriyle Bono-Poliçe-Çek, 4. Baskı, Ankara, 2008, s. 87; Yar. 12. HD. 03.06.2010 tarih E. 2010/1493, K. 2010/13909 (KİBB, E.T. 20.05.2018). Yar. 12. HD. 12.05.2011

(3) Kime veya Kimin Emrine Ödenecekse Onun (Lehtarın) Adı

Düzenleyen tarafından gösterilen ilk alacaklıya (hamile) lehtar denir. Bono kime veya kimin emrine düzenlenecekse onun adının bonoda yer alması zorunludur (TTK m.776/f. 1, e bendi). Şu halde, bononun hamiline yazılı olarak düzenlenemeyeceği söylenebilir.²⁵

Bonoda lehtar olarak gösterilen kişinin mutlaka gerçek veya tüzel kişiliği haiz olması gerekir. Lehtarın gerçek kişi olması halinde, adı ve soyadı; tüzel kişi olması halinde ise, ticaret unvanını bonoda gösterilmelidir. Bu bakımdan, senette lehtar adının, işletme adı, topluluk adı, veya adi şirket olarak gösterilmesi halinde söz konusu senet bono vasfını haiz olamayacaktır.²⁶ Ancak, uygulamada ciro zincirinde yer alan lehtar cirosundan hareketle lehtarın kimliğinin belirlenebilir olduğu hallerde, senedin bono vasfını yitirmeyeceği kabul edilmektedir.²⁷ Yine Yargıtay'a göre, lehtarın kim olduğunun anlaşılabilmesi kaydıyla, bononun lehtar hanesinde kısaltılmış unvanın kullanılabilmesi mümkündür.²⁸ Şu halde, Yargıtay'ın kıymetli evrak hukukunda ge-

tarih E. 2011/28039, K. 2012/9318; 12. HD. 21.11.2006 tarih E. 2006/21110, K. 2006/23980 (Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 163) .

²⁵ **Göle**, Celal, "Kambiyo Senetlerinde Lehtarın Belirsizliği", *BATİDER*, C. 14, S. 3, 1989, s. 20; **Öztan**, Kıymetli, s. 81; **Kayhan/Yasan**, s. 89; **Pulaşlı**, s. 228; **Saraç** (Karan/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 179.

²⁶ **Tekil**, s. 110; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 168; **Kaçak**, s. 44-45; **Göle**, Lehtarın Belirsizliği, s. 19 vd.; "Senet lehtarı "as ticaret" olarak gösterilmiştir. Kanuna göre, bonoda ödeme kime yapılacaktır, onun adı (ve soyadının) tüzel kişi ise, ticaret unvanının gösterilmesi şarttır. Takip konusu belgede bu unsurun eksikliği halinde senet bono niteliği taşımaz." Yar. İBK 08.07.1968 tarih E.1968/23, K. 1968/36, (**Pulaşlı**, s. 228); "Lehtar olarak işletme adının gösterilmesi halinde senet bono niteliğinde değildir." Yar. 12. HD. 11.11.1980 tarih E.1980/6826, K. 1980/8046 (**Bozer/Göle**, s. 185, dn. 45); "Lehtar olarak adi şirket gösterilemez." Yar. 12. HD. 18.03.2013 tarih E.2013/908, K. 2013/9988 (KİBB E.T. 20.05.2018).

²⁷ "Davacı lehtar hanesinde "Uyar Dershanesi" yazan bonoyu imzalamış, bilahare senedin arkasına "Uyar Egt. Öğr. Ltd.Şti kaşesi ile imzalayarak ciro edilmiştir. Davacı dava konusu bononun lehtarını bulunmadığından kambiyo senedi vasfında olmadığını ileri sürmektedir... Kural olarak kambiyo senetlerinde Lehdar hanesine hakiki ve hükmi şahsın belirli şekilde yazılması şarttır. Ne var ki, Lehdarın eksik ifade edilmesi ve bunun sonradan belirli hale dönüştürülmesi durumunda az yukarıda açıklanan kuralın tamamlanmış olduğunun kabulü gerekir. Dahası bononun bu yönde usulsüzlük durumunu bilen ve imzalayan borçlunun daha sonra bu eksikliğe dayanması Medeni Kanununun 2'nci maddesi ile bağdaşmaz. Öte yandan bononun ciro şerhinde Lehdarın tam hüviyeti belirlenmiş olmakla eksikliğin tamamlanmış olduğu da açıktır." Yar. HGK 14.03.2001 tarih E. 2001/11-199, K. 2001/244 (KİBB E.T. 20.05.2018).

²⁸ "İcra takibine dayanak yapılan bononun lehdar hanesinde sadece 'A... dersanesi' ibaresi yazılıdır. Senet lehdarının (Gaziantep A...Özel Eğitim ve Sağlık Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti) olduğu ve bu nedenle tüzel kişiliğinin bulunduğu, takip taleptanesi ekindeki vekaletnamenin müstenidatından anlaşılmaktadır. Gerek Dairemizin ve gerekse HGK.nun yerleşik içtihatlarına göre lehdar hanesinde kısaltılmış unvanı yazılı olan tüzel kişinin bu sıfatının doğrulanmış olması durum-

çerli olan şekilde sıkı sıkıya bağlılık ilkesini hak kayıplarına sebep olmamak amacıyla, katı yorumlamadığı ve esas itibariyle işlemi ayakta tutma eğiliminde olduğu söylenebilir.²⁹

(4) Bononun Düzenleme Tarihi

Bononun düzenleme tarihinin senet üzerinde gösterilmesi zorunludur. Düzenleme tarihi gösterilmemiş bir senet bono niteliğini haiz olamayacaktır (TTK m.776/f. 1, f bendi).³⁰ Düzenleme tarihini içermeyen bir senet (bono düzenleme girişimi) tahvil³¹ yoluyla adi senet olarak kabul edilebilir.³² Her ne kadar bu belgenin düzenleme amacı asıl borç ilişkisinin yanında bir kambiyo ilişkisi de meydana getirmek olsa da; bir belgenin adi senet olarak kabul edilmesi için mutlaka aleyhe delil oluşturma ama-

larında bononun tüzel kişi adına düzenlendiği kabul edilmektedir. Bu durum senedin bono vasfını etkilemeyeceği gibi TTK'nun 688. (6102 sK. m. 776) maddesine aykırılık teşkil etmez. Yar. 12 .HD. 07.12.2000 tarih E. 2000/18031, K. 2000/19243, (KİBB, E.T.18.05.2018). Aynı yönde kararlar için bkz. Yar. 12. HD. 11.09.2000 tarih E., 2000/11357, K. 2000/12498, (**Kaçak**, s. 46) ; Yar. 12. HD. 20.10.2011 tarih E. 2011/2886, K. 2011/20290, (**Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 168). “*Fazilet Mobilya*” sözcükleri yazılı olmakla birlikte bononun arka yüzünde ticaret ünvanını da kapsayan şirket kaşesinin bulunması halinde bononun geçerli olacağı yönünde karar için bkz. Yar. 12. HD. 27.11.2011 tarih E. 2011/12674, K. 2011/30936 (**Eriş**, s. 584). Kısaltılmış ünvanın kullanılması halinde lehtar kesinlikle tanınabiliyorsa bononun geçerli sayılması gerekir (**İmregün**, s. 114).

²⁹ **Kandemir**, Zeynep, Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyari Unsurlar, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Helvacı) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s. 57. Kambiyo senetlerinde işlemin ayakta tutulması ilkesinin çok sınırlı hallerde uygulama alanı bulabileceği gerekçesiyle Yargıtay uygulamasının yerinde olmadığı görüşü için bkz. **Mersin**, Utkan, “Birden Fazla Vadeyi İçeren Bononun Geçerliliği-Yargıtay Karar İncelemesi”, *Cevdet Yavuz’a Armağan*, C. 2, *MÜHFHAD*, Özel Sayı, C. 22, S. 3, 2016, s. 1959.

³⁰ **Bozer/Göle**, s. 186; **Poroy/Tekinalp**, s. 163; **Kayar**, s. 667-668; **Pulaşlı**, s. 129; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 175. Düzenleme tarihi, senedi düzenleyen ehliyetli olup olmadığı, temsilci aracılığıyla düzenlenen senetlerde temsil yetkisinin bulunup bulunmadığı, görüldüğünde veya görüldükten belli bir süre sonra vadeli bonolarda senedin 1 yıl içinde ödenmek üzere ibraz edilip edilmediği, düzenleme tarihinden belli bir süre sonra ödenecek bonolarda sürenin hesabı, düzenleyen iflası halinde iflasın ilanından önce mi, sonra mı düzenlendiğinin tespiti bakımından önem taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Bahtiyar**, Mehmet, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkânsızlığı,” *BATIDER*, C. XX, S. 1, 1999, s. 41-46.

³¹ Tahvil, geçerlilik şartlarını taşımaması sebebiyle batıl olan bir hukuki işlem yerine geçerlilik şartları gerçekleşen başka bir hukuki işlemin ikame edilmesidir (**Havutçu Akdemir**, Ayşe, “Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili”, *DEÜHFD*, Prof. Dr. Kudret Ayter’e Armağan, C. III, S. 1-4, 1987, s. 651).

³² **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 497; **Poroy/Tekinalp**, s. 170; **Kınacıoğlu**, s. 144; **Havutçu Akdemir**, s. 670.

cıyla düzenlenme zorunluluğu yoktur.³³ Şu halde, düzenleme tarihi bulunmayan belgenin içerik itibariyle bir hukuki işlemi yansıtması ve aleyhine delil olarak ileri sürülen kimse tarafından imzalanmış olması şartıyla, adi senet niteliğini haiz olacağı söylenebilir.³⁴ Nitekim, Yargıtay'ın istikrarlı kararları da düzenleme tarihi eksik olan belgenin adi senet niteliğinde olduğu yönündedir.³⁵

Bonoda düzenleme tarihinin bulunması zorunlu olmakla birlikte bu tarihin gerçeğe uygun olması gerekmez.³⁶ Bu tarih açık şekilde gün, ay, yıl olarak yazılmalıdır. Bununla birlikte açıkça tarih belirtilmemiş olsa dahi, yazılan ifadelerin tarihe dönüştürülebildiği hallerde bono geçerliliğini korur. Örneğin, düzenleme tarihi olarak “Cumhuriyet Bayramı 2018”, “Zafer Bayramı 2018” gibi tek bir günü karşılayacak şekilde yazılırsa bu halde bono geçerli olacaktır.³⁷ Ancak, “2018 Kurban Bayramı”, “Ramazan Bayramı 2018” gibi bir tarih düzenleme tarihi olarak yazılırsa bu halde

³³ **Kuru**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul, 2016, s. 346; **Atalı**, Murat/**Ermenek**, İbrahim/**Erdoğan**, Ersin, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2018, s. 498; **Görgün**, Şanal/**Börü**, Levent/**Toraman**, Barış/**Kodakoğlu**, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Ankara, 2018, s. 492.

³⁴ **Keser**, Salih, Medeni Yargılama Hukukunda Delil Başlangıcı, İstanbul, 2016, s. 105; **Tok**, Ozan, Medeni Usul Hukukunda Delil Başlangıcı, Ankara, 2016, s. 63; **Tekil**, s. 102; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 304. Önemle belirtmek gerekir ki, bono metninden anlaşılacak hukuki işlem yalnızca mücerret borç ikrarı şeklinde olduğundan ispat edilmek istenen hukuki işlemin, özellikle miktar bakımından, düzenleme tarihi eksik olan belgedeki bedele eşit olması gerekmektedir. (**Konuralp**, Haluk, Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı, Ankara, 2009, s. 65).

³⁵ “Dayanılan senet, düzenleme tarihi bulunmadığı için bono niteliğinde olmadığına göre olayda on yıllık zamanaşımı süresi uygulanır.” Yar. 13. HD. 01.03.2005 tarih E. 2004/16169, K. 2005/3047 (**Keser**, s. 105, dn. 408); “İhdas tarihi taşımayan senet (e) TTK m. 688 ve 689. maddeleri gereğince bono değil adi senet hükmünde olduğundan on yıllık zamanaşımı süresine tabidir.” İİD 21.12.1967 tarih E.1966/12081, K. 1967/11979 (**Moroğlu**, Erdoğan/**Kendigelen**, Abuzer, İçtihatlı Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 10. Baskı, İstanbul, 2014, s. 670 ; “Davacının takipte dayandığı belgeler, tanzim tarihleri yazılı olmadığı için kambyo senedi niteliğinde değilse de, imzası davalı tarafından inkâr edilmediği için adi borç senedi mahiyetindedir.” Yar. 19. HD. 28.01.2001 tarih E. 2001/228, K. 2001/4107 (**Moroğlu**/**Kendigelen**, s. 658); “TTK m. 686/6'ncı maddesi uyarınca, bonoda tanzim tarihi yoksa senet adi senet sayılır ve bu halde protesto hükümleri de uygulanmaz.” bkz. Yar. 11. HD. 22.11. 2004 tarih E. 2004/2231, K. 2004/11268 (**Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 206, dn. 3).

³⁶ **Ülgen**/**Helvacı**/**Kendigelen**/**Kaya**, s. 137; **Bahtiyar**, Keşide Tarihi, s. 48; **Kınacıoğlu**, s. 135; “Bonoda tanzim tarihi bulunduğu ve bunun da vadeden önceye ait olduğuna göre bu tarihin gerçeği yansıtıp yansıtması sonuca etkili bulunmamaktadır.” Yar. HGK 07.10.2009 tarih E. 2009/12-367, K. 2009/411; aynı yönde bkz. Yar. HGK 23.10.1996 tarih E. 1996/12-555 K. 1996/714 (KİBB, E.T. 20.05.2018).

³⁷ **Bozer**/**Göle**, s. 187; **Bahtiyar**, Keşide Tarihi, s. 46.

senet bono vasfını haiz olmaz. Zira, bu halde bononun düzenleme tarihinin hangi gün olduğu kesin biçimde belli değildir.³⁸

Yukarıda değinilen kambiyo senetlerinde işlemin ayakta tutulması prensibinin bir görünümü de, düzenleme tarihi olarak takvimde mevcut olmayan bir günün bono üzerinde belirtilmiş olması halinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim, Yargıtay'a göre, 30 Şubat, 31 Nisan gibi günler takvimde yer almasa da takvimdeki diğer aylarda böyle günlerin bulunması sebebiyle bu tarihlerin dikkatsizlik veya sehven yazıldığı kabul edilerek bono vasfının korunduğu sonucuna varılmalı ve düzenleme tarihi olarak o ayın son günü kabul edilmelidir.³⁹

(5) Düzenleyenin İmzası

Senet metninde yer alan irade beyanının kime ait olduğunun belirlenmesi ve böylece kimin borçlandığının anlaşılması bakımından bono üzerinde düzenleyenin imzasının bulunması şarttır (TTK m.776/f. 1, g bendi). Düzenleyenin imzasının senet metnini kapsayacak şekilde bononun alt kısmına, mutlaka el yazısıyla (ıslak imza), atılması gerekmektedir.⁴⁰ Şu halde, borç altına giren kimsenin, mühür, kaşe gibi mekanik aletle ya da elle yapılan veya onanmış bir işaret yahut şahit kullanarak geçerli bir bono düzenlemesi mümkün değildir (TTK m. 756).⁴¹

Düzenleyenin imzasının bulunmaması sebebiyle bono niteliğini kazanamayan belgenin adi senet olarak da kabul edilmesi mümkün değildir. Zira, adi senetler ba-

³⁸ **Poroy/Tekinalp**, s. 163; **Pulaşlı**, s. 126.

³⁹ “Her ne kadar Şubat ayının 30. günü söz konusu olamaz ise de, tanzim tarihinin bu şekilde gösterildiği hallerde bunun yanlışından kaynaklandığının ve bu eksikliğin bononun niteliğini etkilemediğinin ve tanzim tarihinin Şubat ayının son günü olarak yazıldığı kabulü gerekir. “ Yar. HGK 21.06.2000 tarih E. 2000/12-1011, K. 2000/1076 (KİBB, E.T. 20.05.2018); aynı yönde karar için bkz. 12. HD. 12.12.2000 tarih E. 2000/5759, K. 2000/8600 (**Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 178).

⁴⁰ Elle atılacak imzanın şekli konusunda Kanunda özel bir düzenleme mevcut değildir. Bonoyu imzalayan kişi, kendine özgü belirli karakterleri içeren sembolleri belirterek imza atabileceği gibi ad ve soyadını bizzat yazarak da imza atabilir. Bu son halde Yargıtay'a göre, borçlunun ad ve soyadını yazarken imza atmayı amaç edinmiş olup olmadığı ve öteden beri sadece adını soyadını yazmak suretiyle imza atıp atmadığının araştırılması gerekmektedir. Bkz. Yar. 12.HD. 26.02.2009 tarih E. 2009/108, K. 2009/1493, (**Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 174).

⁴¹ **Bozer/Göle**, s. 81; **Pulaşlı**, s. 125-126; **Tekil**, s. 118-119; **Kınacıoğlu**, s. 135; **Bahtiyar**, s. 62; **Poroy/Tekinalp**, s. 164-165.

kimından da imza asli ve kurucu unsurdur.⁴² Buna karşın, bu belgenin delil başlangıcı olarak kabul edilmesi mümkündür. Zira, bu halde, karşı tarafa ait olduğu iddia edilen bir el yazısı mevcut olup, bu el yazısı iddia edilen hukuki işlemi tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu işlemi muhtemel göstermektedir (HMK m. 202/f. 2).⁴³

Son olarak belirtmek gerekir ki, bonoda düzenleyenin imzasının bulunması şeklen zorunlu bir unsur olup; bonodaki imzalardan birinin borçlanmaya ehil olmayan kimse tarafından atılması, hayali bir kimseye ait olması, imzanın sahte olması bonoyu geçersiz kılmaz.⁴⁴ Zira, imza ve beyanların istiklali ilkesi gereği bono üzerine atılan her imza, imza sahibini diğer imzalardan bağımsız olarak borç altına sokmaktadır (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 677).

b. Bononun Alternatif Zorunlu Unsurları

Kural olarak bonoda bulunması gereken ancak senette alternatifi bulunduğu takdirde bononun geçerliliğini etkilemeyen unsurlara alternatif zorunlu unsur denir.⁴⁵ Bu unsurlar, bononun düzenleme ve ödeme yeridir.

(1) Düzenleme Yeri

Bonoda düzenleme yerinin gösterilmesi zorunludur (TTK m. 776/f. 1, f bendi). Ancak, üzerinde düzenleme yeri gösterilmeyen senet hemen bono niteliğini kaybetmez. Zira, düzenleme yeri gösterilmeyen bono, düzenleyenin adı (ve soyadı yahut ticaret unvanı)'nın yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TTK m. 777/f. 4).

⁴² **Yavaş**, Murat, Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları, Ankara, 2009, s. 114; **Acar**, Ayşe Ece, Medeni Muhakeme Hukukunda Elektronik İmzalı Belgelerin Delil Niteliği, İstanbul, 2013, s. 28; **Deyneklî**, Adnan, Medeni Usul Hukukunda Senetlerin Üçüncü Kişilere Karşı İspat Şekli, Ankara, 2006, s. 18; **Alongoya**, Yavuz/**Yıldırım**, Kamil/**Deren Yıldırım**, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul, 2009, s. 326; **Karşlı**, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 2012, s.584.

⁴³ **Konuralp**, s. 63; **Keser**, s. 103; **Tok**, s. 63; **İmregün**, s. 116; **Karayalçın**, s. 90.

⁴⁴ **Öztaş**, Fırat, "Ticari Senetlerde İmzaların İstiklali İlkesi", *BATIDER*, C. X, S. 2, s. 392; **Bahtiyar**, s. 67.

⁴⁵ **Bozer/Göle**, s. 194-195; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 141-142.

Burada da herhangi bir yer belirtilmemişse senet bono vasfını kazanamaz. Ancak, diğer zorunlu unsurları taşımak kaydıyla adi senet sayılabilir.⁴⁶

Bonoda düzenleme yeri olarak gösterilen (yahut öyle kabul edilen) yerin mutlaka idari birim (il, ilçe veya köy) olması gerekir.⁴⁷ Bu bakımdan senette düzenleme yeri olarak semt adı (Doğanlar, Fenerbahçe, Yenimahalle vb.), cadde adı (İstiklal Caddesi, Mevlana Caddesi vb.), meydan (Zafer, Teksas, Taksim vb.), yahut bina isimlerinin (Kule Site, Afra, Sabancı Center, Konya 2. Organize Sanayi Bölgesi no: 42 vb.) gösterilmesi halinde söz konusu senet bono niteliğini haiz olmaz.⁴⁸ Nitekim Yargıtay da bir kararında bonoda düzenleme yerinin idari birim olması zorunluluğunu kabul etmiştir.⁴⁹

Yargıtay'ın 14.12.1992 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararına göre, düzenleme yerinin hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir olması kaydıyla kısaltılarak yazılması mümkündür.⁵⁰ Buna göre, düzenleme yeri "İST.", "ANK." şeklinde kısaltılabilecektir. Şayet, yapılan kısaltma karışıklığa sebep oluyorsa ilgili senet bono vasfını kazanamayacaktır. Örneğin, "İz" kısaltması "İzmir", "İzmit", "İznik" açılımına da uyduğundan kısaltmanın hangi idari birimi ifade ettiği anlaşılacak-

⁴⁶ **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 183; **Öztan**, Kıymetli, s. 83; **Poroy/Tekinalp**, s. 171; **Kayar**, s. 669; "takip konusu bonolarda tanzim yerinin yazılmadığı gibi borçlu adı ve soyadının yazılı olduğu yerde de tanzim yerinin yazılmadığı görülmüştür. Bu durumda senedin kambiyo senedi vasfını haiz olmadığı kabul edilmelidir." Yar. 12. HD.11.05.2007 tarih E. 2007/8332, K. 2007/9696 (**Kayıhan/Yasan**, s. 90, dn.100); aynı yönde karar için bkz. Yar. 12. HD. 13.01.2016 tarih E. 2015/23128, K. 2016/599 (KİBB, E.T. 28.05.2018).

⁴⁷ **Pulaşlı**, s. 129; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 182; **Öztan**, Kıymetli, s. 83. Ancak, doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, düzenleme yerinin bir yönetim biriminin coğrafi adı olarak gösterilmesi yeterli olup, yönetim biriminin tüzel kişiliğinin bulunması zorunlu değildir. Zira, söz konusu hüküm değerlendirilirken kanunun düzenleme amacının göz önüne alınması gerekmektedir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Moroğlu**, Erdoğan, "Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri", Prof. Dr. Fahman Tekil Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 160-161; **Bozer/Göle**, s. 196.

⁴⁸ **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s.184; **Pulaşlı**, s. 129; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 137; **Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 191.

⁴⁹ Yar. 12. HD. 10.04.2007 tarih E. 2007/450, K. 2007/6921 (**Bozer/Göle**, s. 196).

⁵⁰ "Okunduğunda hiçbir duraksama söz konusu olmaksızın anlamları belirlenebilen kısaltmaların keşide yeri olarak yazılması çeki (bonoyu) sadece bu kısaltma sebebiyle geçersiz hale getirmez. G.antepe, Ş.urfa, K.maraş, G.hacıköy, Ş.koçhisar ve Ş.karahisar gibi kısaltmaların neyi ifade ettikleri kolaylıkla ve hiçbir tartışmaya yol açılmaksızın belirlenebilecek niteliktedirler. O halde anlamlarında hiçbir duraksama olmayan kısaltmaların keşide yeri olarak yazılması halinde çek (bono) bu niteliğini korumalı, buna karşın ne anlama geldiği bilinmeyen kısaltmaların yazılması halinde keşide yeri gösterilmemiş sayılmalıdır." YİBK 14.12.1992 tarih E. 1992/1, K. 1992/5 (KİBB, E.T. 05.07.2018).

tadır. Bu sebeple böyle bir kısaltma içeren senet bono vasfını haiz olmayacaktır.⁵¹ Aynı şekilde, düzenleme yeri olarak “Ereğli” gösterilen bir senette bunun Konya, Zonguldak ve Tekirdağ illerinde bulunan üç farklı ilçeden hangisini ifade ettiği anlaşılmadığından bono vasfının kazanılamayacağı söylenebilir.

(2) Ödeme Yeri

Düzenleme yeri gibi senedin ödeme yeri de bononun alternatif zorunlu unsurudur (TTK m. 776/f. 1, f bendi; m.777/f. 3, 4). Ancak, bonoda ödeme yeri açıkça gösterilmemişse, senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri sayılır. Senedin düzenlendiği yer de gösterilmemişse, düzenleyenin adı (ve soyadı ya da ticaret unvanı)’nın yanında yer alan idari birim ödeme yeri sayılır (TTK m.777/f. 4). Burada da herhangi bir idari birim belirtilmemişse, senet bono niteliğini haiz olamayacaktır. Bu halde, anılan belge diğer zorunlu unsurları taşımak kaydıyla adi senet sayılabilir.⁵²

Yukarıda düzenleme yeri için belirtilen hususlar ödeme yeri için de geçerlidir. Şu halde, ödeme yerinin de idari birim olması zorunludur ve karışıklığa sebep olmadıkça ödeme yerinin kısaltılarak yazılması mümkündür.⁵³

c. Bonoya Yazılan İhtiyari Kayıtlar

Bonoya yazılan ihtiyari kayıtların bonoda bulunması zorunlu olmadığından bu kayıtlar bulunmaksızın geçerli şekilde bono düzenlenmesi mümkündür. Bonoya yazılabilecek ihtiyari kayıtların bir kısmı Kanunda belirtilmiş iken; bir kısmı da uygulamada ortaya çıkmıştır.⁵⁴

Bonoya yazılabilecek kanunda öngörülen kayıtlar: faiz kaydı (TTK m. 778/f. 2, b bendi atfıyla m. 675), menfi emre kaydı (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 681), adresli veya yerleşim yerli bono (TTK m. 778/f. 2, a bendi atfıyla m. 674), protesto- dan muafiyet kaydı (TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m. 722), aynen ödeme kaydı

⁵¹ **Pulaşlı**, s. 129; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 185; **Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 191.

⁵² **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 186; **İmregün**, s. 113-114.

⁵³ Bkz. yuk. (1) başlığı.

⁵⁴ **Uyar**, Talih/**Uyar**, Alper/**Uyar**, Cüneyt, İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri (İİK m. 167-170b), Ankara, 2013, s. 38; **Aydın**, Muzaffer, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takipte Şikâyet, Ankara, 2011, s. 224; **Bozer/Göle**, s. 197-198; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 140-141; **Pulaşlı**, s. 235; **Öztan**, Kıymetli, s. 84.

(TTK m. 778/f. 1, c bendi atfıyla m. 711), sorumsuzluk kaydı (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 685), araya girme kaydı (TTK m. 778/f. 1 e bendi atfıyla m. 734) saklama kaydı (TTK m. 778/f. 1, f bendi atfıyla m. 747) dır.⁵⁵

Bonoya yazılabilecek Kanunda öngörülmeven ancak uygulamada ortaya çıkan kayıtlar ise, bedel kaydı⁵⁶, yetki kaydı (HMK m. 17)⁵⁷, tahkim kaydı (HMK m. 407 vd.), muacceliyet kaydı⁵⁸ ve teminat kaydır.⁵⁹

Bu kayıtlar dışında manevi tazminat, cezai şart, vekâlet ücreti gibi Kanunda öngörülmeven ve uygulamada da yerleşmemiş olan kayıtların bono üzerine yazılması halinde, yazılan bu kayıtlar geçersiz olacaktır.⁶⁰

B. BONOYA DAYALI TAKİBİN ÖNCE REHNE MÜRACAAT KURALININ İSTİSNASINI OLUŞTURMASI

1. Önce Rehne Müracaat Kuralı, Bu Kuralın Amacı ve Hukuki Niteliği

Borçlu veya üçüncü kişiye ait bir mal üzerinde rehin tesis edilmek suretiyle alacağı teminat altına alınan alacaklı, kural olarak, önce rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurmak zorundadır (İİK m. 45).⁶¹ Alacaklı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurmadan ilamsız veya ilamlı icra/ iflas yoluyla takibe başvur-

⁵⁵ Bu kayıtlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Pulaşlı**, s. 133 vd; **Poroy/Tekinalp**, s. 169 vd.; **Ülgen/ Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 139 vd. **Tekil**, s. 161-162; **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 38 vd; **Aydın**, s. 245 vd.

⁵⁶ Bkz. Üçüncü Bölüm, I- D. 4.

⁵⁷ Bkz. İkinci Bölüm, IV- A, 2., a.

⁵⁸ Yargıtay kararlarına göre, taraflar arasında ayrıca düzenlenmiş bir sözleşme bulunmadıkça, bonoya konulmuş muacceliyet kayıtları geçersizdir. Bkz. Yar. 12.HD. 24.02.2011 tarih E. 2010/21617, K 2011/1810 (**Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 44, dn. 221); Yar.12. HD. 25.03.2008 tarih E. 2007/3038, K. 2008/591, (**Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 140); 12.HD. 21.02.2013 tarih 2012/28877 E., 2013/3407 K. (Bkz. **Meydan**, Nihat/**Yapal**, Fadime, Emsal Yargıtay Kararları, İstanbul, 2014, s. 553. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Bahtiyar**, Mehmet, “Bonoda Muacceliyet Kaydı”, *Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı*, C. 1, İstanbul, 2002, s. 110 vd.

⁵⁹ Bkz. Üçüncü Bölüm, D-3.

⁶⁰ **Öztan**, Kıymet Evrak, s. 487; **Bahtiyar**, s. 122; **Poroy/Tekinalp**, s. 169-170; **Ülgen/ Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 141.

⁶¹ **Özbay**, İbrahim, İpoteğin İptali Davası (İİK m. 150/c. 3) Üzerine Bir İnceleme”, *EÜHFD*, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 403; **Kuru**, İcra Ders Kitabı, s. 319; **Yıldırım**, Kamil/**Deren-Yıldırım**, Nevhis, İcra ve İflas Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2015, s. 278; **Ulukapı**, Ömer, İcra ve İflas Hukuku, Konuya, 2015, s. 279.

maz. Bu esasa “önce rehne müracaat kuralı” denir.⁶² Bu kural yalnızca icra takipleri bakımından geçerli olup, rehinle temin edilmiş alacaklar hakkında dava açılmasına engel olmaz. Ancak, alacaklı dava sonunda elde ettiği ilamı icraya koymak istediği zaman önce rehne müracaat kuralı gereği rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip yapmak zorundadır (İİK m. 150/h).⁶³

Önce rehne müracaat kuralının çeşitli amaçları bulunmaktadır. İlk olarak, bu kuralın bir amacının borçluyu korumak olduğu söylenebilir. İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, borçlunun rehinli malı kendi başına paraya çevirmesinin oldukça zor olacağına değinmiş ve rehin alacaklısının rehni paraya çevirmeden borçlunun diğer mallarını haczettirmesine engel olunmak amacıyla bu kuralın ihdas edildiğini belirtmiştir.⁶⁴

İkinci olarak, önce rehne müracaat kuralı, borçlunun yanında takibe girişen alacaklıyı da korur. Zira, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte, diğer takiplerden farklı olarak haciz aşaması yoktur. Bu çerçevede rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte haczedilmezlik şikâyeti, hacizde istihkak davası gibi durumların söz konusu olmaması sebebiyle takibin daha çabuk ilerlemesi mümkün olacaktır. Şu halde, alacaklı alacağına nispeten daha kısa sürede ulaşabileceğinden, önce rehne müracaat kuralının alacaklının da menfaatine hizmet ettiği söylenebilir.⁶⁵

Üçüncü olarak, önce rehne müracaat kuralının diğer bir amacının borçlunun rehin hakkına sahip olmayan diğer alacaklılarının korunması olduğu ifade edilmiş-

⁶² **Budak**, Ali Cem, İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 2. Baskı, İstanbul, 2008, s. 5; **Öz-bay**, İbrahim/**Çelik**, Ferhat, “İcra İflas Hukukunda Rehin Açığı Belgesi”, *TAAD*, Y. 9, S.34, 2018, s. 10; **Kuru**, Baki, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara, 2013, s. 985; **Postacıoğlu**, İlhan/**Altay**, Sümer, İcra Hukuku Esasları, 5. Baskı, İstanbul, 2010, s. 644. **Bilginoğlu**, N. Emre, “Önce Rehne Başvurma Kuralı”, s. 1 (<http://www.caglayanyalcin.com/pdf/once-rehne.pdf> (E.T. 08.06.2018)).

⁶³ **Deynekli**, Adnan, İcra ve İflas Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, Ankara, 2013, 63; **Muşul**, Timuçin, İcra ve İflas Hukuku Esasları, 6. Baskı, Ankara, 2017, s. 600; **Karlı**, Abdurrahim, İcra ve İflas Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 2014, s. 428 (dn. 1242).

⁶⁴ “Önce rehne başvurma kuralı, gerekçesini borçlunun rehinli malları borçlarını ödemek için ihtiyaç duyduğu meblağı elde etmek üzere serbestçe paraya çevirme olanağına sahip olmamasında ve diğer mallarının paraya çevrilmesine katlanmak mecburiyetinde bulunmasında kalabilecek olmasında bulur.” İsviçre Federal Mahkemesi 19.10.1951 tarihli karar bkz. **Tunç Yücel**, Müjgan, Banka Alacaklarının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takibi, İstanbul, 2010, s. 121.

⁶⁵ **Budak**, İpotek, s. 19.

tir.⁶⁶ Bu görüşe göre, borçlunun malları alacaklılarının müşterek rehni durumundadır. Bu mallardan biri üzerinde herhangi bir alacaklı lehine rehin tesis edildiğinde rehin konusu mal bu müşterek rehinden çıkar. Lehine rehin tesis edilen alacaklının söz konusu malı paraya çevirmeden borçlunun diğer mallarına başvurması borçlunun rehin hakkına sahip olmayan diğer alacaklılarının zararına olacaktır. Bu sebeple İİK m. 45 hükmünde öngörülen önce rehne müracaat kuralının borçlunun diğer alacaklılarını da koruyan bir yönü olduğu söylenebilir.

Kanaatimizce, borçlunun bir malı üzerinde herhangi bir alacaklı lehine rehin tesis etmesi, öncelikle kendisi bakımından daha az önemli olan o malın haczedilmesini istediği ve olası bir paraya çevirme durumunda diğer malvarlığı unsurlarına başvurulmadan önce bu rehinli malın paraya çevrilmesine rıza gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Borçlunun bu varsayımlı (farazi) rızasının göz önüne alınarak korunması da ancak önce rehne müracaat kuralı ile mümkündür.

Önce rehne müracaat kuralının emredici nitelikte bir kural olup olmadığı hususu tartışmalı olmakla birlikte⁶⁷; bu hükmün kamu düzeniyle ilgili olup emredici nitelikte olduğu görüşüne katılmaktayız.⁶⁸ Zira, yukarıda değinildiği gibi bu hükümle birlikte gerek icra takibinin taraflarının gerekse üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır. Şu halde, rehin alacaklısının önce rehne müracaat etmeksizin haciz (veya iflas) yoluyla takip yoluna başvurması halinde, kamu düzenine aykırılık sebebiyle süresiz şikâyet yoluna başvurulabilir (İİK m. 16).⁶⁹

⁶⁶ **Çiftçi**, Pınar, İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, Ankara, 2010, s. 345-346; **Kuru**, Baki, İcra İflas Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 1988, s. 2391; **Tunç Yücel**, s. 121-122.

⁶⁷ Bu tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Aşık**, İbrahim, İcra Sözleşmeleri, Ankara, 2006, s. 131 vd.; **Kılıçoğlu**, Evren, İcra Sözleşmeleri, İstanbul, 2005, s. s. 109; 135 vd.; **Ece Tuna**, Burcu, Menkul Rehlin Paraya Çevrilmesi, İzmir, 2009, s. 14 vd.

⁶⁸ **Uyar**, Talih, İcra Hukukunda Rehlin Paraya Çevrilmesi (İİY m. 45, 49, 332, 145-153), Manisa, 1984, s. 57; **Tuna**, s. 18; **Deynekli**, Rehin, s. 67 vd.; **Muşul**, s. 600; **Kuru**, El Kitabı, s. 985; **Aşık**, s. 136; **Kılıçoğlu**, s. 140; aksi yönde tarafların anlamak suretiyle önce rehne müracaat kuralını bertaraf edebileceği görüşü için bkz. **Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 279; **Postacıoğlu/Altay**, s. 649; **Postacıoğlu**, s. 548.

⁶⁹ “Borçlunun öncelikle rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılmasına yönelik iddiası İİK’nın 45.maddesine dayalı şikâyet olup anılan maddedeki şikâyetin kamu düzeninden bulunması nedeniyle İİK m. 16/f. 2 maddesi uyarınca süresiz olarak icra mahkemesine yapılmasında yasaya aykırılık yoktur.” Yar. 12. HD. 27.11.2012 tarih E. 2012/14314, K. 2012/35198, (**Kuru**, El Kitabı, s. 985, dn. 5).

2. Önce Rehne Müracaat Kuralına İlişkin Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi

a. Genel Olarak

Alacağı bonoya dayanan bir alacaklı, alacağı rehinle temin edilmiş olsa dahi, önce rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmak zorunda değildir. Alacaklı bu halde öncelikle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yoluna da başvurabilir (İİK m. 45/f. 3, m. 167/f. 1).⁷⁰

Yargıtay'ın istikrarlı kararlarına göre, takip konusu alacağın rehin tutarı ile karşılanamayacağı belirgin olması ve tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla alacaklının hem rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip hem de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe aynı anda başvurabilmesi mümkündür.⁷¹ Diğer bir deyişle, Yargıtay'a göre, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipten birine başvurulmuş olması diğerine başvurulmasına engel olmamakta ve bu iki takip arasında derdest takip (mükerrer takip) durumu söz konusu olmamaktadır.⁷²

Yargıtay'ın bu içtihadı doktrinde, haklı olarak, eleştirilmiştir. Doktrinde bir görüşe göre, İcra ve İflas Kanunu'muz, mehzaz Kanundan farklı olarak, önce rehne müracaat kuralını geçici rehin açığı belgesi almak suretiyle haciz yoluna başvurulmasına imkân tanıyarak önemli ölçüde yumuşatmıştır. Böylece kanun koyucu tarafından

⁷⁰ Doktrindeki bir görüşe göre, önce rehne müracaat kuralına kambiyo senetleri dayalı alacaklar bakımından istisna tanınmasına haklı bir gerekçesi yoktur ve bu istisna kanundan çıkarılmalıdır. bkz. **Budak**, İpotek, s. 26. Önce rehne müracaat kuralının kanunda ve öğretilerde kabul edilen diğer istisnaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ulukapı**, İcra, s. 280-281; **Deynekli**, Rehin, s. 68 vd.; **Bilginoglu**, s. 4 vd.; **Tunç Yücel**, s. 134-135; **Tuna**, s. 21-22.

⁷¹ "İİK'nun 45. Maddesine göre ipotekle temin edilmiş bir alacak ayrıca senede (bono) bağlanmış ise, senede (bono) dayanılarak takip yapılmasında yasal bir engel yoktur. Tahsilde tekerrüre meydan verilmemek suretiyle hem ipoteğe hem de senede (bono) dayanılarak ayrı ayrı takip yapılabilir. Tahsil olunan para toplam borca mahsup edileceğinden mükerrer takipten bahis olunmaz." HGK 17.09.1990 tarih E. 1990/435, K. 1990/8495 (**Budak**, İpotek, s. 43 dn.98); Aynı yönde bkz. "Aynı alacak için değişik takip yollarına başvurulmasında Yasal bir engel mevcut değildir. Asıl olan tahsilde tekerrür olmamasının sağlanması (dır)." HGK 07.06.1995 tarih E. 1995/12-409, K. 1995/592; *Takip konusu alacağın rehin tutarı ile karşılanmayacağı belirgin olması karşılığında tüm alacak için tahsilde tekerrür olmamak kaydı ile haciz yoluyla takip yapılmasında usulsüzlük bulunmamaktadır.*" HGK 18.04.2001 tarih E. 2001/12-354, K. 2001/367 (bkz. **Oskoy**, Mustafa/ **Deynekli**, Adnan/**Koçak**, **Çoşkun/Doğan**, Ayhan, İİK Şerhi, C. 1, Ankara, 2007, s. 856-859).

⁷² **Budak**, İpotek, s. 42; **Tunç Yücel**, s. 135; **Deynekli**, Rehin, s. 69-70.

önce rehne müracaat kuralının koruduğu menfaatler arasında hassas bir denge kurulmuştur. Bu bakımdan henüz elinde geçici rehin açığı belgesi bulunmayan bir alacaklıyı, rehinli malın kıymet takdirinin dahi yapılmadığı bir aşamada, rehlin alacağı karşılamayacağına belirgin olması gerekçesiyle önce rehne başvurma kuralından muaf tutmak kanun koyucu tarafından kurulan menfaat dengesini bozacaktır.⁷³ Nitekim rehinli malın kıymetinin rehinli alacağı karşılamayacağı kuvvetle muhtemel olsa dahi bakiye kısım için haciz yoluyla takip yapma yasağı devam eder ve bu halde alacaklı yalnızca ihtiyati haciz talebinde bulunabilir.⁷⁴

Doktrinde isabetle belirtilen bu görüşlere ilave olarak, kanaatimizce, Yargıtay uygulaması icra takibinde bulunanın takip yapmakta hukuki menfaatinin bulunması şartı bakımından da yerinde değildir (karş. HMK m. 114/f. 1, h bendi).⁷⁵ Zira, bu halde kanun koyucunun kendisine sağladığı farklı takip yollarından dilediğine başvurabilme imkanını kullanarak devletin icra organlarını bir defa harekete geçiren alacaklının aynı alacak için başka bir takip yoluna da başvurarak icra organlarını bir kez daha meşgul etmesinde korunmaya değer hukuki menfaatinin bulunmadığı söylenebilir.⁷⁶

C. BONOYA DAYALI KAMBİYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİP İLE DİĞER TAKİP YOLLARI ARASINDAKİ FARKLAR

1. Genel Haciz Yoluyla Takip İle Farklar

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip ile genel haciz yoluyla takip arasında yalnızca takip talebi ve ödeme emrinin gönderilmesi aşamalarında farklılıklar mevcuttur. Bunun dışında haciz, satış ve paraların paylaşılması aşamaları her iki takip yolunda da aynıdır.⁷⁷ Bu farklılığın sebebi ise, kanun koyucunun kambiyo

⁷³ Budak, İpotek, s. 46; Özbay/Çelik, s. 10; Tunç Yücel, s. 135.

⁷⁴ Uyar, Talih/Uyar, Alper/Uyar, Cüneyt, İcra ve İflas Kanunu Şerhi, genişletilmiş 3. Baskı, C. 1, Ankara, 2014, s. 805; Kuru, El Kitabı, s. 987; Deynekli, Rehin, s. 69-71.

⁷⁵ Bkz. Birinci Bölüm, II- B., 4., b.

⁷⁶ Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, İcra ve İflas Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2018, s. 143. Davada derdestlik bakımından aynı yönde görüş için bkz. Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara, 2007, s. 22-23.

⁷⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 349; Kuru, El Kitabı, s. 763; Ulukapı, s. 214-215.

senedine bağı bir alacağın varlığını herhangi bir senede dayanmayan yahut adi senede dayanan alacağa nazaran daha muhtemel görmesidir.⁷⁸

Alacağı için elinde bono bulunan bir alacaklının mutlaka kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusu zorunlu değildir. Bu halde alacaklı dilerse genel haciz yoluyla takip yoluna da başvurabilir. Ancak, alacaklının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusunun daha lehine olduğu söylenebilir.⁷⁹ Zira bu takip yolunda takibin daha kolay ve çabuk ilerlemesini sağlayan hükümlere yer verilmiştir. Örneğin, bu prosedürde ödeme emrine itiraz süreleri daha kısadır ve bu itiraz icra takibini kendiliğinden durdurmaz (İİK m. 168/f.1, bent 4-5; m. 169; m. 70).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip ile genel haciz yoluyla takip arasındaki farklar yalnızca bununla sınırlı değildir. Bu farkların bazıları şunlardır:⁸⁰

(i) Öncelikle belirtmek gerekir ki, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yoluna başvurabilmek için alacağın mutlaka bono niteliğini haiz bir kambiyo senedine dayanması zorunludur (İİK m. 167; TTK m. 776 vd.). Buna karşın, genel haciz yoluyla takipte alacağın senede veya belgeye dayanma zorunluluğu yoktur (İİK m. 58/f. 1, b. 4).

(ii) Ayrıca, bu takipte alacağın aynı zamanda rehinle temin edilmiş olması halinde alacaklının önce rehne müracaat zorunluluğu bulunmamaktadır (İİK m. 45/f. 3; m. 167/f. 1). Buna karşın, genel haciz yoluyla takipte alacak ayrıca rehinle temin edilmişse alacaklı öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurmak zorundadır (İİK m. 45).

(iii) Bu takipte icra müdürü, takibe dayanak olan senedin bono vasfını haiz olup olmadığını, senedin vadesinin gelip gelmediğini incelemekle yükümlüdür (İİK m. 167; m. 170/a). Genel haciz yoluyla takipte ise, icra müdürünün böyle bir araştır-

⁷⁸ **Muşul**, s. 660; **Köle**, Mehmet/**Görgülü**, Fatma, “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *Dicle HFD*, C. 21, S. 35, 2016, s. 110-111.

⁷⁹ **Karlı**, İcra, s. 367; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 294-295; **Çiftçi**, s. 334-335; **Kuru**, İcra Ders Kitabı, s. 262.

⁸⁰ **Helvacı**, s. 190; **Karlı**, İcra, s. 367; **Muşul**, s. 679-680; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 349; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 294-295.

ma yapma görev ve yetkisi yoktur (bkz ve karşı. İİK m. 60/f.1). Bu sebeple, genel haciz yoluyla takipte, borcun vadesinin gelmediği muhalefetinin ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerekirken; bu takipte anılan muhalefetler şikâyet yoluyla ileri sürülmelidir.⁸¹

(iv) Bu takipte icra müdürü takip talebinin kanunun aradığı şartları taşıdığını tespit ederse hemen (derhal) ödeme emri göndermesi gerekirken (İİK m. 168/f. 1); genel haciz yoluyla takipte takip talebinden itibaren üç (3) gün içinde ödeme emri göndermelidir (İİK m. 61/f. 1).

(v) Bu takipte ödeme emrine itiraz süresi, ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihinden itibaren beş (5) gün olup, itiraz icra mahkemesine sebepleri de belirtilerek yazılı olarak dilekçeyle yapılmalıdır (İİK m. 168/f. 1, b. 2-5; m. 169). Buna karşın; genel haciz yoluyla takipte ödeme emrine itiraz süresi bu ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi (7) olup icra dairesine yazılı veya sözlü olarak yapılabilmektedir (İİK m. 62). Ayrıca bu takipte ödeme emrine itiraz ederken sebep bildirilmesi zorunlu değildir.

(vi) Bu takipte ödeme emrine itiraz satıştan başka icra takip işlemlerini kendiliğinden durdurmaz (İİK m. 169/f. 1, m. 170/ f. 1). Buna karşın, genel haciz yoluyla takipte ödeme emrine itiraz takibi kendiliğinden durdurur (İİK m. 66/f. 1). Ayrıca bu takipte ödeme ve mal beyanında bulunma süresi on (10) gün iken (İİK m 168/f. 1, b. 2 ve 6); genel haciz yoluyla takipte bu süre yedi (7) gündür (İİK m. 60/f. 1, b. 4).

Son olarak belirtmek gerekir ki, İİK m. 170/b hükme göre, genel haciz yoluyla takibe ilişkin m. 61/f. 2-5 ile m. 62-72 hükümleri, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yoluna ilişkin hükümlere aykırı düşmedikçe, bu takipte de uygulanır. Bu çerçevede, borçlu gecikmiş itirazda bulunabileceği gibi itirazında ileri sürdüğü sebeplerle de bağlı olacaktır (İİK m. 63; m. 65). Ayrıca, borçlu bu takipte menfi tespit yahut istirdat davası da açabilecektir (İİK m. 71, m. 72).

⁸¹ **Muşul**, s. 680; **Karşı**, İcra, s. 376 vd: ayrıntılı bilgi için bkz. **Akil**, Cenk, Genel Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, Ankara, 2017, s. 54 vd.

2. Kambiyo Senetlerine Mahsus İflas Yoluyla Takip Arasındaki Farklar

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz ve iflas yoluyla takip arasında şekli bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları şu şekilde belirtebiliriz:⁸²

(i) Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borcu ve takip masraflarını ödeme süresi, ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren on (10) gün iken; bu süre iflas yoluyla takipte beş (5) gündür (İİK m. 168/f. 1, b. 2; m. 171/f. 1, b. 2).

(ii) Bu takipte ödeme emrine itiraz icra mahkemesine yapılmasına karşın; iflas yoluyla takipte ödeme emrine itiraz icra dairesine bildirilir (İİK m. 172/f. 1, c. 1) ve bu bildirim ticaret mahkemesince incelenir (İİK m. 174).

(iii) Bu takipte senedin vadesinin gelmediğine veya senet aslının tevdi edilmesine ilişkin şikâyet süresi yedi (7) gün olup anılan şikâyet icra mahkemesine yapılmakta iken; iflas yoluyla takipte bu türden (ve diğer tüm) şikâyetler 5 (beş) gün içinde icra dairesine bildirilir. Bu hususta incelemeyi ise iflas davasına bakacak olan asliye ticaret mahkemesi yapacaktır (İİK m. 16; m. 172; m.174). Ayrıca, iflas takibinde şikâyet prosedürü ödeme emrine itiraz prosedürüne tabi kılındığından, iflas yoluyla takipte şikâyet takibi kendiliğinden durdurur (İİK m. 174; karş. m. 22).

Son olarak şu husus belirtilmelidir ki, bu takip ve iflas yoluyla takip arasında yetkili icra daireleri bakımından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak, iflas davasında asliye ticaret mahkemesinin yetkisi kamu düzeninden ve kesin yetki olduğundan iflas davasına bakan mahkeme yetkili olup olmadığını re'sen incelemek zordur (HMK m. 114/f. 1, ç bendi).

⁸² **Deynekli**, Adnan, Türk Hukukunda Kambiyo Senetlerine Özgü İflas Yoluyla Takip, Ankara, 2005, s. 37-55; **Kuru**, El Kitabı, s. 1136; **Muşul**, s. 767-768; **Karşlı**, İcra, s. 490 vd; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s. 425-426; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 458-460; **Helvacı**, s. 191-192.

II. TAKİP TALEBİ ve TAKİBİN TARAFLARI

A. TAKİP TALEBİ

1. Takip Talebinin İçeriği, Takibin Tarafları ve Alacak Tutarı

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte de takip talebinin içeriği esas itibariyle genel haciz yoluyla takipte olduğu gibidir. Bu çerçevede takip talebinde alacaklının ve borçlunun (ve varsa kanuni temsilcilerin) adı, soyadı ve adresi, alacak tutarı, alacaklının takip yollarından hangisini seçtiği ve takip talebinde bulunan alacaklı veya vekilinin imzasının bulunması zorunludur (İİK m. 58; m. 167). Ancak, bu halde, genel haciz yoluyla takipten farklı olarak, alacaklının bononun aslını ve borçlu sayısı kadar onaylı örneğini takip talebine eklemesi gerekir. Ayrıca borçlu iflasa tabi şahıslardan ise alacaklı haciz ya da iflas yollarından hangisini seçtiğini de takip talebinde belirtmelidir.⁸³

Bu takipte bono ciro edilmemişse alacaklı konumunda lehtar bulunur (TTK m. 776/f. 1, e bendi). Şayet, bono lehtar tarafından ciro edilmişse, kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşılan ve senedin en son ciro edildiği kişi alacaklı olacaktır (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 686). Bono bedelini ödemiş olan ciranta da kendisinden önce gelen borçlulara karşı yapacağı takipte alacaklı konumundadır (TTK m.778/f. 1, d bendi atfıyla m. 724/f. 3). Aynı şekilde bono bedelini ödemiş olan aval veren de lehine aval vermiş olduğu kişi ve ona karşı sorumlu olanlar aleyhine yapacağı takipte alacaklı olabilecektir (TTK m. 778/f. 3 atfıyla m. 702/f. 3).⁸⁴

Bu takipte senedin asıl borçlusu ise, bonoyu düzenleyendir (TTK m. 779/f. 1). Aval verenler, aval kimin lehine vermişse onun gibi sorumlu olduğundan düzenleyen lehine aval verenler ve bunların yetkisiz veya yetkilerini aşan temsilcileri de senedin asıl borçlusu gibi sorumlu olurlar (TTK m. 702). Cirantalar, ciranta lehine aval

⁸³ Uyar, Talih, “İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği ve İşlevleri (İİK. Mad. 58)”; *Legal Hukuk Dergisi*, S. 21, 2004, s. 5 vd.; Ergün, Mevci, Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara, 1989, s. 70 vd.; takip talebinde yer alması zorunlu kayıtlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gören Ülkü, Nazlı, İcra Hukukunda Ödeme Emri, İstanbul, 2008, s. 42 vd.

⁸⁴ Kuru, El Kitabı, s. 763-764; Muşul, s. 256 vd.; Uyar, Talih/Uyar, Cüneyt/Uyar, Alper, İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri (İİK m. 167-170b), 4. Baskı, İzmir, 2013, s. 97-98; Ergün, s. 31. Bonoyu rehin veya tahsil cirosuyla devralanın da alacaklı sayılacağı görüşü için bkz. Helvacı, s. 177; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, İcra, s. 350; Aydın, s. 313; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 313.

verenler ve bunların yetkisiz veya yetkilerini aşan temsilcileri ise müracaat borçlusu konumundadır (TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m. 713).⁸⁵

Takipte alacaklı ve borçlu tarafta kimlerin bulunabileceği belirtildikten sonra takipte talep edilebilecek alacak tutarının da belirtilmesi gerekir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bu takipte alacaklının alacağını Türk Parası üzerinden talep etmesi zorunludur (İİK m. 58/f. 3).⁸⁶ Bu tutar, haciz ve paraya çevirme işlemlerinin ne kadarlık tutar için yapılması gerektiği ve borçlunun ne kadarlık bedeli ödemesi halinde borçtan kurtulacağını belli olması bakımından önem taşır.⁸⁷ Buna göre, alacaklı, bononun ödenmemiş bedelini, yazılmış ve geçerli ise işlemiş faizi, vadeden itibaren işleyecek temerrüt faizini, protesto, ihbarname giderleri, noter ve posta masraflarını ve bono bedelinin binde üç (% 0,3)'ünü aşmamak üzere, komisyon ücretini takip talebinde gösterebilir (TTK m. 725).

2. Takip Talebinde Bulunmanın Hukuki Sonuçları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, takip talebinde bulunmanın sonuçları ile dava açılmasının sonuçları birbirine benzetilebilir. Buna karşılık, bu iki kurum arasında mutlak anlamda paralellik kurmak mümkün değildir. Zira, icra dairesi bir yargılama makamı olmadığından anılan iki kurum arasında bir takım farklılıkların bulunması kaçınılmazdır. Bu çerçevede, örneğin, icra takibine başvuran alacaklı borçlunun rızasına gerek olmaksızın takibi geri alabilecekken; yargılama hukukunda bu ancak karşı tarafın açık rızasıyla mümkün olacaktır (karş. HMK m. 123).⁸⁸

⁸⁵ Uyar/Uyar/Uyar, Şerh, C. 1, s. 135; Bozer/Göle, s. 135-136; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 314-315; Kuru, El Kitabı, s. 766; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 350; Pulaşlı, s. 201.

⁸⁶ “Takip talebinde yabancı para alacağının Türk Parasıyla karşılığının gösterilmesi gerekir. Bu husus kamu düzeninden olup süresiz şikayete tabidir.” HGK 12.05.1999 tarih E.1999/12-271, K. 1999/301 (KİBB, E.T. 20.05.2018); ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanitez, Hakan/Simil, Cemil, İcra-İflas Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 160.

⁸⁷ Gören Ülkü, s. 57; Üstündağ, İcra, s. 82. Belirtmek gerekir ki, faizli alacaklarda faiz oranı ve faizin işlemeye başladığı tarihin de takip talebinde göstermesi gerekmektedir. Doktrinde bir görüşe göre, alacaklının takipte dayandığı senette vade tarihi bulursa dahi şayet alacaklı açıkça vade tarihinden itibaren faiz talep etmemişse icra memuru takip tarihinden itibaren faizi hesaplar (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s.137-138).

⁸⁸ Karş. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 143.

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip de alacaklının takip talebiyle başlar (İİK m. 42). Bu bakımdan takip talebinde bulunmanın en önemli sonucunun icra takibinin başlaması olduğu söylenebilir. Buna ilave olarak, kanunda öngörülen bazı sonuçlar ve süreler bakımından da takip talebinde bulunmaya bağlanan sonuçlar vardır. Örneğin, ihtiyati haczin tamamlanmasında (İİK m. 264), kiralanılan taşınmazlarla ilgili takiplerde (İİK m. 270), hacze iştirakte (İİK m. 100) takip talebinde bulunulan tarih esas alınmaktadır. Yine takip talebinden sonra açılan menfi tespit davasında, kural olarak, takip durdurulamayacağından takip talebinde bulunulan tarih önem taşır (İİK m. 72/f. 3).⁸⁹

Ayrıca takip talebinde bulunmanın maddi hukuk bakımından da bir takım sonuçları vardır. Bu çerçevede takip konusu bono bedelinin tabi olduğu zamanaşımı süresi usulüne uygun bir takip talebiyle birlikte kesilir (TTK m. 750; m. 751/f. 2). Takip talebinin yetkisiz icra dairesine verilmesi halinde dahi aynı sonucun doğacağı söylenebilir. Zira, bu son halde alacaklı alacağını takip etme yönündeki iradesini ortaya koyduğundan, zamanaşımı süresinin yetkisiz icra dairesine yapılan başvuruyla da kesilmesi yerinde olacaktır.⁹⁰

Alacaklı borçluyu daha önce temerrüde düşürmemişse, takip talebinde bulunulması ve ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmesiyle birlikte borçlu temerrüde düşer. Nitekim, ancak bu halde TBK m. 117/f. 1 anlamında bir ihtardan bahsedilebilecektir.⁹¹ Ancak, bazı Yargıtay kararlarında, borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarihin alacaklının takip talebinde bulunduğu tarih olarak kabul edildiği de görülmektedir.⁹²

⁸⁹ Ergün, s. 83; Gören Ülkü, s. 88; Muşul, s. 205-206; Kuru, El Kitabı, s. 206; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 139.

⁹⁰ Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 66; Ergün, s. 84; Muşul, s. 266.

⁹¹ Gören Ülkü, s. 91; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 140; Üstündağ, İcra, s. 80.

⁹² Yar. 11. HD. 18.05.2005 tarih E. 2005/101, K. 2005/5331, (Kuru, El Kitabı, s. 207, dn. 66); *“Taraflar arasında borcun vade tarihinin kesin olarak belirlenmediği ve icra takibinden önce davalının temerrüde düşürülmediği konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Bu durumda, vade tarihi belirsiz olan para alacağı için davalı borçlu icra takibinden önce temerrüde düşürülmediğinden temerrüt faizi ancak icra takibinden sonraki dönem için talep edilebilir.”* HGK., 11.9.2013 tarih E. 2013/12-193 K. 2013/1077 (Lexpera 24.11.2018).

B. TAKİBİN TARAFLARI

1. Takipte Taraf Ehliyeti

İcra takibinde taraf olabilmek için alacaklı ve borçlunun taraf ehliyetine sahip olması gerekir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak İcra ve İflas Kanunu'da takipte taraf olabilme ehliyeti ayrıca düzenlenmemiştir. Bu bakımdan bir kimsenin takipte alacaklı ve borçlu tarafta yer alabilme ehliyeti hususunda HMK m. 50 hükmü kıyas yoluyla uygulanmalı ve Türk Medeni Kanunu hükümleri göz önüne alınmalıdır (karş. HMK m. 50).⁹³ Buna göre, medeni haklardan yararlanma ehliyetine (hak ehliyetine) sahip olan her gerçek veya tüzel kişi aynı zamanda takipte taraf olabileme ehliyetini de haizdir (HMK m. 50; TMK m. 8; m. 48). Buna göre tüzel kişiliğe sahip olmayan miras şirketi, adi şirket gibi toplulukların takipte taraf olabilme ehliyeti yoktur.⁹⁴

Takipte taraf olabileme ehliyetini haiz olmayan bir kimse icra takibi yapamayacağı gibi, bu kişiye karşı icra takibi yapılması da mümkün değildir. Bu bakımdan icra müdürünün tarafların takipte taraf olma ehliyetine sahip olup olmadığı hususunu re'sen araştırması gerektiği söylenebilir. Zira, bu husus icra takibi açısından bir takip şartı olup kamu düzenindedir ve süresiz şikâyete tabidir (karş. HMK m.114/f. 1, d).⁹⁵

Gerçek kişilerde kişilik ölümle birlikte sona ereceğinden, ölüm olayıyla birlikte kişinin hak ehliyeti de sona erer (TMK m. 28). Dolayısıyla hak ehliyetinin sona ermesiyle takipte taraf olabileme ehliyeti de sona erer. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 04.05.1978 tarihli kararına göre ölen kimse aleyhine dava açılmayacağı

⁹³ **Yılmaz**, Ejder, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İcra İflas Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği", *Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan C. 2*, Ankara, 2015, s. 1858 vd.

⁹⁴ **Üstündağ**, İcra, s. 57; **Gören Ülkü**, s. 29; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 123-124; **Dişel**, Buse, İcra Hukukunda Takip Arkadaşlığı, İstanbul, 2014, s. 51; **Erişir**, Evrim, Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir, 2007, s. 44, (**Erişir**, Taraf). Ancak, uygulamada kamu ihalesiyle iş ortakları tarafından yapılan işlerde "pilot ortak" "koordinatör ortak" olan adi şirket ortaklarına dava takip yetkisi tanındığı görülmektedir (**Budak**, A. Cem/**Karaaslan**, Varol, Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 2018, s. 97).

⁹⁵ **Muşul**, s. 157; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 123; **Dişel**, s. 52. **Pekcanitez/Simil**, s. 164 vd.; **Kuru**, El Kitabı, s. 165; **Gören Ülkü**, s. 27.

gibi icra takibi de yapılamaz.⁹⁶ Ancak, Yargıtay'ın güncel içtihatları farklı yöndedir. Gerçekten de Yargıtay'a göre, hiç kimse sağ olmadığını bilerek ölmüş kimseye karşı takip başlatmak istemez. Bu durumda tarafın yanlış gösterilmesinin maddi hataya ve (ya) kabul edilebilir bir yanılığa dayanması ve bu hususun da dürüstlük kuralına aykırı olmaması halinde, tarafta iradi değişikliği düzenleyen HMK m. 124 hükmü icra takiplerinde de kıyas yoluyla uygulanmalıdır.⁹⁷

Kanaatimizce, Yargıtay'ın yeni içtihatları takip ekonomisi ilkesine daha uygundur. Bu nedenle alacaklıya bu yanlışlığı/eksikliği gidermesi için uygun bir süre verilmelidir. Böylece takibin ölü kimsenin mirasçılara yöneltilmesine imkân sağlanarak gereksiz emek ve masraf kaybı önlenebilecektir (karş. HMK m. 30; HMK m. 115/f. 2).

2. Takip Ehliyeti ve Takipte Temsil

a. Takip Ehliyeti

Takip ehliyeti, alacaklı ve borçlunun bizzat veya vekil aracılığıyla takibi yürütebilme ehliyetidir.⁹⁸ Medeni usul hukukunda geçerli olan dava ehliyetinin icra hukukundaki karşılığı takip ehliyetidir (karş. HMK m. 51). Bu bakımdan Türk Medeni Kanunu'na göre fiil ehliyetine sahip olan her kimse icra takibinde takip ehliyetini de haizdir. Şu halde, ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan her ergin kişi tam takip ehliyetini de haizdir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlıların (sınırlı ehliyet-

⁹⁶ “Ölen bir kimse hakkında açılan davaya bakılmasına, davacı tarafın isteği üzerine, mirasçılarının duruşmaya davalı olarak çağrılmalarına, yahut islah yolu ile, kendilerinin davalı sayılmasına mevzuatımız yer vermemiştir. Bu nedenlerle, mirasçılar hakkında ayrı bir dava açılması zorunludur. Temel kural budur. Hak aramak durumunda bulunan davacının, davasını açarken, davalı olarak gösterdiği kimsenin hayatta olup olmadığını özenle araştırması ödevidir. Kamu düzeniyle ilgili hususlarda yorum yolu ile işlem yapmak, görev ve yetkiyi daraltmak veya genişletmek olanağı bulunmamaktadır.” YİBK 04.05.1978 tarih E.1978/4, K. 1978/5. (KİBB, E.T. 24.06.2018).

⁹⁷ “Alacaklı tarafından ölü kişinin mirasçısı yerine ölü kişi hakkında takip yapılması, maddi hataya ve kabul edilebilir bir yanılığa dayanması halinde ve dürüstlük kuralına da aykırı değilse alacaklının HMK m. 124/f. 3, 4 maddesi uyarınca taraf değişikliği yapmak suretiyle bu yanlışlığı düzeltmesi mümkündür.” Yar. 12. HD. 17.01.2017 tarih E. 2016/8471, K. 2017/496 (**Pekcanitez/Simil**, s. 165 dn. 573). İradi taraf değişikliği müessesinin icra takiplerinde de uygulanabileceği yönünde görüş ve kararlar için bkz. **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 128.

⁹⁸ Benzer tanımlar için bkz. **Dişel**, s. 57; **Muşul**, s. 160; **Kuru**, El Kitabı, s. 163; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 124; **Arslan**, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayyavaz, Sema/Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2018, s. 114; **Aydın**, s. 58; **Üstündağ**, İcra, s. 60.

sizler), kural olarak, takip ehliyeti yoktur.⁹⁹ Yine, ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsizler de takip ehliyetini haiz değildir. Tüzel kişiler ise, kanuna ve kuruluş belgesine göre gerekli organlara sahip olmakla takip ehliyetini kazanır (TMK m. 9; m. 49; HMK m. 51).

Alacaklı veya borçlunun takip ehliyetini haiz olup olmadığı hususu icra müdürü tarafından re'sen göz önüne alınmalıdır. Zira, bu hususda taraf ehliyetinde olduğu gibi bir takip şartı olarak kabul edilmelidir (karş. HMK m. 114/f. 1, d). Takip ehliyeti bulunmayan bir kimsenin icra takibi başlatması veya kendisi aleyhine takibe girişilmesi halinde bu husus kamu düzenine aykırılık oluşturacağından süresiz şikâyete tabidir.¹⁰⁰

b. Takipte Temsil

(1) Kanuni Temsil

Yukarıda da değinildiği üzere tam ehliyetsizlerin ve kanunda öngörülen istisnalar dışında, sınırlı ehliyetsizlerin takip ehliyeti yoktur. Bu kişiler icra takibinde yasal temsilcileri tarafından temsil edilirler. Buna göre, takip ehliyeti bulunmayan alacaklı ve borçlu adına onun yasal temsilcisi (yahut yasal temsilcinin atayacağı vekil) tarafından icra takibi yürütülmelidir (İİK m. 58/f. 2, b. 1 ve 2). Türk Medeni Kanunu çerçevesinde yasal temsilciler, velayet hakkına sahip ana baba, vasi ve kayıymdır (TMK m. 336; m. 448; 462 vd.). Tüzel kişiler ise, icra takibinde yetkili organları aracılığıyla temsil edilir (HMK m. 52/f. 1; TMK m. 50/f. 2).¹⁰¹ Bu husus kamu düzeninden olduğundan anılan temsilciler tarafından yürütülmeyen takip süresiz şikâyet yoluyla iptal edilebilir (karş. HMK m. 114/f. 1, d bendi).¹⁰² Ancak, kanaatimizce, bu takip şartı giderilebilecek bir noksanlık olduğundan bu halde takip hemen iptal edil-

⁹⁹ Çeşitli istisnalar için bkz. TMK m. 16/f. 2; m. 342; m. 359; m. 451/f. 2; m. 453; m. 455; m. 462/f. 7; İİK m. 57/f. 2.

¹⁰⁰ **Gören Ülkü**, s. 35; **Aydın**, s. 58; **Pekcanitez/Simil**, .s. 167; **Kuru**, El Kitabı, s. 164; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 114; **Dişel**, s. 58.

¹⁰¹ **Pekcanitez**, Hakan/**Taş Korkmaz**, Hülya, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, 2017, s. 670; **Karlı**, Muhakeme, s. 351; **Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 234.

¹⁰² **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 125; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 116; **Dişel**, s. 67.

memeli ve yasal temsilcinin takibe icazet verip vermeyeceği sorularak buna göre gerekli kararın verilmesi daha uygun olacaktır (karş. HMK m. 115/f. 2; HMK m. 30).

(2) İradî Temsil

Hukukumuzda icra takibinin vekil (avukat) aracılığıyla yürütülmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Takip ehliyetini haiz olan herkes takibi bizzat yürütebilir (karş. HMK m. 71). Şayet, alacaklı veya borçlu icra işlerinde kendilerini vekil aracılığıyla temsil ettirmek isterlerse yalnızca bir avukatı vekil olarak atayabilir (Av. K. m. 35). Bu son halde avukat vekâletnamelerinin noter tarafından onaylanmış veya düzenlenmiş örneğinin icra dosyasına ibraz edilmesi zorunludur (HMK m. 76/f. 1; m. 114/f. 1, f bendi). Bu kurala uyulmaması halinde vekilin, kural olarak, taraf takip işlemlerini yapamayacağı söylenebilir (karş. HMK m. 77/f. 1, c. 1).¹⁰³ Ancak, kanun koyucu bu kuralın çok katı uygulanmasının bazı hak kayıplarına sebep olabileceğini öngörerek gecikmesinde sakınca bulunan hallerde tarafa verilecek kesin süre içinde vekâletnamenin ibraz edilmesi şartıyla vekilin taraf takip işlemlerini yapmasına izin verilebilmesine imkân tanımıştır. Şayet, verilen bu sürede söz konusu eksiklik giderilmezse vekâletname olmaksızın gerçekleştirilen işlem yapılmamış sayılacaktır (karş. HMK m. 77/f. 1, c. son).

3. Takip Arkadaşlığı

a. Genel Olarak

Hukukumuzda dava arkadaşlığı müessesesinin kabul edilmesinin önemli bir sebebi usul ekonomisi ilkesidir. Gerçekten de dava arkadaşlığıyla birlikte uyuşmazlıkların daha çabuk, kolay ve ucuz şekilde çözümlenmesi mümkün olabilecektir. Bu bakımdan dava arkadaşlığının yargılama makamları yanında uyuşmazlığın tarafları bakımından da yararlı sonuçları olduğu söylenebilir.¹⁰⁴

İcra hukukunda da alacaklı ve borçlu tarafta birden fazla kimsenin bulunması halinde dava arkadaşlığı kurumunun takip hukukunda hangi kapsamda ve ne şekilde

¹⁰³ Pekcanitez/Taş Korkmaz, Pekcanitez Usul, s. 670; Kuru, El Kitabı, s. 165; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, Usul, s. 116.

¹⁰⁴ Dava arkadaşlığının kabul edilme amaçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ulukapı, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya, 1991, s. 48; 109-110; Dişel, s. 48.

uygulanabileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Zira, yargılama hukukunda uygulanan bir kurumun icra takiplerinde de mutlak anlamda uygulanması söz konusu değildir. Çalışmamızın bu kısmında dava arkadaşlığı kurumunun kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte takip arkadaşlığı biçiminde uygulama alanı incelenecektir.

b. Alacaklı Tarafı Takip Arkadaşlığı

(1) Mecburi Takip Arkadaşlığı

Maddi hukuk bakımından bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması ve tamamı hakkında tek bir hüküm verilmesi gereken hallerde mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olur.¹⁰⁵ Bu bakımdan bir alacağın birden fazla kimse tarafından talep edilmesinin zorunlu olduğu durumlarda alacaklılar arasında mecburi takip arkadaşlığının bulunabileceği söylenebilir.¹⁰⁶

Alacaklı tarafta mecburi takip arkadaşlığı kurumu en çok el birliği mülkiyetinin söz konusu olduğu hallerde ortaya çıkar. Elbirliği mülkiyeti ise, kanun ya da kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca kurulabilir (TMK m. 701). Bu çerçevede, hukukumuzda el birliği mülkiyetinin söz konusu olduğu haller: mal ortaklığı rejimi (TMK m. 257 vd.), aile malları ortaklığı (TMK m. 376 vd.), miras ortaklığı (TMK m. 640 vd.) ve adi şirkettir (TBK m. 620). Anılan el birliği mülkiyeti hallerinde malikler bölünmemiş tek bir malvarlığı değeri üzerinde ortak bir hakka sahiptir (TMK m. 701/f. 2). Bu sebeple el birliği mülkiyetinde ortak maliklerden her biri, kural olarak, tasarruf işlemlerini diğerleriyle birlikte hareket ederek veya ortaklaşa atadıkları bir temsilci vasıtasıyla yapmak zorundadır (TMK m. 702/f. 2). İcra takibinde bulunmak da bir tasarruf işlemi olduğundan el birliği mülkiyetinin söz konusu olduğu hallerde malikler arasında mecburi takip arkadaşlığının bulunabilecektir.¹⁰⁷

¹⁰⁵ **Pekcanitez/Taş Korkmaz**, Pekcanitez Usul, s. 705; s. 110; **Budak/Karaaslan**, s. 97; **Karşı**, Muhakeme, s. 370; **Alongoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 131.

¹⁰⁶ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 117; **Muşul**, s. 162; **Dişel**, s. 83-84.

¹⁰⁷ **Muşul**, s. 162; **Ülkü Gören**, s. 44; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/ Hanağası**, İcra, s. 117; "Aralarında mecburi takip arkadaşlığı bulunan mirasçılar tekbaşlarına takip yapamazlar. Ancak diğer mirasçıların da muvafakatlarının sağlanmasından sonra takibe devam olunabilir." Yar. 12. HD. 6.12.1995 tarih E.1995/17373, K.1995/17307 (KİBB, E.T. 21.06.2018).

İnceleme konumuz bakımından uygulamada sıklıkla karşılaşılabilecek elbirliği mülkiyeti hali, miras ortaklığıdır. Gerçekten de alacaklının birden fazla mirasçı bırakarak ölmesi halinde mirasçılar arasında ölüm anında, kanun gereği, miras ortaklığı kurulmakta ve miras tasfiyesi sona erene kadar, murisin yetkili hamili olduğu bononun da içinde yer aldığı, tereke üzerinde, mirasçılar arasında elbirliği mülkiyeti doğmaktadır (bkz. TMK m. 640 vd.). Bu çerçevede, bonodan kaynaklanan alacağın tahsil edilmesi için icra takibine başvurulması halinde, mirasçıların birlikte hareket etmesinin gerekip gerekmediği, diğer bir deyişle, bu halde alacaklı tarafta mecburi takip arkadaşlığı durumunun bulunup bulunmadığı hususu önem taşır.

Doktrindeki bir görüşe göre, el birliği mülkiyetinde alacağın konusunun bölünebilir nitelikte olup olmadığına göre bir ayırım yapmak gerekir. Bu görüşe göre, şayet alacağın konusu paradan başka bir şey, örneğin; bir malın teslimi ise, alacaklıların birlikte dava/takip yoluna başvurmaları gerekir. Buna karşılık, alacağın konusu bölünebilir bir edim ise, bu halde el birliği mülkiyetini oluşturan paydaşların pay oranları kendi iç ilişkileri bakımından belirlenebilir olduğundan, her bir paydaşın kendi hissesi oranındaki alacağının tahsilini talep edebilmesine imkân tanımak gerekir.¹⁰⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de bir kararında, doktrinde ifade edilen bu ayırımı açık bir şekilde yapılmamakla birlikte, takip konusunun para alacağı olması halinde mirasçılardan birinin kendi hissesi oranında takip yapabileceğini belirtmiştir.¹⁰⁹

Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, elbirliği mülkiyetinde alacağın konusu bakımından alacağın bölünebilir nitelikte olup olmadığı şeklinde bir ayırım yapılmaksızın borçluya karşı mirasçıların hep birlikte icra takibine başvurmaları zorunludur. Zira, kanun koyucu tarafından takip konusunun bölünebilir nitelikte olup olmaması

¹⁰⁸ **Ulukapı**, s. 68.

¹⁰⁹ “Takip konusu çekin hamilinin Olduğu ihtilafsızdır. Bu kişinin Tarihinde vefat ettiği, takip yapan ve diğer kişiyi mirasçı bıraktığı, su halde iştirak (elbirliği) halinde mülkiyetin bahis konusu olduğu ... veraset ilamından anlaşılmaktadır..... alacaklı mirasçının tek başına takip hakkı bulunmaktadır” 12. HD. 23.09.1993 tarih E.1992/14009, K. 1993/9902 (**Dişel**, s. 86 dn.215).

bakımından bir ayırım yapılmamıştır.¹¹⁰ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi de bir kararında bu görüş doğrultusunda karar vermiştir.¹¹¹

Kanaatimizce, el birliği mülkiyetine tabi miras ortaklığının bono alacaklısı olduğu durumlarda takip konusunun bölünebilir olup olmadığı şeklinde ayırım yapılması yerinde değildir. Zira miras bırakanın ölümüyle birlikte mirasçılar arasında kanun gereği kurulan ve tüzel kişiliği haiz olmayan miras ortaklığında paylaşmadan önceki aşamada terekede yer alan mal, hak ve alacaklar mirasçılarının şahsi malvarlığıyla karışmamaktadır.¹¹² Bu bakımdan miras paylaşımı tamamlanana kadar malikler tereke üzerindeki her bir unsura (bu arada terekeye dâhil olan bonoya da) hep birlikte sahiptir. Deyim yerindeyse, bu halde her şey herkese (tüm mirasçılara) aittir. Bu sebeplerle, tereke alacağının tahsil edilmesinde, mirasçılarının birlikte hareket etmesinin zorunlu olduğu ve mirasçılar arasında zorunlu takip arkadaşlığının bulunduğu görüşüne katılmaktayım.

Böyle bir durumda, takip talebini alan icra müdürünün alacaklının yetkili hamil olup olmadığını incelerken takip talebinde bulunanın son ciroda alacaklı olarak gösterilen kimsenin mirasçısı olması halinde, takip talebiyle birlikte mirasçılık belgesini de icra dairesine tevdi etmesi gerekir. Böylece talepte bulunandan başka mirasçı bulunup bulunmadığı incelenebilecektir. Şayet, talepte bulunandan başka mirasçı varsa, icra müdürü takipte alacaklı tarafta mecburi takip arkadaşlığı bulunması sebebiyle takip talebini hemen reddetmemeli ve diğer mirasçılarının başlatılan takibe katılması veya terekeye temsilci atanmasının sağlanması amacıyla talepte bulunana uygun bir süre vermelidir (karş. HMK m. 115).¹¹³

¹¹⁰ **Gören Ülkü**, s. 44; **Dişel**, s. 86; **Erişir**, Taraf, s. 232.

¹¹¹ “El birliği hali söz konusu olduğundan ve mirasçılar arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunduğu öncelikle takibin birlikte yapılması gereklidir.” Yar. 6. HD. 02.05.2006 E. tarih 2006/2765, K. 2006/4788 (**Dişel**, s. 85, dn. 212).

¹¹² **Gören Ülkü**, s. 44. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Yazıcı**, Ayşenur M., Miras Ortaklığının Paylaşmadan Önceki Durumu, Ankara, 2018, s. 28 vd.

¹¹³ **Kuru**, El Kitabı, s. 158; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 123.

(2) İhtiyari Takip Arkadaşlığı

Dava konusu hak veya borç, el birliği mülkiyet dışındaki bir sebeple, ortak ise ya da ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuşsa yahut davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması halinde ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olur.¹¹⁴

Yargılama hukukunda öngörülen bu kurumun icra hukuku alanında oldukça sınırlı hallerde uygulama alanı bulabileceğini söylemek mümkündür.¹¹⁵ Zira birden fazla alacaklının aynı borçluya karşı birlikte takip yapması halinde borçlunun her bir alacaklıya karşı farklı itiraz sebepleri ileri sürebilecek olması ve bu itirazların farklı çerçevede incelenip karara bağlanması sebebiyle, pek çok durumda takibin birlikte yürütülmesi mümkün olmayacaktır.¹¹⁶ Diğer bir deyişle, dava arkadaşlığı müessesinin kabul edilmesinin gerekçelerinden biri olan usul ekonomisinin gerçekleştirilmesi amacının icra hukukundaki görünümü olan takip ekonomisi ilkesine aykırı durumlar ortaya çıkabilecektir.

İnceleme konumuz bakımından, alacaklı tarafta ihtiyari takip arkadaşlığının söz konusu olabileceği hallerden biri bono düzenlenirken birden fazla lehtarın gösterilmiş olması halidir. Ancak, bu halde lehtarlar arasındaki ilişkisinin niteliği hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır.

Bono düzenlenirken lehtar hanesine “*Ali Ak ve Basri Batı’ya ödeyeceğim.*” şeklinde birden fazla kişinin yazılması halinde, lehtarlar arasındaki hukuki ilişkiyle ilgili olarak doktrinde bir görüşe göre, kanun koyucu, kısmi ciroyu batıl kılarak (TTK m. 682/f. 2) alacaklıların her birinin kendi hissesi oranında borçludan talepte bulunmasını dolaylı olarak imkânsız kılmıştır. Ayrıca bonodaki borcun belli bir miktarla sınırlı olarak bölünememesi sebebiyle, alacaklıların bono bedelinin tahsil edilmesin-

¹¹⁴ **Ulukapı**, s. 108; **Budak/Karaaslan**, s. 107-108; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, Usul, s. 200; **Görün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 392 vd.; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 259.

¹¹⁵ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 126; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 117; **Üstündağ**, İcra, s. 67.

¹¹⁶ **Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 16;; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 126. **Dişel**, s. 47-48.

de birlikte hareket etmesi şarttır.¹¹⁷ Bu görüşün kabul edilmesi halinde, bono lehtarları arasında alacaklı tarafta mecburi takip arkadaşlığının bulunduğu söylenebilir.

Doktrinde diğer bir görüşe göre, lehtar olarak birden fazla kişinin gösterilmesi halinde lehtarlar müşterek (kısmi) alacaklı durumundadırlar.¹¹⁸ Bu bakımdan lehtarlardan her biri bono bedelinin tamamını değil, senet bedelinden kendi payına düşen miktarı talep edebilir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir kararında “*Birden çok alacaklı arasında teselsül sözleşmeden veya kanundan doğar. Poliçe (Bono) metninde teselsüle ilişkin bir kayıt bulunmadığına göre her bir alacaklı kendi payı oranında talep hakkına sahiptir.*” ifadeleriyle bu görüşe katılmıştır.¹¹⁹ Bu görüşün kabul edilmesi halinde alacaklılar arasında ihtiyari takip arkadaşlığı bulunduğunu söylemek mümkündür.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, bonoda birden fazla lehtarın gösterilmesi halinde alacaklılar arasında müteselsil alacaklılığın varlığı dolayısıyla ihtiyari takip arkadaşlığının varlığı kabul edilmelidir.¹²⁰

Kanaatimizce, bononun TTK’da düzenlenmiş olması sebebiyle ticari iş sayılması (TTK m. 3) ve ticari işlerde teselsül karinesi (TTK m. 7/f. 1) hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, bonoda birden fazla lehtar gösterilmesi halinde, lehtarlar arasında müteselsil alacaklılık durumunun varlığını kabul eden son görüşe katılmaktayız. Bu çerçevede, alacaklılar bakımından ihtiyari takip arkadaşlığının bulunduğu görüşündeyiz.¹²¹ Ancak, bu halde alacaklılardan herhangi birinin yalnız başına takip yapmak istemesi halinde bono bedelinin tamamı üzerinden talepte bulunması ve borçlunun da mutlaka takip yapan alacaklıya ödemedede bulunması zorunludur. Zira, TBK m. 169/f. 3 hükmüne göre, “*alacaklılardan birinin icrayabaşvurmuş olduğu*

¹¹⁷ **Pulaşlı**, s. 125; **Öztañ**, Fırat, “Ticari Senetlerde Birden Fazla Lehtar Gösterilmesi”, *BATİDER*, C. 9, S. 4, 1978, s. 1019 vd.. Belirtmek gerekir ki yazar daha sonraki eserlerinde birden fazla lehtarın müşterek alacaklı olduğu kanaatini dile getirmiştir. **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 460; **Öztañ**, Kıymetli, s. 81.

¹¹⁸ **Öztañ**, Kıymetli, s. 81; **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 460; **Can**, s. 72.

¹¹⁹ Yar. 11. HD. 14.09.1973 tarih E. 1973/3304, K. 1973/3341, **Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal s. 181).

¹²⁰ **Bozer/Göle**, s. 78; **Poroy/Tekinalp**, s. 162.

¹²¹ **Dişel**, s. 125; **Üstündağ**, İcra, s. 67; **Pekantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 126; **Muşul**, s. 162; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası**, İcra, s. 117.

kendisine bildirilmedikçe, borçlu... dilediği birine (alacaklıya) ifade bulunabilir.” Anılan düzenlemeyle birlikte kanun koyucu alacaklılardan birinin icra takibine başvurması halinde ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmesinden itibaren borçlunun alacaklılardan herhangi birine borcu ifa etme serbestisini sınırladığı söylenebilir.

c. Borçlu Tarafta Takip Arkadaşlığı

(1) Mecburi Takip Arkadaşlığı

Bonodan kaynaklanan borçlarda yukarıda da belirtildiği üzere müteselsil borçluluk esası bulunması ve ticari işlerde teselsül karinesi sebebiyle, kanaatimizce, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlu tarafta mecburi takip arkadaşlığı kurumunun uygulama alanı bulamayacağı kanaatindeyiz (TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m.724/f. 1; m. 7).

(2) İhtiyari Takip Arkadaşlığı

Birden fazla kişinin aynı dava dilekçesinde davalı olarak gösterilmesi dava konusu hak veya borcun, el birliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması, ortak bir işlemle davalıların borç altına girmesi, davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması halinde mümkündür (HMK m. 57).¹²²

Medeni usul hukukunda kabul edilen davalı tarafta ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesinin icra hukukundaki görünümü borçlu tarafta ihtiyari takip arkadaşlığıdır. Örneğin, haciz veya rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibin devamı sırasında borçlunun ölmesi halinde mirası kabul eden mirasçılara karşı icra takibine kaldığı yerden devam edilebilir (İİK m. 53/f. son). Bu halde mirasçılar arasında kanun gereği ihtiyari takip arkadaşlığının bulunduğu söylenebilir. Ancak borçlu tarafta ihtiyari takip arkadaşlığı halleri bu hükümlerle sınırlı değildir. Özellikle alacaklının borçlulardan birine yahut hepsine başvurmasının mümkün olduğu müteselsil borçluluk hallerinde müteselsil borçlular arasında ihtiyari takip arkadaşlığı söz konusu olacaktır.¹²³

¹²² Ulukapı, s. 108; Budak/Karaaslan, s. 107-108; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 200.

¹²³ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 126; Muşul, s. 163; Üstündağ, İcra, s. 68.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de bir kararında takibin borçlu tarafında birden fazla kişinin bulunabileceği kabul etmiştir.¹²⁴

Türk Ticaret Kanunu m. 724 hükmüne göre (TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m.724/f. 1) bonoya imza koymak suretiyle borç altına giren düzenleyen, lehtar, ciran-talar ve bunlar lehine aval verenler yetkili hamile (alacaklıya) karşı müteselsil olarak sorumludur. Bu bakımdan bono hamili, kanunda öngörülen maddi ve şekli koşulları yerine getirmek kaydıyla bono bedelini anılan müteselsil borçluların birinden, birkaçından ya da hepsinden talep edebilir. Şu halde bono borçluları arasında borçlu tarafta ihtiyari takip arkadaşlığının bulunduğu söylenebilir.¹²⁵

Yukarıda da değinildiği üzere yargılama hukukunda usul ekonomisinin gerçekleştirilmesi ve çelişik kararların verilmesinin önlenmesi gibi gerekçelerle kabul edilen dava arkadaşlığı müessesesinin takip hukukunda aynı kapsam ve şekilde uygulanması mümkün değildir. Zira, ihtiyari dava arkadaşlığında olduğu gibi ihtiyari takip arkadaşlığında da her bir takip arkadaşı diğerlerinden bağımsız şekilde hareket edebilme imkanına sahiptir. Bu bakımdan müteselsil borçlulara ayrı ayrı ödeme emri tebliğ edilecek ve her bir borçlu gerek kambyo hukuku gerekse icra hukukundan kaynaklanan çeşitli itirazlar ve şikayet sebepleriyle takibe muhalefet edebilecektir. Böylece pek çok durumda takip işlemlerinin birlikte yürütülmesi zaman, emek ve masraf kaybına sebep olacağından bu durum takip ekonomisine de aykırı olacaktır (karş. HMK m. 30).¹²⁶ Şu halde, inceleme konumuz bakımından borçlu tarafta ihtiyari takip arkadaşlığı kurumunun pratik bir yol olmadığı söylenebilir.

C. TAKİP ŞARTLARI

Medeni usul hukukunda bir davanın esası hakkında inceleme yapılabilmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan şartlara dava şartları denir.¹²⁷ Dava şartlarının neler

¹²⁴ “Alacaklı borçlular hakkında kambyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip başlatmıştır” Yar. 12. HD. 12. 03.2010, E. 2010/1827, K. 2010/13264 (Dişel, s. 131-132).

¹²⁵ Üstündağ, İcra, s. 68; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 296-297; Ergün, s. 72.

¹²⁶ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 126-127; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 116-117; Dişel, s. 48.

¹²⁷ Pekcanitez, Pekcanitez Usul, C. 2, s. 927; Budak/Karaaslan, s. 151; Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, C. 1 Ankara, 2016, s. 846; Kuru, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni

olduğu ise HMK m. 114 hükmünde belirtilmiştir. Anılan bu hükümde belirtilen şartlar yalnızca dava prosedürüne münhasır değildir. Gerçekten de bu şartlar, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, çekişmesiz yargıda yargılama şartı; icra takiplerinde ise, birer takip şartı olarak kabul edilmelidir. Buna göre, bir icra takibine başlanması ve bu takibin yürütülmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan şartlar takip şartları olarak nitelendirilebilir.¹²⁸ Bu çerçevede bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, takip şartlarını genel takip şartları ve özel takip şartları olarak ikiye ayırarak inceleyebiliriz.

Genel takip şartları: takibin taraflarının taraf ehliyeti¹²⁹ ve takip ehliyetine¹³⁰ sahip olması, takibe vekâlet ehliyetinin ve geçerli bir vekâletnamenin bulunması¹³¹, derdest bir takibin bulunmaması, takibe başvuranın hukuki yararının bulunmasıdır (karş. HMK m. 114).

Özel takip şartları ise: takibin kambiyo senetlerinden bonoya dayanması¹³², bononun aslının icra dairesine tevdi edilmiş olması¹³³ ve bononun vadesinin gelmiş olmasıdır.¹³⁴ Bu şartlara ilave olarak, Yargıtay içtihatlarında belirli meblağın altındaki tüketici uyuşmazlıklarında önce tüketici hakem heyetine başvurulmaksızın ilamsız icra takibi yapılamayacağı görüşü ileri sürülmüştür. Anılan takip şartları çalışmamızın gösterilen kısımlarında ayrıca incelendiğinden, biz burada daha önce ilgili yerlerde değinmediğimiz takip şartlarını incelemekle yetineceğiz.

Usul Hukuku, İstanbul, 2016, s. 190; **Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 252; **Alongo-ya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 190; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 323.

¹²⁸ Doktrinde de “takip şartı” kavramı genel olarak kabul görmüştür. Bkz. ve karş. **Pekcanitez/Simil**, s. 36; **Karşlı**, İcra, s. 36; **Kuru**, El Kitabı, s. 163; **Dişel**, s. 55; Aksi yönde İİK hükümlerinin kendi kendine yeter hükümler olması sebebiyle açık bir yollama bulunmadıkça HMK hükümlerinin icra takiplerinde uygulanamayacağı görüşü için bkz. **Postacıoğlu/Altay**, s. 203.

¹²⁹ Bkz. Birinci Bölüm, II- B, 1.

¹³⁰ Bkz. Birinci Bölüm, II- B, 2, a.

¹³¹ Bkz. Birinci Bölüm, II- B, 2, b.

¹³² Bkz. Birinci Bölüm, I- A ve İkinci Bölüm, I- B.

¹³³ Bkz. İkinci Bölüm, I- A.

¹³⁴ Bkz. İkinci Bölüm, I- D

a. Derdest Takibin Bulunmaması

Derdestlik, bir uyuşmazlığın mahkemede görülmekte ya da incelenmekte olması anlamına gelir. Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davanın tekrar açılması halinde ikinci dava derdestlik sebebiyle dava şartı yokluğundan dolayı reddedilir (HMK m. 114/f. 1, ı).¹³⁵ Medeni usul hukukunda dava şartı olarak düzenlenen derdestliğin icra hukukundaki karşılığı mükerrer takip veya takipte derdestliktir. Gerçekten de aynı alacaklının aynı borçluya karşı aynı sebepten (vakıa, aynı takip dayanağından) kaynaklanan bir borcu için daha önce takip başlatması ve bu takibin halen devam etmekte olması halinde medeni usul hukukunda kabul edilen derdestlik durumuna benzer bir hal söz konusu olmaktadır. Ancak, bu muhalefetin borçlu tarafından nasıl ileri sürmesi gerektiği konusunda doktrinde ve Yargıtay kararlarında görüş birliği yoktur.

Doktrindeki bir görüşe göre, icra müdürü aynı alacak için daha önce takip yapıldığını ve bu takibin halen devam etmekte olduğunu bilebilecek durumda olmadığından takipte derdestlik muhalefeti ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmelidir. Bu görüşteki yazarlara göre derdestlik itirazı takip hukukuna ilişkin bir itiraz sebebi teşkil etmektedir.¹³⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de bu görüşü benimseyerek takibin mükerrer olduğu muhalefetinin ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerektiğini belirtmiştir.¹³⁷

Doktrindeki diğer bir görüşe göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda derdestliğin dava şartı olarak kabul edilmesi hususu göz önüne alındığında mükerrer takip durumunun takip şartlarına aykırılık olarak kabul edilmesi gerekir. Bu görüşteki yazarlara göre, bu gibi bir durumda başvurulacak hukuki çare icra memurunun işlemine karşı şikâyet yoludur. Bu halde, kamu düzenine aykırılık söz konusu olacağından,

¹³⁵ **Tanrıver**, Derdestlik, s. 4 vd.; **Pekcanitez**, Pekcanitez Usul, s. 1182; **Karlı**, Muhakeme, s. 463; **Budak/Karaaslan**, s. 162.

¹³⁶ **Kuru**, El Kitabı, s. 223; **Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 67; **Gören Ülkü**, s. 87.

¹³⁷ “Takibin mükerrer olduğu hususu... yasal 7 günlük sürede borçlu tarafınca icra dairesine yapılması gereken borca itiraz niteliğinde olup...” Yar. 12. HD. 17.12.2015 tarih, E. 2015/18278, K. 2015/32039; aynı yönde bkz. Yar. 12. HD. 14.05.2012 tarih E .2011/30873, K. 2012/16712 (**Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 68, dn. 187); “Borca itiraz niteliğindeki mükerrerlik iddiasın icra dairesine bildirilmesi...” Yar. 12. HD. 09.03.2004 tarih E. 2004/2805, K. 2004/5436, (**Kuru**, El Kitabı, s. 223, dn. 3).

takibin mükerrer olduğu iddiası süresiz şikâyete tabi olacaktır.¹³⁸ Yargıtay bazı kararlarında bu durumun şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹³⁹

Kanaatimizce, başlamış ve halen devam etmekte olan bir icra takibi bulunmasına rağmen aynı alacak için aynı borçluya karşı yeni bir takip yapılması halinde bu takibe muhalefetin icra mahkemesine şikâyet yoluyla, her zaman, ileri sürülebilmesi gerekir. Gerçekten de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda derdest davanın bulunmaması şartı, yerinde bir şekilde ilk itiraz olmaktan çıkarılarak, dava şartı haline getirilmiştir (HMK m. 114/f. 1, 1 bendi). Aynı sonucun takip hukuku bakımından da kabul edilmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca, bu görüşün kabul edilmesi halinde ödeme emrine herhangi bir sebeple itiraz etmemiş borçlular yüzünden icra dairelerinin gereksiz yere meşgul edilmesi de önlenmiş olacaktır. Sonuç olarak, derdest takibin varlığına rağmen aynı bono bedeli sebebiyle ikinci bir takibin başlatılması halinde, ikinci takibin her zaman şikâyet yoluyla iptal edilebilecektir.

Kaldı ki, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, takibin mükerrer olduğuna ilişkin muhalefetin şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerekirken hatalı olarak ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi halinde dahi, mükerrer takibin iptal edilmesi gerekir. Zira, bu takip yolunda hem şikâyet hem de ödeme emrine itiraz icra mahkemesine yapılmaktadır (İİK m. 169; m. 16). Vakıaları ileri sürmek taraflara, hukuki nitelendirmeyi yapmak ve uygulanacak hukuk normunu belirlemek ise hâkime aittir (HMK m. 33).¹⁴⁰ Şu halde, icra mahkemesi hâkiminin tarafların hukuki nitelmesiyle bağlı olmadan ve somut duruma uygulanacak olan hukuk kuralını kendiliğinden bularak mükerrer olarak başlatılan icra takibini her zaman iptal edebilir.

¹³⁸ **Pekcanitez/Simil**, s. 37-38; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 142.

¹³⁹ “... Bu şekilde devam edilecek ilk takipten feragat edilmeksizin başlatılan ikinci takip mükerrerlik oluşturacağı gibi usul ekonomisi ilkesine de aykırılık teşkil eder. O halde mahkemece şikâyetin kabulüne karar verilmesi gerekirken...” Yar. 8. HD. 07.11.2016 tarih E. 2015/15146, K. 2016/15103; “Esas sayılı takibi mükerrer olduğundan, mahkemece şikâyetin kabulü ile daha sonra yapılan ... takibin iptaline karar vermesi gerekirken...” Yar. 12. HD. 19.04.2016 tarih E 2016/7875, K. 2016/11515. (**Pekcanitez/Simil**, s. 39).

¹⁴⁰ **Pekcanitez/Simil**, s. 34. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akil**, Cenk, “Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi”, *AÜHFĐD. C. 57, S. 3, 2008, s. 2-3.*

b. Hukuki Yarar

Hukuki yarar kavramı, talep sahibinin hakkını elde edebilmesi için ilgili mercie başvurusunun zorunlu olması ve bu yararın hukuk düzenince korunmaya layık görülmesi olarak tanımlanabilir.¹⁴¹ HMK m. 114/f. 1, h bendinde davacının dava açmakta hukuki yararının bulunmasının bir dava şartı olarak düzenlenmiştir. Ancak, bu husus yalnızca dava prosedürüne hasredilmiş bir şart olmayıp talep hakkının kullanıldığı diğer durumlarda, bu çerçevede icra takiplerinde de, aranması gereken bir şarttır.¹⁴² Nitekim hukuki yararın bulunmadığı bir talebin ileri sürülmesi, aynı zamanda dürüstlük kuralına da aykırı olacağından böyle bir talebin hukuk düzeni tarafından korunması mümkün değildir (bkz.TMK m. 2; HMK m. 29).¹⁴³

Anılan bu esaslar çerçevesinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 26.05.2017 tarihli kararında talep edilen hak bakımından tercih edilen talep usulünün gereksiz, masraflı, fazla emek ve zaman gerektirmesi halinde talep sahibinin hukuki yararının bulunmadığı gerekçesiyle alacağı ilama bağlanmış bir alacaklının ilamsız icra yoluyla takibe başvurusunun mümkün olmadığını belirtmiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹ **Budak/Karaaslan**, s. 156; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 285; **Kuru**, Usul Ders Kitabı, s. 196-197.

¹⁴² Örneğin, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte icra mahkemesinin ödeme emrine itirazın kabulü kararıyla birlikte takibin durduğu bir halde, alacaklının aynı alacak için yeni bir takip yapmak istemesi halinde hukuki yararının bulunmadığı söylenebilir. Nitekim Yar. 8. Hukuk Dairesi bir kararında “*İcra mahkemesince verilen kararlar, kural olarak maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemekle birlikte, aynı takip dosyası nedeniyle, aynı taraflar arasında ve aynı konuda daha önce verilen icra mahkemesi kararı kesinleşmesi koşuluyla sonraki şikâyet bakımından kesin hüküm teşkil eder.*” ifadesiyle bu hususu vurgu yapmıştır. bkz. Yar. 8. HD. 11.03.2013 tarih E. 2013/2294. K. 2013/3147 aynı yönde bkz. “*Her ne kadar icra mahkemesi kararları kesin hüküm oluşturmaz ise de, borçlunun haczedilmezlik şikayeti nedeniyle aynı konuda verilen önceki kararın kesinleşmesi halinde, ilk karar, daha sonra verilmiş olan bu karara karşı kesin hükmün sonuçlarını doğurur.*” Yar. 12. HD. 19.01.2012 tarih E. 2011/13714, K. 2012/867; “*Her ne kadar icra mahkemesi kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeseler de kendi aralarında bağlayıcıdır.*” Yar. 8. HD. 28.03.2013 tarih E. 2012/12880, K. 2013/872 (**İyilikli**, A. Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara, 2016, s. 66, dn. 171-172). Aynı yönde bkz. **Karşlı**, İcra, s. 93.

¹⁴³ Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz. **Aslan**, Kudret/**Akyol Aslan**, Leyla, “İlama Bağlı Para Alacağı İçin İlamsız İcra Takibi Yapılması, Dürüstlük Kuralına ve Hayatın Olağan Akışına Aykırı mıdır?” *Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan C. 1*, Ankara, 2015, s. 206 vd.

¹⁴⁴ “*İlamların genel haciz yolu ile ilamsız takibe konu edilmesinin icra hukukuna ve yargılama tekniğine uygun düşmediği, bu yola başvurmakta alacaklının hukuki yararının bulunmadığı gibi borçlunun hukuki durumunun ağırlaştırıldığı ve taraflar arasındaki menfaatler dengesinin bozulduğu sonucuna varılmış ve içtihatların "ilama dayalı bir alacağın ilamsız takip konusu yapılamayacağı" yönünde birleştirilmesine karar verilmiştir.*” YİBGK 26.5.2017 tarih E. 2017/2, K. 2017/3 (RG. 21.07. 2017, S. 30130).

İnceleme konumuz bakımından, bonodan kaynaklanan bir alacak sebebiyle, elinde mahkeme ilamı bulunan bir alacaklının bu ilama dayanarak ilamlı takip yoluna başvurmak yerine bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurması mümkün değildir. Zira, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun yukarıda anılan kararı çerçevesinde ilamsız icra yoluyla takibe başvuru bakımından alacağın ilama bağlı olmaması şeklinde olumsuz bir takip şartı kabul edilmiştir. Sonuç olarak, elindeki ilama rağmen kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvuran alacaklının bu takibi süresiz şikâyet yoluyla iptal edilebilecektir.

c. Belirli Meblağın Altındaki Tüketici Uyuşmazlıklarda Yargıtay’ca Kabul Edilen Takip Şartı

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu¹⁴⁵(TKHK)’nun 68. maddesinin birinci fıkrasına göre, belirli parasal sınırın altındaki uyuşmazlıklarda, dava açılmadan önce tüketici hakem heyetine başvurulmuş olunması zorunludur.¹⁴⁶ Bu hüküm çerçevesinde uygulamada Yargıtay 13. ve 17. Hukuk Daireleri belirli parasal sınırın altındaki tüketici uyuşmazlıklarının tüketici hakem heyetinin görevi kapsamına girdiği ve tüketici hakem heyetinin mahkeme vasfını haiz olmaması sebebiyle itirazın iptali davasına bakamayacağı gerekçesiyle hakem heyetinin görev alanına giren tüketici uyuşmazlıkları bakımından tarafların ilamsız icra yoluna başvurusunun mümkün olmadığını kabul etmekteydi.¹⁴⁷ Bu görüşe göre, ilamsız icra yoluyla takip yollarından biri olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip bakımından da uyuşmazlığın tüketici ile satıcı-sağlayıcı arasındaki bir tüketici uyuşmazlığından kaynaklanıp kaynaklanmadığının icra müdürü tarafından re’sen araştırılması gerekir ve bu husus bir takip şartı olarak kabul edilmekteydi.¹⁴⁸

¹⁴⁵ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu (RG, 28.11. 2013, S. 28835).

¹⁴⁶ 2018 yılı için bu değer ilçelerde 4.550 TL, büyükşehir statüsünde olmayan il merkezlerinde ve büyükşehirlerde 6.860 TL’dir. (RG 31.12.2017, S. 29907).

¹⁴⁷ Yar. 13. HD. 02.06.2016 tarih E. 2016/5614, K. 2016/14133.; Yar. 17. HD. 24.02.2016 tarih E. 2016/1901, K. 2016/2227 (Lexpera E.T. 13.09.2018). Bu konuda kapsamlı bir inceleme için bkz. **Akil, Cenk/Gül, Akif**, “Yargıtay’ın Genel Haciz Yoluyla İlamsız Takibe Başvuru Hakkına İlişkin Olarak Vermiş Olduğu Bazı Kararlar Üzerine Düşünceler”, *Yargıtay Dergisi*, C. 43, S. 3, 2017, s. 570 vd.

¹⁴⁸ **Özbek, Mustafa S.**, “Tüketici Hakem Heyetinin Görevine Giren Alacaklarla İlgili Olarak İlamsız Takip Yapılamayacağına İlişkin Yargıtay Kararlarının Tahlili”, *MİHDER*, 2015/2, s. 66-67.

Ancak, doktrinde isabetle belirtildiği üzere, bu görüş yerinde değildir. Zira, cebri icra yoluna başvurmak hak arama özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmelidir. Buna göre, içtihat yoluyla cebri icra yoluna başvurmayı engellemek hak arama özgürlüğüne ve hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturacaktır.¹⁴⁹

Nitekim 7063 sayılı Kanun'un¹⁵⁰ 11. maddesiyle TKHK m. 68/f. 1 hükmüne “*Tarafların İcra ve İflas Kanunundaki hakları saklı olmak kaydıyla*” ifadesi eklenmiştir. Söz konusu değişikliğin gerekçesi olarak tüketicinin taraf olduğu uyuşmazlıklarda İcra ve İflas Kanunu'nun uygulanamayacağı şeklindeki değerlendirmelerin ilamsız icra yolunu kapattığını bunun ise hak arama ve eşitlik ilkelerine aykırılık teşkil ettiği belirtilmiştir.¹⁵¹ Sonuç olarak, 7063 Sayılı Kanunla Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle birlikte Yargıtay içtihatlarının aksine tüketici hakem heyetine başvurmadan bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabileceği söylenebilir.

¹⁴⁹ **Tanrıver**, Usul, s. 195; **Akkan**, Pekcanitez Usul, C. 1, s. 195; **Akil/Gül**, s. 589.

¹⁵⁰ 7063 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG. 20.12.2017, S. 30276).

¹⁵¹ **Tutumlu**, Akif M., “7063 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev Alanı ve İtirazın İptali Sorunu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 138, 2018, s.148.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖDEME EMRİ GÖNDERİLME KOŞULLARI, ÖDEME EMRİNE İTİRAZ KAVRAMI VE TÜRLERİ

I. ÖDEME EMRİ GÖNDERİLMESİ VE ÖDEME EMRİNİN İÇERİĞİ

A. ÖDEME EMRİ GÖNDERİLMEYEN ÖNCE İCRA MÜDÜRÜNCE YAPILACAK İNCELEMENİN KAPSAMI

1. Bononun Aslının İcra Dairesine Tevdi Zorunluluğu

İcra ve İflas Kanunu m. 167/f. 2 hükmüne göre, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte alacaklı senedin aslını ve borçlu sayısı kadar onaylı örneğini takip talebine eklemek zorundadır. Ancak, yoğun iş yükü, bazı icra dairelerindeki kasaların yetersizliği, senedin icra dairesinde kaybolması halinde icra müdürlerinin sorumluluk altında kalmamak istemeleri gibi çeşitli gerekçelerle kimi icra dairelerinde bu zorunluluğa uyulmadığı belirtilmektedir.¹⁵² Bu fiili uygulamaya göre, icra takibine başvurmak isteyen alacaklıdan takip konusu senet aslı alınmakta, senedin kambiyo senetlerinden bono niteliğini haiz olduğu görüldükten sonra bononun arkasına icra dairesi adı ve dosya numarası yazılıp mühürlenmekte ve senet aslı takip alacaklısına geri verilmektedir. Bu uygulamaya dayanak olarak da Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 05.09.1970 tarihli genelgesi gösterilmektedir.¹⁵³

¹⁵² **Postacıoğlu/Altay**, s. 840-841; **Karşlı**, İcra, s. 367-368; **Gören Ülkü**, s. 75; **Ergün**, s. 41. **Yardım**, M. Ertan, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Abdürrahim Karşlı), İstanbul, 2012, s. 48.

¹⁵³ **Yardım**, s. 49; Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, 05.09.1970 tarih ve 21609 sayılı mütalaa "*İcra İflas Kanunu'nun 167. maddesine göre, takip talebi ile birlikte kambiyo senedinin aslının da icra dairesine verilmesi zorunludur. Ancak bu çeşit senetlerin ne zamana kadar icra dairesinde muhafazası gerektiği konusunda bir açıklık mevcut değildir. Sözü edilen maddenin gerekçesinde 'kambiyo senetleri üzerine icra memuru tarafından takibe konu teşkil eylediğine dair şerh verildikten ve üzerindeki ciro ve sair işlemleri de kapsayacak şekilde noterlikçe tasdikli bir örneği dosyaya konulduktan sonra, aslının alacaklıya iade edileceği' belirtilmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan, takibe başlanması için ibrazı mecburi olan kambiyo senetlerinin, takip kesinleştikten sonra talep halinde yukarıda belirtildiği şekilde şerh verilmek ve noterlikçe tasdikli örneği veya imkanı bulunduğu takdirde fotokopisi alıkonulmak sureti ile aslının geri verilmesinde sakınca bulunmadığı...*" (aktaran: **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 93, dn. 17).

Bazı Yargıtay kararlarında da bu fiili uygulamaya, dolaylı olarak, cevaz verildiği görülmektedir.¹⁵⁴

Kanaatimizce, kimi icra dairelerinde görülen bu uygulama yerinde değildir. Zira, İİK m. 167/f. 2, c. son hükmü, İİK m. 58/f. 2 hükmünden farklı olarak, takip talebine eklenecek belge sayısının borçlu sayısından bir fazla sayıda olmasını öngörmemiştir. Buna göre, kanun koyucunun kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte bono aslının devamlı surette icra dairesi kasasında kalacağını öngörerek fazladan bir örnek alınmasına ihtiyaç duymadığı söylenebilir.¹⁵⁵

Ayrıca kıymetli evrak hukukunda geçerli olan hakkın senede bağlılığı ilkesine göre, senet üzerinde yer alan hak ile senedin cismi birbirine sıkı şekilde bağlıdır (TTK m. 645).¹⁵⁶ Bu bakımdan bononun aslının icra dairesine tevdi edilmemesi halinde bonodan kaynaklanan hak ile senedin cismi varlığı arasındaki bağ koparılmış olacağından anılan uygulamanın hak-senet bağlılığı ilkesine de aykırı olacağı söylenebilir.¹⁵⁷

2. İbraz Edilen Senedin Bono Vasfını Haiz Olup Olmadığının İncelenmesi

Bir senedin kambiyo senetlerinden bono vasfını haiz olabilmesi için söz konusu senedin bono veya emre yazılı senet kelimesini, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelli ödeme vaadini, lehtarın adını, düzenleme tarihini ve düzenleyenin imzasını içermesi gerekir. Ayrıca bonoda düzenleme yeri ve ödeme yeri yahut bunlar yerine ikame edilebilecek yerlerin belirtilmesi şarttır (TTK m. 777).¹⁵⁸

¹⁵⁴ “Dairemizin ... tarihli bozma kararında, senet aslının alacaklıdan temin edilecek(rek) imza incelemesi yapılması öngörülmüştür..... Borçlunun senet aslının dosyaya celbi için işlem yapılmasını istediği görülmektedir. Alacaklı taraf talep edilmesine rağmen senet aslını ibraz etmediğinden borçlunun imza itirazını kanıtlayamadığından söz edilemez.” Yar. 12. HD. 05.03.2002 tarih E. 2002/3856, K. 2002/4508; “...Senedin hiç değilse itiraz süresi içinde icra dairesinde bulunulması zorunludur.” Yar. 12. HD. 20.04.1976 tarih E. 1976/2410, K.1976/4828 (Aydın, s. 450). Aynı yönde karar için bkz. Yar. 12. HD. 06.07.2006 tarih E. 2006/11441, K. 2006/14738 (KİBB E.T. 24.11.2018).

¹⁵⁵ Yardım, s. 46.

¹⁵⁶ Pulaşlı, s. 31-32; Poroy/Tekinalp, s. 32; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 14-16; Bozer/Göle, s. 13-14.

¹⁵⁷ Ergün, s. 42; Gören Ülkü, s. 74; Uyar/Uyar/Uyar, Kambiyo Senetleri, s. 92; Yardım s. 47.

¹⁵⁸ Bu unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. yukarıda II- A, 2.

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte icra müdürü ibraz edilen senedin TTK m. 776 vd. hükümleri çerçevesinde bono niteliğini haiz olup olmadığını re'sen incelemekle yükümlüdür. İcra müdürünün bu incelemeyi yapmaması yahut yanlış veya eksik yapması halinde borçluya ödeme emri tebliğ edildiği tarihten itibaren beş (5) gün içinde icra mahkemesine şikâyet yoluyla başvuru yapılabilir (İİK m. 168/f. 1, 3. bent). Bu husus senedin geçerliliğine yönelik olduğundan her alacaklıya karşı ileri sürülebilir.¹⁵⁹

3. Takip Talebinde Bulunanın Takip Hakkına Sahip Olup Olmadığının İncelenmesi

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurmak isteyen alacaklının senedin yetkili hamili olması zorunludur. Genel haciz yoluyla takipten farklı olarak, bu takip yolunda icra müdürü senedi ibraz edenin yetkili hamil olup olmadığını kendiliğinden araştırmakla yükümlüdür (İİK m. 170a)/f. 1).¹⁶⁰ Aynı şekilde icra mahkemesi hâkimi de süresi içinde ve usulü dairesinde önüne gelen işlerde senedin bono vasfını haiz olup olmadığını ve talepte bulunanın takip hakkına sahip olup olmadığını re'sen inceleyebilir (İİK m. 170a/f. 2).

Doktrindeki bir görüşe göre, protesto düzenlenmesinin gerekli olduğu hallerde müracaat borçlusu aleyhine yapılacak takipte icra müdürü takip talebine protesto evrakının eklenip eklenmediğini kendiliğinden araştırmak zorundadır.¹⁶¹

Yargıtay'ın istikrarlı kararlarına göre ise, göre icra müdürünce yapılacak inceleme senedin bono vasfını haiz olup olmadığının ve bononun vadesinin gelip gelmediğinin araştırılmasıyla sınırlıdır.¹⁶² Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu görüşü yerindedir.

¹⁵⁹ **Helvacı**, Mehmet, "Kambiyo Senetlerinde Def'iler", *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan*, C. 1, İstanbul, 2007, s. 667; **Yılmaz**, Lerzan A, Kambiyo Senetlerinde (Çek, Bono-Poliçe'de) Def'iler 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 410.

¹⁶⁰ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 313; **Gören Ülkü**, s. 77. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 351; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 298; **Karlı**, İcra, 375; **Uyar/Uyar/Uyar**, C. 1s. 755; **Üstündağ**, İcra, s. 417.

¹⁶¹ **Karlı**, İcra, s. 374; **Muşul**, s. 664; **Ulukapı**, s. 215.

¹⁶² "İcra müdürünce sadece takip konusu senedin kambiyo senedi niteliğinde olup olmadığı ve vadesinin gelip gelmediğinin araştırılacağı, bunun dışında takip alacaklısının yetkili hamil olup olmadığının araştırılmayacağı.. " Yar. 12. HD. 10.12.2004 tarih E. 2004/20986, K. 2004/25580, (**Yardım**, s. 67, dn. 226); Yar. 12. HD. 02.10.2000 tarih E. 2000/12955, K. 2000/14137; Yar.12. HD. 26.05.1988 tarih E.1988/4722, K. 1988/6781 (**Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 199-203).

İİK m. 170a/f. 1 hükmü icra müdürünün yapacağı incelemeyi “*bu fasıl hükümlerine göre*” takip hakkı bulunup bulunmadığını incelemek biçiminde daraltarak icra müdürüne yalnızca takip hukuku bakımından inceleme yapma yükümlüğü getirmiştir. Kaldık ki, hukuk fakültesi mezunu olma zorunluluğu bulunmayan icra müdürünün pek çok durumda böyle bir değerlendirme yapabilmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır.¹⁶³ Şu halde, ciro zincirinde kopukluk, müracaat hakkının doğup doğmadığı gibi hususların borçlu tarafından ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürmesi gerektiği söylenebilir.¹⁶⁴

4. Bononun Vadesinin Gelip Gelmediğinin İncelenmesi

a. Genel Olarak

Bonoda vade, bono bedelinin muaccel hale gelmesi için geçmesi gereken süre olup, bononun ihtiyari unsurlarındandır.¹⁶⁵ Nitekim vadesi gösterilmeyen bono görüldüğünde ödenecek bono olarak kabul edilir (TTK m. 777/f. 2).

Vade ile ödeme günleri, kural olarak, aynı gündür. Buna karşılık, vade ile ödeme günlerinin farklı olması da mümkündür. Zira vade bonodan kaynaklanan para borcunun talep edilebilir hale gelmesi için geçmesi gereken süreyi ifade eder. Talep edilebilir hale gelen bu borcun ifa edildiği gün ise, ödeme günüdür.¹⁶⁶ Örneğin, bononun vadesinin Pazar gününe denk gelmesi halinde vade günü Pazar günü olacaktır; ödeme günü Pazartesi günüdür.¹⁶⁷

¹⁶³ Yardım, s. 68-69.

¹⁶⁴ Helvacı, Def'iler, s. 667-668; Yılmaz, Lerzan, s. 373.

¹⁶⁵ Bozer/Göle, s. 122; Pulaşlı, s. 131; Mersin, s. 1953; Kayar, s. 669-670; Öztan, Kıymetli Evrak, s. 645; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 132; Poroy/Tekinalp, s. 155; Uyar, Geçerlilik Koşulları, s. 316; Cinbaş, Eser, Bonoda Ödeme, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Danışman: Mücahit Ünal), Konya, 2015, s. 11.

¹⁶⁶ Öztan, Kıymetli Evrak, s. 644; Helvacı, Mehmet/Aksu, Raziye, “Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi”, *Cevdet Yavuz'a Armağan*, C.1, MAÜHFD, C. 22, S. 3, 2016, s. 1283.

¹⁶⁷ “Senedin vadesi (26.10.2008 Pazar) tarihine rastladığından ödeme günü bu tarihi izleyen ilk iş günü olan 27.10.2008 Pazartesi'dir. Protestonun ise, bu ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde çekilmesi gerektiğinden ve ikinci gün olan 29.10.2008 tarihi resmi tatile rastladığından, bu tarihi izleyen ilk iş günü olan 30.10.2008 tarihinde çekilen protesto süresinde çekilen bir protestodur.” Yar. 12. HD. 15.1.2009 tarih E.2009/16568, K. 2009/25148 (Cinbaş, s. 11-12 dn. 32).

Bonoya, belirli bir günde, düzenleme gününden belirli bir süre sonra, görüldüğünde ve son olarak görüldükten belli süre sonra vadeli olmak üzere dört tür vade yazılabilir. Şu halde, bonoya yazılabilecek vadeler bakımından sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesinin kabul edildiği söylenebilir.¹⁶⁸

Ayrıca, bonoda birden fazla vadenin bulunması halinde de bono geçersiz olacaktır (TTK m. 778/f. 1, b bendi atfıyla m. 703/f. 2, c. son.). Zira, bu halde vadenin açık ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde anlaşılması mümkün değildir.¹⁶⁹ Örneğin, bononun vade için ayrılan üst kısmına 06.05.2018 tarihi yazılmışken; senet metnine “görüldüğünde ödenecektir”, “cirodan 3 ay sonra ödenecektir”, “2018 pancarında ödenecektir.” gibi ifadelerin yazılması halinde vade tarihi kesin olarak bilinemeyeceğinden bono geçersiz olacaktır.¹⁷⁰

Bononun düzenleme tarihi, vade (veya tediye) tarihi kısmında yahut senet metninde tekrar edilmiş olabilir. Bu durumda Yargıtay’a göre, yazım sırasındaki düzensizlik veya dalgınlık sebebiyle sehven düzenleme tarihinin vade tarihi kısmına yazıldığı kabul edilerek bononun geçerliliğini koruduğu kabul edilmelidir. Zira, bononun yalnızca bu sebeple geçersiz sayılması aşırı şekilcilik olup hak kaybına sebep olabilecektir.¹⁷¹

¹⁶⁸ **Poroy/Tekinalp**, s. 155; **Cinbaş**, .s. 17; **Mersin**, s. 1953.

¹⁶⁹ **Bozer/Göle**, s. 126; **Mersin**, s. 1954; Yar. 12.HD. 29.09.2015 tarih E. 2015/18259, K. 2015/22441; Yar. 12. HD. 20.01.2016 tarih E. 2015/30959, K. 2016/1537 (**Helvacı/Aksu**, s. 1276).

¹⁷⁰ Yar. 11. HD. 12.10.1986 tarih E.1986/ 6215, K. 1986/6695; Yar. 12. HD. 05.0.2002 tarih, E 2002/1174, K. 2002/2346 (KİBB, E.T. 02.06.2018); Yar. 12. HD. 08.03.2007 tarih E. 2007/385, K 2007/ 4258 (**Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 132).

¹⁷¹ “Örneğin, TTK m. 703/2. maddesine aykırı olarak çift vadeli düzenlenen senetlerin, poliçe (bono) vasfında sayılamayacağı düzenlenmiştir. Ancak tanzim tarihinin vade tarihinde tekrarı çift vade anlamına gelmez. Aksinin kabulü aşırı şekilcilik olup hak kaybına neden olur.” Yar. 12. HD. 22.12.2014 tarih E. 2014/25102, K. 2014/31037.. “Tanzim tarihinin tekrar edilmiş olması 2. bir vade tarihi olarak kabul edilemez. Bononun üst bölümünde vadenin, tediye tarihi bölümüne yazılmış olması ise yazım sırasındaki düzensizlikten kaynaklanmakta olup dayanak belgenin yukarıda açıklanan niteliğini etkilemez. Aksinin kabulü aşırı şekilcilik olup, hak kaybına neden olur.” Yar. 12.HD. 4.5.2007 tarih E. 2007/6101, K. 2007/9073; “Dairemizin yerleşik içtihatlarında, tanzim tarihinin tediye tarihinde tekrarı halinde bu durumun çift vade anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Yar. 12. HD. 15.1.2015 tarih E. 2014/26362, K. 2015/719; “Senedin tanzim tarihinin vade tarihi olamayacağı da kuşkusuzdur. Olayda tartışmasız olan 22.11.1982 tanzim tarihi hulusü vade tarihi yanında ayrıca yer alan vade sütununda gösterilmiş olması mükerrer vade tarihi değil, senet tanzim tarihinin tekrarı olduğu duraksanmayacak biçimde anlaşılmaktadır. Bu itibarla merci hakimliğince takip dayanağı senedin bono vasfında bulunduğuna ilişkin direnmesi yerinde-

b. Bonoda Vade Türleri

(1) Belirli Bir Günde Ödenecek Bono

Belirli bir günde ödenecek bono, herkesçe bilinen ve kesin olarak tespit edilebilen bir günün bonoda vade tarihi olarak gösterilmesiyle ortaya çıkan bonodur. Bu halde vade tarihi bono üzerinde gün, ay, yıl olarak (örneğin, “01.09.2018” şeklinde) belirtilir. Ancak, vadenin, belirli bir günü belirtmek kaydıyla, açıkça gün, ay, yıl biçimde yazılması zorunlu değildir. Örneğin, “2018 Zafer Bayramı”, “2018 Ramazan Bayramının ilk günü” gibi ifadelerin vade tarihi olarak belirtilmesi mümkündür. Buna karşın, vadenin tereddüde yer vermeyecek şekilde somut olarak tespit edilmesine imkân vermeyen “Kurban Bayramı”, “Doğum günüm”, “Dükkan müsait olduğu zaman”, “evlendiğimiz gün”, “harman zamanı” gibi ifadelerin vade tarihi olarak belirtilmesi halinde söz konusu senet bono vasfını kazanamaz (bkz. TTK m. 778/f. 1, b bendi atfıyla m. 703/f. 2).

(2) Düzenleme Gününden Belirli Süre Sonra Ödenecek Bono

Bonoya “düzenleme gününden 42 gün sonra ödenecektir”, “Düzenleme gününden 15 ay sonra ödenecektir” gibi kayıtların konulması halinde düzenleme gününden belirli bir süre sonra ödenecek bono söz konusudur. Bu tür vadeli bonolar esas itibariyle belirli günde vadeli bonoya benzer. Ancak, bu tür vadeli bonolarda vade düzenleme gününe senette belirtilen sürenin eklenmesiyle bulunacaktır. Bu süre gün olarak belirtilmiş ise, senedin düzenlendiği gün hesaba katılmaz (TTK m. 778/f. 1, i bendi atfıyla m. 753). Süre hafta olarak belirtilmişse, bononun düzenlediği gün haftanın hangi günü ise, vade süre olarak haftanın ilgili günü gelmiş sayılır. Buna karşın süre ay olarak belirtilmişse, ödemenin yapılacağı ayın mukabil gününde vade gelmiş olur (TTK m. 778/f. 1, b bendi atfıyla m. 706/f. 2).

(3) Görüldüğünde Ödenecek Bono

Bonoya vade ile ilgili olarak herhangi bir kayıt konulmamışsa yahut bononun “ibrazında”, “görüldüğünde”, “talep edildiğinde” ödeneceği belirtilmişse bu halde

dir.” HGK 7.3.1990 tarih E.1989/12-681, K. 1990/154 (KİBB, E.T. 06.06.2018). Yargıtay uygulamasını yerinde bulan görüş için bkz. **Cinbaş**, s. 19; aksi yönde görüş için bkz. **Mersin**, s. 1958; **Helvacı/Aksu**, s. 1276-1277.

görüldüğünde ödenecek bono söz konusudur (TTK m. 778/f. 1, b atfıyla m. 704 ve m. 672/f. 2).¹⁷² Bu halde bononun ibraz edilebileceği maksimum sürenin de kanunda belirlenmiş olması gerekir. Zira, düzenleyenin (ve müracaat borçlularının) sonu belli olmayan bir sürede ödeme talebiyle karşı karşıya kalması kabul edilemez.¹⁷³ Bu gerekliliği göz önüne alan kanun koyucu, görüldüğünde ödenecek vadeli bonolarda ibraz süresini düzenleme tarihinden itibaren bir (1) yıl olarak öngörmüştür (TTK m. 778/f. 1, b bendi atfıyla m. 704/f. 1, c. 2). Bu bir yıllık süre düzenleyen tarafından kısaltılıp uzatabilecekken; lehtar ve cirantalar tarafından yalnızca kısaltılabilir (TTK m. 778/f. 1, b bendi atfıyla m. 704/f. 1, c. 2).¹⁷⁴

(4) Görüldükten Belli Süre Sonra Ödenecek Bono

Bu tür bonolar “*Görüldükten 21 gün sonra ödenecektir*” gibi senet üzerinde görüldükten belli süre sonra ödeneceği yönünde kayıt bulunan bonolardır. Bu tür bonolarda senedin vadesi düzenleme anında belirli olmamakla birlikte; vade, bononun düzenleyene ibraz edilmesi anına göre belirlenecektir. Uygulamada bu tür vadeli bonolara hemen hemen hiç rastlanmamaktadır.

c. Vadesi Gelmemiş Bononun Takibe Konulması

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte bono aslını alan icra müdürü bononun vadesinin gelip gelmediğini re’sen araştırmakla yükümlüdür (bkz. İİK m. 168/f. 1). Bononun vadesinin gelmemesi halinde bu takip talebi icra müdürü tarafından reddedilmelidir. Buna rağmen borçluya ödeme emri gönderilmesi halinde ödeme emrini tebellüğ eden borçlu 7 (yedi) gün içinde icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurabilir. Gerçekten de bu halde şikâyet süresi genel hüküm niteliğinde olan İİK m. 16 hükmü çerçevesinde söz konusu işlemin öğrenilmesinden itibaren 7 gündür. Zira bu halde İİK m. 168/f. 1, 3. bent (ve İİK m. 170a) hükmü kapsamında özel olarak düzenlenmiş beş (5) günlük bir şikâyet sebebi söz konusu değil-

¹⁷² Yar. 12.HD. 28.03.2013 tarih E. 2013/2258, K. 2013/11178 (KİBB, E.T. 02.06.2018).

¹⁷³ **Pulaşlı**, s. 132; **Poroy/Tekinalp**, s. 157; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 663.

¹⁷⁴ **Bozer/Göle**, s. 125. Cirantanın bu süreyi kısaltma yetkisi sınırlı olup; düzenleyenin süreyi uzatma veya kısaltma yönünde irade açıklamaması halinde bu yetki kullanılabilir (**Poroy/Tekinalp**, s. 147).

dir.¹⁷⁵ Ayrıca, bu şikâyet bono metninden anlaşılabilir nitelikte olduğundan her hamile karşı ileri sürülebilir.¹⁷⁶

B. ÖDEME EMRİNİN İÇERİĞİ

Yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte takip talebini alan icra müdürü, alacaklının bononun aslını takip talebine eklediğini, ibraz edilen senedin kambiyo senetlerinden bono niteliğini haiz olduğunu ve bononun vadesinin geldiğini tespit ederse borçluya hemen kambiyo senetlerine mahsus ödeme emri (örnek: 10) gönderir (İİK m. 168/f. 1).¹⁷⁷

Ödeme emrinde şu hususlar yer alır:¹⁷⁸

- Alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç olmak üzere, takip talebinde yer alması gereken kayıtlar (İİK m. 168/f. 1; m. 58; m. 60)
- Borcun ve takip masraflarının on (10) gün içinde ödeme emrinde yazılı olan icra dairesine ait banka hesabına ödenmesi ihtar (İİK m. 168/f.1, b. 2).
- Takibin dayandığı senet bono vasfını haiz değilse, beş (5) gün içinde icra mahkemesine şikâyet edebileceği (İİK m. 168/f. 1, b. 3; m. 170a).
- Takip dayanağı bonodaki imzanın kendisine ait olmadığı iddiasında ise, bunu beş (5) gün içinde ayrıca ve açıkça bir dilekçeyle icra mahkemesine bildirebileceği, aksi halde icra takibi bakımından bonodaki imzanın kendisinden sadır sayılacağı, imzanın haksız yere inkar edilmesi halinde para cezasına mahkum edileceği (İİK m. 168/f. 1, b. 4).

¹⁷⁵ **Kuru**, El Kitabı, s. 813; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s. 309; **Arsilan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 353; **Ergün**, s. 52; **Postacioğlu/Altay**, s. 844. Doktrideki bir görüşe göre, aynı maddede yer alan ve icra müdürünün re'sen göz önüne alacağı iki hali ayırarak, şikâyet bakımından farklı süreleri kabul etmek yerinde değildir ve her iki şikâyet bakımından süre beş (5) gün olmalıdır bkz. **Karşı**, İcra, s. 375.

¹⁷⁶ **Helvacı**, Def'iler, s. 661.

¹⁷⁷ Bkz. İkinci Bölüm, I- A.

¹⁷⁸ Takip talebinde ve ödeme emrinde yer alması gereken kayıtlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yabancı**, Gönül, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995, s 20 vd.; **Gören Ülkü**, s. 42 vd.; **Ergün**, s. 67 vd. **Muşul**, s. 665-666; **Kuru**, El Kitabı, s. 776; **Karşı**, İcra, s. 375-376; **Postacioğlu/Altay**, s. 845; **Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 215-216; **Kuru**, İcra Ders Kitabı, s. 253-254; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s. 300-301.

- Borçlu olmadığı veya borcun itfa edildiği yahut kendisine mehil verildiği ve yahut alacağın zamanaşımına uğradığı ya da yetki itirazını sebepleriyle birlikte beş (5) gün içinde icra mahkemesine bildirebileceği, icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtar (İİK m. 168/f. 1, b. 5; m. 169-169a).

- İtiraz edilmediği ve borç ödenmediği takdirde on (10) gün içinde (İİK m. 74), itiraz edilip de reddedildiği takdirde ise, üç (3) gün içinde (İİK m. 75) mal beyanında bulunması, şayet mal beyanında bulunmazsa veya gerçeğe aykırı mal beyanında bulunursa hapisle tazyik edileceği ihtar (İİK m. 168/f. 1, b. 6; m. 74 vd.; m. 338).

II. ÖDEME EMRİNE İTİRAZ İLE ŞİKÂYETİN FARKLARI

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlunun ödeme emrine muhalefeti esas itibariyle ödeme emrine itiraz ve şikâyettir. Diğer bir deyişle, bu takip yolunda ödeme emrine itiraz ve şikâyet yolu takipte ilgililerin hak ve menfaatlerini korumak için düzenlenmiş en önemli savunma vasıtalarıdır. Ancak bazı durumlarda başvurulacak olan yolun ödeme emrine itiraz mı yoksa icra müdürünün işlemine karşı şikâyet yolu mu olduğunun belirlenmesi önem taşır. Zira, itiraz ve şikâyet yoluna başvuru için öngörülen süreler ve bu sürelerin başlangıç tarihleri farklıdır. Bu süreler ise hak düşürücü sürelerdir. Şikâyet yolu yerine yanılarak itiraz yoluna başvurulması halinde bu yanlışlığın anlaşılmasından sonra şikâyet yoluna başvurulmak istendiğinde hak düşürücü sürenin kaçırılması bunun sonucunda hak kaybına uğrama tehlikesi vardır. Bu bakımdan bu iki yol arasındaki farkların belirlenmesi ve somut olay bakımından doğru hukuki çareye başvurulmuş olmanın büyük önemi vardır.¹⁷⁹

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ödeme emrine itiraz yoluyla, kural olarak, maddi hukuka dayanan sebeplerle ödeme emrine muhalefet edilmesi söz konusudur. Diğer bir deyişle, ödeme emrine itiraz, kural olarak, takip konusu yapılan alacağa ilişkindir. Örneğin, alacağın mevcut olmadığı, sona erdiği, takas edildiği gibi maddi hukuka dayanan sebeplerle ödeme emrine muhalefet edilmek isteniyorsa başvurula-

¹⁷⁹ Pekcanitez/Simil, s. 34.

çak yol ödeme emrine itiraz yoludur.¹⁸⁰ Buna karşın, takip hukukuna ilişkin bir hukuka aykırılık, kural olarak, şikâyet sebebi teşkil eder. Ancak, takip hukukuna ilişkin her hukuka aykırılık değil, yalnızca icra müdürünün kendiliğinden gözetmesi gereken hususlara uymaması halinde şikâyet yoluna başvurulabileceği söylenebilir.¹⁸¹ Örneğin, icra dairesinin yetkisi hukukumuzda kamu düzeninden değildir. Bu sebeple icra dairesinin yetkili olup olmadığı hususu icra müdürünce re'sen araştırılmaz ve bu husus borçlu tarafından ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmelidir. Buna karşın kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte takibe dayanak senedin kambiyo senedi vasfını haiz olup olmadığı hususu icra müdürü tarafından re'sen gözetileceğinden bu hususa aykırılık borçlu tarafından şikâyet yoluyla ileri sürülmelidir (İİK m. 170a).

Ödeme emrine itiraz süresi ödeme emrinin borçluya tebliğ edildiği tarihte başlamasına karşın; şikâyet süresi, kural olarak, şikâyet konusu işlemin öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Ayrıca bazı hallerde süresiz şikâyet söz konusu olabileceği halde süresiz ödeme emrine itiraz söz konusu değildir (İİK m. 16; m. 62; m. 172).

Ödeme emrine itiraz süresinin borçlunun kusuru olmaksızın iradesi dışında bir engel sebebiyle kaçırılması halinde gecikmiş itiraz yoluna başvurulabilmektedir (İİK m. 65). Ancak, şikâyet süresinin aynı sebeple kaçırılması halinde eski hale getirme yoluna başvurulması gerektiği söylenebilir (HMK m. 95 vd.).¹⁸²

Ayrıca, ödeme emrine itiraz yalnızca borçlu tarafından alacaklıya karşı ileri sürülebilirken, şikâyet alacaklı ve borçlunun yanında üçüncü takiple ilgili olan üçüncü kişilerce de ileri sürülebilir.¹⁸³

¹⁸⁰ **Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 43; **Muşul**, Timuçin, İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet, Ankara, 2014, s. 511; **Pekcanitez/Simil**, s. 34; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 144; **Karşlı**, İcra, s. 153.

¹⁸¹ **Kuru**, El Kitabı, s. 103; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 103; **Karşlı**, İcra, s. 147; HGK 06.02.2013 tarih E. 2012/12-703, K. 2013/214, (**Muşul**, Şikâyet, s. 53, dn, 98).

¹⁸² **Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 43-44. Ancak, Yargıtay'a göre, şikâyet süresinin kaçırılması halinde eski hale getirme yoluna başvurulamaz (**Kuru**, El Kitabı, s. 247).

¹⁸³ Yar. HGK 08.02.2012 tarih E. 2011/721, K. 2012/51 (**Pekcanitez/Simil**, s. 35, dn. 128).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, ödeme emrine itirazda karşı taraf alacaklı iken; şikayette karşı tarafın, işlemle ilgili bulunan kişi ya da kişiler mi; yoksa işlemi yapan icra dairesi mi olduğu hususu tartışmalıdır.¹⁸⁴

Borçlunun aslında şikâyete tabi bir husus hakkında yanılarak ödeme emrine itiraz yoluna başvurması yahut aslında ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gereken bir hususu yanılarak şikâyet yoluyla ileri sürmesi halinde nasıl hareket edilmesi gerektiğine de değinmek gerekir.

Kanaatimizce, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine itiraz ile şikâyet yolunun birbirine karıştırılması halinde dahi icra mahkemesince işin esasına girilerek talep hakkında karar verilebilmelidir. Zira, bu takip yolunda şikâyet ve ödeme emrine itiraz icra mahkemesine yapılmaktadır. Bu çerçevede belirtmek gerekir ki, vakıaları ileri sürmek taraflara, hukuki nitelendirmeyi yapmak ve uygulanacak hukuk normunu belirlemek ise hâkime aittir (HMK m. 33).¹⁸⁵ Şu halde icra mahkemesi hâkimi tarafların hukuki nitelemesiyle bağlı olmayıp somut duruma uygulanacak olan hukuk kuralını kendiliğinden bulmalıdır. Öte yandan İİK m. 170a/f. 2 hükmüne göre de icra mahkemesi hâkiminin itiraz dolayısıyla önüne gelen işlerde takip dayanağının kambiyo senedi olup olmadığı ve alacaklının kambiyo hukukuna göre takip hakkına sahip olup olmadığı hususlarını inceleyebilmesi bu görüşün diğer bir gerekçesi olarak ileri sürülebilir.

III. ÖDEME EMRİNE İTİRAZ KAVRAMI

Ödeme emrine itiraz, kendisine usulüne uygun ödeme emri tebliğ edilen borçlunun gerek maddi hukuk gerekse takip hukuku bakımından savunmalarını içeren irade beyanını yetkili merciye bildirmesidir.¹⁸⁶ Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine itiraz, ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren beş (5) gün içinde icra mahkemesine dilekçeyle ve sebepleri de belirtilerek yapılır (İİK m. 168/f. 1, b. 4-5).

¹⁸⁴ Bu hususta tartışmalar için bkz. **Pekcanitez/Simil**, s. 257 vd; **Muşul**, s. 53-54.

¹⁸⁵ **Pekcanitez/Simil**, s. 34; **Akil**, Hâkimin Kendiliğinden Uygulaması, s. 1-3.

¹⁸⁶ **Kuru**, Ders Kitabı, s. 222; **Üstündağ**, İcra, s. 94; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 144; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 145; **Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 41; **Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 74; **Ulukapı**, s. 106.

Ödeme emrine itiraz süresinin başlaması için ödeme emrinin borçluya usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş olması şarttır (İİK m. 168/f. 1).¹⁸⁷ Zira, ödeme emrine itiraz borçluyu koruyan bir savunma vasıtasıdır. Bu halde aleyhine başlatılan takibin haksız olduğunu düşünen borçlu, ödeme emrine itiraz (ve icra mahkemesinin geçici durdurma kararı) ile icra takibini durdurma imkânı elde etmektedir (İİK m. 169a). Bu bakımdan ödeme emrine itirazı yargılama hukukunda davalının cevap dilekçesi vermesine benzetmek mümkündür.¹⁸⁸ Buna göre, borçluya ödeme emri tebliğ edilmek suretiyle borçlunun bu savunma vasıtasından mahrum edilerek takibe devam edilmesi halinde kamu düzenine aykırılık söz konusu olacak ve borçlu süresiz şikâyet yoluna başvurabilecektir.¹⁸⁹

Borçlunun ödeme emrine itirazı, takip konusu borcu ödemek zorunda olmadığına ilişkin olarak, ehliyetsizlik, yetkisiz temsil, sahte imza, bedelsizlik, tahrifat, aradaki anlaşmaya aykırılık gibi maddi hukuka dayanabileceği gibi; icra dairesinin yetkisiz olduğu iddiası gibi takip hukukuna da dayanabilir. Bu itiraz sebepleri doktrinde genel olarak imzaya itiraz ve borca itiraz ayrımı yapılarak incelenmektedir.¹⁹⁰ Ancak, biz yetki itirazını borca itirazdan ayrı olarak incelemeyi uygun buluyoruz.¹⁹¹ Zira, yetki itirazı niteliği itibariyle belgeye bağlanması mümkün olmayan bir itirazdır ve bu itirazın ispatı için resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş bir belge aranmaz.

Bu çerçevede çalışmamızda öncelikle yetki itirazı hakkında açıklamalarda bulunulacak daha sonra imzaya itiraz hususuna değinilecektir. Borca itiraz ise aşağıda üçüncü bölümde ele alınacaktır.

¹⁸⁷ Yargıtay bir kararında aksi yönde görüş belirtmiştir. “*Borçluya ödeme emri tebliğ edilmese dahi Dairemizin son uygulamaları; alacaklının iddiasını sürdürmesi halinde itirazın incelenmesi yönündedir.*” Yar. 12. HD. 16.10.2006 tarih E. 2006/16665, K. 2006/19292 (Yardım, s. 77 dn. 250).

¹⁸⁸ Akil, Ödeme Emrine İtiraz, s. 42.

¹⁸⁹ Pekcanitez/Simil, s. 169-170; Akil, Ödeme Emrine İtiraz, s. 101; Kuru, El Kitabı, s. 109; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 80. Ayrıntılı bilgi için bkz. ve karşı. Özekes, Muhammed, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara, 2009, s. 139 vd.

¹⁹⁰ Kuru, El Kitabı, s. 786; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 305; Ergün, s. 130; Üstündağ, İcra, s. 428; Uyar/Uyar/Uyar, Kambiyo Senetleri, s. 529 vd.; Postacıoğlu/Altay, s.851 vd.; Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 274; Ulukapı, s. 218; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 354.

¹⁹¹ Karşlı, İcra, s. 380; Muşul, s. 670.

IV. YETKİ VE İMZAYA İTİRAZ

A. YETKİ İTİRAZI

1. Yetkili İcra Daireleri

İcra takibinin hangi yerdeki icra dairesinde yürütüleceği hususu icra dairesinin yetkisiyle ilgilidir. Bu bakımdan coğrafi olarak hangi yerdeki icra dairesinde takip yapılabileceği yetki kuralları çerçevesinde belirlenir.

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte yetkili icra daireleri hususunda İİK m. 50/f.1 hükmü esas alınır. Her ne kadar anılan hüküm Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapsa da; HMK m. 447/f. 2 hükmü gereği söz konusu atfın Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yapıldığı kabul edilmelidir. Buna göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yetki kuralları (HMK m. 5-19) kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip bakımından da uygulanma alanı bulacaktır. Şu kadar ki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak, sözleşmeden kaynaklanan borçlar bakımından sözleşmenin yapıldığı yer icra dairesi de takipte yetkili olacaktır (İİK m. 50/f. 1, c. son).

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bonoya dayalı kambiyo senetleri mahsus haciz yoluyla takipte genel yetkili icra dairesi takibin başlatıldığı sırada borçlunun yerleşim yeri icra dairesidir (İİK m. 50 atfıyla HMK m. 6; TMK m. 19 vd.).¹⁹² Takipte borçlu sayısı birden fazla ise, icra takibi bunlardan herhangi birinin yerleşim yeri icra dairesinde de yapılabilir (İİK m. 50 atfıyla HMK m. 7). Ancak Yargıtay'a göre, bu kural yalnızca borçlulardan birinin yerleşim yerindeki icra dairesinde takip yapılması halinde uygulanır. Diğer bir deyişle, borçlulardan biri için yetki sözleşmesiyle belirlenen yer icra dairesinde bütün borçlulara karşı icra takibi yapılamaz.¹⁹³

¹⁹² **Deliduman**, Seyithan/ **Narbay**, Şafak, "Kambiyo Senetlerinden Çeke Dayanarak Yapılan Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takipte Yetkili İcra Daireleri", *Prof. Dr. Hayri Domanıç'e 80. Yaş Günü Armağam* C. 1, İstanbul, 2001, s. 613; **Yardım**, s. 148. **Ergün**, s. 148; **Muşul**, s. 663; **Karşlı** İcra, s. 368. Doktrinde bir görüşe göre, TTK 667 (kanaatimizce, TTK m. 755 olmalıdır.) uyarınca kambiyo senedinin ibraz mecburiyeti sebebiyle bu yerin yetkisi kesindir. bkz. **Yıldırım/ Deren Yıldırım**, s. 271.

¹⁹³ "İİK'nun 50. maddesinin göndermesiyle uygulanması gereken HUMK'un 9/2. maddesinin 1. cümlesine göre (HMK m. 7), borçlu birden fazla ise bunlardan birinin ikametgahında takip yapılabilir ve bu durumda diğer borçlular yetki itirazında bulunamazlar. Ancak bu hüküm yalnız borçlulardan birinin ikametgahındaki (onun için genel yetkili) icra dairesinde takip yapılması hali için-

Ayrıca belirtmek gerekir ki, hukukumuzda kıymetli evrak teorilerden sözleşme teorisi görüşü baskın görüşü oluşturmaktadır. Bu teoriye göre, kıymetli evrakın doğumu için kambiyo senedinin düzenleyen tarafından lehtara verilmesi gerekir. Bu ise, başlı başına bir borçlar hukuku sözleşmesidir.¹⁹⁴ Yine, hukukumuzda soyut borç ikrarı karşı tarafın açık veya zımni muvafakatini gerektiren bir sözleşme olarak kabul edilmektedir.¹⁹⁵ Şu halde, inceleme konumuz bakımından bono düzenlenip karşı tarafa verilmesiyle birlikte taraflar arasında bir sözleşme kurulduğu söylenebilir. Bu durumda, sözleşmenin ifa edileceği yer olan ödeme yeri icra daireleri de bu takipte yetkilidir (İİK m. 50; HMK m. 10; TTK m. 776/f. 1, d bendi). Şayet, bonoda ödeme yeri gösterilmemişse senedin düzenlendiği yer ödeme yeri sayılır (TTK m. 777/f. 3). Bonoda düzenleme yeri de gösterilmemişse bono düzenleyenin adının yanında yer alan idari birimde düzenlenmiş sayılacağından buradaki icra dairelerinin de takipte yetkili olması söz konusu olabilecektir.¹⁹⁶

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 10 hükmünde düzenlenen sözleşmenin yapıldığı yer mahkemesinin yetkisi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na alınmamıştır. Buna karşın, İİK m. 50/f. 1, c. son hükmü gereği takibe esas akdin yapıldığı yer icra dairesi de bu takipte yetkili olacaktır.¹⁹⁷

Son olarak belirtmek gerekir ki, bononun tedavül kabiliyetine sahip olması sebebiyle vade tarihinde bononun kimin elinde olduğu borçlu tarafından bilinemeyeceğinden bonodan kaynaklanan alacaklar aranacak alacak niteliğindedir. Diğer bir de-

dir. Borçlulardan biri için özel yetkili bir icra dairesinde takip yapılması halinde HUMK.un 9/2. maddesinin 1. cümlesi hükmü uygulanmaz” Yar. 12. HD. 21.09.2010 tarih E. 2010/20552, K. 2010/20532; Yar. 2.HD, 11.01.2010 tarih E. 2009/19005, K. 2010/101; Yar. 12.HD. 29.06.2006 tarih E. 2006/10977, K. 2006/14183 (KİBB E.T. 19.11.2018).

¹⁹⁴ Doktrinde bu sözleşmeyi ifade etmek üzere, “kambiyo (oluşum) sözleşmesi” (Poroy/Tekinalp, s. 71), “teslim sözleşmesi” (Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya, s. 88), “devir sözleşmesi” (Öztaş, Kıymetli Evra, s. 111) “senedin teslimine ilişkin sözleşme” (Bozgeyik (Karahana/Arı/Saraç/Ünal, s. 42) kavramları kullanılmıştır.

¹⁹⁵ “TBK m. 18 ‘in söz ve ifadesi esas alınrsa borç tanınmasının sanki tek taraflı bir hukuki işlem olduğu sonucu çıkmaktadır. Oysa burada iki taraflı bir işlem vardır. Alacaklının borçlunun irade beyanına açık veya zımni muvafakatıyla sözleşme kurulur.” bkz. Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 21. Baskı, Ankara, 2017, s. 193.

¹⁹⁶ Bkz. yuk. Birinci Bölüm I., A., 2., b. “Bonoya dayalı olarak borçlunun ikametgahın bulunduğu yerdeki genel yetkili icra dairesinde bonoda öngörülen ödeme yerinde icra takibi yapılabilir.” 12. HD. 11.01.2010 tarih E. 2009/19005, K. 2010/101 (Kuru, El Kitabı, s. 762).

¹⁹⁷ Yardım, s. 154. Olması gereken hukuk bakımından ilave koşul aranmadan sözleşmenin yapıldığı yer mahkemesinin de yetkisinin kabul edilmesi gerekir (Tanrıver, Usul, s. 238).

yişle, bonodan kaynaklan borcun ödenmesi için alacaklının borçlunun bulunduğu yere gitmesi gerekir. Şu halde, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus takipte TBK m. 89/f. 1 hükmü uygulanmayacağından alacaklının kendi yerleşim yerinde takip yapma yetkisi bulunmamaktadır (İİK m. 50; HMK m. 10; TBK m. 89/f. 1).¹⁹⁸

2. Yetkili Olmayan İcra Dairesinin Yetkili Hale Gelmesi

a. Yetki Kaydı

Kambiyo senetlerinden bonoya yazılabilecek kanunda öngörülmeyen ihtiyari kayıtlardan biri de yetki kaydıdır. Uygulamada bonoya “*ihtilaf vukuunda mahkemeleri ve icra daireleri yetkilidir.*” şeklinde kayıtlar konulduğuna oldukça sık rastlanılmaktadır.¹⁹⁹ Bono üzerinde yer alan yetki kaydı esas itibariyle yetki sözleşmesi niteliğinde olduğundan geçerli olup olmadığı konusunda HMK m. 17-18 hükümleri göz önüne alınmalıdır.²⁰⁰ Bu çerçevede geçerli bir yetki kaydından söz edebilmek için; sözleşmenin taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olması, herhangi bir kesin yetki halinin bulunmaması, yetki sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmış olması, uyumsuzluğun ve icra dairesinin (mahkemenin)²⁰¹ belirtilmiş olması gerekir (İİK m. 50 atfıyla HMK m. 17-18).²⁰²

¹⁹⁸ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası, İcra, s. 350; Kuru, El Kitabı, s. 762; Ergün, s. 56; Uyar/Uyar/Uyar, Kambiyo Senetleri, s. 529. Kambiyo senetlerinde ödeme yerinin açıkça belirtilmiş olması sebebiyle TBK m. 89 hükmünün uygulama alanı bulamaz (Yardım, s. 153).

¹⁹⁹ Karşlı, İcra, s. 368; Kuru, El Kitabı, s. 763.

²⁰⁰ Moroğlu/Kendigelen, s. 69. Göle, Celal, “Kambiyo Senetlerinde Yetki Kaydı”, Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan C. 1, Ankara, 2015, s. 878; Börü, Levent, “Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Yetki”, AÜHFD, C. 65, S. 1, 2016, s. 153; Budak, A. Cem, “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Yetki Sözleşmesi”, MİHDER, C. 8, S. 21, 2012/1, s. 4.

²⁰¹ Yargıtay’a göre sadece mahkemeler hakkında düzenlenmiş yetki sözleşmesi icra dairesini de kapsar. “Bonolarda..... mahkemelerinin yetkisi kabul edilmiş olup bu kabul takip yapılacak yeri de kapsar.” Yar. 12. HD. 10.11.1993 tarih E. 1993/13294, K. 1993/17550 (Börü, Yetki, s. 155, dn.77). Doktrindeki aksi yönde bir görüşe göre, sadece mahkemeler için düzenlenmiş yetki sözleşmesinin icra dairelerine teşmil edilemez. bkz. (Kuru, El Kitabı, s. 179, dn. 10).

²⁰² Bu şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bolayır, Nur, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmeleri”, İBD, C. 85, S. 5, 2011, s. 131 vd.; Aşık, İbrahim, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmesi”, TBB, S. 97, 2011, s. 21 ; Öztürk, Emrah, Medeni Usul Hukukunda İlk İtirazlar, Ankara, 2014, s. 81 vd.; Akkan, Pekcanitez Usul, s. 305 vd.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 214; Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu, s. 176; Karşlı, Muhakeme, s. 275-276.

Yukarıda anılan yetki sözleşmesinin şartlarını düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 17-18 hükümlerinin önceki Kanun döneminde karşılığını oluşturan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 22 hükmünde yetki sözleşmesinin tarafları bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemişti.²⁰³ Şu halde, önceki kanun döneminde, kural olarak, herkesin serbestçe yetki sözleşmesi yapabilmesi mümkündür (İİK m. 50; HUMK m. 22). Ancak, bu serbesti sözleşmenin sosyal ve ekonomik bakımdan zayıf tarafının korunması amacıyla Hukuk Muhakemeleri Kanunu'yla birlikte sınırlandırılmıştır.²⁰⁴ Bu sınırlama çerçevesinde inceleme konumuz bakımından bonoya konulan yetki kaydının zaman bakımından uygulanması ve bu kaydın düzenleyen ve lehtar dışındaki üçüncü kişilere etkisinin ne olacağı incelenecektir

(1) Yetki Kaydının Zaman Bakımından Uygulanması

(i) Genel Olarak

Yürürlükteki kanunlarda bir değişiklik olduğunda yahut yeni bir kanun yürürlüğe girdiğinde mevcut uyumsuzluklara yeni kanunun mu yoksa eski kanunun mu uygulanacağı hususu kanunların zaman bakımından uygulanması sorununu ortaya çıkarmaktadır.²⁰⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 17 hükmü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 22 hükmünden farklı olarak yetki sözleşmesinin geçerli olması için sözleşmenin taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olması şartını öngörmüştür. Buna göre, önceki kanun döneminde tacir veya kamu tüzel kişisi olmayanlar tarafından bonoya konulmuş yetki kaydının Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden sonraki uyumsuzluklarda geçerli olarak kabul edilip edilmeyeceği meselesi önem taşımaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda bu hususta herhangi bir geçiş hükmüne yer verilmemiştir. Bu sebeple “*zaman bakımından uygulama*” kenar başlıklı HMK m.

²⁰³ **Bolayır**, Nur, Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul, 2009, s. 60; **Alongo-ya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, s. 106.

²⁰⁴ **Boran Güneysu**, Nilüfer, “Bir Karar İşliğinde Yetki Sözleşmesine Bakış”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. I, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı*, s. 1073-1074; **Aşık**, Yetki Sözleşmesi, s. 21; **Bolayır**, s. 131; **Karlı**, Abdurrahim/ **Koç**, Evren/**Konuralp**, C. Serhat, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular, İstanbul, 2014, s. 35-36.

²⁰⁵ **Özbay**, İbrahim, “Yargıtay'ın Son Kararları İşliğinde Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK. 439 Hükmünün Zaman Bakımından Uygulanması”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. I, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı*, s. 781.

448 hükmü esas alınmalıdır. Buna göre: “*Bu Kanun (HMK) hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır.*” Bu hükmün uygulama alanı konusunda doktrindeki görüşlerde ve Yargıtay kararlarında bir takım farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar yetki sözleşmesinin kurulması ve geçerliliği bakımından maddi hukuka mı yoksa usul hukukuna mı tabi olduğu noktasında yoğunlaşmıştır. Biz öncelikle bu görüşlere değindikten sonra 1 Ekim 2011 tarihinden önce bonoya konulan yetki kaydının yeni kanun döneminde geçerli olup olmayacağı hususundaki görüşümüzü ortaya koyacağız.

(ii) Yetki Kaydının Yeni Kanun Döneminde de Geçerli Olacağı Görüşü

Bu görüşe göre, yetki sözleşmeleri kurulmaları ve geçerlilikleri bakımından maddi hukuka, ortaya çıkardıkları sonuçlar (hükümleri) bakımından ise, usul hukukuna tabidir. Buna göre, yetki sözleşmelerinin geçerliliğiyle ilgili olarak “*geçmişe etkili olmama kuralı*”nın uygulanması ve önceki kanun döneminde geçerli olarak kurulan yetki sözleşmelerinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu döneminde de geçerli kabul edilmesi gerekir (bkz. ve karşı. TBK Yürürlük Kanunu m. 1; TMK Yürürlük Kanunu m. 1).²⁰⁶

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi de tarafların sözleşmeyle kazandığı hakkının ortadan kaldırılmasının eşitlik ilkesine aykırı olacağı, yetki sözleşmesinin maddi hukuka tabi olduğu, yetki sözleşmesinin akdedilmesiyle usuli işlemin tamamlandığı gerekçeleriyle önceki kanun döneminde geçerli olarak kurulmuş yetki sözleşmelerinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu döneminde de geçerliliğini koruyacağını ifade etmiştir.²⁰⁷

²⁰⁶ **Budak**, Yetki Sözleşmesi, s. 16; **Budak/Karaaslan**, s. 60; **Kuru**, Baki/**Budak**, A. Cem, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Getirdiği Başlıca Yenilikler”, *İBD*, C. 85, S. 2011/5, s. 5. Kazanılmış hakkın korunması gerekçesiyle aynı yönde görüş için bkz. **Yılmaz**, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C. 1, 3. Baskı, Ankara, s. 490; **Karşlı**, Muhakeme, s. 84-85; Yazar daha sonraki ortak bir çalışmada bu görüşünü değiştirmiştir. Bkz. **Karşlı/Koç/Konuralp**, s. 37.

²⁰⁷ “HMK’nin “Zaman bakımından uygulanma” başlıklı 448. maddesinde “Bu kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanır” hükmüne yer verildiğinden HMK’nin yürürlüğe girmesinden sonra açılan davalarda HMK’nin yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekir. Ancak HMK’nin yürürlüğe girmesinden önce düzenlenen yetki sözleşmeleri bu kuralın dışındadır. Yetki sözleşmeleri usul hukuku bakımından sonuç doğurmakla birlikte kurulmaları ve geçerlilikleri bakımından maddi hukuk ilkelerine tabi olduğundan HMK’nin yürürlüğe girmesinden sonra da geçerliliklerini korur. Aksinin kabulü, müktesep hak müessesesine aykırı olacağı gibi sözleşmenin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan yasanın tanımış olduğu seçimlik hakları ortadan kaldırarak hak kaybına yol açacağından ve eşitlik ilkesine aykırı olacağından kabul edilemez.” Yar. 15. HD. 27.01.2015 E. tarih 2015/133, K. 2015/427, (Lexpera ET

(iii) Yetki Kaydının HMK Döneminde Geçersiz Olacağı Görüşü

Bu görüşe göre, bir usul sözleşmesi olan yetki sözleşmesi kuruluşu, geçerliliği ve sonuçları bakımından usul hukukuna tabidir. Bu sebeple, asli etkilerini usul hukuku alanında gösteren yetki sözleşmelerinin yeni kanun döneminde geçerli olup olmayacağı usul hukuku kurallarının zaman bakımından uygulama kuralları çerçevesinde çözümlenmelidir. Türk Borçlar Kanunu hükümleri ise, yalnızca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda boşluk bulunması halinde ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde usul sözleşmeleri bakımından kıyasen uygulanabilir.²⁰⁸ Bu çerçevede usul hukuku alanında geçerli olan “*derhal uygulanırlık ilkesi*” gereği yetki sözleşmesinin geçerliliği konusunda sözleşmenin akdedildiği tarihte yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri değil, uyuşmazlığın icra takibine (veya davaya) konu edildiği tarihte yürürlükte bulunan Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri öncelikle uygulanmalıdır.²⁰⁹

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de tacir veya kamu tüzel kişileri dışındaki kişiler bakımından yetki kaydının yeni kanun döneminde geçerli olarak kabul edilemeyeceği görüşündedir.²¹⁰

24.10.2018); aynı yönde karar için bkz. Yar. 15. HD. 19.03.2013 tarih E. 2013/563, K. 2013/1842; 6100 Sayılı HMK'nun 448. maddesi uyarınca, bu kanun hükümleri tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanır. Bu durumda, taraflar arasında akdedilen sözleşme 31.3.2011 tarihli olup, usuli işlem, sözleşmenin akdedilmesi ile tamamlanmış olduğundan, olayda uygulanması gereken düzenleme Mülga 1086 Sayılı HMK'nun 22. maddesindeki düzenlemedir.” Yar. 15. HD. 17.02.2015 tarih E. 2015/493, K. 2015/772 (KİBB, E.T. 03.09.2018).

²⁰⁸ **Taşpınar Ayvaz**, Sema, Hukuk Muhakemeleri Kanun'un (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması, Ankara, 2013, s. 231.

²⁰⁹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, Usul, s. 116; **Boran Güneysu**, s. 1085; **Bolayır**, s. 145; **Umar**, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı Ankara, 2014., 68; **Taşpınar Ayvaz**, Zaman Bakımından Uygulama, s.231; **Aşık**, Yetki Sözleşmesi, s. 44; **Börü**, Yetki, s. 162-163; **Karslı/Koç/Konuralp**, s. 37; **Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 180-181.

²¹⁰ “01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'nun 17/1. maddesine göre bu tarihten itibaren sadece tacirler ve kamu kurumları arasında yetki sözleşmesi düzenlenebileceği, özel şahıslar arasında yetki sözleşmesi düzenlenmesinin mümkün bulunmadığı, takip tarihi itibari ile 6100 sayılı HMK yürürlüğe girmiş olduğundan aynı kanunun 448/1 maddesi gereğince söz konusu takip hakkında yeni kanunun hükümlerinin uygulanması gerektiği, her ne kadar davaya konu bono önceki tarihte düzenlenmiş olsa da yeni kanuni düzenlemede tamamen ortadan kaldırılmış bulunan özel şahıslar arasındaki yetki sözleşmelerinin (daha önceden açılan dava ve takipler haricinde) artık uygulanmalarının mümkün olmadığı” Yar. 12. HD. 19.06.2012 tarih E. 2012/840, K. 2012/21254 (KİBB, E.T. 14.09.2018); “Takibe konu bonoda İcra dairesinin yetkili olduğunun yazılı olması yetki sözleşmesi niteliğinde olup, takip tarihi itibariyle yürürlükte olan 6100 sayılı HMK'nun 17. maddesine göre yetki sözleşmesi geçersizdir.” Yar. 12. HD. .17.12. 2012 E. tarih 2012/20588, K. 2012/38183 (**Umar**, HMK Şerhi, s. 69.).

(iv) Görüşümüz

Hukukumuzda yetki kuralları, icra takibine başvurulduğu anda borçlunun takibin başlatıldığı icra dairesine daha kolay ulaşabilmesi esassından hareketle düzenlenmiştir. Zira, alacaklının elinde herhangi bir mahkeme ilamı bulunmadığından peşinen haklı olduğunun kabul edilmesi mümkün değildir (karş. İİK m. 34).²¹¹

Yetki şartı ise, tarafların aslında kanun gereği yetkili kabul edilmeyen bir icra dairesinde (yahut mahkemede) hakkını elde etmeye çalışma yetkisi veren bir sözleşmedir. Buna göre, yetki şartının etkileri ancak ve ancak bir icra takibinin (yahut davanın) başlatılması halinde ortaya çıkacaktır. Şayet, bu yola hiç başvurulmazsa söz konusu yetki şartı hukuk âleminde herhangi bir etkiye sahip olmayacaktır.²¹² Buna göre, HMK m. 448 hükmünde ifade edilen “*tamamlanmış iş*” kavramının inceleme komumuz bakımından icra takip işlemleri olduğu ve yetki sözleşmesinin asli ve kurucu etkilerini usul hukuku alanında gösterdiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, yetki sözleşmesinin kurulması ve geçerliliği bakımından usul hukuku kurallarının öncelikli uygulanması gerekir. Şayet usul kanunlarında bu konuda herhangi bir hüküm yoksa, bu halde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, Borçlar Kanunu hükümleri yetki şartıyla ilgili kıyasen uygulanabilir.

Sonuç olarak, kanaatimizce, önceki kanun döneminde geçerli olarak bonoya konulan yetki kaydının usul hukukunda cari olan “*derhal uygulanırlık ilkesi*” gereği yeni kanun döneminde ancak ve ancak icra takibinin taraflarının her ikisinin de takibin başladığı sırada tacir veya kamu tüzel kişisi olması halinde geçerli olabilecektir.

(2) Bonodaki Yetki Kaydının Üçüncü Kişilere Etkisi

Düzenleyen ve lehtar arasında belirlenen ve geçerli olan yetki kaydının senedi ciro yoluyla devralan cirantalar veya aval vermek suretiyle borç altına giren avalist bakımından da geçerli olup olmayacağı hususu tartışmalıdır. Bu tartışma borçlar hukukunda geçerli olan sözleşmenin nisbiliği ilkesi ve yetki sözleşmesi akdedebilecek kişilerle ilgili sınırlama öngören HMK m. 17-18 hükümleri göz önüne alındığında farklı bir boyut kazanmaktadır. Biz çalışmamızın bu kısımda doktrinde ve Yargıtay

²¹¹ Budak/Karaaslan, s. 48; Akkan, Pekcanitez Usul, C. 1, s. 167-268.

²¹² Taşpınar Ayvaz, Zaman Bakımından Uygulama, s. 231.

kararlarında ileri sürülen görüşleri, her bir görüş hakkında kanaatimizi de belirterek, inceleyeceğiz.

(i) Yetki Kaydının Üçüncü Kişiler Bakımından da Geçerli Olduğu Görüşü

Doktrinde bir görüşe göre düzenleyen ve lehtar arasında öngörülen geçerli yetki kaydı düzenleyen ve lehtar dışında bonoda imzası bulunan avalist, ciranta gibi üçüncü kişileri de bağlar. Bu görüşe göre, yetki kaydının geçerliliği bakımından üçüncü kişinin tacir veya tüzel kişisi olup olmaması önem arz etmez. Zira, üçüncü kişinin tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığına göre farklı sonuca varmak maddi hukuk temelli halefiyet kurumuyla bağdaşmaz.²¹³ Aynı doğrultuda diğer bir görüşe göre, bonodaki yetki kaydına rağmen herhangi bir çekince öne sürmeksizin bonoya imza koyan üçüncü kişi bonodaki yetki kaydıyla bağlı sayılmalıdır.²¹⁴

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi yeni tarihli bir kararında “*Dairemiz; HMK'nun 17. maddesi gereğince tacirler arasında düzenlenen yetki sözleşmesinin, itiraz eden ve tacir sıfatını haiz olmayan avalistleri bağlamayacağı görüşünderken, sonradan değişen içtihatlarına göre, kambiyo senetlerinin özelliği de gözetildiğinde, anılan yetki sözleşmesinin tacir olan lehtar ve keşidecinin yanı sıra, tacir olmayan gerçek kişi avalisti de bağlayacağını kabul etmiştir*” ifadeleriyle bu görüş doğrultusunda karar vermiştir.²¹⁵

Kanaatimizce, bu görüşe katılmak mümkün değildir. Öncelikle, yukarıda değinildiği üzere yetki kaydı kurulması, geçerliliği ve etkileri bakımından usul hukuku kuralına tabidir. Bu halde maddi hukuk kurallarının yetki sözleşmesinin etkisi bakımından uygulanmasının mümkün değildir. Kaldı ki, bir an için yetki sözleşmesinin

²¹³ **Tanrıver**, Süha, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. III, DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, s. 468; **Bolayır**, Yetki Sözleşmesi, s. 73; **Kuru**, Usul Ders Kitabı, s. 119; **Gör-gün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 179.

²¹⁴ **Yardım**, s. 156; **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 1002.

²¹⁵ 12. HD. 08.05.2018 tarih E. 2016/32448, K. 2018/4447; aynı yönde bkz. Yar. 12.HD. 12.3.2018 tarih E. 2017/3519, K. 2018/2327; “*Somut olayda, takip dayanağı bonoda, ihtilâf halinde Şanlıurfa Mahkemelerinin yetkili olduğunun kararlaştırıldığı, lehtar T. 12/03/2018... Bankası A.Ş.'nin ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nin...nüshasına göre keşidecinin tacir sıfatını haiz oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumda, HMK'nun 17. maddesi gereğince tacirler arasında düzenlendiği belirlenen yetki sözleşmesi geçerli olup, Dairemizin değişen içtihatlarına göre, kambiyo senetlerinin özelliği gözetildiğinde anılan yetki sözleşmesi avalisti de bağlar.*” (KİBB, ET. 13.11.2018).

üçüncü kişilere etkisi hususunda maddi hukuk kurallarının esas alınabileceği kabul edilse dahi, kanaatimizce, bu kurum halefiyet kurumu olmamalıdır. Zira, hukukumuzda halefiyet halleri sınırlı olup, ancak kanunun açıkça öngördüğü hallerde mümkündür ve kıyas yoluyla genişletilemez (bkz. ve karşı. TBK m. 62; m. 127; m. 596).
216

(ii) Yetki Kaydının Tacir veya Kamu Tüzel Kişisi Olması Kaydıyla Üçüncü Kişiler Bakımından Geçerli Olduğu Görüşü

Doktrinde bir görüşe göre, HMK m. 17 hükmüyle yetki sözleşmesinin yalnızca tacir veya tüzel kişiler arasında geçerli olarak akdedebileceğinin kabul edilmesiyle birlikte kanun koyucunun bu sözleşmenin kapsamını dar tutmak amacıyla olduğu söylenebilir. Buna göre, yetki sözleşmesinin etkisini tacir olmayan üçüncü kişilere teşmil etmek kanun koyucunun iradesine aykırıdır.²¹⁷ Ayrıca, tacir olmayan bir kimsenin doğrudan sözleşme yapmak suretiyle katlanamayacağı bir külfeti dolaylı olarak kabul etmek doğru olmayacaktır. Kanun koyucunun zayıf durumda olanı koruma amacı her durumda esas alınmalı ve halefiyet durumunda da tacir veya kamu tüzel kişisi olmayan bir kimsenin yetki sözleşmesiyle bağlı olmayacağı kabul edilmelidir.²¹⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de yakın tarihli kararlarında bonodaki yetki kaydının tacir olmayan üçüncü kişilere etkili olmayacağı yönünde kararlar vermiştir.²¹⁹

Bu görüş bonoya geçerli olarak konulan yetki kaydının üçüncü kişilere etkisi bakımından ilgili üçüncü kişinin bonoya imza koyduğu sırada tacir (veya kamu tüzel kişisi) olup olmadığının araştırılması, şayet ilgili üçüncü kişi bonoya imza koyduğu

²¹⁶ Halefiyet, hak sahibinin değişmesini ifade eder. Halef olan kişi bir başkasının hakkını elde etmek suretiyle kanun gereği o kimsenin yerine geçmektedir. Cüz’i halef ise, Bir hukuki olay sonucunda, bir kişinin devri mümkün hukuki ilişkilerinden bir kısmının (bu hukuki ilişkiye ait kanuni devir şartları aranmadan) üzerine geçtiği kişidir. Bkz. **Haznedar**, İbrahim M/ **Gürses**, Şule, “Türk Borçlar Hukukunda Halefiyet” (http://www.murathaznedar.com.tr/Turk-Borclar-Hukukunda-Halefiyet_44) (ET 24.10.2018).

²¹⁷ **Bolayır**, s. 134; **Meraklı Yayla**, Deniz, “Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. I, DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, s. 2001.

²¹⁸ **Karşlı**, Muhakeme, s. 281-282; **Karşlı/Koç/Konuralp**, s. 360; **Göle**, Yetki, s. 881

²¹⁹ Örnek olarak bkz. “Somut olayda takip dayanağı bonoda tanzim yeri ile avalistlerin adreslerinin Kadıköy/İstanbul olduğu, bonoda yer alan İstanbul/Merkeze ilişkin yetki şartı tacir olan keşideci ve lehtar yönünden geçerli ise de; itiraz eden avalistler tacir sıfatına sahip olmadıklarından yetki şartı gerçek kişi avalistleri bağlamaz.” Yar. 12. HD., 4.5.2016 tarih E. 2016/11239, K. 2016/13194 (Lexpera E.T. 07.11.2018).

sırada tacir sıfatını haizse yetki kaydının onun için geçerli olması temeline dayanmaktadır.

Kanaatimizce, bonodaki yetki kaydının bazı borçlular bakımından geçerli kabul edilirken diğer bazı borçlular bakımından geçersiz kabul edilmesi kendi içinde bir çelişkidir. Ayrıca, üçüncü kişinin kambiyo taahhüdünde bulunduğu sırada tacir sıfatını haiz olmadığını iddia etmesi halinde önemli bir ispat sorunu ortaya çıkacaktır. Şöyle ki, gerçek kişiler bakımından tacir sıfatının kazanılması veya kaybedilmesi için ticaret siciline tescil, vergi dairesine kayıt gibi şekli bir işlemde bulunulmasına gerek yoktur. Buna göre kanunun öngördüğü şartların varlığı halinde tacir sıfatı kendiliğinden kazanılan ve şartlardan birinin kaybı halinde kendiliğinden kaybedilen bir sıfattır.²²⁰ Yukarıda da değinildiği gibi bono üzerinde düzenleme tarihinin bulunması zorunlu ise de, bu tarihin gerçeğe uygun olması şart değildir. Bu hususta ilgili üçüncü kişinin bonoya imza koyduğu sırada aslında tacir sıfatını haiz olmadığını iddia etmesi durumunda nasıl hareket edileceği bir muamma olacaktır. Benzer sorun yetki kaydı içeren açık bonoya imza konulması halinde de ortaya çıkabileceğinden kanaatimizce bu görüş de yerinde değildir.

(iii) Görüşümüz

Doktrinde bir görüşe göre, bonodaki yetki kaydının geçerliliği bakımından düzenleyenin ve lehtarın tacir veya kamu tüzel kişisi olması önem taşımaz. Bu görüşe göre, tedavül kabiliyetine sahip olan bononun hamilinin ve borçlularının kim olacağı önceden bilinemez. Bu sebeple, bonodaki yetki kaydının geçerli olup olmayacağı hususu icra takibi başlatıldığı sırada takibin taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığı değerlendirilerek belirlenmelidir. Bu meyanda icra takibi başlatıldığı sırada alacaklı ve borçlu tacir veya kamu tüzel kişisi ise yetki kaydı bunlar bakımından geçerli kabul edilmelidir.²²¹ Biz de esas itibarıyla tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığının icra takibi başlatıldığı sırada araştırılması görüşünün yerinde olduğu kanaatindeyiz. Ancak, düzenleyen ve lehtarın bonoya yetki kaydını koyarken

²²⁰ **Poroy, Reha/Yasaman**, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2017, s. 122; **Yıldız, Şükrü**, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Tacir Sıfatının Kazanılması”, Yeni Türk Ticaret Kanununun Ticari İşletme Alanında Getirdiği Yenilikler, İstanbul, 2012, s. 23.

²²¹ **Budak**, Yetki, Sözleşmesi, s. 4; **Budak/Karaaslan**, s. 56; **Börü**, Yetki, s. 168.

tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığının bir önemi olmadığı yönündeki görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, yetki kaydının bonoya imza koyan üçüncü kişilere etkisinin tartışılması ancak ve ancak başlangıçta geçerli bir yetki kaydının mevcudiyeti halinde mümkündür. Buna karşın düzenleyen veya lehtarın herhangi birinin tacir olmaması sebebiyle hukuk âleminde geçersiz olarak doğan ve hüküm ifade etmeyen yetki kaydının takip tarihinde tacir sıfatını haiz alacaklı ve borçlu bakımından hüküm ifade edeceğini kabul etmek mümkün değildir.

b. Yetkisiz İcra Dairesinde Başlatılan Takibe Süresi İçinde ve Usulüne Uygun Olarak İtiraz Edilmemesi

Hukukumuzda icra dairesinin yetkisi kamu düzeninden değildir. Bu bakımdan yetkisiz icra dairesinde başlatılan takibe karşı borçlunun süresi içinde ve usulüne uygun olarak yetki itirazında bulunmaması halinde başlangıçta yetkisiz olan icra dairesi o takip bakımından yetkili hale gelir (karş. HMK m. 19/f .2; m. 117; m. 131). Bu halde doktrinde baskın görüşe göre, taraflar arasında zımmî (örtülü) bir yetki sözleşmesi kurulmakta ve başlangıçta yetkisiz olan icra dairesi taraf iradeleriyle yetkili hale gelmektedir. Bu görüşe göre, kanun koyucu borçlunun pasif davranışına sonuç bağlamıştır.²²²

Doktrinde azınlıkta kalan diğer bir görüşe göre ise, borçlunun süresi içinde icra dairesinin yetkisine itiraz etmemesi halinde taraflar arasında zımmî yetki sözleşmesi kurulmaz. Zira, yetki itirazının ileri sürülmesi hak düşürücü süreye tabi olduğundan süresinde yetki itirazının ileri sürülmemesi halinde icra dairesinin yetkisi taraf iradelerinden değil, kanun hükmünden kaynaklanır (İİK m. 50; HMK m.19/f. 4).²²³

Kanaatimizce, borçlunun süresi içinde yetki itirazında bulunmaması halinde başlangıçta yetkisiz olan icra dairesinin o takip bakımından yetkili hale gelmesi durumunu taraflar arasında zımmî bir yetki sözleşmesi kurulduğu şeklinde ifade etmek

²²² **Bolayır**, s. 138; **Kuru**, Usul, C. 1, s. 578-579; **Özbay**, İbrahim, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi? 2. Baskı, Ankara, 2013, s. 55; **Öztürk**, s. 87; **Üstündağ**, İcra, s. 216; **Yılmaz**, Hukuk Muhakeme, s. 516. Tahkim itirazı bakımından aynı yönde görüş için bkz. **Aydemir**, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, İstanbul, 2017, s. 208.

²²³ **Börü**, Yetki, s. 151; **Tanrıver**, Yetki Sözleşmesi, s. 461; **Aşık**, Yetki Sözleşmesi, s. 31; **Alongo-ya/Yıldırım/Deren Yıldırım**, Usul, s. 108; **Tanrıver**, Süha, Medeni Usul Hukuku, C. 1 Ankara, 2016, 242.

yerinde değildir. Zira, borçlar hukuku anlamında bir sözleşmenin kurulabilmesi için taraflar arasında karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanının bulunması gerekir (TBK m. 1). Borçlunun yetki itirazını ileri sürmemesi hali bir an için zımmî irade beyanı olarak kabul edilse dahi, bu beyan karşı tarafa (alacaklıya) değil, icra mahkemesine yöneltildiğinden bu halde zımmî bir sözleşmeden bahsedilmesi mümkün değildir.²²⁴

Ayrıca takip hukukunun kamu hukuku karakteri ağır basan bir hukuk dalı olması sebebiyle sözleşme özgürlüğü ancak kanunun açıkça cevaz verdiği hallerde mümkündür.²²⁵ Bu çerçevede tacir olmayan bir kişinin açık irade beyanıyla geçerli yetki sözleşmesi akdetmesi mümkün değilken, yetki itirazında bulunmama şeklindeki pasif davranışıyla zımmî yetki sözleşmesinin kurulduğunu savunmak çelişkili bir durum olacaktır.

c. Yetki İtirazı Sonunda Verilebilecek Kararlar

Hukukumuzda icra dairesinin yetkisi kamu düzeninden olmadığından takip talebini alan icra müdürü takibin yetkili icra dairesinde başlatılıp başlatılmadığı hususunu re'sen araştırmaz. İcra dairesinin yetkili olmadığı muhalefeti borçlu tarafından ödeme emrine itiraz şeklinde ileri sürülmelidir.²²⁶ Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlu, icra dairesinin yetkili olmadığı kanaatindeyse ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren beş (5) gün içinde icra mahkemesine dilekçeyle yetki itirazında bulunmalıdır (İİK m. 168/f. 5). Bu halde, borçlunun yetki itirazında yetkili icra dairesini de göstermesi gerekir (İİK m 50 atfıyla HMK m. 19/f. 2). Şayet yetki itirazında gösterilen icra dairesi gerçekten yetkili değilse geçerli bir

²²⁴ **Tanrıver**, Yetki Sözleşmesi, s.461.

²²⁵ **Ermeneek**, İbrahim, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 1-143 Maddelerinin Değerlendirmesi ve Ön İnceleme", *Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Borçlar Kanunu Sempozyumu*, 24.25 Mart 2011, Ankara, 2011, s. 68-69

²²⁶ **Kuru**, Baki, "İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz (Yetki İtirazı)", *Makaleler*, İstanbul, 2006, s. 511; **Üstündağ**, Saim, "İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz", *Makaleler, İçtihat Tahlilleri, Çeviriler*, Ankara, 2010, s. 250; **Ergün**, s. 55.

yetki itirazı bulunmadığından yetki itirazının icra mahkemesince reddedilmesi gerekir.²²⁷

Takip borçlusunun yetki itirazının yanında imzaya veya borca itiraz etmesi halinde mahkeme, taraflar duruşmaya gelmese dahi, öncelikle yetki itirazı inceleyip karara bağlar (İİK m. 50/f. 2; m. 169a/f. 1, c. son).

İcra mahkemesi yetki itirazı üzerine yaptığı inceleme sonucunda yetki itirazının yerinde olduğu kanaatine varırsa, yetki itirazının kabulüne ve takip dosyasının yetkili icra dairesine gönderilmesine karar verir. Bu halde yalnızca yetki itirazının kabulüne karar verilmekle yetinir, ayrıca takibin iptaline karar vermez.

Ayrıca, takip konusu alacağın esas hakkında herhangi bir karar verilmediğinden alacaklının kötü niyet tazminatına mahkûm edilmesi de söz konusu değildir. Bu halde alacaklının yetki itirazının kabulü kararının kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren iki (2) hafta içinde yetkisiz icra dairesine başvurarak takip dosyasının yetkili icra dairesine gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi halde takip yapılmamış sayılır. İki (2) hafta içinde alacaklının talebiyle dosya kendisine gelen yetkili icra dairesi borçluya yeni bir ödeme emri gönderir ve bu takip yetkisiz icra dairesinde başlatılan takibin devamı sayılır (İİK m. 50 atfıyla HMK m. 20/f. 1).²²⁸

Şayet, icra mahkemesi yaptığı inceleme sonunda takibin başlatıldığı icra dairesinin yetkili olduğu kanaatine varırsa yetki itirazının reddine karar verir. Bu karar,

²²⁷ **Ergün**, s. 63; **Karşlı**, İcra, s. 380; **Muşul**, s. 671; **Kuru**, El Kitabı, s. 786; “Yetki itirazında bulunan tarafın yetkili icra dairesini doğru olarak göstermesi gerekir. Aksi halde bu itiraz yapılmamış hükmündedir. Ne var ki, borçlu yetki itirazında bulunurken bu gereğe uygun davranmamış; tarafların yasal ikametgahı ya da sözleşme mahalli olmadığı gibi taraflarca sözleşmeyle yetkili kılınan yer niteliği de bulunmayan ve bu nedenle de yetkili olmayan "... icra dairelerini" yetkili merci olarak göstermiştir. Bu nedenle yaptığı yetki itirazını geçerli kabul etmek olanaklı değildir.” HGK 14.11.2007 tarih E. 2007/19-861, K. 2007/835 (KİBB, E.T. 26.10.2018) aynı yönde bkz. “Mahkemenin (icra dairesinin) yetkili olmadığını iddia eden taraf yetkili mahkemeyi beyan etmeye mecburdur. Yetkili olmaları koşulu ile birden çok yetkili mahkeme (icra dairesi) belirtilmiş olsa dahi, yetkili yeri bildirme yükümlülüğü yerine getirilmiş olur. Somut olayda birden fazla yetkili yer bildiren borçlunun bildirdiği her iki yer de yetkili olmadığından geçerli bir yetki itirazından söz edilemez. O halde mahkemece itirazın reddi gerekir.” Yar. 12. HD. 26.05.2009 tarih E. 2009/3445, K. 2009/11103 (KİİB E.T.13.11.2018).

²²⁸ **Karşlı**, İcra, s. 381.

borcun esasına da itiraz edilmesi halinde, ara karar niteliğinde olacağından ancak borca ya da imzaya itiraz üzerine verilen kararlarla birlikte istinaf edilebilecektir.²²⁹

B. İMZAYA İTİRAZ

1. Genel Olarak

Yukarıda değinildiği üzere,²³⁰ kambiyo senetlerinden bononun mutlak zorunlu unsurlarından biri de senet üzerinde bonoyu düzenleyenin imzasının bulunmasıdır. Ayrıca, bonodan kaynaklanan hakları devretmek, rehnetmek veya hakkın tahsilini sağlamak amacıyla yapılan ciro işleminde de imzanın bulunması gerekir. Bono (veya alonj) üzerindeki imza bonoyla kimin borçlandığını gösterir. Bu sebeple bonodaki imza mutlaka el yazısı ile atılmalıdır.²³¹

Aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatılan borçlunun takip konusu bonodaki imzanın kendisine ait olmadığını ileri sürmesine imzaya itiraz denir.²³² Borçlu bu itirazını ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren beş (5) gün içinde ayrıca ve açıkça²³³ ve bir dilekçeyle icra mahkemesine bildirmelidir. Aksi halde bonodaki imza o takip bakımından kendisine ait sayılır (İİK m. 168/f. 1,b. 4; 170/f. 1, c. 1).

Bonodaki imzanın sahte olduğu iddiası, senedi elinde bulunduran iyiniyetli hamiller de dâhil olmak üzere, herkese karşı ileri sürülebilen senetteki beyanın hükümsüzlüğüne ilişkin mutlak itiraz sebebidir.²³⁴ Zira, borçlu böyle bir senedi tedavüle çıkarmadığından ortaya çıkan hukuki görünüşün ona yükletilmesi mümkün değildir. Ancak, bir borçlunun (örneğin, düzenleyenin) kendi imzası dışında bono üzerin-

²²⁹ **Kuru**, El Kitabı, s. 786; **Ergün**, s. 65; **Muşul**, s. 671.

²³⁰ Bkz. Birinci Bölüm I., A- 2., a., (5)

²³¹ **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya**, s. 137; **Bozer/Göle**, s. 189; **Moroğlu**, Erdoğan, “Bonoda İmza”, *BATİDER*, C. IV, 1968, s. 715.

²³² **Postacıoğlu**, s. 694; **Kuru**, El Kitabı, s. 799; **Karşlı**, İcra, s. 385; **Üstündağ**, İcra, s. 425; **Yardım**, s. 164; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 354.

²³³ Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, imzaya itirazın ayrıca ve açıkça yapılması kuralı özellikle takibi avukat aracılığıyla yürütmeyen borçlular bakımından katı yorumlanmamalıdır. bkz. **Karşlı**, İcra, s. 385; **Yardım**, s. 169; bkz. ve karşı **Akil**, Ödeme Emrine İtiraz, s. 58.

²³⁴ **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya**, s. 67; **Pulaşlı**, s. 58; **Karşlı**, İcra, s. 385; **Kuru**, El Kitabı, s. 800; ayrıntılı bilgi için bkz. **Arslan**, İbrahim, “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’i”, *SÜHFD*, C. 16, S. 4, 2008, s. 19-20.

de bulunan diğer imzalardan birine (örneğin, cirantanın imzasına) itiraz etmesi mümkün değildir. Zira, kıymetli evrak hukukunda geçerli olan imza ve beyanların bağımsızlığı ilkesi uyarınca, bono üzerinde sahte imzanın bulunması diğer imzaların geçerliliğini etkilemez (TTK m. 778/f. 2, d atfıyla m. 677).²³⁵

2. Bonodaki İmzanın Sahte Olduğu İddiasıyla Açılan Menfi Tespit Davasının İcra Takibine Etkisi

a. Genel Olarak

Bononun düzenlenmesi sırasında resmi bir makamın katılım zorunluluğu bulunmadığından bono resmi nitelikte belge değildir. Ancak, bononun adi senet niteliğinde olduğunu da söylenemez. Zira, bonodan söz edebilmek için kanunun öngördüğü bir takım şekil şartlarının yerine getirilmiş olması gerekir. Ayrıca, bono tedavül amacıyla düzenlenmesine karşın, adi senet esas itibariyle bir hukuki işlemin/ilişkinin ispatını sağlamak amacıyla düzenlenir. Bu esaslara göre, yukarıda bonoyu şekil şartları ve etkileri arttırılmış adi senet olarak tanımlamıştık.²³⁶ Bu nedenle bonoda imza inkârı hususunda adi senetlerin tabi olduğu hükümler uygulanmalı ve adi senetteki imza inkârının sonucunu düzenleyen hükümlere göre sonuca varılmalıdır.²³⁷

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 209/f. 1 hükmüne göre: “*Adi bir senetteki yazı veya imza inkâr edildiğinde, bu konuda bir karar verilinceye kadar, o senet herhangi bir işleme esas alınamaz.*” düzenlemesi mevcuttur.²³⁸ Bu hükmün yürürlüğe girmesiyle birlikte takip konusu adi senetteki (bonodaki) imzanın sahteliği iddiasıyla menfi tespit davası açılması halinde bunun takibe etkisinin ne olacağı hususunda gerek doktrinde gerekse Yargıtay içtihatlarında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.

²³⁵ **Öztaş**, İmzaların İstiklali, s. 392-293; “*Borçlu ciranta çekteki (bonodaki) keşideci imzasına itiraz etmiştir. Ciranta kendi imzasına itiraz etmediğine göre çek (bono) bedelini ödemekle yükümlüdür.*” Yar. 12. HD. 07.04.2004 tarih E. 2004/20860, K. 2004/25278 (**Yardım**, s. 164, dn. 479).

²³⁶ Bkz. Birinci Bölüm I- A., 1.

²³⁷ **Yılmaz**, Uygulanabilirlik, s. 1861.

²³⁸ Bu hükmün Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu dönemindeki karşılığı olan HMUK m. 317 hükmüne göre: “*Sahteliği iddia kılınan senedin ehlihibre (bilirkişi) marifetiyle tetkik ve tatbikına ve vakayi ve hadisattan haberdar olanların istimaina (tanıkların dinlenmesine) karar verildiği takdirde bu kabil senedat, neticei hükme kadar bir güne muameleye esas itihaz kılınmaz (esas alınmaz).*”

İncelememizin bu kısmında öncelikle konuyla ilgili doktrin görüşlerine değini-
lecek, daha sonra Yargıtay dairelerinin konuya yaklaşımı incelenecektir. Son olarak
da konuyla ilgili görüşümüz ortaya konulacaktır.

b. Doktrinde İleri Sürülen Görüşler

(1) İmza İnkârının İcra Takibini Durdurmayacağı Görüşü

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, bonoya dayalı kambiyo senetlerine
mahsus haciz yoluyla takipte takip konusu bono üzerindeki imzanın sahte olduğunun
tespiti amacıyla açılan dava İİK m. 72 anlamında bir tespit davasıdır. Bu sebeple
anılan tespit davasının icra takibine etkisi değerlendirilirken HMK m. 209/f. 1 hükmü
değil, İİK m. 72 (ve İİK m. 170) hükmü esas alınmalıdır. Zira, imzaya itiraz İcra ve
İflas Kanunu'nda ayrıca düzenlenmiştir (İİK m. 68a; m. 72; m. 170) ve bu hükümler
HMK m. 209 hükmüne göre özel hüküm niteliğindedir. Şu halde, icra hukukuna iliş-
kin uyuşmazlıklarda öncelikle İcra ve İflas Kanunu hükümleri uygulanmalı, şayet bu
Kanunda hüküm bulunmaması halinde genel kanun niteliğinde olan Hukuk Muha-
kemeleri Kanunu hükümleri uygulanmalıdır.²³⁹ Bu görüşteki diğer bir yazara göre
ise, ticari hayatın çabukluk, güven ve tedavül kolaylığının sağlanması gibi kendine
özgü ihtiyaçları göz önüne alındığında HMK m. 209/f. 1 hükmünün kambiyo senetle-
rine mahsus haciz yoluyla takipte uygulanmaması gerektiği söylenebilir.²⁴⁰

Bu görüşün kabul edilmesi halinde bonodaki imzanın borçlu tarafından inkâr
edilmesi sebebiyle açılan davanın İİK m. 72 anlamında bir menfi tespit davası olduğu
söylenebilir. Bu halde ise, takipten sonra açılan menfi tespit davası söz konusu ola-
cağından borçlu, alacağın %15'inden az olmayan bir teminat yatırmak suretiyle an-
cak icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmesine engel olabilecektir (İİK m. 72/f.
3, c. 2).²⁴¹

²³⁹ **Kuru**, Baki, "Hukuk Davasında Adi Senetteki İmzanın İnkâr Edilmesinin İcra Takibine Etkisi",
MİHDİR, C. 8, S. 23, 2012/3, s. 6; **Kuru**, El Kitabı, s. 800 ve 349; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar**
Ayvaz/ Hanağası, İcra, s. 354-355; **Yılmaz**, Uygulanabilirlik, s. 1863; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar**
Ayvaz, Hanağası, Pratik, s. 179

²⁴⁰ **Börü**, Levent, "Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte İmzaya İtirazın Takibi Durdu-
rup Durdurmayacağı Değerlendirilmesi", *BATİDER*, 2012/4, s. 262.

²⁴¹ Bkz. Üçüncü Bölüm, II., A., 2.

(2) İmza İnkârının İcra Takibini Durduracağı Görüşü

Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, İİK m. 72 hükmü icra takibine konu edilen borcun, ibra, feragat, (önceki) ödeme, hükümsüzlük gibi bir sebeple ödenmek zorunda olunmadığının tespitinin talep edildiği hallerde uygulama alanı bulacakken; borcun ödenmek zorunda olunmadığı iddiasının imza inkârı (veya tahrifat) sebebine dayanması halinde bu husus HMK m. 209/f. 1 hükmünde özel olarak düzenlendiğinden anılan hüküm öncelikle uygulanmalıdır.²⁴²

Bu görüşe göre, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde aynı hususu düzenleyen HUMK m. 317 hükmünün İİK m.72 hükmüne göre öncelikle uygulanması gerektiği aksi görüş tarafından dahi kabul edilmişti. Buna karşın, sahtelik iddiasının icra takibine etkisini davada hâkim tarafından bilirkişi incelemesi yaptırılmasına yahut sahtelik olgusundan haberdar olanların dinlenilmesine karar verilmesi aşamasından zaman itibariyle öne (geriye) çekmek dışında esaslı bir farklılık içermeyen HMK m. 209 hükmünün uygulanması konusunda (aksi görüşçe) tereddüt yaşanması anlaşılabilir.²⁴³

Bu görüşün kabul edilmesi halinde, icra takibinin durması için teminat yatırılmasına ve sahtelik davasını inceleyen mahkemece bu konuda ihtiyati tedbir kararı verilmesine gerek olmadığı söylenebilir. Zira, ihtiyati tedbir kararı verilmesi, belli bir ölçüde de olsa, hâkimin takdirine bağlıdır. Oysa, sahtelik davasının açılması veya derdest bir davada sahtelik iddiasında bulunulması halinde takibin durması sonucu kanun gereği kendiliğinden ortaya çıkması gereken bir sonuçtur.²⁴⁴ Şu halde, sahtelik davası açıldığına ya da derdest davada sahtelik iddiasında bulunulduğuna ilişkin

²⁴² **Pekcanitez/Erdönmez**, Pekcanitez Usul, s. 1801-1802; **Tanrıver**, Usul, s. 846; **Kiraz**, Taylan, Ö, “Adi Senetlerdeki Sahtelik İddiasına İlişkin Düalist Yapı Üzerine Bir İnceleme”, *MİHDER*, C. 9, S. 24, 2013/1, s. 65 vd. **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 303; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 427-428; **Erdönmez**, Güray, “Adi ve Resmi Senette Sahtelik İddiasının Hukuk Davalarına ve İcra Takiplerine Etkisi”, *TBB*, S. 123, 2016, s. 182.

²⁴³ **Atalay**, Oğuz, “Adi Senetler Hakkında Sahtelik İddiası ve Sonuçları” *Ersin Çamoğlu’na Armağan*, İstanbul, 2013, s. 554; **Akil**, Cenk, “Takip Konusu Adi Senetteki Sahtelik İddiasının İcra Takibine Etkisi” *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. I *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, s. 2414; **Tanrıver**, Usul, s. 845; **Erdönmez**, s. 182.

²⁴⁴ **Uyar**, Talih, “Takip Dayanağı Senedin Sahte Olduğu İleri Sürülerek İcra Takibinin Teminatsız Durdurulması”, *İBD*, 2013/2, s. 488; **Uyar**, Talih, “Takip Konusu Senedin Sahte Olarak Düzenlenmiş Olduğu İleri Sürülerek İcra Takibin Durdurulması Nasıl Sağlanabilir?” *İBD*, C. 86, S. 2012/2, 2012, s. 206.

açıklamalı belgenin icra dairesine verilmesiyle birlikte icra müdürünün sahteliği iddia edilen bonoya dayanılarak başlatılan takibi durdurması gerekir. Nitekim, HMK m. 209/f. 1 hükmünde ifade edilen “o senet hiçbir işleme esas alınamaz.” ifadesinin kapsamına icra takip işleri de girmektedir ve bu hükmün bir muhatabı da takibi yürüten icra müdürü olacaktır.²⁴⁵

c. Yargıtay’ın Görüşleri

(1) Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin Görüşü

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin önceki içtihatlarına göre, takip dayanağı bonodaki imzanın inkâr edilmesiyle yazının inkâr edilmesi arasında bir ayırım yapılması gerekir. Buna göre, bonodaki imzanın inkâr edilmesinin icra takibine etkisi hususunda İİK m. 170 hükmü esas alınmalıdır. Zira, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte imzaya itiraz İcra ve İflas Kanunu’nda ayrıca düzenlenmiştir. Buna karşın, sahtelik iddiasının imza inkârı dışındaki bir sebebe (örneğin, tahrifat itirazına) dayanması halinde İcra ve İflas Kanunu’nda bu konuda özel bir düzenleme bulunmadığından bonodaki yazının inkâr edilmesinin icra takibine etkisi HMK’nın 209/f. 1 hükmüne göre belirlenmelidir.²⁴⁶ Anılan Daire daha sonraki içtihatlarında ise, bono-

²⁴⁵ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 303; Pekcanitez/Atalay/Özekes, Usul, s. 427-428; Erdönmez, s. 205; Pekcanitez/Erdönmez, s. 1801; Akil, Sahtelik İddiası, s. 2408.

²⁴⁶ “6100 Sayılı HMK.nun 209/1. maddesinde: “Adi bir senetteki yazı veya imza inkar edildiğinde bu konuda bir karar verilmeye kadar, o senet herhangi bir işleme tabi tutulamaz” düzenlemesi yer almaktadır. Bu maddeyi kapsamı itibarıyla ikiye ayırmak gerekir. Bunlardan birincisi senetteki imzanın inkar edilmesi, diğeri ise yazının inkarıdır. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinde, imzaya itiraz İcra ve İflas Kanununun 170. maddesinde açıkça düzenlenmiş olmasına rağmen, aynı takipler yönünden yazının sahteliği iddiası konusunda aynı kanunda özel bir hüküm mevcut değildir. İcra ve İflas Kanunu icra takip hukuku açısından Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre özel kanun olup, takip hukukuna dair uyumsuzluklarda öncelikle İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin, bu kanunda hüküm bulunmayan durumlarda ise anılan yasaya aykırılık teşkil etmemek koşuluyla genel nitelikte olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekir. Buna göre imzaya itiraz İcra ve İflas Kanununda özel olarak düzenlendiğine göre anılan itiraz hakkında bu kanununun 170. maddesinin uygulanması zorunlu olduğundan, imzanın inkarı nedenine dayalı sahtelik iddiası hakkında genel nitelikte olan 6100 Sayılı HMK.nun 209. maddesinin uygulama yeri yoktur. Ne var ki sahtelik iddiasının imza inkarı dışında bir nedene dayanması durumu İcra ve İflas Kanununda özel bir düzenleme bulunmadığından sorunun çözümü için 6100 Sayılı HMK.nun 209. maddesinin uygulanması gerekecektir. İmzaya itiraz hakkında uygulanması gereken İİK.nun 170/1. maddesi uyarınca itiraz satıştan başka icra takip muamelelerini durdurmaz Şu hale göre kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine konu edilen senedin imza inkarı sebebiyle sahteliğinin iddia edilmesi halinde İİK.nun 170/1. maddesi uyarınca satış dışında hiçbir takip işlemi durmaz Ancak sahtelik iddiasının imza inkarı dışındaki bir nedene dayanması halinde ise 6100 Sayılı HMK.nun 209/1. maddesinin amir hükmü gereği icra takibi olduğu yerde durur. Bunun için sahtelik iddiasının ileri sürüldüğü Cumhuriyet Savcılığı ya da

daki yazı inkârı ile imza inkârı arasında öngördüğü ayrımı terk etmiş bonodaki yazı inkârının da İİK m. 169 anlamında borca itiraz sebebi olduğunu ve bu hususun da İcra ve İflas Kanununda özel olarak düzenlenmesi sebebiyle HMK m. 209/f. 1 hükmünün icra takiplerinde uygulama alanı bulamayacağına karar vermiştir.²⁴⁷

(2) Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin Görüşü

Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin istikrarlı kararları incelendiğinde bonodaki yazının veya imzanın takip borçlusuna ait olmadığı iddiasıyla genel mahkemede menfi tespit davası açılması yahut derdest bir davada anılan iddiaların ileri sürülmesi halinde HMK m. 209/f. 1 hükmüne göre icra takibinin teminatsız olarak durdurulması gerektiği kanaatindedir.²⁴⁸

mahkemece ayrıca tedbir kararı verilmesi gerekmez. Borçlu tarafından icra dairesine başvurulması halinde icra müdürlüğünce anılan madde uyarınca sahtelik davası sonuna kadar icra takibinin durdurulması gerekir. İcra müdürünün kararının taraflarca .İİK.nun 16/2. maddesi uyarınca süresiz şikayet konusu yapılabileceği tabidir” Yar. 12. HD. 11.6.2013 tarih, 2013/12815 E., 2013/21816 K. (KİBB, E.T. 28.07.2018); Yar. 6. HD. 07.05.2012 tarih E. 2012/3005, K. 2012/6787 (Kuru, İmza İnkârı, s. 6); İmzaya itiraz halinde İİK m. 170 hükmünün uygulanması gerektiği yönünde bkz. Yar. 12. HD. 13.12.2012 tarih E. 2012/19755, K. 2012/37752 (Uyar, Teminatsız Durdurma, s. 490-491); Yar. 12. HD. 03.05.2012 tarih E. 2012/10024, K. 2012/14855 (Erdönmez, s. 177, dn. 48).

²⁴⁷ “Öte yandan sahtelik iddiasının imza itirazı dışındaki bir nedene (yazıda sahtelik) dayanması halinde Dairemiz, İcra ve İflas Kanunu'nda bir düzenleme bulunmadığından HMK'nun 209. maddesinin uygulanması gerektiği görüşünde iken, daha sonra içtihat değişikliğine gidilerek, senet üzerinde bulunan yazıdaki sahtelik iddiasının borca itiraz niteliğinde olup, bu konunun da İİK'nun 169/a maddesinde düzenlenmiş olması nedeniyle, HMK'nun 209. maddesinin bu yönden de uygulama yerinin olmadığı görüşü benimsenmiştir.” Yar. 12. HD. 22.04.2014 tarih E. 2014/9313, K. 2014/11766 (Lexpera ET 27.10.2018) ; aynı yönde diğer bir karar için bkz. Yar. 12. HD. 26.02.2015 tarih E., 2014/28544, K. 2015/3952 (Erdönmez, s. 179, dn. 50).

²⁴⁸ “Bonoda tahrifat iddiası bulunduğundan HMK.nun 209.maddesindeki hüküm uyarınca tedbir kararı verilmesi gerekirken bu yön göz ardı edilerek İİK.nun 72/3.maddesine dayanılarak tedbir kararı verilmesi doğru görülmemiştir.” Yar. 19. HD.17.05.2012 tarih E. 2012/3664 ,K. 2012/8311; “Bonoda tahrifat iddiası bulunduğundan HMK.nun 209.maddesindeki hüküm uyarınca tedbir kararı verilmesi gerekirken bu yön göz ardı edilerek İİK.nun 72/3.maddesine dayanılarak tedbir kararı verilmesi doğru görülmemiştir.” Yar. 19. HD.17.05.2012 tarih E. 2012/3664, K. 2012/8311; “Şirketin eski temsilcisinin geriye doğru bono tanzim ettiğinin ileri sürülmesi, şirket adına imza atıldığına dair yazıların ve imzanın inkarı anlamına gelir. Nitekim dosya içeriğinde yer alan iddianame fotokopisine göre, S. I. ile aleyhine ihtiyati tedbir istenen Z. Ö. hakkında yetkili olmadığı dönemde yetkili imiş gibi bono düzenledikleri ve icra takibine koydukları iddiaları ile resmi belgede sahtecilik suçundan dolayı kamu davası açıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda HMK'nun 209'uncu maddesinin uygulanması gerektiği gözetilmeden yerinde olmayan gerekçe-

d. Görüşümüz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte gerek doktrinde gerekse Yargıtay'ın farklı daireleri arasında borçlunun bonodaki yazı veya imzayı inkâr etmesi halinde bunun icra takibine etkisinin ne olacağı hususunda görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır.

Kanaatimizce, HMK m. 209/f. 1 hükmünün icra takibine etkisi değerlendirilirken anılan hükmün koşul normlarının ortaya konularak incelenmesi ve bu hükmün İcra ve İflas Kanunu hükümleriyle mukayese edilmesi gerekir.

Bu çerçevede HMK m. 209 hükmünün ilk koşul normu, bonodaki imzanın sahte olduğu ve bu sebeple borçluya ait olmadığı iddiasının ya ayrı bir sahtelik davası açılarak ya da derdest bir davada ön sorun şeklinde ileri sürülerek ortaya konulma gereğidir (bkz. HMK m. 208/f. 3). Bu ise, aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatılan borçlunun İİK m. 170 hükmü çerçevesinde bonodaki imzanın kendisine ait olmadığını icra mahkemesine bildirmesinin bir dava olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği noktasında önem taşır. Şayet bu bildirim dava niteliğinde kabul edilirse, bu halde aynı hususu düzenleyen ve birbiriyle çelişen iki farklı kanun hükmünün bulunduğu söylenebilecek ve anılan hükümler arasında özel hüküm-genel hüküm karşılaştırılması yapılabilecektir. Ancak, bu bildirim dava olarak nitelendirilemezse bu kez anılan iki hükmün kendi düzenleme alanlarında özel hüküm niteliğinde olduğu kabul edilerek uygulama alanı kesişmeyen hükümler arasında özel hüküm-genel hüküm karşılaştırılması yapılamayacaktır.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte imzaya itiraz her ne kadar icra mahkemesine yöneltirse dahi teknik anlamda bir dava yahut ön sorun değildir (karş. İİK m. 172).²⁴⁹ Zira, borçlu gider avansı yatırmadan da ödeme emrine itiraz

lerle ihtiyati tedbir talebinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” 19. HD. 16.04.2013 tarih E. 2013/2077, K. 2013/6927; “*Somut olayda senet üzerinde değişiklik yapıldığı iddia edildiğine göre, anılan yasa hükmü (HMK m. 209) uyarınca bir karar verilinceye kadar uyumsuzluk konusu senedin herhangi bir işleme esas alınmayacağı kabulü gerekir.”* Yar. 19. HD. 29.05.2012 tarih E. 2012/4155, K. 2012/9081 (Lexpera E.T. 28.07.2018).

²⁴⁹ **Akil**, Sahtelik İddiası, s. 2415; **Tanrıver**, Usul, s. 843; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, Usul, s. 427-428. Doktrindeki bir görüşe göre, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine itirazın hukuki niteliği hakkında açıklamalarda bulunurken genel haciz yoluyla takipte itirazın kaldırılması (İİK m. 68-70) yolu hakkındaki görüşler esas alınmalıdır (bkz. **Yardım**, s. 110).

edebilmektedir. Şayet bu bildirim dava niteliğinde olsaydı borçlunun gider avansı yatırmaması halinde ödeme emrine itirazının mahkemece dava şartı yokluğundan reddedilmesi gerekirdi (Karş. HMK m. 114/f. 1, g; m. 120). Yine, bu bildirim dava niteliğinde olsaydı borçlunun ıslah yoluna başvurmasına engel olunmaması gerekirdi (karş. HMK m. 176). Ancak, borçlu ödeme emrine itirazında bildirdiği sebeplerle ödeme emrine itiraz duruşmasında bağlı olacaktır (İİK m. 170b atfıyla m. 63).

Kanaatimizce, bu bildirim borçlunun ödeme emrine itiraz gerekçelerinden icra mahkemesinin haberdar olması ve bu gerekçelerin mahkemece ciddi görülmesi halinde takibin durdurulabilmesine imkân sağlamaya yönelik kendine özgü bir yoldur.

Yukarıda ortaya konulan gerekçelerle, kanaatimizce, ortada menfi tespit davasının sonucunu düzenleyen iki farklı hüküm bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, HMK m. 209/f. 1 hükmü sahtelik iddiasına dayanan menfi tespit davasının sonucunu düzenleyen hüküm iken, İİK m. 170 hükmü kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte imzaya itirazın sonucunu düzenleyen bir hükümdür. Şu halde, her biri kendi düzenleme alanında özel hüküm niteliğinde olan ve bu sebeple uygulama alanları da kesişmeyen hükümler arasında özel hüküm-genel hüküm karşılaştırılması yapılmasının mümkün olmadığı söylenebilir.

İkinci olarak, HMK m. 209/f. 1 hükmünün menfi tespit davasının sonucunu düzenleyen bir hüküm olduğu sonucuna varıldıktan sonra bu hükmün menfi tespit davasının sonucunu düzenleyen diğer bir hüküm olan İİK m. 72/f. 3 hükmüyle ilişkisine de değinmek gerekir.

Kanaatimizce, kanun koyucu bedelsizlik, yetkisiz temsil, hatır senedi, irade bozukluğu, zamanaşımı, hile gibi sebeplerle aleyhine takipte bulunan borçlunun borçlu olmadığı tespit talebiyle açtığı davanın İİK m. 72 çerçevesinde bir menfi tespit davası olduğunu kabul etmişken, menfi tespit davasının dayanağının bonodaki yazı yahut imzanın sahte olduğu iddiası olması halinde, genel düzenlemeye bir istisna getirerek, bu davanın HMK m. 209/f. 1 hükmüne tabi olacağını kabul etmiştir.

Zira, borçlu bu itirazıyla hem bonodan dolayı borçlu olmadığını hem de Türk Ceza Kanunu'na göre resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmiş olduğunu iddia etmektedir (TCK m. 210 atfıyla m. 204/f. 1).²⁵⁰ Bu iddianın ise, borçlu olunamadığına yönelik diğer itiraz sebeplerine göre kamuyu ilgilendiren yönü mevcuttur. Kaldı ki, diğer itiraz sebeplerinden farklı olarak borçlunun adına sahte imza düzenlendiğini yahut imzası bulunan bir bonoda tahrifat yapıldığını ancak aleyhine icra takibi başlatıldıktan sonra öğrenmesi mümkündür. Bu halde ise, aleyhine takip başlatılan borçlunun mallarının haczedilmesine engel olabilmesi ancak takip konusu alacağın %115'i tutarında bedeli icra veznesine yatırması halinde mümkün olacaktır (İİK m. 72/f. 3).²⁵¹ Bu ise, ortaya çıkan hukuki görünüşte hiçbir katkısı bulunamayan takip borçlusunun mağduriyetini bir kat daha arttırmak olacaktır.²⁵²

Sonuç olarak, bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte imza yahut yazı inkârı sebebiyle sahtelik davasının açıldığı hallerde dava açıldığının yahut derdest bir davada sahtelik iddiasında bulunulduğuna dair yazının icra müdü- rüne ibrazıyla birlikte takibin HMK m. 209/f. 1 hükmüne göre teminat ve ayrıca mahkemece verilecek ihtiyati tedbir kararı, aranmaksızın durdurulması gerektiği söy- lenebilir. İcra müdürünün bu halde takibe devam etmesi halinde ise, süresiz şikayet yoluna başvurulması mümkündür (İİK m. 16/f. 2). Bu sonucun cumhuriyet savcısının

²⁵⁰ Belirtmek gerekir ki, kambiyo senetlerinin düzenlenmesinde resmi bir makamı katılımı zorunlu- luğu bulunmadığından özel hukuk alanında resmi belge niteliğinde değildir. Ancak, kanun koyu- cu bu tür kıymetli evrak üzerinde yapılacak sahtecilik ve tahrifat fiillerinin ceza hukuku bakımın- dan resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında cezalandırılması gerektiğini düzenlemiştir. bkz. TCK m. 210.

²⁵¹ Bkz. aşa. Üçüncü Bölüm, II-A- 2.

²⁵² **Erdönmez**, s. 184. Nitekim bu husus Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin bir kararında yer alan karşı oy yazısında vurgulanmıştır: “Şartları oluşmasına rağmen HMK.’nun 209 maddesinin takip huku- kunda uygulanmaması halinde borçlu ancak İİK.’nun 72/3.maddesi gereğince icra kasasına yüklü miktarda para yatırarak icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilir. Bu uygu- lama da 2011 yılında yürürlüğe giren yasanın borçluya tanıdığı hakların ortadan kaldırılması sonucunu doğurur. Borçlunun ekonomik durumu zayıf ise tamamen korunaksız olduğu için takip işlemleri sonuna kadar gidecek, haczi kabil malları, hak ve alacakları elinden çıkacak, ceza mah- kemesinin senedin iptali kararı kesinleştiğinde kötü niyetli takip alacaklısına zararını telafi etti- remeyecektir. Çünkü kötü niyetli alacaklının haczi kabil hak ve alacağına ulaşamayacaktır. Bu husus göz göre göre borçlunun haksızlığa uğramasına sebep olacağı için hukuka aykırı olacaktır. Senette sahtecilikten dolayı dava açıldığında HMK.’nun 209.maddesi gereğince takibin olduğu yerde durdurulması halinde ise bu aşamaya kadar borcu karşılayacak miktarda hak ve alacak haczedileceği, alacak tahsil edilene kadar faiz işletileceği için alacaklının alacağına geç kavuş- maktan başka zararı olmayacaktır.” 12. HD. 19.02.2015 tarih 2014/26221 E. 2015/3195 K., (Lexpera E.T. 28.10.2018).

ilgili bononun sahte olarak düzenlendiği veya bonoda tahrifat yapıldığına ilişkin suç duyurusu üzerine kamu davası açması halinde de ortaya çıkacağı vurgulanmalıdır.²⁵³

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ve 19. Hukuk Dairesi arasındaki bu görüş ayrılığının, kanaatimizce, Yargıtay 19. Hukuk Dairesi içtihatları çerçevesinde birleştirilmesi yerinde olacaktır (Yar. Kanunu m. 45). Zira, aynı düzeydeki mahkemeler arasındaki bariz görüş ayrılığı hukuki güvenlik ilkesinin alt unsurları olan hukuki belirlilik, öngörülebilirlik, istikrar ilkelerine aykırılık oluşturmaktadır.²⁵⁴

3. İmzaya İtirazın İncelenmesi

a. Genel Olarak

Borçlunun imzaya itiraz etmesi halinde mahkemece nasıl bir inceleme yapılması gerektiği hususunda İİK m. 170/f. 3 hükmü İİK m. 68a/f. 4 hükmüne atıf yapmaktadır. Söz konusu hüküm ise, imzaya itiraz edilmesi halinde HUMK m. 309 vd. hükümlerin uygulanacağını belirtmektedir. Ancak, HMK m. 447/f. 2 hükmü gereği Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na yapılan atıflar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yapılmış sayılacağından bu halde, bono üzerindeki imza incelemesi HMK m. 208/f. 2; m. 211; m. 217 hükümleri çerçevesinde yapılacaktır.²⁵⁵

Bono üzerindeki imzaya itiraz edilmesi halinde icra mahkemesi hâkimi öncelikle duruşmada alacaklı ve borçlunun açıklamalarını dinler (İİK m. 170b; m. 70; HMK m.211/f. 1). Bu durum tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının (HMK m. 27)da bir gereğidir. İkinci olarak, hâkim bonodaki imzayı inkâr eden borçluyu isticvap eder (HMK m. 169). Bunun için ise, borçlunun mahkeme huzuruna davet edilmesi ve usulüne uygun olarak çağrıldığı duruşmaya gelmezse, bonodaki imzayı ikrar etmiş sayılacağından kendisine bildirilmesi gerekir (karş.HMK m. 171). Hâkim yapılan isticvap sonunda da bir kanaate ulaşamamışsa, son olarak, borçluya yazı yazdırıp, imza attırmak suretiyle incelemede bulunur (HMK m. 211/f. 1, a). Buna rağ-

²⁵³ Nitekim, ceza hukukumuzda şahsi dava müessesesi kaldırılmıştır (karş. CMUK m. 344).

²⁵⁴ **Köksoy**, Mesut, İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Ankara, 2018, s. 130-131. Bu ilkeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Köküsarı**, İsmail, Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Ankara, 2015, s. 67 vd.

²⁵⁵ **Uyar/Uyar/Uyar**, Şerh, C. 1, s. 1199; **Kuru**, El Kitabı, s. 800; 316 vd.; **Kuru**, Usul, C. 2, s. 2085.

men de hakimin kesin bir kanaate ulaşamaması halinde bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verecektir (HMK m. 211/f. 1, b).²⁵⁶ Özellikle inkâr edilen imza ile karşılaştırılacak olan imza arasında ilk bakışta fark edilebilecek bir benzerlik yoksa yahut imzanın taklit edilebilmesi kolaysa uzman bilirkişi incelemesine başvurulması gerektiği söylenebilir.²⁵⁷ İcra mahkemesi hâkiminin imza incelemesinde bu sıraya uyması zorunludur. Örneğin, usulüne uygun isticvap davetiyesine rağmen çağrıldığı duruşmaya gelmeyen borçlu imzasını ikrar etmiş sayılacağından bilirkişi incelemesi yapılmasına gerek kalmayabilecektir. Bu ise, gereksiz zaman ve emek kaybını önleyecektir (karş. HMK m. 30).

b. Bilirkişi İncelemesi

Bilirkişi, özel ve teknik bilgiyi oluşturan tecrübe kurallarını hâkime aktaran kişidir.²⁵⁸ Çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren uyuşmazlıkta taraflardan birinin talebiyle yahut mahkemenin kendiliğinden vereceği karar üzerine bilirkişiye başvurulması mümkündür (HMK m. 266). Bilirkişi, incelemesini tamamladıktan sonra görüşünü mahkemeye bildirir (HMK m. 279/f. 1). Taraflar bu bilirkişi raporuna raporun kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki (2) hafta içinde itiraz edebilirler (HMK m. 281/f. 1). Hâkim bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirecektir (HMK m. 282).

Bono üzerinde yer alan ve borçlu tarafından inkâr edilen imza ile ilgili bilirkişi incelemesine geçilmeden önce, varsa borçlunun inkâr ettiği imzadan önceki bir tarihte attığı ve ona ait olduğu tartışmasız olan imzaları (tatbik-i-medar, uygulamaya elverişli imzaları) ilgili yerlerden getirtilir. Bu imzalara, borçlunun icra tutanağındaki imzası, noterde düzenlenen vekâletnamedeki imza, evlilik cüzdanında bulunan imza,

²⁵⁶ **Muşul**, s. 677; **Karşı**, İcra, s. 386; **Kuru**, El Kitabı, s. 800; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 302; **Özbek**, M. Serdar, Noter Senetlerinde Sahtelik, 4. Baskı, Ankara, 2018, s. 381; **Kuru**, Usul, C. 2, s. 1957; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 500; **Görün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 516-517.

²⁵⁷ **Erdönmez/Pekcanitez**, s. 1794; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 401; **Özbek**, Noter Senetleri, s. 212; bkz. 12. HD. 25.10.2010 tarih E., 2010/11958, K. 2010/24581 (**Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 260).

²⁵⁸ **Atalay**, Pekcanitez Usul, C. 2, s. 1914; **Deryal**, Yahya, Türk Hukukunda Bilirkişilik 5. Baskı, Ankara, 2015, 27 vd.; **Tanriver**, Usul s. 898; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 453; **Budak/Karaaslan**, s. 265-266.

tapu memuru huzurunda atılan imza, ticaret sicilindeki uygulama imzaları gibi resmi makam veya memur huzurunda atılan imzalar örnek olarak gösterilebilir.²⁵⁹

Uygulamada genellikle Adli Tıp Kurumu, Üniversitelerin Güzel Sanatlar Akademileri, Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Laboratuvarı gibi çeşitli kurumlarda görevli grafologlar bonodaki imzanın borçluya ait olup olmadığını incelemek üzere bilirkişi olarak atanmaktadır.²⁶⁰ Anılan bilirkişi grafolog tarafından doküman inceleme cihazları²⁶¹, fulaj izi tespit cihazları²⁶², raman spektroskopisi²⁶³ gibi cihazlar yardımıyla bonodaki imzanın gerçekten borçluya ait olup olmadığı araştırılmakta ve mahkemeye sunulmak üzere bir rapor hazırlanmaktadır. Yargıtay'ın istikrarlı kararlarına göre, grafolog tarafından hazırlanan rapor ulaşılan sonucun ilk derece mahkemesi ve kanun yolu mahkemelerince de denetlenmesine imkân sağlayacak açıklıkta olmalı ve gerektiğinde fotoğraf, film gibi teknik cihazlarla desteklenmelidir.²⁶⁴

²⁵⁹ **Kuru**, Usul, C. 2, s. 2089 vd; **Uyar/Uyar/Uyar**, İİK Şerhi, C.1, s. 1200; **Yardım**, s. 179; “Uygulamaya elverişli imza olarak kabul edilecek olan imza ile bono üzerindeki inkâr edilen imza arasında atılış tarihleri itibariyle imzanın zamanla değişebileceği kadar uzun bir sürenin geçmemiş olması gereklidir.” Yar. 12. HD. 3.03.1998 tarih E. 1998/1984, K.1998/2517 (KİBB E.T. 14.07.2018).

²⁶⁰ Yargıtay'a göre, imza incelenmesinin grafolog olmayan adli tıp uzmanı, polis memuru, mahkeme baş kâtabi, resim öğretmeni gibi kimselere yaptırılması hukuka aykırıdır. (bkz. **Uyar/Uyar/Uyar**, İİK Şerhi, C. 1, s. 1201; **Yazar**, Özlem, İcra ve İflas Hukukunda İmzaya İtiraz ve İmzaya İtirazın Sonuçları, Ankara, 2011, s. 68).

²⁶¹ “Infrared Isık, Spot Isık, Ultra-Viole Isık, Alttan Isık ve Yatay Isık Kaynakları gibi farklı değerlerde değiştirilebilen ve yan-yana veya üst-üste karsılaştırma yapma fonksiyonuna sahip olan ayrıca büyütme ve netleme ayarları da yapılabilen komplike cihazlardır” (**Er**, Olcay, Türk Ceza Hukuku ve Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 94-95).

²⁶² “Kambiyo senetleri üzerinde sonradan ilave suretiyle yazılan yazılarda, senette önceden mevcut olan yazılardan kaleme uygulanan basıncın farklı olmasına ve farklı zeminler üzerinde yazılmasına göre fulaj izi (yazı yazılan belgeye yapılan kalem basıncın ortaya çıkardığı iz) farklılığı meydana gelir. Bu cihazlar yardımıyla fulaj izi farklılıkları ortaya çıkarılarak senet üzerinde tahrifat yapıldığı sonucuna ulaşılır.” (**Er**, s. 96).

²⁶³ “Raman spektroskopisi, Mürekkeplerin kimyasal yapılarının tespitini yapmaktadır. Bu yöntemle renk temelli iki mürekkep arasındaki farkı ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.” (**Er**, s. 97).

²⁶⁴ “Her hangi bir belgedeki imza veya yazının, atfedildiği kişiye ait olup olmadığı hususunda yapılacak bilirkişi incelemesinin, konunun uzmanınca ve yeterli teknik donanıma sahip bir laboratuvar ortamında, optik aletler ve o incelemenin gerektirdiği diğer cihazlar kullanılarak; grafolojik ve grafometrik yöntemlerle yapılması; bu alet ve yöntemlerle gerek incelemeye konu ve gerekse karşılaştırmaya esas belgelerdeki imza veya yazının tersim, seyir baskı derecesi, eğim, doğrultu gibi yönlerden taşıdığı özellikleri tam ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde belirlenip karşılaştırılması; sonuçta imza veya yazının atfedilen kişiye ait olup olmadığının, dayanakları gösterilmiş, tarafların, mahkemenin ve Yargıtay'ın denetimine elverişli bir raporla ortaya konulması; gerektiğinde karşılaştırılan imza veya yazının hangi nedenle farklı veya aynı kişinin eli ürünü oldukları-

4. İmzaya İtiraz Sonucunda Mahkemece Verilebilecek Kararlar

a. İmzaya İtirazın Kabulü Kararı

Bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlunun imzaya itiraz etmesi halinde bonodaki imzanın borçluya ait olduğunu ispat yükü alacaklıya aittir.²⁶⁵ Şu halde, bono aslının takip başlatıldıktan sonra icra dairesinde kaybolması sebebiyle imza incelemesi yapılamaması²⁶⁶ ya da imza incelemesi yapılmasına rağmen imzanın borçluya ait olup olmadığının anlaşılabilmesi halinde ispat yükü alacaklıda olduğundan mahkemece imzaya itirazın kabulüne karar verilmesi gerekir.²⁶⁷ Ancak, alacaklı bu halde haksız veya kötü niyetli olmadığından herhangi bir tazminata mahkûm edilmez.

Ayrıca yapılan imza incelemesi sonucunda mahkemece borçlunun itirazı haklı bulunarak bonodaki imzanın borçluya ait olmadığı kanaatine varılırsa imzaya itirazın kabulüne (ve takibin durdurulmasına) karar verilir. Bu halde alacaklının genel hü-

nun fotoğraf ya da diğer uygun görüntü teknikleriyle de desteklenmesi şarttır. Hükme esas alınan 07/06/2000 günlü bilirkişi raporunda, hangi ortamda, ne tür teknik cihazlar kullanılarak inceleme yapıp sonuca varıldığı açıklanmamış; sadece, grafolojik ve grafometrik metotların uygulandığının belirtilmesiyle yetinilmiş; ulaşılan sonucun maddi dayanakları denetime elverişli şekilde ortaya konulmamıştır. Bu nitelikteki bir bilirkişi raporuna dayalı olarak hüküm kurulamaz.” HGK 06.06.2001 tarih E. 2001, K. 2001/483 (KİBB, E.T. 01.08.2018); aynı yönde bkz. 12. HD. 16.01.2007 tarih E. 2006/22569, K. 2007/191 (Oskey/Deynekli/Koçak/Doğan, İİK Şerhi, C. 3, s. 4166).

²⁶⁵ **Muşul**, s. 677; **Kuru**, El Kitabı, s. 801; “Mahkeme gerekçesinde yazılı olanın aksine davanın niteliği itibarıyla (imzanın borçluya ait olduğunu) kanıtlanma külfeti alacaklıya aittir.” HGK 26.04.2006 tarih E.2006/ 12-259, K. 2006/231 (Oskey/Deynekli/Koçak/Doğan, İİK Şerhi, C. 3, s. 4160-4161); Yar. 12. HD. 15.10.2009 tarih E. 2009/10451 K. 2009/19585 (Kuru, El Kitabı, s. 801); “Senette (bonoda) yer alan imzanın borçluya ait olduğunu ispat külfeti senedi elinde bulundurup takibe girişen ve imzanın borçluya ait olduğunu iddia eden alacaklıda olmasına rağmen... “ HGK 06.02.2008 tarih E. 2008/12-77, K. 2008/90 (Aydın, s. 474-484).

²⁶⁶ “Takip dayanağı senet (bono) takip açılırken her ne kadar icra dairesi kasasına alınmışsa da yargılama sırasında dayanak bono aslının icra müdürlüğünde kaybolduğu ve mahkemeye gönderilemediği görülmüştür. İspat külfeti alacaklıya ait olup senet (bono) aslı üzerinden imza incelemesi yapılmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamasına ve bu arada dairesimizin istikrarlı kararlarına göre fotokopi üzerinden imza incelemesi yapılamaz... senet aslı ibraz edilemiyorsa bu halde uyumsuzluğun çözümü dar yetkili mahkemenin görevi dışında kalıp yargılamayı gerektirir. bu durumda itirazın kabulüne karar verilmesi gereklidir.” Yar. 12. HD. 28.06.2012 tarih E. 2012/5863, K. 2012/22981 (KİBB E.T. 15.10.2018).

²⁶⁷ **Yardım**, s. 179; **Yılmaz**, İcra, s. 910. Doktrindeki bir görüşe göre ise, icra mahkemesinden talepte bulunan tarafın borçlu olması ve davanın ispat edilememesi halinde reddine karar verilmesi genel kural olduğundan inkar edilen imzanın gerçekten borçluya ait olup olmadığının anlaşılabilmesi halinde icra takibine devamı edilmesi kararı (imzaya itirazın reddi) verilmesi gerekir. Zira, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte dava açma külfeti alacaklıya yükletilemez (Özbek, Noter Senetleri, s. 390-391). Kanaatimizce, bu takipte imzaya itiraz yolunu dava olarak kabul eden bu son görüş yerinde değildir.

kümlere göre dava açma hakkı saklıdır (İİK m. 170/f. 3, c. 1). Bu halde alacaklı bonoyu takibe koymada kötü niyetli veya ağır kusurlu ise, takip konusu alacağın yüzde yirmisinden (%20) aşağı olmamak üzere tazminata ve alacağın yüzde onu (%10) oranında para cezasına mahkûm edilir (İİK m. 170/f. 4). Ancak, alacaklı genel mahkemede dava açarsa tazminat²⁶⁸ ve para cezasının tahsili dava sonuna kadar ertelenir. Şayet, alacaklı bu davayı kazanırsa icra mahkemesince hükmolunan tazminat ve para cezası ortadan kalkar (İİK m. 170/f. 4, c. 2).

b. İmzaya İtirazın Kabulü Halinde Kötü Niyet Tazminatına Hükmedilmesiyle İlgili Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi

İmzaya itirazın kabulü kararıyla birlikte alacaklı aleyhine kötü niyet tazminatına hükmedilebilmesi için onun takibe girişmekte kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunun ayrıca ispat edilmesi gerekir.²⁶⁹

Doktrinde bir görüşe göre, alacaklının kötü niyetli olarak kabul edilmesi için alacaklı olmadığını bilmesine yahut bilmek durumunda olmasına karşın icra takibinde bulunmuş olması gerekir.²⁷⁰ Doktrinde diğer bir görüşe göre ise, alacaklının basiretli bir tacirin göstermesi gereken dikkat ve özeni göstermemiş olması halinde ağır kusurlu sayılması gerekir (TTK m. 18/f. 2).²⁷¹

Uygulamada Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin kararları incelendiğinde özellikle lehtar tarafından düzenleyen aleyhine başlatılan icra takiplerinde borçlunun bonoyu huzurunda imzalamasını sağlamayan ve bonodaki imzanın düzenleyene ait olup olmadığını araştırmayı ihmal eden lehtarın kötü niyetli veya ağır kusurlu kabul edildiği görülmektedir.²⁷² Anılan daire benzer görüşünü ciranta tarafından senedi kendisine ciro eden ciranta aleyhine başlatılan takiplerde de sürdürerek takip alacaklısının se-

²⁶⁸ İİK m. 170/f. 4 c.2 hükmüne “tazminat” kelimesinin ilave edilmesinin unutulmuş olması genel mahkemede dava açılması halinde hükmedilen tazminatın tahsilinin ertelenmeyeceği şeklinde anlaşılmalıdır (**Kuru**, El Kitabı, s. 805, dn. 273); aynı yönde görüş için bkz. **Uyar/Uyar/Uyar**, İİK Şerh, C. 2, s. 3479.

²⁶⁹ **Kuru**, El Kitabı, s. 803, dn. 263. “Alacaklının tazminata mahkûm edilebilmesi için imzaya itirazın kabul edilmesi tek başına yeterli değildir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere alacaklının “kötüniyetli veya ağır kusurlu” olduğunun da ispat edilmesi gerekir.” 05.03.2014 tarih E 2013/12-1931., K. 2014/931 (KİBB, E.T. 28.08.2018).

²⁷⁰ **Muşul**, s. 310; **Karşı**, İcra, s. 248; **Kuru**, El Kitabı, s. 257 dn. 51/b.

²⁷¹ **Yılmaz**, İcra, s. 911.

²⁷² Yar.12. HD. 16.06.2009 tarih E. 2009/4967, K. 2009/12980 (**Kuru**, El Kitabı, s. 803).

netteki imzanın önceki cirantaya ait olup olmadığını bilebilecek durumda olduğundan kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtilmiştir.²⁷³ Söz konusu içtihatlar incelendiğinde Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin lehtar tarafından düzenleyen veya ciranta tarafından kendisinden hemen önceki ciranta aleyhine yapılan takiplerde takip alacaklısının bono üzerindeki imzanın borçluya ait olup olmadığını bilebilecek durumda olduğuna ilişkin adeta bir (fiili) karine kabul ettiği söylenebilir.²⁷⁴

Kanaatimizce, bir kimseye karşı, özel hukuk çerçevesinde dahi olsa, yaptırım uygulanabilmesi için somut olayda söz konusu yaptırımın uygulanabilmesi için gerekli koşul vakıaların her birinin gerçekleşmiş olduğunun ayrı ayrı ispatlanması gerekir. Bu çerçevede İİK m. 170/f. 4 hükmünde öngörülen icra tazminatına (haksız takip tazminatına) hükmedilebilmesi için alacaklının kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunun her bir takip bakımından ayrıca araştırılıp incelenmesi ve gerekçeleri de belirtilerek ortaya konulması gerekir. Gerçekten de hukukumuzda asıl olan iyi niyetli (TMK m. 2). Takip alacaklısının sırf borçlunun imzasını huzurunda atılmasını ihmal etmesi doğrudan doğruya bütün uyuşmazlıklar bakımından alacaklının kötü niyetli hareket ettiğini göstermez. Nitekim, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin eski tarihli bir kararında da bu hususa vurgu yapılmıştır.²⁷⁵

Kanaatimizce, bonodaki imzanın borçlunun gerçek imzasıyla ilk bakışta dahi fark edilebilecek derecede farklı olması halinde bu hususu gözden kaçıran alacaklının ağır kusurlu olduğu söylenebilecektir. Buna karşılık, imzalar arasında uzman kişilerce dahi ancak kriminalistik incelemeler sonucunda ayırt edilebilen bir farklılık varsa bu son halde takip alacaklısının kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğu söylenebilecektir.

²⁷³ “Ciranta tarafından kendisinde önceki cirantaya karşı yapılan takiplerde takipte bulunan ciranta senetteki imzanın borçluya ait olup olmadığını bilebilecek durumdadır.” Yar. 12. HD. 17.10.2011 tarih E. 2011/17241, K. 2011/19388 (Uyar/Uyar/Uyar, Şerh, C. 2, s. 3480, dn. 103).

²⁷⁴ **Ercan**, İbrahim, “Bir Yargıtay Kararı Işığında İcra ve İflas Kanunu Madde 170’de Düzenlenen Kötü Niyet Tazminatı Hakkında Bazı Düşünceler”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. III, DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, İzmir, 2015, s. 2215.

²⁷⁵ “Senedi takibe koymada kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğu kanıtlanmadıkça imza itirazının kabulüyle birlikte alacaklı aleyhine tazminata karar verilemez.” Yar. 12. HD. 17.10.2003 tarih E. 2003/16002, K. 2003/20271 (**Ercan**, s. 2214).

Ayrıca, alacaklının kötü niyetli veya ağır kusurlu olup olmadığı değerlendirilirken, borçlunun alacaklı nezdinde uzun ticari ilişkileri çerçevesinde güven duygusu oluşturup oluşturmadığı hususunun da göz önüne alınması gerekir.²⁷⁶ Nitekim, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 14.03.2012 tarihli kararında, alacaklı aleyhine kötü niyet tazminatına ve para cezasına hükmedilebilmesi için taraflar arasında bir hukuki ilişki bulunup bulunmadığına ve borçlunun alacaklı nezdinde güven duygusu oluşturup oluşturmadığına bakılması gerektiğini, kanaatimizce de isabetli olarak, belirtmiştir.²⁷⁷

c. İmzaya İtirazın Reddi Kararı

Borcunun imzaya itiraz etmesi halinde İcra Mahkemesi İİK m. 68a/ f. 4 hükmüne göre yapacağı veya yaptıracağı inceleme sonunda inkâr edilen imzanın borçluya ait olduğu kanaatine varırsa imzaya itirazın reddine karar verir (İİK m. 170/f. 3, c. 4). İmzaya itirazın reddi kararıyla birlikte daha önce takibin geçici durdurulmasına karar verilmiş ise, bu karar kendiliğinden ortadan kalkar ve alacaklı imzaya itirazın reddi kararının kesinleşmesini beklemeden takibe devam edilmesini isteyebilir.²⁷⁸

Ayrıca imzaya itiraz üzerine takibin geçici durdurulmasına karar verilmişse²⁷⁹, icra mahkemesi borçluyu takip konusu alacağın yüzde yirmisinden (%20) aşağı olmamak üzere inkâr tazminatına ve takip konusu alacağın yüzde onu (%10) oranında para cezasına mahkûm eder.²⁸⁰ İcra mahkemesi kararları maddi anlamda kesin hü-

²⁷⁶ Ercan, s. 2218.

²⁷⁷ “Direnme gerekçesinde yer verildiğinin aksine, taraflar arasında ticari ilişkinin varlığı; borçlunun, daha önce aynı şekilde düzenlenen çekleri hiç itirazsız ödediği; davacı/borçlunun bu şekilde davalı/alacaklıda güven duygusu oluşturduğu; daha önce görülüp kesinleşen ve tarafları aynı olan mahkeme kararıyla belirgindir. Hal böyle olunca, davalı/alacaklının, eldeki davanın dayanağı çekleri takibe koymakta kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunu kabule olanak bulunmamaktadır. Davacı/borçlu bunun aksini de kanutlayabilmiş değildir. O halde, mahkemenin; gerekçesi yerinde değilse de, sonucu itibarıyla doğru bulunan, kötü niyet tazminatı ve para cezası taleplerinin reddine dair direnme kararının; yukarıda açıklanan, değişik gerekçelerle onanması gerekir.” HGK 14.03.2012 tarih E., 2012/12-62, K 2012/142 (KİBB, E.T. 28.08.2018).

²⁷⁸ Karşı, İcra, s. 388; Muşul, s. 679; Uyar/Uyar/Uyar, İİK Şerh, C. 2, s. 3483.

²⁷⁹ Şayet takibin geçici durdurulması kararı verilmemişse alacaklı bakımından bir zarar ortaya çıkmayacağından, borçlu aleyhine tazminata ve para cezasına hükmedilmez (Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, s. 305).

²⁸⁰ İİK m. 170/f. 3, c. 4 hükmünde İİK m. 169a/f. 6; İİK m. 68; m. 68a son fıkrâ hükümlerinden farklı olarak tazminata hükmedilmesi için alacaklının talebinin gerekli olduğu öngörülmediğinden imzaya itirazın reddine karar veren mahkeme re’sen tazminata ve para cezasına karar verir (Kuru, El Kitabı, s. 805-806, dn. 278; Uyar/Uyar/Uyar, İİK Şerh, C. 2, s. 3483).

küm teşkil etmediğinden borçlu bu karara rağmen menfi tespit veya istirdat davası açabilir. Bu halde tazminatın ve para cezasının tahsili dava sonuna kadar ertelenir, davanın borçlu lehine sonuçlanması halinde daha önce hükmedilen tazminat ve para cezası ortadan kalkar (İİK m. 170/ f. 3, c. 5).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORCA İTİRAZ ve BORCA İTİRAZ SEBEPLERİ

I. BORCA İTİRAZ

Aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatılan alacaklının borcun hiç doğmadığı veya sona erdiği yahut zamanaşımına uğradığı gibi maddi hukuk kaynaklı muhalefet ileri sürmesi borca itirazdır.²⁸¹ Ancak, maddi hukuk bakımından ortaya çıkan her türlü muhalefet icra mahkemesi önünde ileri sürülmez. Örneğin, aldatma, yanılma, korkutma gibi sebeplerle sözleşmenin iptal edildiği, sözleşme konusunun ahlaka aykırı veya imkânsız olması gibi haller dar yetkili icra mahkemesinde incelemeyeceğinden bu gibi itirazların icra mahkemesi önünde dinlenebilmesi mümkün değildir.

II. BORCA İTİRAZ SEBEPLERİ

A. BONONUN DÜZENLENDİĞİ SIRADA EHLİYETSİZ OLUNDUĞU İTİRAZI

1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu m. 670 hükmüne göre, sözleşmeyle borçlanmaya ehil olan kişi kambiyo senetleriyle de borçlanmaya ehildir (TTK m. 778/f. 1, j bendi atfıyla m. 670). Buna göre, kambiyo taahhüdünde bulunabilme ehliyeti bakımından özel bir ehliyet koşulu aranmamış ve genel esaslar çerçevesinde medeni hakları kullanma (fiil) ehliyetini haiz olan her kişinin kambiyo taahhüdünde bulunabileceği kabul edilmiştir.²⁸² Borçlunun kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetini haiz olup olunmadığı hususu ise bononun alacaklıya teslim edildiği ana göre belirlenir.²⁸³

²⁸¹ Bkz. İkinci Bölüm, I., C.

²⁸² **Demirkapı**, Ertan, “Gerçek Kişilerde Aval Verme Ehliyeti”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. 1, İstanbul, 2003, s. 753; **Türk**, Ahmet, Maddi Hukuk ve İcra- İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, 2006, s. 154; **Kayar**, s. 609-610; **İmregün**, s. 36-37; **Helvacı**, Defiler, s. 671-674.

²⁸³ **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 393; **Kayar**, s. 610; **Helvacı**, Defiler, s. 673-674; Yar. 12. HD. 15.11.2012 tarih E. 2012/15554., K., 2012/33236 (**Saraç** (Karahana/Arı/Bozgeyik/Ünal), s. 162); **Yılmaz**, Lerzan, Defiler, s. 398; Yar. HGK 06.05.1964 tarih 1964/686 E. 1964/394 K. (**Kaçak**, s. 462-463).

Ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan ergin kişi tam ehliyetli olduğundan (TMK m. 10) serbestçe kambiyo taahhüdünde bulunabilir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar ise, sınırlı ehliyetsizler olduklarından (TMK m. 16) yalnızca yasal temsilcilerinin izni (veya icazeti)'yle kambiyo taahhüdünde bulunabilirler. Benzer şekilde, kısıtlanması için yeterli sebep olmamakla birlikte, kendisine yasal danışman atanan sınırlı ehliyetlilerin yasal danışmanın oy ve görüşünü alarak kambiyo taahhüdünde bulunabilmeleri mümkündür (TMK m. 429/f. 1, b. 8). Ayrıca evli bir kişinin aval vermek suretiyle kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için eşinin rızasının aranmayacağı yönünde 20.04.2018 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı verildiğinden evli kişi serbestçe kambiyo taahhüdünde bulunabilecektir.²⁸⁴ Ayrıca, ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsizlerin kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetinin de bulunmadığından bu kişiler adına yasal temsilcilerinin kambiyo taahhüdünde bulunması gerekir (TMK m. 14; m. 15; m. 448).

Yargıtay'a göre, borçlunun kambiyo taahhüdünde bulunduğu sırada ehliyetsiz olduğu muhalefeti beş günlük ödeme emrine itiraz süresine bağlı olmaksızın takibin her aşamasında ileri sürülebilebilir. Gerçekten de Yargıtay 12. Hukuk Dairesi bir kararında "*Bono düzenleyen kişinin temyiz kudretini haiz bulunması ve reşit olması şarttır. Ehliyetsizliğin yasa hükümlerine göre takibin/davanın her safhasında süreye bakılmaksızın ileri sürülmesi mümkün olup, anılan husus kamu düzeni ile de ilgili olduğundan re'sen değerlendirilmelidir.*" ifadeleriyle ehliyetsizlik itirazının süreye

²⁸⁴ "*Avalde eş rızasının aranması kambiyo senetlerinin tedavül kabiliyeti ile örtüşmemektedir. Tek bir senedin tedavül etmesi ile avalistin evli olup olmadığına, evli ise eşinin avale rıza gösterdiği-ne ilişkin diğer kayıt ve belgelerin eklenmesi ile kambiyo senedinin hacmen çok büyüyeceği tartışmasıdır... Kaldı ki hükümlerin konuluş amacından hareket edildiğinde dahi, aval ve kefalet arasında, korunan kişiler ve menfaatler açısından ciddi bir fark olduğu görülmektedir (Can, M.Ç., a.g.e. s.66) ... Yine TBK 603. Maddesinin avali kapsamadığı hususu Zira aval, sadece kambiyo senedine ilişkin bir teminat olması, avalin teminat fonksiyonunun yanında iktisadi bir fonksiyonunun da bulunması, Türk Borçlar Kanunu'nun 603. Maddesinin avale uygulanmasına engel-dir. Nitekim ticari işler hız ve kolaylık gerektirir ve kambiyo senetleri, kıymetli evrakın özelliği olan tedavül kabiliyetinin en hızlı şekilde gerçekleştiği senetler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, eşin izni müessesesinin, kambiyo senetleri hukukunun oluşturduğu sistem ile bağdaşmaya-cağı... (Aksu R., Aval Kurumu, 2015 , s. 108,109), şeklinde açıklanmıştır." ... Yukarıdan beri açıklanan yasal düzenlemeler, yargısal ve bilimsel içtihatlarla bu çerçevede yapılan değerlendirmeler sonucunda kefalette eşin rızasına ilişkin Türk Borçlar Kanunu'nun 584'üncü maddesindeki düzenlemenin aynı Kanununun 603'üncü maddesi uyarınca 'aval'de uygulanmasının gerekmediği" yönünde 20.04.2018 günü oy çokluğu ile üçüncü görüşmede karar verildi." Yar. İBBGK 20.04.2018 tarih E. 2017/4, K. 2018/5 (Lexpera ET 24.10.2018).*

bağlı olmaksızın her zaman ileri sürülebileceğini belirtmiştir.²⁸⁵ Ancak, kanaatimizce, kambiyo taahhüdünde bulunulduğu sırada ehliyetsiz olduğu hususunun ileri sürülmesi ödeme emrine itiraz yoluyla olduğundan ve hukukumuzda kamu düzenine aykırılık sebebiyle süresiz itiraz gibi bir kurum kabul edilmediğinden beş (5) günlük ödeme emrine itiraz süresinin kaçırılması halinde ehliyetsizlik itirazının kabul edilmemesi ve takibe devam edilmesi gerekir. Bu sebeple Yargıtay'ın görüşüne katılmamaktayız.

Ayrıca, kambiyo taahhüdünde bulunulduğu sırada ehliyetsiz olduğu itirazı senetteki beyanın hükümsüzlüğüne ilişkin mutlak itiraz sebebi olarak, senedi elinde bulunduran iyiniyetli hamillerde dâhil olmak üzere, herkese karşı ileri sürülebilir. Nitekim, bu durumda işlem ehliyetsizlerinin korunması ilkesi senedin tedavül güvenliğinin sağlanması amacının önüne geçmektedir.²⁸⁶

2. Ehliyetsizlik İtirazının İspatı

Borçlunun kambiyo taahhüdünde bulunduğu sırada ehliyetsiz olduğu iddiası sulh hukuk mahkemesince verilmiş (ve kesinleşmesi üzerine ilan edilmiş) kısıtlama kararı yahut bononun düzenlendiği tarihte ergin olunmadığına dair nüfus kayıt örneği gibi resmi bir belgeyle ispat edilebilir.²⁸⁷ Bu halde, icra mahkemesince bononun dü-

²⁸⁵ Yar. 12. HD. 05.04.2010 tarih . E., 26592, K., 2010/8056 “*Borçlunun “senedi düzenlediği tarihte” hukuki ehliyete sahip olması gerekir. Aksi takdirde, senet geçerli olmaz. Alacaklı, senedi düzenleyen kişinin ehliyetsiz olması halinde, iyiniyetli olduğunu dahi ileri süremez. Çünkü, ehliyet konusu kamu düzenini ilgilendirir ve süreye tabi olmaksızın icra mahkemesinden takibin iptali istenebilir.*” 12. HD. 24.05.2011 tarih, 2010/29383 E.. 2011/10405 K.; aynı yönde bkz. Yar. 12. HD., 8.12.2009 tarih E., 2009/15779., K., 2009/24445 (Lexpera E.T. 08.11.2018).

²⁸⁶ **Karayalçın**, s. 39; **Demirkapı**, s. 763; **Türk**, Menfi Tespit, s. 154; **Arslan**, Hükümsüzlük Def’ileri, s. 18-20; **Yılmaz**, Lerzan, Def’iler, s. 396-398; **Akdeniz**, Umut, Kambiyo Senetlerinde Def’iler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2007, s. 77-78; “*Mümeyyiz olmayan bir kimse ile hukuki muamelede bulunan diğer âkidin bunu bilmeyerek hüsnüniyetle hareket etmiş olması, zikri geçen 15. maddenin mutlak ve kat’i sarahati karşısında, öyle bir kimsenin tasarrufu üzerine hukuki hükmün terettüp etmesi için کافی değildir. Kanun o gibi temyiz kudretinden mahrum kimselerin esasen hüküm ifade etmeyen tasarrufları hususunda o tasarruftan dolayı hak iddia edenlerin hüsnüniyetlerini himaye etmemektedir.*” Yar. İBK 11.06.1941 tarih 1941/4-21 (KİBB E.T. 08.11.2018).

²⁸⁷ “*Keşideci borçlu hakkındaki kısıtlama kararı TMK m. 410/f. 3 maddesinde özel olarak düzenlenen ayırt etme gücüyle ilgili olmayıp, borçlunun savurganlığı sebebiyle verilen kısıtlanma kararı olduğundan ve TMK m. 410/f. 1 maddesi gereğince de kısıtlanma kararı ilan edilmediğinden TMK’nın buyurucu hükmü gereğince iyiniyetli üçüncü kişileri bağlamaz. Bu sebeple kısıtlı borçlunun takip konusu bono nedeniyle sorumlu olduğunun kabulü gerekir.*” Yar. 12. HD. 11.05.2015 tarih E., 2015/11249, K. 2015/13095 (**Yılmaz**, Lerzan, Def’iler s. 400-401).

zenlendiği tarihte borçlunun ehliyetli olup olmadığıyla ilgili bilirkişi incelemesi yapılamayacağı, haklı olarak, ifade edilmiştir.²⁸⁸ Ancak, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi bir kararında icra mahkemesi hâkiminin bilirkişi görüşüne başvurabileceğini kabul etmiştir.²⁸⁹

Son olarak belirtmek gerekir ki, bono üzerinde kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti bulunmayan bir kimsenin imzasının bulunması halinde yalnızca bu kimsenin kambiyo taahhüdü hükümsüz olup bunun dışındaki imza sahipleri borç altında kalmaya devam edecektir. Zira, imzaların istiklali ilkesi gereğince bono üzerinde ehliyetsiz bir kimsenin imzasının bulunması diğer imza sahiplerinin sorumluluğuna etki etmez. Diğer bir deyişle, bu halde bono hükümsüz değil, ehliyetsiz kişinin kambiyo taahhüdü hükümsüzdür ve bonoya imza koyan diğer kimselerin kendi imzaları dışındaki bu imzanın geçersiz olduğu iddiasıyla borçtan kurtulmaları söz konusu değildir (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 677/f. 1).²⁹⁰

B. YETKİSİZ TEMSİL İTİRAZI

1. Temsilci Aracılığıyla Bono Düzenlenmesi

Bazen kişiler işlerinin yoğunluğu, hastalık, yaşlılık, fiil ehliyetinden yoksunluk, o işte uzman olmama gibi çok çeşitli sebeplerle hukuki işlemleri bizzat yapmak yerine başkası aracılığıyla yapmayı tercih edebilir. Bu hususu göz önüne alan kanun koyucu, kural olarak, hukuki işlemlerin temsilci aracılığıyla yapılmasına cevaz vermiş-

²⁸⁸ **Kuru**, El Kitabı, s. 791.

²⁸⁹ “Mahkemece, borçlunun, takip dosyasına konu bononun keşide tarihinde, hukuki işlem ehliyetinin bulunup bulunmadığına dair tespitin yapılması amacıyla, borçlulara, murislerine ait varsa başkaca rapor, tedavi evrakı ve diğer belgeleri sunmaları için süre verilmesi, yine dosya arasında bulunan sağlık kurulu raporları ile varsa bu raporlara dayanak teşkil edecek belgeler getirtilerek, dosyanın küll halinde tam teşekküllü bir hastaneye veya Adli Tıp Kurumu'na gönderilerek, murisin ilgili tarih itibarıyla hukuki işlem ehliyetinin bulunup bulunmadığı yönünde rapor alınması ile sonuca göre karar verilmesi gerekir.” Yar. 12. HD. 5.7.2018 tarih E., 2017/5892 K. 2018/7476; aynı yönde bkz. Yar. 12. HD. 12.6.2017 tarih E., 2016/17273, K. 2017/9172; Yar. 12. HD. 16.3.2017 tarih E., 2016/9573, K. 2017/4017, Yar. 12. HD. 19.01.2015 tarih E., 2014/27148, K., 2015/930 (**Yılmaz**, Lerzan, Def’iler, s. 398-399); 19.HD. 04.10.2001 tarih E., 2001/2057,K., 2001/6148 ., (KİBB E.T 26.11.2018).

²⁹⁰ **İmregün**, s. 59; **Kınacıoğlu**, s. 150; **Yılmaz**, Lerzan, Def’iler, s. 403; **Demirkapı**, s. 763.

tir.²⁹¹ Bu çerçevede bir kimsenin temsilci aracılığıyla kambiyo taahhüdünde bulunması da mümkündür.

Gerçek kişiler bakımından bazı durumlarda temsilci aracılığıyla kambiyo taahhüdünde bulunmak zorunludur. Nitekim velinin küçük, vasinin ise, kısıtlı adına kambiyo taahhüdünde bulunduğu haller buna örnektir (TMK m. 342/f. 1; m. 462/f. 1, b. 5).

Tüzel kişiler ise, kural olarak, tüzel kişiyi temsile yetkili organ aracılığıyla kambiyo taahhüdünde bulunabilir. Tüzel kişinin temsile yetkili organı kanuna veya kuruluş belgesine göre belirlenir. Bu organlar dış ilişkide tüzel kişinin kendisi sayılacağından tüzel kişi adına kambiyo taahhüdünde bulunabilmeleri için ayrıca yetkilendirilmelerine ihtiyaç yoktur.²⁹²

Yukarıda değinilen temsil hali kanun gereği ortaya çıktığından buna kanuni temsil denilebilir. Bazı hallerde ise, taraf iradesinden kaynaklanan temsil söz konusu olabilir ki, buna iradi temsil denir. Bu halde temsil olunan ad ve hesabına kambiyo taahhüdünde bulunacak kişiye vekil denir.

Vekil, ticari vekil, gemi müdürü temsil ettikleri kişi adına kambiyo taahhüdünde bulunmaya, kural olarak, yetkisizdir (TBK m. 504). Anılan kimselerin temsil olunan adına kambiyo taahhüdünde bulunabilmeleri için ayrıca ve özel olarak yetkilendirilmiş olmaları gerekir.²⁹³ Bu halde temsilciyle temsil olunan arasında kambiyo

²⁹¹ **Eren**, s. 440; **Oguzman**, Kemal M./**Öz**, Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 13. Baskı, C. 1, İstanbul, 2015, s. 210; **Akıncı**, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, 6. Baskı, Konya, 2012, s. 124; **Ayan**, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 11. Baskı, Ankara, 2016, s. 230.

²⁹² **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 403; “Tüzel kişinin organları, tüzel kişinin düşünen kafası, işleyen eli, kolu mesabesinde (değerinde) olup, statü ile haiz oldukları yetkileri kullanırken tüzel kişi adına hareket ederler. Bunlar hakkında BK m. 388 (TBK m. 504) maddede yazılı vekalet hükümleri değil, şirket statüsünde ce Ticaret Kanunu’nda mevcut ve organların durumunu tespit edici hükümler uygulanır.” İİD. 11.7.1969 tarih E., 1969/7891 K. 1969/7892 (**Pulaşlı**, s. 109 dn. 15).

²⁹³ **Acar**, Serdar, “Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2006 1(2), s. 29-30. “Ticari vekil, özel yetki verilmedikçe tacir adına ödünç alamaz, kambiyo taahhütlerinde bulunamaz ve davacı veya davalı olarak mahkemelerde taciri temsil edemez (TBK 551/f. 2) Oysa ticari mümessil, bu tür işlemleri dahi yapma yetkisine sahiptir. Nihayet, ticari mümessilin temsil yetkisinin ticaret siciline tescili gerekirken, ticari vekilin temsil yetkisi sicile tescil edilemez. Somut olayda, alacaklı vekilinin dilekçeleriyle, bonoları imzalayanın ticari mümessil olduğunu belirterek, şirket yetkilisi tarafından verilen vekâletnameler sunduğu görülmüştür. O halde, mahkemece, vekaletnamelerin incelenerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gere(kir)” Yar. 12.HD. 22.1.2018 tarih E., 2016/27009, K.

taahhüdünde bulunma konusunda düzenlenen vekâletnamenin içeriğinin oldukça dikkatli yazılmasında fayda olduğu söylenebilir. Nitekim uygulamada bazı Yargıtay kararlarında “*bilumum senetleri düzenlemeye yetkili*” “*senet düzenlemeye yetkili*”, “*senet vermeye yetkili*” gibi genel ifadelerle verilen yetkinin kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisini kapsamadığı kabul edilmiştir.²⁹⁴ Buna karşılık, bazı Yargıtay kararlarında senet düzenlemek için verilen genel yetkinin bono düzenleme yetkisini de kapsayacağı, aksi kabulün aşırı şekilcilik oluşturacağı belirtilmiştir.²⁹⁵

Ticari temsilcinin ise, temsil olunan adına kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için ayrıca ve özel olarak yetkilendirilmesine gerek yoktur. Zira, ticari temsilci tacirin başkası için kendisidir (*alter egosudur*; TBK m. 548/f. 1; 551/f. 2).

2. Yetkisiz Temsil Halinde Sorumluluk

Temsil yetkisi olmayan yahut bu yetkisi bulunmakla birlikte, temsil yetkisini aşarak başkası adına kambiyo taahhüdünde bulunan kimsenin sorumluluğuyla ilgili olarak TTK m. 678 hükmü öngörülmüştür. Buna göre, temsile yetkili olmadığı halde temsilci sıfatıyla kambiyo taahhüdünde bulunan yahut yetkili olup da bu yetkisini

2018/462. ticari vekil ve ticari temsilci arasındaki farklarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. HGK 19.04.2006 tarih E., 2006/19-165, K., 2006/213 (KİBB, E.T. 21.9.2018).

²⁹⁴ “5117 yövmiye numaralı vekâletname ile “*bilumum çek, polıçe, emre muharrer senetleri ilgili bankaya tahsil ve teminata vermeye protestolarını talep etmeye, bu hususlarda yapılması gereken iş ve işlemleri yapmaya, bilumum senetleri adıma imzalamaya*” yetkileri verildiği halde, verilen yetkiler arasında “*kambiyo senedi düzenlemek*” üzere verilmiş özel bir yetki bulunmadığı anlaşılmaktadır. Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler esnasında bir kısım üyelerce, vekâletname de yer alan “*bilumum senetleri adıma imzalamaya*” dair verilen yetkinin bono düzenleme yetkisini de kapsadığı görüşünü ileri sürmüşler iseler de bu görüşler kurul çoğunluğu tarafından belirtilen sebeplerle kabul edilmemiştir. Bu sebeple 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 678. maddesi gereğince senetteki bu imzasından dolayı imzasını ikrar eden davacı/borçlunun şahsen sorumludur.” HGK 22.06.2016 tarih E. 2014/12-1091, K. 2016/847 (KİBB, E.T. 16.10.2018); “Vekâletnamede yer alan senet imzalamaya ilişkin yetki, niteliği itibarıyla kambiyo senedini kapsamaz.” 19. HD. 14.05.1998 tarih 1998/2556 E., 1998/4336; aynı yönde bkz. 12. HD.29.05.1992 tarih 1992/479 E., 1992/7522 K.; 12. HD. 16.12.1997 tarih 1997/13807 E., 1997/14077 K., (Kaçak, 494-495); “Borçlanmaya dair verilen genel yetki kambiyo senedi düzenlemeyi kapsamaz.” 12. HD. 23.03.2000 tarih 2000/3943 E., 2000/4351K., “Borç senedi imzalamaya için verilen yetki müvekkil adına kambiyo senedi düzenlemeye yetkisini içermeyeceği” 12. HD. 02.06.1988 tarih 1988/9545 E.. 1988/7202 (Uyar/Uyar/Uyar, Kambiyo Senetleri, s. 442-443). Doktrinde bu içtihatları yerinde bulan görüş için bkz. Pulaşlı, s. 109.

²⁹⁵ “Senet tanzim etmek için verilen yetkinin doğal olarak, senet kabul edilen bonoyu da kapsadığının kabulü gerekir. Aksine görüş aşırı şekilcilik olup, hak kaybına neden olur.” 12. HD. 30.04.2009 tarih 2009/1420 E., 2009/9465 (Moroglu/Kendigelen, s. 528); “Senet ve çek düzenleme konusunda verilen yetki bono düzenlemeyi de kapsar.”12. HD. 07.03.2006 tarih 2006/1155 E.,2006/4499 K. (Uyar/Uyar/Uyar, Kambiyo Senetleri, s. 442).

aşan kişi bu taahhüdünden bizzat sorumlu olacaktır (TTK m. 777/f. 2, e bendi atfıyla m. 678).

Yukarıda anılan düzenlemeye göre, Türk Ticaret Kanunu'nunda yetkisiz temsilin sonuçları bakımından Türk Borçlar Kanunu'nun yetkisiz temsile ilişkin hükümlerinden farklı bir düzenleme öngörölmüştür. Zira, TBK m. 40 hükmüne göre yetkisiz temsilcinin yaptığı işlem temsil olunan tarafından icazet verilinceye kadar askıda hükümsüzdür. Bu icazetin verilmemesi halinde ise söz konusu işlem kesin hükümsüz hale gelir. Kesin hükümsüz hale gelen bu işlem sebebiyle üçüncü kişi zarara uğrarsa, bu zarar sözleşme öncesi görüşmeler sebebiyle ortaya çıkan sorumluluk (culpa in contrahendo) çerçevesinde tazmin ettirilir. Bu halde, yetkisiz temsilciyle işlem yapan üçüncü kişinin herhangi bir zararı yoksa yetkisiz temsilcinin sorumluluğunun doğmayacağı söylenebilir.²⁹⁶ Ayrıca, Türk Borçlar Kanunu hükümlerine göre, yetkisiz temsilci, işlemin yapıldığı sırada kendisinin yetkisiz olduğunu karşı tarafın bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir.²⁹⁷ Buna karşılık, TTK m. 678 hükmüne göre, yetkisiz (yahut yetkisini aşan) temsilcinin başkası adına kambiyo taahhüdünde bulunması halinde bu kambiyo taahhüdü geçersiz olmamakta, tam aksine, kambiyo taahhüdünde bulunan yetkisiz temsilci bundan bizzat sorumlu olmaktadır. Diğer bir deyişle, bu halde üçüncü kişinin bir zararının ortaya çıkması ve bunun ispatlanması gerekmediği gibi, üçüncü kişinin yetkisiz temsil durumunu bilmesi gerektiği ispat edilmek suretiyle sorumluluktan kurtulmak mümkün değildir.²⁹⁸ Bu düzenlemeyle kıymetli evrakın tedavül gücünün arttırılması ve ticari hayatta güven duygusunun korunmasının amaçlandığı söylenebilir.²⁹⁹

²⁹⁶ **Eren**, s. 440; **Oğuzman/Öz**, s. 210; **Ayan**, s. 230; **Akıncı**, s. 124; **Bahçivan**, Şükrüye, Yetkisiz Temsilin Türk Ticaret Kanunundaki Yansımaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) İstanbul, 2016, s. 46 vd.

²⁹⁷ **Bozer/Göle**, s. 85; **Ayan**, s. 238.

²⁹⁸ **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 407; **Bozer/Göle**, s. 85; **Pulaşh**, s. 109.

²⁹⁹ **Arıcı**, Fatih, "Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk", *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65.Yaş Günü Armağanı 2.* Baskı, C. 1, İstanbul, 2001, s. 12; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 407; **Yardımlı**, s. 194.

3. Yetkisiz Temsil İtirazıyla İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Çeşitli Sorunlar Hakkında Değerlendirmeler

a. Şirket Kaşesi Üzerine İki İmza Atıldığı İtirazı

Ticaret şirketlerinde şirketi temsile yetkili organların bu yetkisi kanun veya şirket sözleşmesine göre belirlenir.³⁰⁰ Buna göre, şirket adına kambiyo taahhüdünde bulunulabilmesi için kambiyo senedine imza koyan kişinin, organ veya temsilci olarak, şirketi temsile yetkili olması gerekir.³⁰¹ Bu yetki ise, noterce onaylanan yan yana atılmış üç (3) imzanın ticaret sicilinde tescil ve ilan edilmesiyle oluşan imza sirkülerine göre belirlenir (TTK m. 372/f. 1, c. son atfıyla m. 40/f. 2).³⁰²

Ticaret şirketi adına düzenlenen bonoda şirketin unvanının ve temsilcinin imzasının bulunması zorunludur (TTK m. 372/f. 1). Uygulamada şirket unvanının belirtilmesi amacıyla genellikle şirket kaşesi kullanılmaktadır. Ayrıca şirket temsilcileri “(X) şirketini vekâleten temsilen, (X) şirketi adına,” gibi ifadeler kullanmak yerine yalnızca kaşenin üzerine veya etrafına imza atmakla yetinmektedir.³⁰³ Ancak, bu durumda özellikle bono üzerinde temsilcinin birden fazla imzasının bulunması halinde bir takım sorunlar ortaya çıkarmaktadır.³⁰⁴

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi’nin istikrarlı kararları incelendiğinde bononun ön yüzünde şirket temsilcisinin iki imzasının bulunması halinde ikili bir ayırım yapıldığı söylenebilir. Buna göre, şirket temsilcisinin bononun ön yüzüne attığı her iki imzanın da şirket kaşesi üzerinde yer alması halinde imzaların şirketi temsilen atıldığı ve şir-

³⁰⁰ Bu çerçevede şirket sözleşmesinde aksine bir düzenleme yapılmadığı veya şirket ortakları aksine bir karar almadığı sürece Anonim Şirkette yönetim kurulu (TTK m. 370 vd.); Limited Şirkette müdürler (TTK m. 623 vd.); Kollektif Şirkette ortaklardan biri (TTK m. 218 vd.); Kooperatifte yönetim kurulu (Kop. K. m. 55) şirket adına kambiyo taahhüdünde bulunmaya yetkili olacaktır.

³⁰¹ **Pulaşlı**, s. 110. Bono üzerinde temsil durumunun belirtilmesinin temsilci bakımından yerinde olacağı görüşü için bkz. **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 404.

³⁰² **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal/**Çamoğlu**, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014, s. 348; **Pulaşlı**, s. 110.

³⁰³ **Yardım**, s. 193; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 407.

³⁰⁴ Uygulamada bono üzerinde damga pulunun yer almasının zorunlu olduğu dönemde bu pulun üzerinin de imzalanmasının gerekmesi sebebiyle ortaya çıkan alışkanlığın etkisiyle gerekli olmasına rağmen halen bononun ön yüzüne ikinci imza atılmaya devam edildiği görülmektedir. (http://www.ekohaber.com.tr/ekohaber-av-ozturk-yazici-10-06-2014-yazisi-yazi_id-20776.html) (E.T. 25.09.2018).

ket temsilcisinin şahsen sorumlu olmayacağı kabul edilmektedir.³⁰⁵ Buna karşılık, şirket yetkilisi tarafından bononun ön yüzüne atılan ikinci imzanın şirket kaşesi dışında bulunması halinde bu ikinci imzanın düzenleyen lehine aval verilmesi olarak değerlendirildiği görülmektedir.³⁰⁶

Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin bu görüşü benimsenirse, şirketi temsilen kambyo taahhüdünde bulunan temsilcinin kendisi aleyhine başlatılan kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten itibaren beş (5) gün içinde icra mahkemesine imzaların her ikisinin de şirket kaşesi üzerinde bulunması sebebiyle şahsen borçlu olmadığı itirazında bulunabileceği kabul edilebilir. Ayrıca, bu halde imzaların şirket kaşesi üzerinde bulunup bulunmadığı takip konusu bonodan rahatlıkla anlaşılacağından borçlunun (şirket temsilcisi) resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle itirazını ispatlamasına gerek bulunmadığı kanaatindeyiz.

Kanaatimizce, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin yaptığı bu ayırım yerinde değildir. Zira, TTK m. 778/f. 3 hükmü atfıyla bonolar hakkında da uygulanması gereken TTK m. 701/f. 3 hükmüne göre bononun ön yüzüne herhangi bir açıklama eklenmeden atılan her imza düzenleyen lehine aval verilmesi olarak kabul edilir. Bu halde

³⁰⁵ “Takip konusu bononun ön yüzünde bulunan her iki imzanın da keşideci şirket kaşesi üzerine davacı/borçlu tarafından atıldığı, bu hususun davacı vekilince de kabul edildiği dikkate alındığında atılan 2. imzanın aval şerhi olmadığı belirgindir.” 05.10.2011 tarih 2011/12-480 E., 2011/598 K., “Takip dayanağı bonoda yer alan keşideci imzalarının kooperatif mührü üzerine atıldığı görülmektedir. İtiraz eden ve adı geçen kooperatif yetkilisi olan borçluların, mühür dışında, açıkta herhangi bir imzaları da bulunmadığına göre; mühür üzerine atılan imzaların şahısları adına değil, mührü bulunan kooperatifi temsilen atıldığı ve kooperatifi borç altına soktuğu kabul edilmelidir.” 12. HD. 18.06.2013 tarih 2013/16634 E., 2013/22915 K., “Talep konusu bonoyu, itiraz eden M.İ.'nin diğer borçlu şirketi temsilen imzaladığı, senette her ne kadar birden fazla imza bulunsada, tüm imzaların şirket kaşesi üzerine atıldığı, bu haliyle M.İ.'nin aval veren olarak sorumlu tutulmasının mümkün bulunmadığından senet gereği borçlu sıfatını taşımadığı (na karar verilmelidir)” 11. HD. 10.06.2013 tarih 2013/8409 E. 2013/11976 K. (KİBB, E.T. 24.09.2018).

³⁰⁶ “Zorunlu olmadığı halde şirket temsilcisi tarafından bono üzerine atılan ikinci imza aval hükmünde olup ayrıca isim yazılması koşul olmadığından borçtan keşideci gibi sorumlu olur. Eldeki davada, şirket temsilcisi takibe konu bonolar üzerine iki imza atmıştır. Şirket temsilcisi sıfatı dışında attığı ikinci imzalar kendisini bağlayacağından aynen borçlu gibi sorumlu olur.” 12. HD. 11.01.2010 tarih 2009/18233 E., 2010/30 K., “Sorumluluk doğması için keşidecinin atacağı tek imza yeterli olup, bononun ön yüzündeki 2. imzanın atılması zorunluluğu olmadığından şirket kaşesi dışına atılan imza aval olarak değerlendirilir. Somut olayda, takip dayanağı bonolarda keşideci olarak şirketin yer aldığı ve iki adet imzanın ise açığa atıldığı görülmektedir. Bu durumda, itiraz eden borçlunun şahsen sorumlu olduğunun kabulü gerekir.” 12. HD. 27.06.2013 tarih 2013/17562 E., 2013/24301 K. (KİBB, E.T. 24.09.2018).

kanun koyucu kesin bir kanuni karine öngörmüştür.³⁰⁷ Kesin kanuni karinenin aksinin iddia ve ispat edilmesi ise mümkün değildir.³⁰⁸ Bu sebeple, bononun ön yüzünde herhangi bir açıklamada bulunmaksızın atılan ikinci imzanın temsilciyi şahsen sorumlu kılması gerektiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, şirket temsilcisinin, aleyhine başlatılan bonoya dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borçlu olmadığı itirazı reddedilerek takibe devam edilmelidir (bkz. İİK m. 168/f. 1, b. 5; 169).

Yukarıda anılan sorunların ortaya çıkmasını engellemek amacıyla şirket temsilcilerinin bono üzerine gerekli olmamasına rağmen ikinci imza atma alışkanlığından vazgeçmesi gerekir. Nitekim doktrinde, bonoda damga pulu zorunluluğunun bulunduğu dönemde³⁰⁹ dahi bu pulun üzerine imza atılmamış olmasının bononun geçerliliğine etki etmeyeceği, haklı olarak, belirtilmişti.³¹⁰

b. Çifte İmza Kuralına Aykırı Bono Düzenlendiği İtirazı

Anonim şirketlerde dış ilişkide şirketi temsile yetkili organ, kural olarak, yönetim kuruludur (TTK m. 365). Esas sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça veya yönetim kurulu tek kişiden oluşmadıkça anonim şirketin kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için bonoda en az iki yönetim kurulu üyesinin imzasının bulunması zorunludur (TTK m. 370/f. 1). Bu esasa çifte imza ile temsil kuralı denir.³¹¹

Şirketi temsile yetkili yönetim kurulu üyelerinden yalnızca birinin bonoda imzasının bulunması halinde bu tek imzayla şirket borç altına girmeyecektir.³¹² Bu husus kimi durumlarda imzaya itiraz olarak nitelendirilmekte ise de, bu nitelendirme

³⁰⁷ **Demirkapı**, Ertan, Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini, İzmir, 2005, s. 65; **Aksu**, Raziye, Aval Kurumu, Ankara, 2015, s. 76.

³⁰⁸ **Budak/Karaaslan**, s. 231; **Tanrıver**, Usul, s. 787; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, Usul, s. 382; **Topuz**, Gökçen, Medeni Usul Hukukunda Karinelerle İspat, Ankara, 2012, s. 113 vd. **Atal/Ermenek/Erdoğan**, s. 474.

³⁰⁹ Bonoda damga pulu zorunluluğu 07.08.2003 tarihi itibarıyla kalkmıştır (4962 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun m. 12 (RG. 07.08.2003, S. 25192).

³¹⁰ **Deryal**, s. 97; **Aksu**, s. 75, dn. 267.

³¹¹ **Pulaşlı**, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, C. 1, 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 1104; s. 348.

³¹² “*Borçlu şirketin çift imzayla temsili mümkünken takibe konu çeklerin (bono) tek imza taşıması karşısında borçlu (şirketin) nun itirazının kabulüyle takibin durdurulması gerekir.*” Yar. HGK 28.03.2012 tarih 2012/82 E., 2012/247 K. (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 525).

yerinde değildir. Zira, bu halde bono üzerindeki imzanın sahte olduğu iddia edilme-
mekte; aksine temsil yetkisi noksanlığı sebebiyle şirketin borç altına girmediği ileri
sürülmektedir. Bu ise, imzaya değil, borca itirazdır.³¹³

Aleyhine takip başlatılan anonim şirketin yetkisiz temsil itirazını resmi yahut
imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat etmesi gerekir (karş. İİK m.
169a/f. 1, c. 2). Bu çerçevede uygulamada şirketi temsile yetkili kişileri ve temsil
yetkilerini gösteren noter onaylı karar suretinin incelenmesi ve bononun düzenlendiği
tarihte şirketi temsile yetkili kişilerin kim olduğunun ilgili Ticaret Sicil Müdürlü-
ğü'nden sorulması suretiyle şirketin borç altına girip girmediği belirlenmektedir
(bkz. TTK m. 373; m. 40/f. 2, c. son; Noterlik K. m. 60/f. 2).³¹⁴ Bu hususta şirket
tarafından ileri sürülen borca itirazın ispatı hususunda uygulanmada herhangi bir
tereddüt yaşanmadığı söylenebilir. Ancak, Anonim Şirketin çifte imza kuralı gereği
en az iki yönetim kurulu üyesinin imzasıyla borç altına girebileceği hususunun ticaret
sicilinde ilan edilmesi sebebiyle bonoda tek başına imzası bulunan yönetim kurulu
üyesinin sorumluluktan kurtulmasının mümkün olup olmadığı tartışmalıdır. Nite-
kim, TTK m. 36/f. 3 hükmüne göre: “Üçüncü kişilerin, kendilerine karşı sonuç do-
ğurmaya başlayan sicil kayıtlarını bilmediklerine ilişkin iddiaları dinlenmez.”

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, ticaret sicilindeki tescilin olumlu etkisi
yalnızca tescil ilgilileriyle sınırlı olmayıp, üçüncü kişiler de sicilin olumlu etkisinden
yararlanabilir. Bu bakımdan şirket adına bono düzenleyenle işlem yapan lehtarın
ticaret sicilini kontrol etmesi zaten kendisinden beklenen bir durumdur. Bononun
düzenlendiği sırada ticaret siciline baksaydı yetkisini aşan temsilcinin durumunu
bilebilecek durumda olan lehtarın bunu ihmal etmesi halinde bono bedelinin öden-

³¹³ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 304; “Davacı takibe konu çeki şirketi temsi-
len imzaladığını, kişisel olarak borçtan sorumlu olmadığını ileri sürdüğüne göre, bu istem İcra İf-
las Kanunu'nun 169.maddesi kapsamında borca itirazdır. “ 03.12.2014 tarih 2013/12-135 E.,
2014/994 K. (KİBB, E.T. 25.09.2018) “Şirketin temsil ve ilzaminin çift imza ile olup ek imza ile
borç altına sokulamayacağı yönündeki itiraz borca itiraz niteliğindedir.” 12. HD. 06.03.2007 ta-
rih 2007/1466 E., 2007/3973 K., ; 12. HD. 23.01.2007 tarih 2006/23473 E., 2007/853 K. (**Os-
koy/Deynekli/Koçak/Doğan**, İİK Şerhi, C. 3, s. 4041, 4046).

³¹⁴ “Takip dayanağı bononun tanzim tarihi gözetildiğinde şirketi temsil ve ilzama yetkili kişinin ...
olduğu Adana Ticaret Sicil Memurluğunun .. yazısıyla anlaşıldığı ..” 12. HD. 24.02.2006 tarih
2005/26563 E., 2006/3589 K., (**Kaçak**, s. 477); “Mahkemece senedin tanzim tarihi itibarıyla ke-
şideci şirket yetkilisinin yetkisinin devam edip etmediği araştırılmalıdır.” 19. HD. 26.04.2010 ta-
rih 2009/6672 E., 2010/5043 K. (**Moroğlu/Kendigelen**, s. 529).

memesi rizikosunu üzerine aldığı söylenebilir. Bu görüşe göre, yetkisiz temsilcinin de ticaret sicilindeki kayıtların alacaklı tarafından bilinmesi gerekmesi sebebiyle borçlu olmadığını ispat edebilmesi gerekir.³¹⁵

Doktrinadaki diğer bir görüşe göre, kıymetli evrak hukukunda yetkisiz temsil kurumunu düzenleyen TTK m. 678 hükmü borçlar hukuku alanında yetkisiz temsili düzenleyen TBK m 47/f. 1, c. 2 hükmüne göre özel hüküm niteliğindedir ve öncelikle uygulanmalıdır. Bu çerçevede yetkisini aşan temsilci karşı tarafın durumu bilmesi gerektiği yahut bilebilecek durumda olduğunu ispatlayarak borçtan kurtulamayacaktır. Ancak, doğrudan doğruya müspet vukufla lehtarın durumu bildiğini icra mahkemesi önünde resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat etmesi halinde ödeme emrine itirazının kabul edilmesi mümkündür.³¹⁶

Kanaatimizce, kambiyo senetlerinde işlem güvenliği ve tedavül kabiliyeti sağlama amacı göz önüne alındığında bilerek borçlu zararına hareket etme olgusu TMK m. 2 hükmünde belirtilen dürüstlük kuralından daha dar kapsamda değerlendirilerek müspet vukuf (apaçık kanıtla bildiğinin anlaşılması) halinin resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispatlanması halinde yetkisiz temsilci de borçtan sorumlu olmaktan kurtulabilecektir. Şu halde çifte imzayla şirketin borç altına girmesi esasının ticaret sicilindeki kayıtlara bakılarak bilinebilecek olması gerekçesiyle temsil yetkisini aşan yönetim kurulu üyesi bono bedelinden bizzat sorumlu olmaktan kurtulamayacaktır.

Ayrıca, anonim şirket yöneticisi bonoya tek başına atacağı imzayla şirketi borç altına sokamayacağını bilmektedir. Buna karşın, bono bedelinden kendisinin de sorumlu olmadığını ticaret sicili kayıtlarına dayanarak ispat edebileceği kabul edilirse kendi hukuka aykırı davranışıyla menfaat elde etmeye çalışması hukuk düzenince korunmuş olacaktır ki, bunun kabulü mümkün değildir (karş. TMK m. 2).

³¹⁵ **Gürel**, Murat, “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar”, *BATİDER*, C. 31, 2015, s. 233-234.

³¹⁶ **Pulaşlı**, s. 110; **Pulaşlı**, Şirketler, s. 1101-1102; **Poroy/Tekinalp**, s. 168; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 409; **Bahçivan**, s. 48.

c. Vasinin Vesayet Makamının İzni Olmaksızın Bono Düzenlediği İtirazı

Ayırt etme gücüne sahip kısıtlının kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için vesayet makamından izin alınması gerekir (TMK m. 462/f. 1, b. 5). Aksi halde bu taahhüt kısıtlyı bağlamaz ve bu ehliyetsizlik itirazı senetteki beyanın hükümsüzlüğüne ilişkin mutlak itiraz sebebi olarak her hamile karşı ileri sürülebilir.³¹⁷

Kısıtlının bizzat kambiyo taahhüdünde bulunduğu durumlardan farklı olarak, vasinin vesayet makamının izni olmaksızın kısıtlı adına kambiyo taahhüdünde bulunduğu durumlarda bu taahhütten vasinin bizzat sorumlu olup olmayacağı hususuna değinmek gerekir (bkz. TMK m. 448; m. 462/f. 1, b. 5). Aynı hukuki sorun kayyımın vesayet makamının izni olmaksızın kayyım olarak atandığı kişi adına kambiyo taahhüdünde bulunması halinde de gündeme gelecektir (TMK m. 403/f. 3).

Vasinin temsil yetkisini aşmasının hukuki sonucunu düzenleyen TMK m. 465³¹⁸ hükmüyle kıymetli evrak hukukunda temsil yetkisinin aşılması halini düzenleyen TTK m. 678 hükümlerinden hangisinin öncelikle uygulanması gerektiği çözümlenmesi gereken bir sorundur.

Doktrinde bir görüşe göre, vasi tarafından vesayet makamından izin alınmaksızın kısıtlı adına kambiyo taahhüdünde bulunulması halinde vesayet makamının izni olmaksızın düzenlenen bu senet geçersizdir. Diğer bir deyişle, bu halde TTK m. 678 hükmünün uygulanması ve söz konusu senetten vasinin bizzat sorumlu olması mümkün değildir.³¹⁹

Kanaatimizce, bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, kambiyo senetlerinde temsil yetkisinin aşılması halini düzenleyen ve TTK m. 778/f. 2, e bendi atfıyla bonolar hakkında da uygulanması gereken TTK m. 678 hükmü, TMK m. 465 hükmüne göre özel hüküm niteliğinde olup öncelikle uygulanmalıdır. Kaldı ki, imzaların istiklali ilkesi gereğince her bir kambiyo taahhüdü birbirinden bağımsız olacağından

³¹⁷ Üçüncü Bölüm I- A., 1.

³¹⁸ TMK m. 465 hükmüne göre: “*Kanunen gerektiği halde vasinin yetkili vesayet dairelerinin iznini almadan yapmış olduğu işlemler, vesayet altındaki kişinin vasinin izni olmaksızın yaptığı işlem hükmündedir.*”

³¹⁹ **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 439.

böyle bir durumda bono hükümsüz değildir (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 677/f. 1).³²⁰ Bu halde bono bedelinden vasi bizzat sorumlu olacaktır.

C. BONONUN TAHRİF EDİLDİĞİ İTİRAZI

Kelime anlamı itibariyle bir şeyin aslını bozmak, değiştirmek anlamında kullanılan tahrifat,³²¹ kıymetli evrak hukukunda zorunlu unsurları haiz bir kambyo senedinin tedavüle çıkarılmasından sonra senet metnine dâhil olan unsurlarında ilgililerin bilgisi ve muvafakati olmaksızın³²² kazıma, silme veya ekleme yoluyla değişiklik yapılmasıdır.³²³

Bono çeşitli şekillerde tahrif edilebilir. Örneğin, bono bedeli değiştirilebileceği gibi TL üzerinden düzenlenen bononun Dolar bedeli olarak değiştirilmesi de mümkündür.³²⁴ Yine bononun düzenleme tarihinde, vade tarihinde, lehtar isminde, senedin ödeme veya düzenleme yerinde tahrifat yapıldığı görülebilmektedir.³²⁵

Anılan tahrifat çeşitlerinden uygulamada en sık karşılaşılanı bono bedelinde yapılan tahrifattır. Bu hususu öngören kanun koyucu bono bedeli tahrif edildikten sonra bonoya imza koyanların bu yeni bedel üzerinden sorumlu olacağını, tahrifattan önce bonoya imza koyanların ise, önceki bedel üzerinden sorumlu olacağı kuralını öngörmüştür (TTK m. 778/f. 1, g bendi atfıyla m. 748).

³²⁰ **İmregün**, s. 59; **Kınacıoğlu**, s. 150; **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 403; **Demirkapı**, s. 763.

³²¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük 11. Baskı, Ankara, 2011, s. 2244.

³²² Şayet, taraflar senet metninde değişiklik yapmak hususunda anlaşılırsa HMK m. 207 çerçevesinde bu çıkıntı yahut silintinin borçlu (lar) tarafından imza veya paraf edilmesi gerekir.

³²³ **Erdem**, Nuri, Kambyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008, s. 25; **Bilgen**, Mahmut, Kambyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, *DEÜHFD*, C. 11, Özel Sayı, 2009 (Basım Yılı), s. 985; **Poroy/Tekinalp**, s. 260-262; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 152; **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 416-417.

³²⁴ **Kendigelen**, Abuzer, Ticaret Hukuku Kürsüsünde On Beş Yıl Hukuki Mütalaalar, C. 3, İstanbul, 2001, s. 325.

³²⁵ **Bilgen**, s. 986; **Erdem**, s. 51 vd.; **Tekin**, Nurullah, Kambyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifat Fiilleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2008, s. 48 vd.

Buna göre, bonoya tahrifattan önce imza koyan borçlular arttırılan bedel üzerinden sorumlu olmadıklarını senet metninden anlaşılan mutlak itiraz sebebi olarak her hamile karşı ileri sürebilecektir.³²⁶

Ayrıca, kanun koyucu, bonoda belirtilen rakamda değişiklik yapılmasının yazıya nispeten daha kolay olacağını öngörerek bono bedelinin hem rakam hem de yazıyla yazılması ve bunlar arasında farklılık bulunması halinde yazıyla belirtilen bedele itibar edileceğini hüküm altına almıştır (TTK m.778/f. 2, c bendi atfıyla m. 676). Ancak, Yargıtay'ın istikrarlı kararlarında bu hükmün yalnızca rakam veya yazıda tahrifat yapılmamış olması halinde uygulanabileceği belirtilmektedir.³²⁷ Nitekim, bedelin yazıyla belirtildiği bölümün her iki yanı düzenleyen tarafından tedbirsizce boş bırakıldığında buraya yazı ilavesi yapılması suretiyle senedin meblağının değiştirilmesinin her zaman mümkün olması sebebiyle Yargıtay'ın bu görüşü, kanaatimizde de, yerindedir.³²⁸

Son olarak belirtmek gerekir ki, HMK m. 209 hükmünde adi bir senetteki yazının veya imzanın inkârı aynı sonuçlara bağlandığından bonoda tahrifat itirazının sonuçlarıyla imzaya itirazın sonuçları aynı olacaktır. Bu sebeple tahrifat itirazının icra takibine etkisi, bilirkişi incelemesi yapılması gibi hususlar hakkında imzaya itiraz bölümünde yapılan açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz.³²⁹

³²⁶ **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 421; **Erdem**, 53; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 862; **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 453; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 152; **Poroy/Tekinalp**, s. 262-263; **Helvacı**, Def'iler, s. 680.

³²⁷ “TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken aynı kanunun 588. maddesi gereğince, tahrifatlı olmamak koşuluyla senette rakam veya yazı ile yazılı bedel arasında bir fark varsa yazı ile yazılan bedele itibar olunur. Ne var ki somut olayda takip dayanağı senedin, rakamla yazılı olan bölümünde bir düzeltme (tahrifat) mevcut olduğundan ve de bu düzeltme ayrıca HUMK.nun 298. maddesince tasdik edilmediğinden TTK.nun 588. madde hükmünün olayımızda uygulama olanağı yoktur. Bir başka anlatımla yazı ile yazılan bölüme bu gibi halde itibar edilemez.” Yar. 12. HD. 14.5.2003 tarih 2003/12-347 E., 2003/345 K. (KİBB, E.T. 09.10.2018).

³²⁸ **Erdem**, s. 56-57; **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 421-422; **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 452; **Helvacı**, Def'iler, s. 681.

³²⁹ Bkz. İkinci bölüm IV- B.

D. BEDELSİZLİK İTİRAZI

1. Genel Olarak

Kıymetli evrak hukukunda geçerli olan soyutluk ilkesi gereği kambiyo taahhüdünden doğan alacağın tahsili için borçluya başvurulduğunda temel ilişkiden kaynaklanan sorunlar bu alacağın ödenmesine engel olarak ileri sürülemez. Ancak, bu husus kambiyo alacağının temel alacaktan mutlak ve kesin surette bağımsız olduğunu göstermez. Nitekim, temel alacak kambiyo ilişkisine çeşitli şekillerde etki edebilir ve bu etki, kural olarak, kambiyo borcunun talep edilebilirliğiyle ilgilidir.³³⁰ Bu hususta borçlunun kambiyo taahhüdünden doğan bedelin tahsili amacıyla başvuran alacaklıya ifa konusunda karşı koyma imkânı sağlayan bedelsizlik halleri önem taşır.

Bedelsizlik, kambiyo taahhüdünde bulunulmasına sebep olan temel alacağın doğmaması, hükümsüz olması veya sona ermesi gibi bir sebeple mevcut olmamasıdır.³³¹ Diğer bir ifadeyle, bedelsizlik, borçluya temel alacakla ilgili sorunları kambiyo alacağı talep edildiğinde de ileri sürerek ifaya karşı koyma imkânı veren temel alacak etkisidir.³³² Buna göre, bononun bedelsizliğini belirleyen kilit taşının temel alacak olduğu söylenebilir.³³³ Zira, kambiyo taahhüdü soyut borç ikrarı niteliğinde olduğundan temel alacağın mevcut olmaması yahut geçersiz olması gibi sebeplerle kambiyo taahhüdü geçersiz olmaz.³³⁴

Ayrıca, kambiyo taahhüdü, kural olarak, temel ilişkinin ifası uğruna yapılıır (TBK m. 113/f. 1). Bu sebeple bedelsizlik itirazı hukuki görünüşe itimat ilkesi gere-

³³⁰ **Sayhan**, İsmet, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Ankara, 2006, s. 121.

³³¹ **İnan**, Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, 1969, s. 26; **Türk**, Ahmet, “Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler”, *DEÜHFD*, C. 7, özel sayı, Prof. Dr. İrfan Baştuğ’a Armağan, İzmir, 2005, s. 321-322; **Yılmaz**, Merve, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kambiyo Senetlerinde Şahsi Def’iler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 86.

³³² **Sayhan**, s. 130.

³³³ **Acar**, Faruk, Kambiyo Senetlerinde Bedelsizlik İddiası, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) Kütahya, 1997, s. 28; **Sayhan**, s. 131.

³³⁴ Temel ilişkideki geçersizliğin kambiyo senedi vasfını etkilediği istisnai bir hal için bkz. TKHK m. 4/f. 5.

ği yalnızca ilgilisi tarafından doğrudan doğruya ilişki içinde olduğu alacaklıya karşı ileri sürülebilir.³³⁵

Bedelsizlik durumu irade fesadı halleri, borcun ifa edilmesi, kanuna ve ahlaka aykırılık gibi çok çeşitli hallerde söz konusu olabilir. Ancak, bu hallerden bir kısmının sınırlı delil sisteminin geçerli olduğu icra mahkemesinde dinlenemeyecek olması sebebiyle burada yalnızca hatır bonosu ve teminat bonosundan kaynaklanan bedelsizlik itirazını incelemeyi uygun görüyoruz.³³⁶

2. Hatır Bonosundan Kaynaklanan Bedelsizlik İtirazı

Hatır bonosu, düzenleyenin gerçekte borçlu olmamasına karşın, lehtarın mali durumunu olduğundan daha iyi göstermek, bononun kırdırılması yoluyla nakit para temin etmek suretiyle kredi sağlamak yahut borçlunun diğer alacaklılarından mal kaçırmak gibi çeşitli amaçlarla düzenlenen bonodur.³³⁷ Bu halde taraflar arasındaki dostluk/hatır ilişkisi sebebiyle düzenleyen gerçekte borçlu olmamasına karşın sanki borçlu imiş gibi görünmekte, lehtar ise, görünüşte alacaklı konumuna gelmektedir.³³⁸ Bu halde, düzenleyen ve lehtar aslında hatır için imzalanan bono bedelinin ödenmeyeceği konusunda özel bir anlaşma (hatır anlaşması) içindedir.³³⁹ Bu anlaşma tarafların karşılıklı rızalarına dayanan eksik iki tarafa borç yükleyen bir borçlar hukuku sözleşmesidir.³⁴⁰

³³⁵ Bu kuralın istisnası, yetkili hamilin bonoyu devralırken bilerek borçlu zararına hareket etmiş olmasıdır (TTK m.778/f. 1, a atfıyla m. 687)

³³⁶ Bedelsizlik itirazı halleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Sayhan**, s. 135-161; **Türk**, Menfi Tespit, s. 135; **Yılmaz**, Merve, s. 87 vd.; **Akdeniz**, s. 97.

³³⁷ **İnan**, Hatır Bonosu, s. 64-65; **Sayhan**, s. 145; **Poroy/Tekinalp**, s. 276; **Yardım**, s. 206 vd.

³³⁸ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 144.

³³⁹ **Poroy/Tekinalp**, s. 277-278; **Acar**, Faruk, s. 72; **Sayhan**, 148-149.

³⁴⁰ **İnan**, Hatır Bonosu, s. 76; **Helvacı**, Def'iler, s. 692; **Yılmaz**, Merve, s. 64. Belirtmek gerekir ki, hatır bonosu yargı içtihatlarında da geçerli olarak kabul edilmektedir. Örneğin, “*Tatbikatta Hatır Bonosu diye isimlendirilen emre muharrer senetler alacaklı tarafından kırdırılan, keşidecinin ticari itibarından istifade suretiyle para temini için verilen senetlerdir.*” 11. HD. 26.11.1951 tarihli karar için bkz. **İnan**, s. 59. Hatır bonosunun alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla düzenlenmiş olanları hariç olmak üzere muvazaa teşkil etmeyeceği hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **İnan**, Nurkut, “Kıymetli Evrak Hukukuna Ait Bazı Yargıtay Kararları (Bonolarda Hatır İddiasının Dermeyanı), *BATİDER*, 1968/4, s. 705; **Sayhan** s. 147-149.

Hukuki görünüşe itimat ve kambiyo senetlerinin soyutluğu ilkeleri gereğince hatır senedi itirazı özel hatır anlaşmasının tarafı olan lehtara ve bilerek borçlu zararına hareket eden alacaklıya karşı ileri sürülebilir.³⁴¹ Burada üçüncü kişinin hatır anlaşmasını bilmesi hatır itirazının ona karşı da ileri sürülebilmesi sonucunu doğurmaz. Zira, hatır bonosunun üçüncü kişiye devri pek tabi mümkündür. Hatır senedi itirazının üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilmesi ancak üçüncü kişinin bile bile borçlu zararına hareket ettiğinin ayrıca ispat edilmesi halinde mümkündür.³⁴²

3. Teminat Bonosundan Kaynaklanan Bedelsizlik İtirazı

Uygulamada iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşı edimin güvencesi olarak teminat bonusu düzenlendiğine sıklıkla rastlanılmaktadır. Gerçekten de düzenleyen borcunun paradan başka bir edim olduğu ya da alacaklının uğraması muhtemel zararların güvencesi olmak üzere teminat bonusu düzenlenmesi mümkündür.³⁴³ Örneğin, müteahhidin inşaatı zamanında bitirememesi halinde ödeyeceği cezai şartı içeren yahut kiralayanın kira konusuna verebileceği muhtemel zararların teminatı olmak üzere kiraya veren lehine düzenlediği bono birer teminat bonosudur.³⁴⁴

İnceleme konumuz bakımından senedin teminat senedi olduğunun senette veya senet dışındaki belgede belirtilmesi halinde bono vasfının kazanılabilmesi için zorunlu olan kayıtsız şartsız ödeme vaadi niteliğinin zedelenmiş sayılıp sayılmayacağı husus önem taşır. Bu husus meselenin maddi hukuk boyutuyla doğrudan ilişkilidir. Şayet, senedin teminat kaydı içermesi onun kambiyo senedi vasfını etkileyecekse bunun muhalefetin şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerekir. Buna karşılık, senedin teminat kaydını içermesi kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi niteliğini (ve kambiyo sene-

³⁴¹ **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 474; **Poroy/Tekinalp**, s. 280-281; **Türk**, Menfi Tespit, s. 136.

³⁴² **İnan**, Hatır Dermeyanı, s. 706; **Sayhan**, s. 150-151; **İnan**, Hatır Bonusu, s. 58-59; **Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri, s. 453-454; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 145; “*Davacı HUMK 290 (HMK m. 201) ve devamı maddelerine göre senedin (bononun) karşılıksız olduğunu ispat edecek, bilahere hamile karşı da bedelsiz senedin bile bile kendisinin zararına hareketle iktisap edildiğini kanıtlayacaktır.*” 11. HD. 15.02.1999 tarih 1998/9269 E. 1999/896 K. (**Yavaş**, s. 366 dn.1588). Hatır bonusu itirazının borçlu zararına hareket edilse dahi üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğine ilişkin aksi yönde görüş için bkz. **Türk**, Menfi Tespit, s. 301.

³⁴³ **Poroy/Tekinalp**, s. 266; **Odman Boztosun**, Ayşe, “Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı”, *Legal Hukuk Dergisi*, S. 53, Mayıs, 2007, s. 1 (Legalbank E.T. 16.10.2018).

³⁴⁴ **Türk**, Menfi Tespit, s. 141; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 148; **Yardım**, s. 201.

di olma vasfını) etkilemeyeceği söylenebilirse bu halde anılan muhalefetin ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerekir.

Yargıtay'ın istikrarlı kararlarında, senet üzerinde yalnızca “*bedeli teminattır.*” “*teminat senedidir*” gibi soyut ifadeler kullanılmışsa bunun senedin kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi niteliğini etkilemeyeceği ve bu halde senedin bono vasfı zedelenmeyeceğinden borca itirazın söz konusu olacağı belirtilmiştir Buna karşın, teminata ilişkin soyut ifadeler yerine taraflar arasındaki temel ilişkiyi gösteren gerek bono üzerinde gerekse başka bir yazılı belgede açık bir kayıt varsa bu halde senedin kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi niteliği zedelenmiş olacağından senedin kambiyo senedi vasfını yitirmesi sebebiyle bu muhalefetin şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁴⁵ Yargıtay'ın bu isabetli görüşü doktrinde de kabul edilmektedir.³⁴⁶

³⁴⁵ “*Taraflar arasındaki bayilik bölgesi satış noktası sözleşmesinin 12. maddesinde teminat olarak senedin satıcı tarafından verileceğini, 14. maddesinde de satıcının sözleşmeye aykırılık halinde cezai şart olarak 5000 Amerikan Dolarını ödeyeceği, aynı maddenin devamında da bu cezai şartın teminatı olarak yeniden borçlu satıcı tarafından alacaklı B.'ye verilecek senedin, vade ve tutarının açık olarak verilmesinin kararlaştırıldığı görülmektedir. Sözleşmede belirtilen cezai şart alacağı ile takip konusu alacağın tutarı aynı olup, 5000 Amerikan Dolarıdır. Bu durum karşısında takibe konu edilen senedin yukarıda belirtilen sözleşmenin teminatı olarak alacaklı tarafından borçludan alındığının ve bunun da kayıtsız şartsız borç ikrarını içermediğinin kabulü gerekir.*” Yar. 12. HD. 22.2.2005 tarih 2005/113 E., 2005/3409 K. “*Takip konusu senet arkasında "işbu senet teminattır" biçimindeki açıklama, neyin teminatı olduğunu açıkça belirtmediğinden, anılan senedin teminat senedi olduğunun kabulüne yeterli değildir. Dairemizin yerleşik ve süreklilik arzeden içtihatları da bu yöndedir.*” Yar. HGK 20.6.2001 tarih 2001/12-496 E. 2001/534 K.; “*Senet arkasındaki teminat yazısının, hangi ilişkinin teminatı olduğu açıkça belirtilmediğinden, bu sözcük nazara alınarak takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir.*” Yar. HGK 14.3.2001 tarih 2001/12-233 E. 2001/257 K.; Yar.12. HD. 27.1.2015 tarih 2014/28279 E. 2015/1894 K.; “*Takip dayanağı senedin arkasında "bu senedin herhangi bir borç değil, çalıştığını şirketin müşterilerinden olan açık hesaba karşılık verilmiştir" ibaresi yer almaktadır. Kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödeme vaadini taşımayan bu belge bono vasfı taşımaz.* Yar. 12. HD. 2.3.2007 tarih 2007/521 E. 2007/3715 K.; “*Her ne kadar sözleşmede takip dayanağı bonoya açık bir atıf yoksa da alacaklı vekili duruşmada bononun sözleşme gereği verildiğini beyan etmiştir. Bu durumda bono kayıtsız ve şartsız ödeme vaadini içermediğinden bonoya dayalı kambiyo takibi yapılamayacağı dikkate alınarak takibin iptaline karar verilmesi gerekir.*” Yar.12. HD. 4.7.2006 tarih 2006/11905 E.,2006/14673 K., (KİBB E.T. 11.11.2018).

³⁴⁶ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s. 306; **Yılmaz**, Lerzan, Def'iler, s. 477; **Yardım**, s. 201; **Öztaş**, Kıymetli Evrak (1997), s. 1078; **Pulaşlı**, s. 291. Doktrinde bir görüşe göre ise, “*Senette belirli meblağın ödenmesini şarta bağlamayan ve diğer zorunlu unsurları barındıran her senet kambiyo senedi niteliğindedir. Diğer herhangi bir belgede bu senedin ödenmesinin şarta bağlanması hiçbir şekilde bu senedin kambiyo senedi vasfına hâlel getirmez.*” (**Odman Boztosun**, s. 2).

4. Bedelsizlik İtirazının İspatı

Bonodaki bedel kaydı temel ilişkinin niteliğini ve düzenleyenin senedin lehtarından karşı edimi aldığıının ispatına yarar. Diğer bir deyişle, bedel kaydı bononun bedelsiz senet yahut hatır senedi olmadığını gösterir. Bu sebeple bedel kaydı esasen ispat hukuku bakımından önem taşır.³⁴⁷

Bedel kaydı taşıyan bir bononun lehtarı bononun “kayıtsız ve şartsız borç ikrarı olduğu” yolundaki soyutluk kuralına dayanamaz. Bu halde borç ikrarı borcun sebepini de içerdiğinden borçlu bu sebebin gerçekleşmediğini ispat etmekle borcundan kurtulabilir.³⁴⁸ Buna göre, bono üzerinde bononun düzenleme sebebi gösterilmişse bononun bu sebeple düzenlendiği doğru kabul edilecek ve bonoda yazılı bedel kaydının aksini iddia eden ispat yükü altına girecektir.³⁴⁹ Örneğin, bono üzerinde “bedeli nakden alınmıştır.” şeklinde bedel kaydı bulunan bir bonoda borçlu senedin bedelsiz olduğu iddiasını ancak kesin delille ispatlayabilecektir (karş. HMK m. 201; İİK m. 169a). Zira, borçlunun imzaladığı bonoda parayı nakden teslim aldığına dair beyanı vardır. Diğer bir deyişle, paranın teslim alındığı borçlu tarafından ikrar edilmiş sayılır ve alacaklının parayı teslim ettiğini ispat yükü ortadan kalkar.³⁵⁰

Şayet, bono üzerinde “*bedeli teminattır.*” veya bu anlama gelecek bir bedel kaydı varsa ve alacaklı bononun nakit karşılığı verildiği iddiasıyla borçlu aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatmışsa bu halde alacaklı bonodaki bedel kaydının aksini iddia ettiğinden ispat yükü kendisine düşer. Zira, bu halde alacaklı bono üzerinde yazılı olduğu gibi bononun teminat amacıyla verilmediğini iddia etmekte ve yeni bir vakıa ileri sürmektedir. Bu halde ispat yükü bonodaki kayıttan ayrılarak temel ilişkinin bonoda yazılandan farklı olduğunu ileri süren alacak-

³⁴⁷ **Deynekli**, Adnan, “Bonoda Bedel Kaydı ve Talili (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi, *GÜHFD*, C. 9, S. 1-2, s. 162; **Türk**, Menfi Tespit, s. 291; **Poroy/Tekinalp**, s. 170; **Muşul**, Menfi Tespit, s. 332; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 139.

³⁴⁸ “*Borç ikrarını mutazammın beynine aleyhine delil ikamesi caiz olup ancak ikrarda borcun sebebi musarrah ise müddeaaaleyh bu sebebin tahakkuk etmediğini isbat edebilir. Eğer borcun sebebi tayin olunmamış ise müddeaaaleyh evvela ikrarın bir sebebi muayyeni bulunduğunu, saniyen bu sebebin tahakkuk etmediğini isbat hakkını haizdir*” *YİBK 12.04.1933 tarih 1933/30 E. 1933/6 K.* (KİBB E.T. 11.11.2018).

³⁴⁹ **Muşul**, Menfi Tespit, s. 332; **Türk**, Menfi Tespit, s. 291-292; **Deynekli**, Bedel Kaydı, s. 164-165; **Yavaş**, s. 366; **Tanrıver**, Usul, 859-860; **Erdönmez**, Pekcanitez Usul, C. 2, s. 1863.

³⁵⁰ **Türk**, Menfi Tespit, s. 291-292; **Deynekli**, Bedel Kaydı, s. 167-168; **Muşul**, Menfi Tespit, s. 340-341.

lıya aittir.³⁵¹ Senet metninde açıklanan senedin düzenleme sebebine aykırı beyanda bulunmaya Yargıtay uygulamasında “senedin ta’lil” denilmektedir. Senedi ta’lil eden³⁵² ise iddiasını ispat yükü altındadır.³⁵³ Şu halde “*bedeli teminattır*” ibaresi içeren bonoya dayalı olarak yapılan takipte bedelin nakden verildiği iddiasında bulunarak bonodaki bedel kaydını ta’lil eden alacaklının ispat yükü altında olduğu ve bu iddiasını icra mahkemesi önünde resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat etmek zorundadır (İİK m. 169a).

E. BONONUN ANLAŞMAYA AYKIRI DOLDURULDUĞU İTİRAZI

Normal koşullarda bono zorunlu ve alternatif zorunlu unsurları haiz olarak tedavüle çıkarılır.³⁵⁴ Fakat, taraflar bononun bütün unsurlarını o anda doldurma imkânından yoksun olabilir. Örneğin, ödenecek tutar henüz belli değildir veya düzenleme tarihinin daha sonraki bir tarih olarak belirtilmesi gerekebilir. Bu ihtiyaçları göz önüne alan kanun koyucu asgari olarak düzenleyenin imzasını taşıyan bononun diğer zorunlu unsurların tamamı yahut bir kısmının doldurulmadan tedavüle çıkarıla-

³⁵¹ **Deynekli**, Bedel Kaydı, s. 171; **Türk**, Menfi Tespit, s. 292-293; **Odman Boztosun**, s. 4; **Muşul**, Menfi Tespit, s. 338.

³⁵² Ta’lil etmek: sebep göstermek, anlamına gelmektedir (bkz. TDK Sözlük, s. 2255). “Bir eylemin veya hükmün illete bağlanması anlamında kelâm ve fıkıh usulü terim” (**Apaydın**, Yunus, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 39, 2010, s. 511).

³⁵³ “*Senette borcun nedeni "mal" ya da "nakit" olarak belirtilmişse, tarafların yazılı borç sebebine dayanmaya hakkı olacağından, ispat yükü bunun aksini ileri süren tarafa ait olacaktır. Eğer yanlardan biri senet metninde yazılı kaydın doğru olmadığını söylüyorsa, lehine olan senet karinesi çürümüş sayılacak, bunun sonucu olarak da, iddiası paralelinde ispat yükünü de üstlenecektir. Buna senedin talili denmektedir. Bu anlamda talil senet metninde açıklanan düzenleme (ihdas) nedenine aykırı beyanda bulunma anlamına gelmektedir.*” HGK 17.12.2003 tarih 2003/29-782 E., 2003/768; “*Senette borcun nedeni "mal" yada "nakit" olarak belirtilmişse, davacının yazılı borç sebebine dayanmaya hakkı olacağından, ispat yükü bunun aksini ileri süren tarafa ait olacaktır. Eğer yanlardan biri senet metninde yazılı kaydın doğru olmadığını söylüyorsa, lehine olan senet karinesi çürümüş sayılacak, bunun sonucu olarak da, iddiası paralelinde ispat yükünü de üstlenecektir. Buna senedin ta'lili denmektedir. Bu anlamda ta'lil senet metninde açıklanan düzenleme (ihdas) nedenine aykırı beyanda bulunma anlamına gelir. Malen" ibaresi bulunan bir bonoda malın teslim alındığı, borçlu tarafından ikrar edilmiştir. Alacaklının teslim ettiğini kanıtlamak yükümlülüğü yoktur. Yazılı ikrarın aksini diğer bir deyişle, malın teslim edilmediğini borçlu kanıtlamak yükümlülüğündedir. (Yargıtay Ticaret Dairesinin 10.4.1967 gün 558-1967 sayılı ilamı ve 23.11.1970 gün ve 2787-4659 sayılı ilamı, 11. H.D.nin 22/3/1983 gün ve 1983/772-1384 sayılı ilamı).*” HGK 09.04.2003 tarih 2003/19-290 E., 2003/286 K. (KİBB E.T. 11.11.2018).

³⁵⁴ Birinci Bölüm I- A, 2.

bilmesine imkân sağlamıştır.³⁵⁵ Bu tür bonolara “açık bono” veya “beyaz bono” denir (bkz. TTK m. 778/f. 2, f atfıyla m. 680).³⁵⁶

Açık bonodan bahsedilebilmek için düzenleyen ile lehtarın bononun tedavüle çıkarılırken eksik bırakılan unsurlarının lehtar (yahut yetkili hamil) tarafından doldurulması hususunda anlaşmaları gerekir.³⁵⁷ Diğer bir deyişle, düzenleyen açık bono düzenleme niyetiyle bonoya imza koymalı ve bonoyu devralana diğer unsurları tamamlama yetkisi vermelidir (doldurma sözleşmesi).³⁵⁸ Şayet, böyle bir anlaşma olmadan unutkanlık, bilgisizlik yahut ihmal sebebiyle senetteki bir kısım unsurlar boş bırakılmışsa bu halde eksik bono söz konusu olur ve eksik bono hükümsüzdür.³⁵⁹

Bononun anlaşmaya aykırı doldurulduğu itirazı, düzenleyenin ortaya koyduğu hukuki görünüşe iyiniyetli olarak güvenen sonraki hamillere karşı ileri sürülemez.³⁶⁰ Nitekim, oldukça riskli bir yöntemle borç altına giren düzenleyen lehtara olan güveninin ortaya çıkarabileceği riskli sonuçlara katlanmalıdır.³⁶¹ Şayet, bonoyu devralan hamil kötü niyetli yahut ağır kusurlu ise, bononun aradaki anlaşmaya aykırı doldurulduğu itirazı ona karşı da ileri sürülebilir (TTK m. 778/f. 2, f bendi atfıyla m. 680). Örneğin, hamil bonoyu karşılıksız olarak yahut çok az bir karşılıkla devralmışsa kötü niyetli, düzenleyen tarafından kendisine ihtarname gönderilmesine rağmen bonoyu karşılıksız olarak devralmışsa ağır kusurlu kabul edilebilir. Yine, lehtar ile hamil arasında usul-furu, karı-koca, dayı-yeğen gibi yakın akrabalığın bulunması halinde hamilin iyiniyetli kabul edilemeyeceği söylenebilir.³⁶²

³⁵⁵ **Yavaş**, s. 227.

³⁵⁶ **Pulaşlı**, s. 138; **Poroy/Tekinalp**, s. 172; **Bozer/Göle**, s. 90; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 148.

³⁵⁷ Bu anlaşmanın hukuki niteliği hakkındaki tartışmalar için bkz. **Özen**, Burak, “Beyaza (Açığa) İmza Sorunu Üzerine Düşünceler” *Legal Hukuk Dergisi*, Y. 6, S. 62, 2008, s. 415 vd.; **Poroy/Tekinalp**, s. 174.

³⁵⁸ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 146.

³⁵⁹ Unsur eksikliği halinde bono vasfını kazanamayan bononun tahvil yoluyla adi senet sayılabileceği hususunda bkz. Birinci Bölüm, I- A., 2.

³⁶⁰ **Pulaşlı**, s. 110; **Poroy/Tekinalp**, s. 177; **Yılmaz**, Lerzan, Def’iler, s. 469; **Helvacı**, Def’iler, s. 688-689.

³⁶¹ **Özen**, s. 419; **Yavaş**, s. 227; **Akdeniz**, s. 104.

³⁶² “Bonolar hakkında uygulama alanı bulunan TTK. 599 maddesi gereğince hamil senedi iktisap ederken borçlunun zararına bile bile hareket etmise, kendisine müracaat edilen borçlunun önceki hamil ile aralarında mevcut ilişkilere dayanan defiler kendisine karşı da ileri sürebilir. Davacı

Açık bononun aradaki anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiası resmi yada imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat edilebilir (karş. HMK m. 201).³⁶³ Zira, düzenleyenin bu halde lehtardan aralarındaki doldurma sözleşmesini ispat eden bir belge alması mümkündür.³⁶⁴

Yargıtay'ın istikrarlı kararlarında da bononun aradaki anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiasının yazılı delille ispat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.³⁶⁵ Nitekim, açık bononun anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiasının ceza yargılamasında dahi yalnızca yazılı belgeyle ispat edilebileceği hususunda 24.03.1989 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı mevcuttur.³⁶⁶

hamil davalının kocası olan cirantanın damadı olmak itibariyle aralarındaki hukuki ilişkiyi bilmek durumundadır. Ve bu sıfat itibariyle borçlunun senet lehtarına karşı haiz olduğu itirazları kendisine de yapmak olanağı mevcuttur. “11. HD., “14.09.1976 tarih ve E.3174. K.3860; “Mustafa ve Ahmet'in ortak olduklarını ve bu durumda davalı Ahmet'in ödenmiş olan bonoyu ciro suretiyle aldığı ve davacının bilerek zararına neden olduğu anlaşılmasına göre davalı Ahmet'in temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir. 11.H.D., “28.02.1991 tarih ve E.1990/56.K.1991/1219 (KİBB E.T. 11.11.2018). Doktrinde bir görüşe göre, hamilin bonoyu iktisap ederken anlaşmayı bilmesi kötü niyetli sayılması için yeterlidir (Yılmaz, Lerzan, Def'iler, s. 469).

³⁶³ **Budak/Karaaslan**, s. 276; **Türk**, Menfi Tespit, 294-295; **Muşul**, Menfi Tespit, s. **Bozer/Göle**, s. 92; **Poroy/Tekinalp**, s. 176; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 147.

³⁶⁴ **Postacıoğlu**, İlhan, Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, 2. Baskı, 1964, s. 204; **Tanrıver**, Usul, s. 862; **Erdönmez**, Pekcantez Usul, s. 1868; **Kuru**, Usul, C. 2, s. 2410; **Yavaş**, s. 227; **Umar**, s. 632-633.

³⁶⁵ “Kural olarak beyaza imza konularak düzenlenen ve borç doğuran belgeler itimadi bir işlem olup, imzalayan kişinin böyle bir belgenin aksini ancak yazılı (yasal) bir delille kanıtlamak yükümü altındadır. Aksi halde bu işlemde doğacak rizikolar ihtilafları imzalayanın baştan bilerek benimsemiş ve kabul etmiş sayılacağı için hukuki sonuçlarına katlanmak zorunda kalır.” HGK 24.11.1999 tarih 1999/13-910 E., 1999/933 K. (KİBB, E.T. 17.10.2018); “Tedavüle çıkarılarken tamamen doldurulmamış ticari senetler sırf bu sebeple geçersiz sayılamaz. Ancak, imzalayan kişi senedin anlaşmaya aykırı doldurulduğunu lehtar ve kötü niyetli hamillere karşı iddia ve ispat hakkına sahiptir. Fakat senede karşı ileri sürülen böyle bir iddianın HMUK . 289-29- (HMK m. 200-201) maddeleri uyarınca şahitle ispatına cevaz yoktur.” 11. HD. 20.11.1973 tarih 1973/4162 E., 1973/4597 K. (**Kuru**, Usul, C. 2, s. 2411). 19. HD. 07.12.2011 tarih 2011/5644 E., 2011/15422 K. (**Umar**, s. 633).

³⁶⁶ “Adi hukuka (kanımızca, Medeni Usul Hukuku) ilişkin sorunu ceza mahkemesi kendisi karara bağlamak istediği takdirde, yine aynı kuralları, yani hukuk usulünde benimsenen kuralları uygulamaması icap eder. Aksi halin kabulünde çelişkili kararların tesisi olasılığı nedeniyle hak ve nispet kurallarına aykırı bir sonuç ortaya çıkmaktadır ki, bu da yargıya olan güveni sarsar. Her ne kadar CMUK.nun 255. maddesinde bir fiilin suç olup olmaması adi hukuka ilişkin bir sorunun çözümlüne bağlı olduğu takdirde, ceza mahkemesi bu sorunu dahi ceza işlerindeki usul ve deliller için geçerli kurallara göre karar verir biçiminde ise de, bu somut uyuşmazlıkta ceza mahkemesi, bir fiilin suç olup olmamasını değil, bir hukuki işlemin, yani senet düzenlenmesi halinin suç olup olmamasını karara bağlamaktadır. Başka bir deyişle, sanık tarafından yapılan hukuki işlemin ve özellikle anlaşmaya aykırı düzenlendiği ileri sürülen senede ilişkin hukuki işlemin suç olup olmadığı incelenmektedir. Bu nedenle ceza hakimi, imzalı boş kağıdın aradaki anlaşmaya aykırı dol-

F. BORCUN İTFA EDİLDİĞİ İTİRAZI

1. Ödeme İtirazı

a. Ödeme İçin İbraz

Kambiyo senetleri tedavül kabiliyetine sahip kıymetli evrak olduğundan çoğu kez ciro yoluyla el değiştirir. Bu sebeple vade tarihinde bononun kimin elinde olduğu borçlu tarafından bilinemeyecektir. Bu sebeple, yetkili hamilin alacağını elde etmek için bonoyu düzenleyene ibraz etmesi gerekir. Bu nedenle, bonodan kaynaklanan borçlar, para borçlarında geçerli olan genel kuralın aksine, aranacak borç niteliğindedir ve bu borçlarda alacaklı borçlunun bulunduğu yere gitmek zorundadır (TTK m. 708; m. 755; karşı. TBK m. 89).

İbraz, bono bedelinin ödenmesi talebinin yanı sıra bononun borçluya iade edileceği taahhüdünü de içeren, kanunun kendisine bir takım sonuçlar bağladığı hukuki bir fiildir.³⁶⁷ Böylece ibraz edilen senedin kanuni unsurları taşıyıp taşımadığı, ibraz edenin yetkili hamil olup olmadığı gibi hususların borçlu tarafından incelenmesine olanak sağlanır.³⁶⁸

Ödeme için ibrazın kanunun öngördüğü sonuçları doğurabilmesi için usulüne uygun olarak yapılması gerekir. Bu çerçevede, müteselsil ve birbirine bağlı ciro zincirinden anlaşılan yetkili hamil tarafından (kim), asıl borçlu düzenleyene (kime), bononun aslını (neyi), ödeme gününde veya onu takip eden iki iş gününde (ne zaman), ödeme yerinde (nerede), bononun ödenmesi ve teslimi talebiyle (nasıl) gösterilmesi halinde usulüne uygun bir ibrazdan söz edilebilir. Bu şartlar doktrinde 4N2K formülüyle ifade edilmektedir.³⁶⁹

durulduğu iddiasının sübutunu hukuk usulünde öngörülen kuralları uygulamak suretiyle çözümlenmek zorundadır.” YİBGK 24.03.1989 tarih 1988/1 E. 1989/2 K. (KİBB, E.T. 17.10.2018).

³⁶⁷ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 174; Karayalçın, s. 136-137; İmreğün, s. 80-81.

³⁶⁸ Cinbaş, s. 41; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 183; Poroy/Tekinalp, s. 226; Öztan, s. 128-129; Bozer/Göle, s. 128-129.

³⁶⁹ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 174. Ödeme için ibrazın tabi olduğu şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cinbaş, s. 42 vd.

b. Tevdi Hakkı

Alacaklı yukarıda değinilen esaslar çerçevesinde bonoyu düzenleyene ibraz etmemiş olabilir. Bu durumun kıymetli evrak hukuku bakımından sonucu alacaklının müracaat hakkını yitirmesidir (bkz. TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m.712/f. 1). Süresinde ibraz etmemenin diğer bir sonucu ise, borçlar hukuku bakımından ortaya çıkar. Nitekim, alacaklının, borçlunun borcunu ifa etmesi için üzerine düşen hazırlık fiillerini yapmaması halinde alacaklı temerrüdüne düşecektir.³⁷⁰ Bu halde düzenleyen, gideri ve riski alacaklıya ait olmak üzere bono bedelini bir bankaya tevdi edebilir (TTK m. 778/f. 1, c bendi atfıyla m. 712). Bu kural, TBK m. 107 hükmüne göre özel hüküm niteliğinde olduğundan düzenleyen sulh hukuk mahkemesinden karar almadan da bedeli bankaya tevdi edebilecektir (bkz. TBK m. 107/f. 2; HMK m. 382/f. 2, d-3; m. 383; karşı. TTK m. 4-5).

Kanun metninde yer alan “tevdi *edebilir*” ifadesi sebebiyle bankaya tevdi kurumunun borçluya tanınan bir hak, imkân olduğu söylenebilir.³⁷¹ Bu sebeple, vade tarihinde tevdi hakkını kullanmayı tercih etmeyen borçlunun temerrüdü söz konusu olmaz. Nitekim, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi eski tarihli bir kararında yalnızca vade tarihinin gelmesiyle birlikte düzenleyenin borçlu temerrüdüne düşmeyeceğini belirtmiştir.³⁷² Buna karşın, gerek Yargıtay Hukuk Genel Kurulu gerekse Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, borçlunun tevdi hakkını bir mecburiyet (yükümlülük) olarak kabul

³⁷⁰ **Akıncı**, Şahin, “Belirli Vadeli Bononun Süresinde İbraz Edilmemesi Halinde Temerrüt ve Temerrüdün Sonuçları”, *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan*, Ankara, 2006, s. 52; **Kaya**, Arslan, “Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan*, C. 1, İstanbul, 2007, s. 712.

³⁷¹ **Kaya**, s. 724; **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya**, s. 186; **Akıncı**, Temerrüt, . 42-43; **Cinbaş**, s. 113; **Poroy/Tekinalp**, s. 230.

³⁷² “Bono niteliği itibariyle aranan borç olup keşideci tedavüle çıkardığı bonoyu kime ödeyeceğini bilebilecek durumda olmadığından bono alacaklısı tarafından ödeme yolunda ikaz edilmesi ve böylece ödeyeceği kimseyi öğrenmesi gerekir. Buna rağmen ödememesi halinde temerrüt faizi borcu doğar. TTK.nun 637/2. maddesi hükmüne göre faiz istemi keşidecinin temerrüde düşürülmüş olmasına bağlı bulunmaktadır. Her ne kadar keşideci TTK.nun 624. maddesine göre kendisine süresinde ibraz edilmeyen bononun bedelini Noter'e tevdi edebilir ise de, bu kendisine tanınmış bir yasal imkan olup bir mecburiyet değildir. Binnetice bu imkanı kullanmayan keşidecinin kendiliğinden temerrüde düştüğü kabul edilemez.” 11. HD. 19.11.1991 tarih 1990/4233 E., 19916174 K.; “Alacaklı para alacağıyla ilgili bonoyu ödeme için borçluya ibraz etmediği sürece, bononun vadesi gelse (yani borç muaccel olsa) bile borçlu temerrüde düşmüş sayılmaz.” 13. HD. 22.12.1986 tarih 1986/5621 E., 1986/6497 K. (KİBB, E.T.19.10.2018)

ederek bono bedelini bankaya tevdi etmeyen borçlu aleyhine, vade tarihinden itibaren, temerrüt faizine hükmedilmesi gerektiği yönünde kararlar vermektedir.³⁷³

Kanaatimizce, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ve akabinde Hukuk Genel Kurulu'nun bu görüşüne katılmak mümkün değildir.³⁷⁴ Öncelikle, her ne kadar TBK m. 117 hükmünde açıkça belirtilmese de doktrinde baskın görüşe göre, borçlunun temerrüdünden söz edilebilmesi için muacceliyet ve ihtar şartlarının yanı sıra alacaklının ifayı kabule hazır olması gerekir.³⁷⁵ Anılan bu şart özellikle kambiyo taahhüdünden doğan borçlar bakımından önem taşır. Gerçekten de kambiyo taahhüdünden doğan borçlarda vade tarihinde borcun muaccel hale gelmesi kendiliğinden borçlu temerrüdü sonucunu doğurmayacaktır. Zira, TBK m. 117/f. 2 hükmü vade tarihinde borçlunun alacaklıyı bulup ödeme yapmak zorunda olduğu götürülecek borçlar bakımından uygulanır. Buna karşın, aranacak borç niteliğinde olan kambiyo taahhüdünden kaynaklanan borçlarda anılan hükmün uygulama olanağı yoktur.³⁷⁶ Kambiyo taahhüdünden doğan bir borçtan dolayı borçlu temerrüdünün söz konusu olabilmesi için alacaklının bonoyu usulüne uygun ibrazı şarttır. Usulüne uygun ibraz gerçekleşmediği sürece borçlu temerrüdünden bahsedilemeyeceğinden, kanaatimizce, Yargıtay'ın yeni tarihli kararlarına katılmak mümkün değildir.

³⁷³ “Takip dayanağı bonolar yasal süresi içerisinde ödenmek için keşideciye ibraz edilmediğinden borçlu tarafından TTK.624. maddesi gereğince bono bedelleri notere tevdi edilmiş ise de, bononun hamilin adresi bulunamadığından keşideci tarafından tevdi edilen para geri alınmıştır. Bu durumda borçlu bono bedellerinin gecikme faizinden de sorumludur.” HGK 17.04.1996 tarih 1996/12177 E., 1996/287 K.; “Senedin vadesinde anılan kanun(TTK) gereği ibraz olunmadığı ahvalde, keşideci borçlu TTK.nun 624. maddesi gereği masraf ve hasar hamile ait olmak üzere bono bedelini notere tevdi ederek borçtan kurtulur. Bu gereği yerine getirmeyen keşideci borçlunun vadesinde senedin ödenmek üzere kendisine ibraz olunmadığı, vadenin sonradan gerçeğe aykırı olarak doldurulduğuna ilişkin iddiası mercide tartışma konusu yapılamaz.... (bu halde) Yine temerrüt tarihinden itibaren faiz istenebileceği de tartışmasızdır. Nitekim 11.12.1957 tarih ve 17/29 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da adi senette dahi vadenin olması halinde, faizin vade tarihinden itibaren istenebileceği kabul edilmiştir. (somut olayda) 15.2.1997 vade tarihinden itibaren ...3095 sayılı kanununun 2/3 maddesinde öngörülen reeskont faizini talep etmesinde yasaya uymayan bir yön yoktur.” HGK 22.03.2000 tarih 2000/12-706 E., 2000/181 K. (KİBB, E.T. 19.10.2018). Yar. 12. HD. 18.09.2001 tarih 2001/12815 E., 2001/14093 K. (Kaya, s. 710); 12. HD. 07.03.2017 tarih 2016/11715 E., 2017/3411 K., (Lexpera ET 19.10.2018).

³⁷⁴ Akıncı, Temerrüt, s. 48; Kaya, s. 723-724.

³⁷⁵ Eren, s. 1037; Oguzman/Öz, s. 352; Akıncı, s. 41; Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, 2016, s. 677.

³⁷⁶ Akıncı, Temerrüt, s. 48-49; Bozer/Göle, s. 133; Öztan, Kıymetli, 142; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 187; Kaya, s. 721-722.

Son olarak belirtmek gerekir ki, 6762 sayılı önceki Ticaret Kanunu³⁷⁷ (öTTK)'nun 624. maddesinde: “*Bir poliçe (bono) 620 nci maddede tayin edilen müddet zarfında ödeme için ibraz edilmediği takdirde borçlu masraf ve hasar hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir.*” düzenlemesi 6102 sayılı TTK m. 712 hükmü ile “*bankaya tevdi edebilir.*” şeklinde değiştirilmiştir. Bu halde aleyhine takipte bulunulan borçlunun bankadan alacağı tevdi makbuzunun icra mahkemesinde delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı hakkında aşağıda banka dekontunun delil niteliği incelenirken değerlendirileceğinden oraya atıf yapmakla yetiniyoruz.³⁷⁸

c. Ödeme ve Şartları

İbraz edilen bono bedelinin düzenleyen tarafından yetkili hamile ödenmesiyle birlikte borç sona erer. Bu halde düzenleyenle birlikte tüm kambiyo borçluları da borcundan kurtulacağından tüm sorumluluk ışıkları ödemeye birlikte sönecektir.³⁷⁹ Ödemenin bu sonucu doğurabilmesi için TTK m. 646 hükmünde öngörülen dört şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir. Aksi halde, bu ödeme kötü bir ödeme olacak ve kötü ödeyen bir daha ödeme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.³⁸⁰ Şu halde, iyi bir ödemeden bahsedebilmek için gerekli olan şartlara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Şöyle ki:

(i) Öncelikle, bono bedelinin vadesinde ödenmesi gerekir. Zira, bono bedelinin vadesinde şeklen yetkili hamile ödeyen borçlu, hile veya ağır kusuru bulunmadıkça, borcundan kurtulacaktır (TTK m. 778/f. 1, c bendi atfıyla m. 710/f. 3; m. 646). Bono bedelinin vadeden önce ödemek isteyen borçlu ise, hem ciro zincirinin düzgün olup olmadığını (şekli anlamda hak sahipliğini) hem de ciro zincirindeki imzaların gerçekten ciroda adı geçenlere ait olup olmadığını (maddi anlamda hak sahipliğini) araştırarak doğru kişiye ödeme yapması halinde borcundan kurtulabilecektir.³⁸¹ Şu halde,

³⁷⁷ 29.06.1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (RG 09.07.1956, S. 9353).

³⁷⁸ Bkz. Üçüncü Bölüm I- F, d., (2).

³⁷⁹ **Poroy/Tekinalp**, s. 225.

³⁸⁰ “*Kötü ödeyen bir daha öder ve kötü ödemesine dayalı bir talepte bulunamaz*”. Yar. HGK 26.02.2003 tarih 2003/19-135 E., 2003/105 K. (KİBB E.T. 18.10.2018).

³⁸¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 695; **Cinbaş**, s. 94.

bono bedelini vadeden önce ödeyen borçlu bu davranışıyla TTK m. 710/f. 3 hükümden yararlanma olanağını kaybetmiştir ve bunun risklerine de kendisinin katlanması gerekir.

(ii) İyi bir ödemededen bahsedebilmek için, bono aslının teslimi (iadesi) karşılığında ödeme yapılmalıdır (TTK m. 646/f. 1). Gerçekten de kıymetli evrak hukukunda geçerli olan hak-senet bağıllığı kuralına göre senet (cismi) nerdeyse senetten doğan hak da oradadır (TTK m. 645).³⁸² Şayet, bono aslının teslim edilmemesi söz konusuysa borçlu bono bedelini gideri ve riski hamile ait olmak üzere bankaya tevdi edebileceği gibi (TTK m. 778/f. 1, c atfıyla m. 712), riski kendisine ait olmak üzere, bono aslını teslim almadan da ödeme yapabilir. Ancak, bu halde, yapılan ödemenin “*kötü bir ödeme*” olacağı söylenebilir. Zira, söz konusu bono yapılan ödemededen sonra tedavül edecek olursa bonoyu iktisap eden hamile karşı bono bedelinin ödendiği itirazı, kural olarak,³⁸³ ileri sürülemeyecektir. Şu halde, bono aslını teslim almayarak senedin ödeneceği yönünde hukuki görünüş yaratan borçlu bunun risklerine de katlanacaktır (TTK m. 778/f.1, a bendi atfıyla m. 687; m. 825).³⁸⁴

Ayrıca, bonoda kısmi ödeme söz konusu ise, borç tamamen sona ermeyeceğinden bono aslının düzenleyene verilmemesi doğaldır. Kısmi ödemede bulun borçlunun yapılan kısmi ödemenin bono üzerine yazılmasını ve bu hususta kendisine bir makbuz verilmesini istemesi mümkündür (TTK m.778/f. 1, c bendi atfıyla m. 709/f. 3). Bu halde bono bedelinin tamamı üzerinden kendisine başvuru borçlu kısmi

³⁸² Bkz. İkinci Bölüm- A.

³⁸³ Ödeme itirazının sonraki hamillere karşı dermeyeran edilememesi kuralının iki önemli istisnası mevcuttur. Bu istisnalardan ilki, şirketlerin birleşmesi, miras yoluyla iktisap, ödememe protestosundan yahut bunun için öngörülmüş süreden sonra yapılan ciro, tahsil cirosu, hamilin iflası veya karşılığın devri gibi bononun ciro ve zilyetliğin devri dışında bir yolla iktisap edildiği hallerdir. İkinci istisna ise, hamilin bilerek borçlu zararına hareket etmesi halidir. Anılan hususlardan herhangi birinin somut olayda söz konusu olması halinde bono aslını teslim almadan ödemede bulunan borçlu ödeme itirazını (def’ini) sonraki hamile karşı da ileri sürebilecektir.

³⁸⁴ “Her ne kadar davacı keşideci bonoya dayalı borcunu lehtar ...’ye ödediğini iddia etmiş ve bu iddiasını kanıtlamış ise de, ödeme def’i mutlak def’ilerden olmayıp nispi def’i niteliğinde olduğundan senede ciro yoluyla hamil olan iyiniyetli kişilere karşı ileri sürülemez.” Yar. 19.HD. 14.06.2011 tarih 2011/5343 E., 2011/7865 K. (KİBB, E.T. 21.10.2018).

ödeme itirazını senet metninden anlaşıl原因 mutlak itiraz sebebi olarak her hamile karşı ileri sürebilecektir.³⁸⁵

(iii) Borcun iyi ödenmesinin üçüncü şartı ise, müteselsil ve birbirine bağlı ciro zincirine göre hak sahibi olduğu anlaşıl原因 alacaklıya ödemede bulunulmasıdır. Diğer bir deyişle, borçlu ciro zincirinin kopuk olup olmadığını inceleyerek şekli bakımdan hak sahibi olduğu kanaatine vardığı kimseye ödemede bulunmalıdır.

(iv) İyi bir ödemenin son şartı ise, borçlunun hile veya ağır kusuru bulunmadan ödeme yapmış olmasıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, alacaklının maddi anlamda hak sahibi olmadığını ortaya koyacak ve kolay erişebilecek açık deliller bulunmasına karşın, borçlunun ödemede bulunması halinde hileli davrandığı kabul edilebilecekken, dürüst makul orta zekâlı bir borçlunun göstereceği dikkat ve özeni göstermeyecek bono bedelini ödeyen borçlu ağır kusurlu kabul edilmelidir.³⁸⁶

2. Ödeme İtirazının İspatı

a. Genel Olarak

Borcunu ödeyen borçlu bono aslı kendisine teslim edilirken bono üzerine “*bedeli tahsil edilmiştir*” veya bu anlama gelecek bir ifadenin yazılıp hamil tarafından imzalanmasını isteyebilir (TTK m. 778/f. 1, a bendi atfıyla m. 709/f. 1).³⁸⁷ Uygulamada bononun ibraz edildiği bu gibi hallerde ya bono yırtılmakta ya da bono üzerine ödendi (iptal, iade) şeklinde ibra şerhi konulmaktadır. Ayrıca, bu ibra şerhi bulunmasa dahi, bononun borçlunun elinde olması senedin ödendiğine yönelik karine teşkil eder (TBK m. 104/f. 3 bkz ve karşı İİK m. 168).³⁸⁸ Şayet, bono aslı imha edilmiş ya-

³⁸⁵ Cinbaş, s 98; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 192.

³⁸⁶ Öztan, Kıymetli Evrak, s. 699; Cinbaş, s. 105; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 189.

³⁸⁷ Poroy/Tekinalp, s. 228; Cinbaş, s. 98. Aksi yönde hamilin yanında borçlunun da bonoda imzasının bulunması gerektiği görüşü için bkz. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 191.

³⁸⁸ “Görülmekte olan davada ileri sürüldüğü şekilde, alacaklı senedi borçluya geri vermez, (yine somut olayda ileri sürüldüğü gibi, yırttığını ya da sonradan geri vereceğini veya benzer nitelikte başka bir hususu bildirir) ise, borçluya düşen, TTK 558 ve bonolar hakkında da uygulama olanağı bulunan aynı Yasanın 621. maddesi uyarınca Kıymetli Evrak borçlusu ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükellef olduğu gibi bir bono, hamilin elinde bulunduğu sürece borcun ödenmemiş olması asıldır. Borçlu ödemede bulunurken, hamil tarafından senedin metnine bir ibra şerhi yazılmasını veya ödediği bononun tarih ve numarası yazılı bir makbuz verilmesini istemek zorundadır. Bunları yapmayan borçlu HUMK.nun 288 ve 290. madde uyarınca ödeme defini ancak yazılı delil ile kanıtlamak zorundadır. Somut olayda HUMK.nun 292 ve 293. madde şartla-

hut borçluya iade edilmişse alacaklının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapması söz konusu olmayacağından ödeme itirazının gündeme gelmesi de mümkün olmayacaktır. Bu çerçevede uygulamada ödeme itirazı daha çok ödemenin bono aslı teslim alınmaksızın banka havalesi yoluyla yapıldığı hallerde gündeme gelmektedir.

Yargıtay istikrarlı kararlarında bono bedelinin ödendiğine dair banka dekontu veya havale makbuzunun takip konusu bonoyla irtibatlandırılarak takip konusu bonoya açıkça atıf yapılmış olması halinde İİK m. 169a/f. 1 anlamında borcun ödendiğini gösteren belge olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir.³⁸⁹ Banka dekontu ile bono arasındaki irtibat ise, makbuz veya dekontun açıklama kısmına ödenmek istenen bononun düzenleme tarihi, vade tarihi ve bono bedelinin açıkça yazılması suretiyle yapılmalıdır.

b. Banka Havale Makbuzunun Delil Niteliği

Yukarıda değinilen içtihatlarla göre, bono borçlusunun borcu ödediği itirazını banka havale makbuzuyla ispat edilmesine cevaz verilmesi ilk bakışta borca itirazın resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat edilmesi kuralını

rı bulunmadığından tanık dinlenemez. Somut olayda ileri sürüldüğü gibi, alacağın varlığını gösteren bir belgenin bizzat alacaklı tarafından bu tür bir yolla maddeten ortadan kaldırılması veya kaldırıldığının ileri sürülmesi (dolayısıyla belgenin borçluya iadesinin olanaksız olduğunun kendisine beyan edilmesi) halinde, yukarıda değinildiği üzere, borçlunun yükümlülüğü, yapacağı ödemeyi ortaya koyan bir belge (makbuz) kendisine verilmediği sürece, o ödemeyi yapmaktan kaçınmaktadır. Aksi takdirde, sonradan, belgenin yitildiği şeklindeki bir maddi vakiyaya dayanıp, bunu yazılı delil dışındaki delillerle kanıtlanma olanağına sahip değildir.” Yar. HGK 02.04.2003 tarih2003/19-261 E., 2003/266 K. (KİBB, E.T. 21.10.2018).

³⁸⁹ “Dairemizin yerleşik içtihatlarına göre, sunulan ödeme belgesinin takip konusu borç için verildiğinin kabul edilebilmesi için, belgede, takip dayanağına açıkça atıf yapılması zorunludur” 12. HD. 08.04.2008 tarih 2008/4327 E., 2008/7187 K.; (Lexpera E.T. 15.10.2018); “Davacı tarafın dayandığı cari hareket dökümü belgesi ve tahsilat makbuzlarında icra takibine konu bonoların ödenmesine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmadığını, davacının iddiasını kanıtlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş (hüküm onaylanmalıdır.” Yar. 19. HD. 05.11.2015 tarih 2015/842 E. 2015/14061 K. (Somut olayda, borçlunun ödeme belgesi olarak sunduğu banka havalesinde, ödemenin tarih ve bedeli belirtilerek takip konusu bonoya mahsuben yapıldığı yönünde bir açıklama bulunmamaktadır. Alacaklı vekili bu ödemenin takip konusu olmayan ve vadesi önce gelen 25.01.2013 ve 25.02.2013 vade tarihli başka senetlere mahsuben yapıldığını, takibin dayanağını oluşturan 25.03.2013 vade tarihli senet borcuna ilişkin ödeme yapılmadığını savunmuştur. Alacaklının bu ödemenin takip konusu senede ilişkin olarak yapıldığı yönünde kabul beyanı da bulunmamaktadır. Bu durumda ödeme iddiasında bulunan borçlu bu iddiasını İİK'nun 169/a maddesinde öngörülen bir belgeyle kanıtlayamamıştır” Yar. 12. HD. 21.10.2015 tarih 2015/13830 E., 2015/25321 K. (Lexpera E.T. 22.10.2018).

düzenleyen İİK m. 169a hükmüyle çelişir gözükmemektedir. Nitekim, (özel) banka kuruluşları resmi kurum niteliğinde olmadığından banka havalesi resmi belge niteliğinde değildir. Yine, banka havale makbuzunda alacaklının imzası bulunmadığından, imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş bir belge de söz konusu değildir. Ancak, Bankacılık Kanunu³⁹⁰ m. 4/f. 1, d bendi hükmüyle bankalara para transfer işlemleri yapma yetkisi verildiğinden, havale işleminin yapıldığını gösteren banka havale makbuzu yetkili makamların yetkileri dâhilinde verdikleri belgedir (karş. İİK m. 68).³⁹¹

Acaba İİK m. 169a hükmünde belirtilen resmi veya imzası ikrar edilmiş belge kapsamına banka havale makbuzu da dahil midir?

Doktrindeki bir görüşe göre, günümüzde ödemelerin sıklıkla banka aracılığıyla yapılması ve bu ödeme yoluna uygulamada güvenilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde banka havale makbuzunun resmi veya imzalı belge olmadığı gerekçeyle dikkate alınmaması adalet duygusunu ağır bir şekilde zedeleyebilecektir. Bu sebeple anılan belgelerle borcun ödendiği ispat edilebilmelidir.³⁹²

Öncelikle belirtmek gerekir ki, banka havale makbuzu borcun ödendiğini gösteren ve TTK m. 709 anlamında alacaklıdan alınan makbuz niteliğinde değildir (karş. TBK m. 103). Zira, makbuz alacaklı tarafından imzalanıp borçluya verilen bir belge iken; banka havale makbuzu borçluya banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle verilmektedir.³⁹³ Ancak, bu durum banka havale makbuzunun icra mahkemesinde hiçbir biçimde değerlendirilemeyeceği şeklinde yorumlanmamalıdır.

Kanaatimizce, banka havale makbuzunun icra mahkemesi huzurunda İİK 169a hükmü kapsamında bir belge olup olmadığı hususu değerlendirilirken önceki Ticaret Kanunu'nun tevdi hakkını düzenleyen 624. madde hükmü ile Türk Ticaret

³⁹⁰ 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (RG. 1.11.2005, S. 25983).

³⁹¹ **Karaaslan**, Varol, "Banka Dekontu ve Havale Makbuzunun Delil Değeri" *MİHDER*, C. 12, S. 35, 2016/2, s. 629-630; **Kuru**, El Kitabı, s. 299-300; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 197.

³⁹² **Yardım**, s. 228-229.

³⁹³ **Türk**, Ahmet, Hukuki Yönden Banka Havalesi, Ankara, 2007, s. 127-128; **Tutumlu**, Akif M., "Havale Yoluyla Yapılan Ödemede İspatın Konusu" *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 10, S. 108, 2015, s.127).

Kanunu'nun 712. madde hükümleri göz önüne alınmalıdır. Zira önceki kanun döneminde yetkili hamilin ibraz fiilini gerçekleştirmemesi üzerine bono bedelinin tevdi edileceği yerinin noter olacağı düzenlenmişken; yeni kanun döneminde bu tevdi yerinin banka olacağı düzenlenmiştir.³⁹⁴ Önceki kanun döneminde bono bedelini notere tevdi ettiğini gösteren noter makbuzuyla icra mahkemesi önünde borcu ödendiğini ispat edebilecek olan borçlunun yeni kanun döneminde aynı sonuca banka havale makbuzuyla ulaşmasında herhangi bir engel bulunmadığı kanaatindeyiz. Aksi kabul edilirse, hukuki güvenlik oldukça zedelenebilecektir.

Ayrıca, borçlunun (havale edenin) yazılı talimatı üzerine gayrinakdi banka havalesinde havale konusu meblağın alacaklının (havale alıcısı) banka hesabına alacak olarak kaydedilmesiyle birlikte borç sona ermektedir (TBK m. 556/f. 1). Bu sona erme hali kanun gereği kendiliğinden gerçekleşir. Diğer bir deyişle, borcun sona ermesi için TTK m. 709 hükmü çerçevesinde alacaklıdan makbuz (alacaklının imzasını taşıyan belge) alınması şart değildir.³⁹⁵ Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir kararında TTK'da gösterilen ödeme şekillerinin sınırlı olmadığını vurgulamıştır.³⁹⁶ Bu çerçevede icra mahkemesi hâkimi borçlunun itiraz dilekçesine eklediği ve takip konusu bonoya açıkça atıf yapan banka havale makbuzundan borcun ödendiğini kolaylıkla anlayabileceğinden İİK m. 169a/f. 2 hükmü çerçevesinde takibin durdurulmasına karar vermesi gerektiği söylenebilir.

Son olarak, 02.09.2012 tarih 6352 sayılı Kanun'un dördüncü maddesiyle değişik İİK m. 9 hükmüyle icra dairelerine yapılacak her türlü nakdi ödemenin, Adalet Bakanlığı tarafından uygun görülecek bankalarda açılacak hesaba yapılacağı öngörülmüştür. İcra takibine başladıktan sonra banka havalesi yoluyla icra dairesi hesabına yapılan ödemenin borcu (ve icra takibini) sona erdirdiği kabul edilirken, aynı

³⁹⁴ Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu m. 712 hükmü gerekçesinde bu hususta bir açıklamada bulunulmasa da bono bedelini tevdi alan noterin zaten en geç ertesi iş günü içinde bu bedeli bankaya yatırmak zorunda olması hususu göz önüne alınarak gereksiz yere noter masrafı yapılmasının önlenmek istendiği söylenebilir. Bkz. 1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu (RG. 05.02.1972, S. 14090).

³⁹⁵ **Türk**, Banka Havalesi, s. 289.

³⁹⁶ "TTK'nun 621. maddesinde emre muharrer senetlerin, gösterilen ödeme şekilleri sayılı ve sınırlı olmayıp, tarafların iradesine bırakılmış bazı ödeme türlerini göstermektedir." 11. HD. 17.06.1991 tarih 1990/2569 E., 1991/4102 K. (KİBB, E.T . 22.10.2018).

ödemenin, takip konusu bonoya açıkça atıf yapılarak, doğrudan alacaklının banka hesabına yapılmasını ispat hukuku bakımından farklı sonuçlara bağlamanın yerinde olmayacağı kanaatindeyiz.

G. ZAMANAŞIMI İTİRAZI

1. Genel Olarak

Zamanaşımı, bir hakkın kanunda öngörülen sürede kullanılmaması sebebiyle yetkili makamlar önünde talep ve dava edilememesi durumunu ifade eder.³⁹⁷ Alacaklının uzunca bir süre alacağını elde etmek için harekete geçmemesi borçlunun sürekli olarak borç ödeme tehdidi altında kalmasına sebep olacağından kamu barışını bozacaktır. Kanun koyucu bu sebeple çeşitli zamanaşımı süreleri öngörmüştür.³⁹⁸ Zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte alacak hakkı sona ermez. Yalnızca, alacak talep edildiğinde borçluya buna karşı koyarak talebi yerine getirmekten kaçınma yetkisi verir.³⁹⁹ Bu nedenle, zamanaşımı muhalefeti usul hukukuna ilişkin bir muhalefet olmayıp, maddi hukuku ilişkindir ve ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmelidir.

Genel olarak borçlar on (10) yıllık zamanaşımına tabidir (TBK m. 146). Ancak, kambiyo senetlerinden doğan talep hakkının tabi olduğu zamanaşımı süreleri ticari hayattaki istikrarın korunması ve kambiyo senetlerinin özellikleri de gözetilerek özel nitelikte ve daha kısa sürelerle tabidir.⁴⁰⁰

Kanun koyucu bonoda zamanaşımı sürelerini belirlerken kambiyo taahhüdünde bulunanların sorumluluk derecesi ve hak sahibi olan alacaklının himaye koşulları olmak üzere iki husus çerçevesinde çeşitli zamanaşımı sürelerini belirlemiştir.⁴⁰¹

³⁹⁷ **Kılıçoğlu**, Ahmet, s. 872; **Eren**, s. 1307-1308.

³⁹⁸ **Susuz**, Kağan, Kambiyo Senelerinde Zamanaşımı, İstanbul, 2008, s. 7-8; **Yıldız**, Şükrü, “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri”, *Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan*, İstanbul, 2003, s. 335; **Sarı**, Mehmet, Takip Hukukunda Zamanaşımı, 2. Baskı, Ankara, 2010, s. 19; **Uslu**, Menderes, Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı, Ankara, 2006, s. 19.

³⁹⁹ **Erdem**, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, 2010, İstanbul, s. 350-251.

⁴⁰⁰ **Poroy/Tekinalp**, s. 253; **Bozgeyik**, Hayri, Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara, 2003, s. 176; **Kayış**, Ferhat, “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri”, *Tezrazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 144, 2018, s. 77; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 876.

⁴⁰¹ **Yıldız**, s. 337; **Susuz**, s. 33.

Bononun asıl borçlusunu düzenleyene karşı yöneltebilecek talepler vade tarihinden itibaren üç (3) yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m. 778/f. 1, h bendi atfıyla m. 749/f. 1). Bono hamilinin müracaat hakkını kullandığı durumlarda bu hak, protesto düzenlenmesi gerekiyorsa protestonun düzenlenme tarihinden itibaren, şayet, protesto düzenlenmesine gerek yoksa, vade tarihinden itibaren bir (1) yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TTK m. 778/f. 1, h bendi atfıyla m. 749/f. 2).

Cirantanın diğer bir cirantaya başvurduğu durumlarda, başvuran cirantanın kendi isteğiyle (iradi olarak) bono bedelini ödemiş olması halinde bu ödeme tarihinden, şayet iradi bir ödeme yapılmamış ve kendisi aleyhine dava açılması sonucu ödemede bulunulmuşsa (cebri ödeme) bu davanın açıldığı tarihten itibaren altı (6) ay geçmekle bu talep zamanaşımına uğrar (TTK m. 778/f. 1, h atfıyla m. 749/f. 3).

Yukarıda belirtilen zamanaşımı süreleri dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına kaydedilmesiyle kesilir (TTK m. 751).⁴⁰² Zamanaşımı süresinin kesilmesiyle birlikte süresi aynı olan (3 yıl, 1 yıl, 6 ay) yeni bir zamanaşımı süresi başlar (karş. TBK m. 156/f. 2).⁴⁰³

Zamanaşımına uğramış bono kambiyo senedi vasfını kaybetmez. Bu sebeple alacaklı zamanaşımına uğramış bonoya dayanarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir. Nitekim, zamanaşımı süresi hak düşürücü nitelikte olmadığından bu husus icra müdürünce re'sen gözetilmez. Bu muhalefetin borçlu tarafından ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerekir (İİK m. 168/f. 1, b. 5; m. 169).⁴⁰⁴ Borçlu bu süre içinde ödeme emrine itiraz etmezse daha sonra bononun za-

⁴⁰² Bu hükmünde sınırlı olarak belirtilen sebepler dışında başka herhangi bir sebeple zamanaşımı süresi kesilmez. (bkz. **Uslu**, s. 165; **Susuz**, s. 98; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 889).

⁴⁰³ İBK 23.02.1944 tarih 1944/941-10 E., 1944/5 K. Zamanaşımı sürelerinin başlangıcı ve kesilmesi hususu doktrinde oldukça tartışmalıdır. Biz İnceleme konumuzun kapsamı itibariyle bu tartışmalara değinmiyoruz. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Susuz**, s.46-128; **Yıldız**, Zamanaşımı, s.339; **Bozgeyik**, s. 177-185; **Kayış**, s. 78; **Poroy/Tekinalp**, s. 254-256; **Pulaşlı**, s. 215; **Uslu**, s. 95.

⁴⁰⁴ **Kayış**, s. 79; **Öztaş**, Kıymetli, s. 876; **Helvacı**, 193; **Sarı**, s. 86; **Susuz**, s. 156; **Uslu**, Kazım, "Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senetlerinin Hukukumuzdaki Yeri", *Adalet Dergisi*, Y. 98, S. 26, s. 237. Aksi yönde alacaklının zamanaşımına uğramış bonoya dayanarak kambiyo senetlerine mahsus takip yapamayacağı görüşü için bkz. **Bozgeyik**, s. 177; **Konuralp**, Haluk, s. 67.

manaşımına uğradığı gerekçesiyle ne menfi tespit ne de istirdat davası açabilir (karş. TBK m. 77/f. 2).⁴⁰⁵

Zamanaşımı itirazında bulunan borçlunun bunu ispat etmek için ayrı bir belge göstermesine ihtiyaç yoktur. İcra mahkemesi zamanaşımı itirazını bono üzerindeki tarihe göre belirler. Şayet, alacaklı zamanaşımının kesildiğini veya durduğunu iddia ediyorsa bu iddiasını resmi veya imzası borçlu tarafından ikrar edilmiş belgeyle ispat etmesi gerekir (İİK m. 169a/f. 4).

2. Zamanaşımına Uğramış Bononun Hukuki Niteliği

Taraflar arasındaki temel borç ilişkisi kambiyo taahhüdünde bulunulmasıyla birlikte sona ermişse (*ifa yerine edim*) bu halde bononun zamanaşımına uğramasıyla birlikte alacaklının temel ilişkiye dayanması mümkün ol(a)mayacağından zamanaşımına uğramış bononun hukuki niteliğini tartışmanın pratik bir anlamı yoktur (karş. TTK m. 778/f. 1, d bendi atfıyla m. 732).⁴⁰⁶ Buna göre öncelikle kambiyo taahhüdünde bulunulması halinde temel borç ilişkisinin sona erip ermediğinin belirlenmesi önem taşır.

Kambiyo ilişkisinin tarafları arasında satış, kira, hizmet, ödünç verme sözleşmesi gibi bir temel (alt, asıl) ilişki mutlaka mevcuttur.⁴⁰⁷ Buna göre, kambiyo taahhüdünde bulunan herkes bu taahhütte bulunmasına sebep teşkil eden bir amaca ulaşmak istemektedir. Bu amaç ise, bonoda mündemiç olan hakkın doğumunun hukuki sebebini oluşturur.⁴⁰⁸ Anılan temel ilişki, bononun düzenlenip lehtara teslim edilmesi anında doğan tek bir ilişkiden ibaret değildir. Gerçekten de her bir ciro yeni bir kam-

⁴⁰⁵ **Kuru**, Menfi Tespit, s. 250; **Susuz**, s. 156-157; **Sarı**, s. 87; **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 898; Doktrindeki bir görüşe göre, borcun zamanaşımına uğraması sebebiyle maddi hukuk bakımından bu borcu ödemek zorunda olmaması yargılama ve icra hukuku bakımından bir sınırlama getirmez. Ayrıca, zamanaşımı itirazının ileri sürmemiş olan borçlunun zamanaşımı itirazını ileri sürmekten vazgeçtiği şeklindeki yorum pozitif hukuk bakımından dayanaktan yoksundur. Bu sebeple borçlunun ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki dönemde dahi zamanaşımı sebebiyle borcu ödemek zorunda olmadığı tespit edilmesi amacıyla menfi tespit davası açılmasında hukuki yararı bulunur. (**Türk**, Menfi Tespit, s. 115-116); **Türk**, Ahmet, “Takip Konusu Alacağın Zamanaşımına Uğraması Nedeniyle Menfi Tespit Davası Açılması”, *BATİDER*, C. XX, S. 1, 1999, s. 61-63.

⁴⁰⁶ **Yasan**, Mustafa, Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, Ankara, 2008, s. 85; **Konuralp**, Haluk, s. 72; **Keser**, s. 111; **Tok**, s. 60-61.

⁴⁰⁷ **Bozer/Göle**, s. 63; **Poroy/Tekinalp**, s. 136; **Bozgeyik** (Karahan/Arı/Saraç/Ünal), s. 156.

⁴⁰⁸ **Öztañ**, Kıymetli, 376; aksi yönde kambiyo senedinin verilmesinin hukuki temelinin tedavül anlaşması olduğu yönünde görüş için bkz. **Sayhan**, s. 82.

biyo ilişkisi (ve teslim sözleşmesi) doğurduğu gibi bu kambiyo taahhüdüne ilişkin yeni bir temel ilişki de doğmaktadır.⁴⁰⁹ Her bir ciroda yeni bir temel borç ilişkisi ve yeni bir temel alacak doğacağından kambiyo taahhüdünün temel ilişkiyle ilişkisi ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Kambiyo taahhüdünde bulunulması temel ilişkiye iki şekilde etki edebilir. Şöyle ki:

Kambiyo senedinden doğan borcun temel borç yerine geçmesi mümkündür. Bu halde mevcut bir *borcu ifa yerine* edim şeklinde borcun yenilenmesi söz konusudur. Bu halde, borç yenilenir ve temel borç ilişkisi sona erer.⁴¹⁰

İfa yerine edimin şeklinde borcun yenilenmesinin söz konusu olabilmesi için tarafların kambiyo taahhüdünde bulunmak suretiyle asıl borcun sona ereceği konusunda açık biçimde anlaşmaları gerekir. Nitekim, TBK m. 133/f. 1 hükmüne göre, *”Mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulmasıtarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz.”* Şu halde, tarafların borcun yenilenmesi konusunda anlaşmaları kesin olarak belli değilse, karine olarak, kambiyo taahhüdünün ifa yerine yapılmadığı söylenebilir.

Taraflar açık şekilde kambiyo taahhüdünün ifa yerine olacağı hususunda anlaşmamışlarsa kambiyo taahhüdünün *“ifa uğruna”* (mevcut bir borcu ifa etmek için) yapılmış olduğu kabul edilir (TBK m. 133/f. 2). İfa uğruna edim halinde, temel borç ilişkisi sona ermeyeceğinden biri temel ilişkiden doğan alacak hakkı diğeri kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkı olmak üzere birbirinden bağımsız ve birbirine paralel iki talep hakkı yarışacaktır. Deyim yerindeyse, bu halde asıl alacak ile kambiyo alacağının kaderi birbirinden ayrılmıştır.⁴¹¹ Bu durum ise, bononun zamanaşımına uğradığı hallerde hamilin hakkını elde edebilmek için temel ilişkiye dayandığı hallerde önem taşır. Gerçekten de asıl borç ilişkisi kambiyo hukuku dışında bir ilişki olduğundan kambiyo senetlerinde geçerli olan kısa zamanaşımı süreleri asıl borç ilişkisinde uygulanmayacaktır. Şu, halde asıl borç ilişkisinin tabi olduğu zamanaşımı süre-

⁴⁰⁹ **Sayhan**, 81-82; **İnan**, Hatır Bonosu, s. 17; **Öztan**, Kıymetli, s. 376.

⁴¹⁰ **Bozer/Göle**, s. 64; **Poroy/Tekinlap**, s. 136; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 376. Doktrindeki bir görüşe göre, ifa yerine edimde yeni bir borç doğmaz. Sadece borcun konusunun değişir (**Sayhan**, s. 83).

⁴¹¹ **Sayhan**, s. 101-102; **Pulaşlı**, s. 34; **Poroy/Tekinalp**, s. 35.

si içinde kendisine başvuru borçlu bononun zamanaşımına uğradığı yönünde bir itiraz ileri süremeyecektir.⁴¹²

İlk olarak belirtmek gerekir ki, ciro yoluyla devredilen senetlerde temel ilişki- den doğan alacak hakkının devralana geçmemesi sebebiyle hamilin temel ilişkiye dayanarak talepte bulunabilmesi için, talebi yönelteceği kişiyle doğrudan doğruya borç ilişkisi içinde olması gerekir. Bu nedenle bono ciro edilmemişse, lehtar temel ilişkiye dayanarak düzenleyene başvurabilecektir. Buna karşılık, bono ciro edilmiş ise, hamil yalnızca kendi cirantasına (bonoyu kendisine ciro edene) karşı temel ilişkiye dayanarak başvurabilecektir.⁴¹³

Doğrudan doğruya ilişki içinde bulunan taraflar arasında asıl alacağın ispat edilmesi amacıyla ayrı bir senet düzenlenmişse ortada sorun yoktur. Bu halde senetle ispat kuralı gereği alacaklı elindeki senetle asıl ilişkiden kaynaklanan alacağını ispat edebilir (HMK m. 200). Ancak, asıl alacağa ilişkin ayrı bir senet düzenlenmemişse bu halde alacaklının elindeki zamanaşımına uğramış bononun temel ilişki bakımından delil değeri önem taşır.

Zamanaşımına uğramış bononun delil değerini belirlemek için öncelikle, tarafların kambiyo taahhüdünde bulunma amacı göz önüne alınmalıdır. Yukarıda ayrıntılı olarak değinildiği gibi, kambiyo taahhüdünde bulunulmasıyla birlikte, kural olarak, asıl borç ilişkisinden ayrı ve ondan bağımsız bir kambiyo ilişkisi meydana gelir. Bu sebeple, tarafların kambiyo taahhüdünde bulunurken temel alacağa ilişkin delil sağlama amacı yoktur. Ayrıca, bir vakıanın ispat edilmesinde kullanılmak istenen delinin mutlaka delil sağlama amacıyla oluşturulmuş olması da şart değildir. Nitekim, tesadüfi olarak oluşturulmuş olsa dahi bir belgenin senet olarak kabul edilebilmesi için belgenin içeriğinin o hukuki işlemin varlığını göstermesi gerekir. Oysa kambiyo senetlerinde geçerli olan soyutluk ilkesi gereği temel alacakla kambiyo alacağı birbirinden bağımsızdır ve kambiyo taahhüdü temel alacağın varlığını kesin bir

⁴¹² **Kendigelen**, Abuzer, “Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan C. 1*, İstanbul, 2007, s. 734-735; **Öktem**, Seda, “Çekte Müracaat Hakkı”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan C. 1*, İstanbul, 2007, s. 757-758.

⁴¹³ **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 903; **Yasan**, s. 86; **Pulaşlı**, s. 219; **Bozer/Göle**, s. 65.

biçimde göstermez. Bu nedenle, zamanaşımına uğramış bononun adi senet (kesin delil) niteliğinde olmadığı kanaatindeyiz.⁴¹⁴

Adi senet niteliğini haiz olmayan zamanaşımına uğramış bono temel ilişki bakımından ileri sürülen talepler bakımından delil başlangıcı olarak kabul edilebilir.⁴¹⁵ Zira, zamanaşımına uğramış bono taraflar arasındaki borç ilişkisini tam olarak ispat edememekle birlikte, bu ilişkiyi basit bir ihtimalden öte muhtemel göstermektedir. Ayrıca söz konusu bono aleyhine delil olarak kullanılmak istenen borçlu tarafından alacaklıya verilmiştir (karş. HMK m. 202).⁴¹⁶

III. MENFİ TESPİT DAVASINDA ALINAN İHTİYATİ TEDBİR KARARI YOLUYLA TAKİBİN DURDURULMASI

İcra ve İflas Kanunu m. 72 hükmüne göre, borçlu icra takibinden önce veya icra takibi devam ederken takip konusu alacak bakımından borçlu olmadığı tespit edilmesi amacıyla genel mahkemede menfi tespit davası açabilir. Bu davada davacı borçlu bir hukuki ilişkinin veya hakkın baştan itibaren doğmadığı ya da sonradan ortaya çıkan bir sebeple artık mevcut olmadığı gerekçesiyle borçlu bulunmadığının mahkemece tespit edilmesini istemektedir.⁴¹⁷

Borçluya menfi tespit davası açma imkânının sağlanması ve bu davada alacaklı aleyhine kötü niyet tazminatına hükmedilebilmesinin, alacaklıyı icra takibi yapmadan önce düşünmeye sevk edebileceği, böylece takip yolunun kötüye kullanılmasının

⁴¹⁴ **Konuralp**, Haluk, s. 67-69.

⁴¹⁵ **Kuru**, Usul C. 2, s. 2302-2305; **Umar**, s. 655; **Poroy/Tekinalp**, s. 256; **Tok**, s.63; **Konuralp**, Haluk, s. 70; **Keser**, s. 108; **Öktem**, s. 754; **Kendigelen**, s. 735; **Susuz**, s. 148; **Uslu**, s. 266-267; **Yasan**, s. 87; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 421; **Ömeroğlu**, Onur, Çekte Zamanaşımı süreleri ve icra iflas takip prosedürüne etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2008, s. 98 vd.

⁴¹⁶ “...*Bu durumda takip dayanağı zamanaşımına uğramış bono, temel ilişki yönünden yazılı delil başlangıcı niteliğinde olup, davacı tarafın buna dayalı olarak tanık dinletme hakkı bulunmaktadır. O nedenle genel hükümlere göre davacı tanığı dinlenerek sonucuna göre karar vermek gerekirken, yanlış gerekçe ile davanın reddi doğru görülmüştür...*” Yar. 3. HD., T. 25.3.2010, E. 2010/1655, K. 2010/5088; “... *Zamanaşımına uğramış bono yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belgedir. Davacının , davalıların miras bırakanı H. K. ile aralarında temel ilişki olduğunu her türlü delille ispatlaması mümkündür (...)*” Yar. 19. HD., T. 5.7.2012, E. 2012/7012, K. K. 2012/11237 (KİBB, E.T. 23.11.2018).

⁴¹⁷ **Kuru**, Baki/**Budak**, Ali Cem, Tespit Davaları, 2. Baskı, İstanbul, 2010, s. 68-69; **Konuralp**, Cengiz Serhat, İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler, İstanbul, 2013, s. 69; **Karlı**, İcra, s. 389 **Türk**, Menfi Tespit, s. 46-47.

engelleneceği söylenebilir (İİK m. 72/f. 5). Ancak, alacaklının da alacağına bir an önce kavuşmak konusunda menfaatinin bulunduğu yadsınamaz. Buna göre, borçlunun menfi tespit davası vasıtasıyla icra takibini sürüncemede bırakmasının da önüne geçilmesi gerekir.⁴¹⁸ Şayet, haksız bir takibin ihtiyati tedbir kararıyla durdurulmaması esası kabul edilirse borçlunun malları haczedilip, satılacak ve borçlu bundan dolayı oldukça ağır zarara uğrayabilecektir. Buna karşın, icra takibinin ihtiyati tedbir kararıyla kolaylıkla durdurulabilmesi esası benimsenirse, bu halde de alacaklının alacağına en kısa sürede ve en az masrafla kavuşması mümkün olmayacak ve kötü niyetli borçlular borçlarını ödememek veya zaman kazanmak için menfi tespit davası açma yoluna gidebilecektir.

Yukarıda değinilen ve birbirleriyle çatışan menfaatleri göz önüne alan kanun koyucu, ihtiyati tedbir yoluyla icra takibinin durdurulabilmesi hususunda menfi tespit davasının açılma zamanını kilit taşı olarak kabul ederek farklı sonuçlar öngörmüştür. Bu sebeple menfi tespit davasının icra takibinden önce açılmış olması ve icra takibinden sonra açılmış olması halini ayrı ayrı incelemek gerekir.

A. İCRA TAKİBİNDEN ÖNCE AÇILAN MENFİ TESPİT DAVASINDA

Öncelikle belirtmek gerekir ki, borçlunun, aleyhine icra takibi başlatılmadan önceki bir dönemde menfi tespit davası açabilmesi için borçlu olmadığına hemen tespit edilmesinde korunmaya değer güncel hukuki yararının bulunması şarttır.⁴¹⁹ Hukuki yararın bulunması her davada olduğu gibi menfi tespit davası bakımından da önemli bir dava şartıdır (HMK m. 114/f. 1, h). Bu davalar bakımından davacının hukuki yararının bulunup bulunmadığı ayrıca tespit edilmelidir. Örneğin, bono bedelinin ödenmesi amacıyla kendisine bono aslı ibraz edilen yahut ödememe protestosu çekilen bir kimsenin borçlu olmadığına tespiti amacıyla menfi tespit davası açmasında hukuki yararının bulunduğu söylenebilir. Buna karşın, bono metninden anlaşılabilir olan zamanaşımı itirazı ödeme emrine itiraz yoluyla her zaman ileri sürüle-

⁴¹⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 176-177; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 221-222; Türk, Menfi Tespit, s. 240.

⁴¹⁹ Muşul, Timuçin, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, 2. Baskı, Ankara, 2016, s. 165; Karşlı, İcra, s. 390; Kuru, El Kitabı, s. 352; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 219; Türk, Menfi Tespit, 200 vd; Kuru/Budak, Menfi Tespit, s. 24 vd.

bileceğinden aleyhine bir dava yahut icra takibi başlatılmayan borçlunun borcun zamanlaşımına uğraması sebebiyle borçlu olmadığının tespitini istemesinde korumaya değer hukuki yararının bulunmadığı söylenebilir.⁴²⁰

Ayrıca, inceleme konumuz bakımından menfi tespit davası ayrı bir öneme sahiptir. Zira, bu takip yolunda, genel haciz yoluyla takipten farklı olarak, ödeme emrine itiraz takibi kendiliğinden durdurmaz (bkz. İİK m. 169). Bu ise, borçlunun mallarının haczedilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına sebep olacaktır. Şu halde, bono borçlusunun, kural olarak, takipten önce menfi tespit davası açmasında hukuki yararının bulunduğu söylenebilir.⁴²¹ Ancak, icra takibinden önce açılan menfi tespit davası aynı alacak için daha sonra icra takibi yapılmasını önlemez ve daha sonra yapılan icra takibini kendiliğinden durdurmaz.⁴²²

Takipten önce açılan menfi tespit davasında takibin durdurulması yönünde ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi için borçlunun en az %15 teminatı mahkeme veznesine yatırması şarttır. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki, bu halde dahi mahkemece mutlaka ihtiyati tedbir talebinin kabulüne (ve takibin durdurulmasına) karar verme zorunluluğu yoktur. Nitekim, özellikle bononun vade tarihine çok kısa bir süre kala borçlunun menfi tespit davası açması halinde hâkim, bu davanın sırf icra takibini sürüncemede bırakmak amacıyla açıldığına kanaat getirirse, ihtiyati tedbir talebini reddedebilecektir.⁴²³ Teminat koşulu yerine getirilir ve mahkemece ihtiyati tedbir kararı verilmesi uygun görülürse, takip hangi aşamada ise o aşamada durur ve ilerlemez.⁴²⁴

⁴²⁰ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 178; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 220; **Muşul**, Menfi Tespit, s. 188; **Kuru**, El Kitabı, s. 357.

⁴²¹ **Muşul**, Menfi Tespit, s. 194; **Erişir**, Evrim, Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, İstanbul, 2013, s. 303-304; **Kuru**, Menfi Tespit, s. 27; **Kuru**, El Kitabı, s. 356, dn. 38; **Türk**, Menfi Tespit, s. 195; **Karşı**, İcra, s. 390.

⁴²² **Konuralp**, Serhat, s. 70; **Erişir**, İhtiyati Tedbir, s. 306-307; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 178.

⁴²³ **Muşul**, Menfi Tespit, s. 246; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, İcra, s. 221; **Konuralp**, Serhat, s. 71.

⁴²⁴ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s. 179; **Karşı**, İcra, s. 390-391; **Kuru**, El Kitabı, s. 354-355; **Postacıoğlu**, s. 265-266; **Türk**, Menfi Tespit, s. 247-252.

B. İCRA TAKİBİNDEN SONRA AÇILAN MENFİ TESPİT DAVASINDA

1. Genel olarak

İcra takibinden sonra borçlunun genel mahkemede menfi tespit davası açması halinde ise, davaya bakan mahkeme yukarıda belirtildiği şekilde ihtiyati tedbir kararı vererek icra takibinin durdurulmasına karar veremez. Mahkemece ancak, %15 teminat karşılığında, ihtiyati tedbir kararıyla icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi sağlanabilir (İİK m. 72/f. 3 c. 1; m. 9; m. 138). Bu düzenlemenin gerekçesi olarak, menfi tespit davasının icra takibi başlatıldıktan sonra açılmış olması halinde borçlunun bu davayı icra takibini sürüncemede bırakmak amacıyla açtığı ve kötü niyetle hareket ettiği yönündeki ön kabul gösterilmektedir.⁴²⁵

2. Kanaatimiz

İcra ve İflas Kanunu m. 72/f. 3 hükmünde yer alan “*İcra takibinden sonra açılan menfi tespit davasında ihtiyati tedbir yolu ile takibin durdurulmasına karar verilemez. Ancak, borçlu’(nun) ... göstereceği teminat karşılığında ihtiyati tedbir yoluyla icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesi istiyebilir*” hükmü, kanaatimizce, yerinde bir düzenleme değildir. Bu hükmün lafzına bağlı kalınırsa aleyhine icra takibi başlatılan borçlunun borçlu olmadığına inandığı bir borç sebebiyle mallarının haczedilmesine ve mahcuz mallarının satılmasına engel olamayacağı ileri düşünülebilir.⁴²⁶ Bu ise, borçlu bakımından oldukça riskli bir durumdur. Zira, mallarının haczedilip yediemin deposuna götürülmesi halinde hem borçlunun mahcuz malları değer kaybedecek hem de itibarı zedelenecektir.

⁴²⁵ **Kuru**, El Kitabı, s. 361; **Postacıoğlu**, s. 265; **Konuralp**, Serhat, s. 72; **Erişir**, İhtiyati Tedbir, s. 307. Mehaz İsviçre Hukukunda ise, icra takibinden sonra açılan menfi tespit davasında borçlu ihtiyati tedbir kararı almak suretiyle mallarının haczedilmesine engel olamamakla birlikte, mahcuz mallarının satışını ve paraların paylaşılmasını engelleyebilmektedir. Bkz. **Taşpınar**, Sema, “İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış”, 75. *Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*, Ankara, 2004, s. 618-620. Ayrıca, bu hukuk sisteminde takip başlatıldıktan sonra ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi için davacı borçlunun haklılığının “çok olası” görülmesi şartına bağlayarak diğer ihtiyati tedbir kararlarına nazaran ispat ölçüsünü yükseltmiştir. Bkz. **Erişir**, İhtiyati Tedbir, s. 308.

⁴²⁶ Belirtmek gerekir ki, borçlunun icra mahkemesi önünde borca itirazını kanunda öngörülen sınırlı delillerle ispatlayamaması halinde ödeme emrine itirazı reddedilirse takibe devam edileceğinden artık haczedilen malların satılması da mümkün hale gelecektir.

Kanun koyucu İİK m. 72 hükmüne ilişkin düzenlemede alacaklı ve borçlu arasındaki menfaat çatışmasında alacaklının menfaatine üstünlük tanımıştır.⁴²⁷ Nitekim, yukarıda da değinildiği üzere, anılan hükmün düzenlenme gerekçesi aleyhine takipte bulunan borçlunun kötü niyetli olarak takibi sürüncemede bırakmasının önüne geçilmek istenmesidir. Ancak, kanaatimizce, alacaklı ve borçlunun menfaatlerinin ne ölçüde korunmaya değer olduğu hususunda önceden mutlak bir sonuca varmak yerinde bir tercih değildir ve bu durum bir çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bunun yerine, her bir uyuşmazlık bakımından hâkime takdir yetkisi tanımak somut olay adaletinin gerçekleştirilmesine daha uygun olacaktır.⁴²⁸

Ayrıca, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi kaydıyla borçlunun ancak icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmesine engel olabilmesi de, kanaatimizce, etkin bir (geçici) hukuki koruma değildir. Gerçekten de takipten sonra açılan menfi tespit davasında alınan bu kararlar yalnızca icra takibinin beşinci ve son safhası olan paraların ödenmesi (paylaştırılması) aşaması durdurulabilmektedir (İİK m. 138). Menfi tespit davası sonucunda aleyhine takip yapılan borçlunun gerçekten borçlu olmadığı mahkeme hükmüyle tespit edilirse icra veznesindeki para ona iade edilecektir. Ancak, bu bedel pek çok durumda mahcuz malların değerinin tam karşılığı değildir. Zira, birinci artırmada ihalenin yapılabilmesi için mahcuz malların muhammen bedelinin % 50'si oranında pey sürülmüş olması yeterlidir (İİK m. 115; m. 129). Bu halde, tabiri caizse, borçlunun elinde kuru bir menfi tespit hükmü ve icra dairesinde haraç mezat satılmış mallarının bedeli kalmaktadır. Bu sonucun ise, hukuk devleti ilkesi ve hukuki güvenlikle bağdaşması mümkün değildir.

Uygulamada Yargıtay kararlarında borçluyu hukuki korumadan bu derece yoksun bırakmamak ve somut olay adaletini gerçekleştirmek amacıyla, borçlunun mallarının haczedilmesinin önlemesine imkân sağlandığı görülmektedir. Bu uygulamaya göre, icra takibinden sonra açılan menfi tespit davasında takip konusu bono bedelinin

⁴²⁷ Çiftçi, s. 216.

⁴²⁸ Hâkime takdir yetkisi tanıyan bir kanun metni önerisi için bkz. Türk, Menfi Tespit, s. 263. Etkin hukuki koruma ve eşitlik ilkesi gereği telafisi mümkün olmayan zararlara yol açılma riskinin toptan taraflardan birine yüklenmesinin mümkün olmadığı görüşü için bkz. Erişir, İhtiyati Tedbir, s. 67-69.

tamamı, o ana kadar işlemiş faizi ve takip giderlerinin tamamının⁴²⁹ icra veznesine nakit olarak ödenmesi ve menfi tespit davasının görüldüğü mahkemeden de %15 teminat karşılığı yatırılan bu paranın alacaklıya ödenmemesi yönünde ihtiyati tedbir kararı almak suretiyle mallarının haczedilmesine engel olabileceği kabul edilmektedir.⁴³⁰

Doktrindeki bir görüşe göre, banka teminat mektubu verilmesi halinde de haczin ve satışın önlenmesi mümkündür. Bu görüşe göre, borçlu borcun % 115'i karşılığında teminat göstermek karşılığında takibi durdurabilecektir.⁴³¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi kararları da icra veznesine her an paraya çevrilebilecek banka teminat mektubu sunulması halinde icra takibine devam edilemeyeceği yönündedir.⁴³²

Doktrindeki diğer bir görüşe göre, İİK m. 72/f. 3, c. 2 hükmünde belirtilen “icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesi”nden bahsedildiğinden takip konusu

⁴²⁹ Uygulamada bu meblağın ödenmesi halinde takibin sona ermesi sonucunu doğuracak bedeli ifade etmek amacıyla “kapak bedeli” tabiri kullanılmaktadır.

⁴³⁰ “İlke olarak, borçlu tarafından İİK m. 72/3. Maddesi koşulları menfi tespit davası açılması halinde borçlu, gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın %15'inden aşağı olmamak üzere göstereceği teminat karşılığında, mahkemeden ihtiyati tedbir yoluyla icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilir. Borçlunun mahkemece tayin edilen teminattan ayrı olarak, icra müdürüne başvurarak, talep anına kadar fer'ileriyle birlikte hesaplanan dosya borcunun tamamını karşılayacak şekilde nakden veya her an için paraya çevrilebilir muteber, kesin banka teminat mektubu vermesi halinde alacaklı tarafından takibe devam edilemez. Diğer taraftan İİK'nun 85. maddesi uyarınca borçlunun mal, hak ve alacaklarından alacaklının ana para, faiz ve masraflar dahil alacağına yetecek miktarı hacz olunur. Buna göre, dosya alacağının tamamının icra müdürlüğüne yatırılması halinde mevcut hacizler aşkın haciz hale geleceği gibi, hacizlerin devam etmesinde alacaklının da hukuki yararı kalmayacağından kaldırılmaları gerekir” Yar. 12. HD. 14.05.2015 tarih 2015/3745 E., 2015/13661; aynı yönde bkz. Yar. 12. HD. 26.02.2015 tarih 2014/32823 E., 2015 4058 (Muşul, Menfi Tespit, s. 257-258); “Kural olarak, borçlu İİK'nun 72/3. madde koşullarında menfi tespit davası açması halinde alacağın %15'inden aşağı olmamak üzere teminat karşılığında mahkemeden ihtiyati tedbir yoluyla icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi istenebilir. Borçlu, Mahkemece tayin edilen %15 teminattan ayrı olarak icra müdürlüğüne talep anına kadar icra dosyasında ferileri ile birlikte hesaplanan dosya borcunun tamamını karşılar ve her an paraya çevrilebilir muteber kesin banka teminat mektubu vermesi halinde alacaklı tarafından takibe devam edilemez.” 27.01.2009 tarih 2008/21658 E., 2009/1547 K. (KİBB, E.T. 26.10.2018); Bu hususta aynı gerekçeyle verilmiş kararlar için bkz. Erişir, İhtiyati Tedbir, s. 308 (dn. 455); Uyar, Menfi Tespit, s. 212-212.

⁴³¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyaz/Hanağası, İcra, s. 222.

⁴³² “İİK m. 72/f. 3, c. 2 hükmüne göre, bu teminat HMUK m. 96 ve m. 110 (HMK m. 84 vd.) hükümlerine göre gösterilir. Bu teminatın mutlaka para (nakit) olarak gösterilmesi şart değildir.” 12. HD. 25.06.2013 tarih E. 2013/16340, K., 2013/23834; (KİBB E. T. 20.10.2018). Her an nakde çevrilebilecek nitelikte banka teminat mektubunun icra kasasına verilmesi halinde ihtiyati tedbir kararı verilebileceği yönünde kararlar için bkz.29.01.2014 tarih E., 2013/35909, 2014/2536; 14.01.2013 tarih E. 2012/32099 E., 2013/223 K (Uyar, Menfi Tespit, s. 211).

bedeli faiz ve masrafların bizatihi nakit para olarak icra dairesi hesabına yatırılması zorunlu olup, banka teminat mektubu veya başkaca bir teminat verilmesi halinde takibin durdurulamaması gerekir.⁴³³ Kanaatimizce, her ne kadar olması gereken hukuk bakımından banka teminat mektubunun da takibin durdurulması için yeterli olacağı söylenebilecek ise de; mevzuu hukuk bakımından bedelin mutlaka nakit para olarak ödenmesi gerektiğine ilişkin bu son görüşe katılmaktayız.

⁴³³ **Postacıoğlu/Altay**, s. 30; **Kuru**, Menfi Tespit, s. 57; **Uyar**, Menfi Tespit, s. 211; **Muşul**, Menfi Tespit, s. 258; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s. 180; **Karşlı**, İcra, s. 392; **Türk**, Menfi Tespit, s. 258-259; **Konuralp**, Serhat, s. 72-73.

SONUÇ

Ticari hayatın süratine, işlerliğine ve gerekliliklerine uygun olarak kambiyo alacaklısının alacağına daha çabuk ulaşabilmesi amacıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip prosedürü öngörülmüştür (bkz. İİK m. 167 vd.) Bu takip yolu diğer bir ilamsız icra yolu olan genel haciz yoluyla takibe nazaran alacaklı lehine kolaylaştırılmış bir usuldür. Örneğin, bu takip yolunda ödeme emrine itiraz edilmesi icra takibini kendiliğinden durdurmamaktadır. Ayrıca, ödeme emrine itiraz süresi de bu takipte daha kısadır.

Kanun koyucu elinde kambiyo senedi bulunan bir alacaklının alacak hakkına sahip olduğunu muhtemel görerek genel haciz yoluyla takip ile ilamlı icra yoluyla talip arasında ara bir aşama olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yolunu öngörmüştür.

Kambiyo senetlerinden bono (emre muharrer senet), Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabının, kambiyo senetleri hakkındaki dördüncü kısmının ikinci bölümünde, 776 ila 779. maddeler arasında düzenlenmiştir. Anılan dört maddenin ilk ikisi bononun unsurlarını ve unsur eksikliklerini; diğeri, bonoya uygulanacak poliçe hükümlerine yapılan atıfları; son hüküm ise, bonoyu düzenleyenin sorumluluğu hakkındaki hükümleri içermektedir (TTK m. 776-779).

Ülkemizde bononun kullanım yoğunluğu poliçeye nazaran daha fazladır. Gerçekten de Sigortacılık ve dış ticaret işlemleri bir kenara bırakılırsa, ülkemizde poliçe hemen hemen hiç kullanılmamaktadır. Ancak, Cenevre Yeknesak Kuralları'nda poliçenin bonoya göre ayrıntılı olarak düzenlenmesi ve Mehaz İsviçre Borçlar Kanunu'nun da aynı esası benimsenmesi sebebiyle, Türk Ticaret Kanunu'nda da poliçe hükümleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Benzer durum İcra ve İflas Kanunu'muzda da söz konusudur. Nitekim kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip hakkında yalnızca İİK m. 168 ila 170b maddeleri arasında hükümler mevcuttur ve genel haciz yoluyla ilamsız takibe ilişkin bazı hükümlerin niteliğine uygun düştüğü ölçüde kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip bakımından da uygulanması esas kabul edilmiştir (karş. İİK m. 170b).

Çalışmamızda kambiyo senetlerinden bono medeni usul- icra iflas hukuku gözlüğüyle incelenmiştir. Bu sebeple bono hakkında maddi hukuk bakış açısından özellikle kaçınılmıştır. Örneğin, bono medeni hukuk çerçevesinde soyut borç ikrarı biçiminde tanımlanabilecek; aynı şekilde kıymet evrak hukuku bakış açısıyla bono, tedavül kabiliyetini haiz kambiyo senedi olarak tanımlanabilecektir. Biz ise, bonoyu şekil şartları ve etkileri arttırılmış (nitelikli) adi senet olarak tanımlayarak bononun icra takibi ve ispat hukuku bakımından gösterdiği özellikler üzerinde durduk.

Türk Ticaret Kanunu'na göre geçerli bir bonodan söz edilebilmesi için “bono” veya “emre yazılı (muharrer) senet” kelimesinin, belirli bir bedeli kayıtsız şartsız ödeme vaadinin, lehtarın adının, düzenleme tarihi ve düzenleyenin imzasının bono üzerinde bulunması zorunludur (TTK m. 776). Bu unsurlardan herhangi birinin eksik olması halinde söz konusu senet bono niteliğini haiz olamayacaktır (TTK m. 777/f. 1). Anılan unsurlardan birini veya birkaçını içermeyen bir belgenin ispat hukuku bakımından değerinin ne olacağı hususu önem taşır.

Doktrinde, genel olarak, bono düzenlenmek istenirken herhangi bir zorunlu unsurun eksik bırakılması halinde otomatikman söz konusu belgenin adi senede dönüşeceği belirtilmesine karşın, biz çalışmamızda zorunlu unsur eksikliğinin çeşidine göre bir ayırım yaparak düzenleyenin imzası eksik olan bono düzenleme girişiminin tahvil yoluyla delil başlangıcı teşkil edeceği, bunun dışındaki unsur eksiklikleri halinde ise söz konusu belgenin adi senet olarak kabul edilebileceği sonucuna vardık. Zira her ne kadar bu belgenin düzenlenme amacı asıl borç ilişkisinin yanında bir kambiyo ilişkisi de meydana getirmek olsa da; bir belgenin ispat hukuku bakımından delil olarak kabul edilebilmesi için mutlaka aleyhe delil oluşturma amacıyla düzenleme zorunluluğu yoktur. Bu sebeple, zorunlu unsurlarından biri veya birkaçı eksik olan belgenin ispat hukuku bakımından delil değeri olduğu sonucuna varılmıştır.

İcra ve İflas Kanunu'muzun 45. maddesine göre, borçlu veya üçüncü kişiye ait bir mal üzerinde rehin tesis edilmek suretiyle alacağı teminat altına alınan alacaklı, kural olarak, önce rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurmak zorundadır. Bu esasa “önce rehne müracaat kuralı” denir. Önce rehne müracaat kuralının gerek borçlu gerek alacaklı gerekse borçlunun rehin hakkına sahip olmayan diğer alacaklılarının menfaatine hizmet eden yönleri vardır. Ancak, İİK m. 167/f. 3 hükmü bu kurala

kambiyo senetleri bakımından bir istisna getirmiş ve elinde kambiyo senedi bulunan bir alacaklının alacağı rehinle de temin edilmişse önce rehne müracaat kuralına tabi olmadan alacağı için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabileceği belirtilmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla önce rehne müracaat kuralına kambiyo senetleri bakımından istisna getirilmesinin tatmin edici bir amacı yoktur. Bu sebeple, kanaatimizce, bu istisna yeni kanunda yer almamalıdır.

Önce rehne müracaat kuralı ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip arasındaki ilişki hususunda Yargıtay kararlarında kabul edilen takip konusu alacağın rehin tutarı ile karşılanamayacağının belirgin olması ve tahsilde tekerrür olmamak şartıyla, alacaklının hem rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip hem de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe aynı anda başvurabilmesinin kabul edilmesine yönelik içtihatlar değerlendirilmiş ve bu içtihatların yerinde olmadığı sonucuna varılmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 114 hükmünde belirtilen dava şartlarının yalnızca dava prosedürü için geçerli olmadığı, anılan şartların çekişmesiz yargıda birer yargılama şartı, icra hukukunda ise birer takip şartı olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir. Bu sebeple çalışmamızda takip şartları kavramı oluşturularak dava şartları kurumunun icra hukukundaki yansıması incelenmiştir. Bu yapılırken de dava şartlarının tamamı incelenmemiş ve icra takibinin niteliğine uygun olduğu ölçüde genel ve özel takip şartları belirlenerek ayrıntılı olarak incelenmiştir. Burada özellikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, artık ilk itiraz olmaktan çıkarılarak, dava şartı olarak kabul edilen derdestlik itirazı üzerinde doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları çerçevesinde durulmuştur.

Çalışmamızın ikinci kısmında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrinin gönderilme koşulları incelenmiş ve borçlunun hangi durumda şikâyet yoluna hangi durumda ödeme emrine itiraz yoluna başvurması gerektiği belirtilerek bu iki yol arasındaki farklar ortaya konulmuştur. Ayrıca, borçlunun başvuracağı hukuki çareyi yanlış vasıflandırması (örneğin, bir muhalefetin şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerekirken hatalı olarak ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi) halinde dahi, işin esasına girilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Zira, bu takip yolunda hem şikâyet hem de ödeme emrine itiraz icra mahkemesine yapılmaktadır (İİK m.

169; m. 16). Vakıaları ileri sürmek taraflara, hukuki nitelendirmeyi yapmak ve uygulanacak hukuk normunu belirlemek ise hâkime aittir (HMK m. 33). Şu halde, icra mahkemesi hâkiminin tarafların hukuki nitelemesiyle bağlı olmadan ve somut duruma uygulanacak olan hukuk kuralını kendiliğinden bulması en uygun çözüm olacaktır.

Ödeme emrine itiraz kavramı doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları çerçevesinde incelenerek ödeme emrine itiraz sebeplerinin üç (3) grupta incelenmesi uygun görülmüştür. Buna karşılık, ödeme emrine itiraz sebepleri doktrinde genel olarak imzaya itiraz ve borca itiraz ayrımı yapılarak incelenmiştir. Ancak, biz yetki itirazını borca itirazdan ayrı olarak incelemeyi uygun gördük. Zira, yetki itirazı niteliği itibarıyla belgeye bağlanması mümkün olmayan bir itirazdır ve bu itirazın ispatı için resmi veya imzası alacaklı tarafından ikrar edilmiş bir belge aranmaz.

Bu çerçevede ilk olarak yetki itirazı incelenmiştir. Bu yapılırken, öncelikle, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte yetkili icra daireleri belirtilmiş daha sonra yetkili olmayan icra dairelerinin yetkili hale gelmesi hususu incelenmiştir. Burada özellikle uygulamada oldukça sık karşılaşılan bonodaki yetki kaydının düzenleyen ve lehtar dışındaki üçüncü kişiler bakımından geçerliliği sorunu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, öncelikle, her bir görüş hakkında kısa açıklamada bulunularak bu görüşler hakkında eleştirilerimiz ortaya konularak, en sonunda yetki kaydının üçüncü kişilere etkisi hakkındaki görüşümüz ortaya konulmuştur. Kanaatimizce, bonodaki yetki kaydının üçüncü kişilere de etkili olup olmayacağı hususu icra takibi başlatıldığı sırada takibin taraflarının tacir veya kamu tüzel kişisi olup olmadığı değerlendirilerek belirlenmelidir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte inceleme konumuz bakımından belki de doktrin ve uygulamada en çok tartışılan husus bonodaki imzanın borçlu tarafından inkâr edilmesi halinde bunun icra takibine etkisinin ne olacağı meselesidir (karş. HMK m. 209; İİK m. 72). Bu bakımdan gerek doktrinde gerekse Yargıtay'ın farklı daireleri arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Kanaatimizce, HMK m. 209/f. 1 hükmünün icra takibine etkisi değerlendirilirken anılan hükmün koşullarının ortaya konularak incelenmesi ve bu hükmün İcra ve İflas

Kanunu hükümleriyle mukayese edilmesi gerekir. Bu mukayese sonucunda HMK m. 209 hükmünün icra takipleri bakımından öncelikle uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi doğrultusunda Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu'nun bu hususta içtihatları birleştirme yoluna gitmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızın son bölümünde ise, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borca itiraz sebepleri incelenmiştir. Borçlar Hukuku çerçevesinde borcu sona erdiren sebeplerden bir kısmı Kambiyo Hukuku bakımından borcu sona erdirmez. Örneğin, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi bonodan kaynaklanan borcun sona ermesi sonucunu doğurmamaktadır. Yine, kambiyo hukuku bakımından borcun olmadığı yönündeki bazı iddiaların icra mahkemesi huzurunda tartışılması mümkün değildir. Örneğin, yanlışlık, aldatma, korkutma, kanuna ve ahlaka aykırılık gibi haller buna örneklerdir. Yine, takas gibi bazı borca itiraz sebeplerinin icra takibinin her aşamasında ileri sürülmesinin mümkün olması sebebiyle çalışmamızda yalnızca belirli borca itiraz sebepleri incelenmiştir.

İnceleme konumuz bakımından borca itiraz sebepleri: Bononun düzenlendiği sırada ehliyetsiz olduğu, yetkisiz temsil, tahrifat, bedelsizlik, borcun itfa edildiği, zamanaşımı itirazı gibi itiraz sebepleridir.

Yukarıda belirtilen itiraz sebeplerinin her biri başlı başına oldukça kapsamlı konular olması sebebiyle çalışmamızda kısaca değinilmekle yetinilmiştir. Ancak, anılan itiraz sebeplerinin özellikle ispat hukuku çerçevesinde incelenmesine özen gösterilmiştir. Bu bakımdan öncelikle, yetkisiz temsil itirazının uygulamada ispatı bakımından değerlendirilmelerde bulunulmuş ve temsil yetkisini aşan şirket temsilcisinin Ticaret Sicil Müdürlüğü kayıtlarına dayanarak borcu ödemekten kurtulamayacağı sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, bedelsizlik itirazı başlığı altında Türk uygulamasında ortaya çıkan ve Yargıtay kararlarında da kabul gören hatır bonosunun icra takibindeki yeri ve teminat bonusu değerlendirilmiştir.

Daha sonra bono bedelinin ödenmesi kavramı, kıymetli evrak hukukundaki tevdi hakkının doktrin ve Yargıtay kararları çerçevesinde değerlendirilmesi yapılarak bu itirazın ispatında özellikle banka havale makbuzunun delil değeri tartışılarak ödeme itirazının ispat edilmesinde bu belgelerin kullanılabilceğı sonucuna varılmıştır.

Son olarak, menfi tespit davasında ihtiyati tedbir kararı verilmek suretiyle takibin durdurulup durdurulamayacağı hususu değerlendirilerek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte Yargıtay uygulamasına göre kabul edilen şartlarla takibin durdurulmasının kabul edilmesinin yerinde olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA *

Acar, Ayşe Ece, Medeni Muhakeme Hukukunda Elektronik İmzalı Belgelerin Delil Niteliği, İstanbul, 2013 (**Acar**, Ece).

Acar, Faruk, Kambiyo Senetlerinde Bedelsizlik İddiası, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 1997 (**Acar**, Faruk).

Acar, Serdar, “Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2006 1 (2), ss. 27-42.

Akdeniz, Umut, Kambiyo Senetlerinde Def’iler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2007.

Akıncı, Şahin, “Belirli Vadeli Bononun Süresinde İbraz Edilmemesi Halinde Temerrüt ve Temerrüdün Sonuçları”, *Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan*, Ankara, 2006, ss. 35-62 (**Akıncı**, Temerrüt).

Akıncı, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi 6. baskı, Konya, 2012.

Akil, Cenk, “Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi”, *AÜHFD*. C. 57, S. 3, 2008, ss. 2-31 (**Akil**, Kendiliğinden Uygulama).

Akil, Cenk, “Takip Konusu Adi Senetteki Sahtelik İddiasının İcra Takibine Etkisi” *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. III, *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, ss. 2405-2422 (**Akil**, Sahtelik İddiası).

Akil, Cenk, Genel Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, Ankara, 2017 (**Akil**, Ödeme Emrine İtiraz).

Akil, Cenk/**Gül**, Akif, “Yargıtay’ın Genel Haciz Yoluyla İlamsız Takibe Başvuru Hakkına İlişkin Olarak Vermiş Olduğu Bazı Kararlar Üzerine Düşünceler”, *Yargıtay Dergisi*, C. 43, S. 3, 2017, 551-610.

Aksu, Raziye, Aval Kurumu, Ankara, 2015.

* Tezde bir yazarın birden fazla eserinin olması durumunda, eserin kısaltması parantez içinde gösterilmiştir.

Alongoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren Yıldırım, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul, 2009.

Arıcı, Fatih, “Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65.Yaş Günü Armağanı 2. Baskı, C. 1, İstanbul, 2001, ss. 11-28.

Arslan, İbrahim, “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’i”, SÜHFD, C. 16, S. 4, 2008., ss. 11-28.

Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, İcra ve İflâs Hukuku Pratik Çalışmaları, 13. baskı, Ankara, 2013 (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, Pratik).

Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, İcra ve İflas Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2018 (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra).

Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2018 (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, Usul).

Aslan, Kudret/Akyol Aslan, Leyla, “İlama Bağlı Para Alacağı İçin İlamsız İcra Takibi Yapılması, Dürüstlük Kuralına ve Hayatın Olağan Akışına Aykırı Mıdır?” Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan C. 1, Ankara, 2015.

Aşık, İbrahim, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmesi”, TBBD, S. 97, 2011, ss. 11-48 (Aşık, Yetki Sözleşmesi).

Aşık, İbrahim, İcra Sözleşmeleri, Ankara, 2006.

Atalay, Oğuz, “Adi Senetler Hakkında Sahtelik İddiası ve Sonuçları”, Ersin Çamoğlu’na Armağan, İstanbul, 2013, ss. 547-556.

Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, Medeni Usul Hukuku, Ankara, 2018.

Ayan, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara, 2016.

Basım, Aybüke, Borçlunun Kambiyo Hukuku Bakımından Şikâyeti, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Emel Hanağası), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017

- Aydemir**, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, İstanbul, 2017.
- Aydın**, Muzaffer, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takipte Şikâyet, Ankara, 2011.
- Bahçıvan**, Şükrüye, Yetkisiz Temsilin Türk Ticaret Kanunundaki Yansımaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) İstanbul, 2016.
- Bahtiyar**, Mehmet, “Bonoda Muacceliyet Kaydı”, Prof. Dr. Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 1, İstanbul, 2002 (**Bahtiyar**, Muacceliyet Kaydı).
- Bahtiyar**, Mehmet, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkânsızlığı,” *BATIDER*, C. XX, S. 1, 1999, ss. 41-53 (**Bahtiyar**, Keşide Tarihi).
- Bahtiyar**, Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2018.
- Bilgen**, Mahmut, Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, *DEÜHFD*, C. 11, Özel Sayı, 2009 (Basım Yılı), 2010, ss. 985-1028.
- Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, 8. baskı, Bursa, 2017.
- Bilginoğlu**, N. Emre, “Önce Rehne Başvurma Kuralı”, s. 1 (<http://www.caglayanayalcin.com/pdf/once-rehne.pdf>, (E.T. 08.06.2018).
- Bolayır**, Nur, “ Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre Yetki Sözleşmeleri”, *İBD*, C. 85, S. 5, 2011. ss. 131-148.
- Bolayır**, Nur, Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul, 2009 (**Bolayır**, Yetki Sözleşmesi).
- Boran Güneysu**, Nilüfer, “Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış” *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. I, *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, İzmir, 2015, ss. 1067-1089.
- Bozer**, Ali/**Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. baskı Ankara, 2017.
- Bozgeyik**, Hayri (**Karahan**, Sami/**Arı**, Zekeriya/**Saraç**, Tahir/**Ünal**, Mücahit), Kıymetli Evrak Hukuku, 3. baskı, Konya, 2015.
- Bozgeyik**, Hayri, Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara, 2003.
- Börü**, Levent, “Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Yetki”, *AÜHFD*, C. 65, S. 1, 2016, ss. 137-182 (**Börü**, Yetki).

Börü, Levent, “Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte İmzaya İtirazın Takibi Durdurup Durdurmayacağıının Değerlendirilmesi”, *BATİDER*, 2012/4, ss. 257-265 (**Börü**, İmzaya İtiraz).

Budak, A. Cem, “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Yetki Sözleşmesi”, *MİHDER*, C. 8, S. 21, 2012/1, ss. 21-25 (**Budak**, Yetki Sözleşmesi).

Budak, A. Cem/**Karaaslan**, Varol, Medeni Usul Hukuku 2. Baskı, Ankara, 2018.

Budak, Ali Cem, İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 2. Baskı, İstanbul, 2008 (**Budak**, İpotek).

Can, Mertol, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. baskı, Ankara, 2012 (**Can**, Mertol).

Can, Saffet, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Poliçeye İlişkin Bazı Maddelerin Kaynağına Uygunluğu Üzerine”, *TBBD*, S. 64, 2006, ss. 300-320.

Cinbaş, Eser, Bonoda Ödeme, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2015.

Çiftçi, Pınar, İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, Ankara, 2010.

Deliduman, Seyithan/**Narbay**, Şafak, “Kambiyo Senetlerinden Çeke Dayanarak Yapılan Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takipte Yetkili İcra Daireleri”, *Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı*, C.1, İstanbul, 2001.

Demirkapı, Ertan, “Gerçek Kişilerde Aval Verme Ehliyeti”, *Ünal Tekinalp’e Armağan* C. 1, İstanbul, 2003 (**Demirkapı**, Gerçek Kişi).

Demirkapı, Ertan, Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini, İzmir, 2005.

Deryal, Yahya, Türk Hukukunda Bilirkişilik 5. baskı, Ankara, 2015.

Deynekli, Adnan, “Bonoda Bedel Kaydının ve Talili (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi”, *GÜHFD*, C. 9, S. 1-2, ss.160-176 (**Deynekli**, Bedel Kaydı).

Deynekli, Adnan, İcra ve İflas Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, Ankara, 2013 (**Deynekli**, Rehin).

Deynekli, Adnan, Medeni Usul Hukukunda Senetlerin Üçüncü Kişilere Karşı İspat Şekli, Ankara, 2006 (**Deynekli**, Senet).

- Deynekli**, Adnan, Türk Hukukunda Kambiyo Senetlerine Özgü İflas Yoluyla Takip, Ankara, 2005 (**Deynekli**, İflas).
- Dişel**, Buse, İcra Hukukunda Takip Arkadaşlığı, İstanbul, 2014.
- Ece Tuna**, Burcu, Menkul Rehnin Paraya Çevrilmesi, İzmir, 2009.
- Er**, Olcay, Türk Ceza Hukuku ve Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Ercan**, İbrahim, “Bir Yargıtay Kararı Işığında İcra ve İflas Kanunu madde 170’de Düzenlenen Kötü Niyet Tazminatı Hakkında Bazı Düşünceler”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. III, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı*, İzmir, 2015, ss. 2207-2219.
- Erdem**, Nuri, Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul, 2008.
- Erdönmez**, Güray, “Adi ve Resmi Senette Sahtelik İddiasının Hukuk Davalarına ve İcra Takiplerine Etkisi”, *TBB*, S. 123, 2016, ss. 147-206.
- Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 21. Baskı, Ankara, 2017.
- Ergün**, Mevci, Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara, 1989.
- Eriş**, Gönen, Kıymetli Evrak Poliçe, Bono, Çek, Makbuz Senedi, Varant, Ankara, 2014.
- Erişir**, Evrim, Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, İstanbul, 2013 (**Erişir**, İhtiyati Tedbir).
- Erişir**, Evrim, Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir, 2007. (**Erişir**, Taraf).
- Ermenek**, İbrahim, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 1-143 Maddelerinin Değerlendirmesi ve Ön İnceleme”, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Borçlar Kanunu Sempozyumu, 24.25 Mart 2011*, Ankara, 2011, ss. 60-80.
- Göle**, Celal, “Kambiyo Senetlerinde Yetki Kaydı”, *Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, C. 1*, Ankara, 2015 (**Göle**, Yetki Kaydı).

Göle, Celal, “Kambiyo Senetlerinde Lehtarın Belirsizliği”, *BATİDER*, C. 14, S. 3, 1989, ss. 17-26 (**Göle**, Lehtarın Belirsizliği).

Gören Ülkü, Nazlı, İcra Hukukunda Ödeme Emri, İstanbul, 2008.

Görgün, Şanal/**Börü**, Levent/**Toraman**, Barış/**Kodakoğlu**, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Ankara, 2018.

Gürel, Murat, “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar”, *BATİDER*, C. 31, 2015, ss. 231-251.

Havutçu Akdemir, Ayşe, “Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili”, *DEÜHFD, Prof. Dr. Kudret Ayuter’e Armağan*, C. III, S. 1-4, 1987, ss. 640-671.

Haznedar, İbrahim M/ **Gürses**, Şule, “Türk Borçlar Hukukunda Halefiyet” (http://www.murathaznedar.com.tr/Turk-Borclar-Hukukunda-Halefiyet_44) (E.T. 24.10.2018).

Helvacı, “Mehmet, Kambiyo Senetlerinde Def’iler”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan*, C.1, İstanbul, 2007, ss. 677-745 (**Helvacı**, Def’iler).

Helvacı, Mehmet, “Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *İÜHFM C. LXXI, S. 2, 2013*, ss. 165-199.

Helvacı, Mehmet/**Aksu**, Raziye, “Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi”, *Cevdet Yavuz’a Armağan, C.1, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 22, S. 3, 2016, ss. 1285-1288.

İnan, Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, 1969, (**İnan**, Hatır Bonosu).

İnan, Nurkut, “Kıymetli Evrak Hukukuna Ait Bazı Yargıtay Kararları (Bonolarda Hatır İddiasının Dermeyanı), *BATİDER*, 1968/4, ss. 704-713 (**İnan**, Hatır Dermeyanı).

İyilikli, A. Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara, 2016.

Kaçak, Nazif, Tüm Yönleriyle Bono-Poliçe-Çek, 4. Baskı, Ankara, 2008.

Kandemir, Zeynep, Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyari Unsurlar, (Prof. Dr. Mehmet Helvacı) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

Karaaslan, Varol, “Banka Dekontu ve Havale Makbuzunun Delil Değeri” *MİHDER*, C. 12, S. 35, 2016/3, ss. 609-636.

Karayalçın, Yaşar, Ticaret Hukuku Dersleri II (Kambiyo Senetleri), 3. Baskı, 1964.

Karşlı, Abdurrahim, İcra ve İflas Hukuku, 3. baskı, İstanbul, 2014 (**Karşlı**, İcra).

Karşlı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. baskı, İstanbul, 2012 (**Karşlı**, Muhakeme).

Karşlı, Abdurrahim/ **Koç**, Evren/**Konuralp**, C. Serhat, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Problemler Konular, İstanbul, 2014.

Kaya, Arslan , “Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan*, C. 1, İstanbul, 2007, ss. 705-726.

Kayar, İsmail, Ticaret Hukuku 5. baskı, Ankara, 2018.

Kayihan, Şaban/**Yasan**, Mustafa, Kıymetli Evrak Hukuku, 3. baskı, Ankara, 2016.

Kayış, Ferhat, “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 144, 2018, ss. 70-80.

Kendigelen, Abuzer, “Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan* C. 1, İstanbul, 2007, s. 727-740.

Kendigelen, Abuzer, Ticaret Hukuku Kürsüsünde On Beş Yıl Hukuki Mütalalar C. 3, İstanbul, 2001.

Keser, Salih, Medeni Yargılama Hukukunda Delil Başlangıcı, İstanbul, 2016.

Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, 2016 (**Kılıçoğlu**, Ahmet).

- Kılıçoğlu**, Evren, İcra Sözleşmeleri, İstanbul, 2005.
- Kınacıoğlu**, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 1993.
- Konuralp**, Cengiz Serhat, İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler, İstanbul, 2013 (**Konuralp**, Serhat).
- Konuralp**, Haluk, Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı, Ankara, 2009 (**Konuralp**, Haluk).
- Köküsarı**, İsmail, Anayasa Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Ankara, 2015.
- Köksoy**, Mesut, İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Ankara, 2018.
- Köle**, Mehmet/**Görgülü**, Fatma, “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”, *Dicle HFD.*, C. 21, S. 35, 2016, ss. 79-157.
- Kuru**, Baki, “Hukuk Davasında Adi Senetteki İmzanın İnkâr Edilmesinin İcra Takibine Etkisi”, *MİHDER*, C. 8, S. 23, 2012/3, ss. 3-10 (**Kuru**, İmza İnkârı).
- Kuru**, Baki, “İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz (Yetki İtirazı)”, *Makaleler*, İstanbul, 2006.
- Kuru**, Baki, İcra İflas Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 1988.
- Kuru**, Baki, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, 2. baskı, Ankara, 2013 (**Kuru**, El Kitabı).
- Kuru**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul, 2016 (**Kuru**, Usul Ders Kitabı).
- Kuru**, Baki/**Budak**, Ali Cem, “ Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Getirdiği Başlıca Yenilikler”, *İBD*, C. 85, S. 2011/5, ss. 3-44.
- Kuru**, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, Ankara, 2003 (**Kuru**, Menfi Tespit).
- Kuru**, Baki/**Budak**, Ali Cem, Tespit Davaları, 2. Baskı, İstanbul, 2010.
- Meraklı Yayla**, Deniz, “Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, C. I *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, ss. 1987-2013.

Mersin, Utkan, “Birden Fazla Vadeyi İçeren Bononun Geçerliliği-Yargıtay Karar İncelemesi”, *Cevdet Yavuz’a Armağan*, C. 2, MÜHFHAD, Özel Sayı, C. 22, S. 3, 2016, ss. 1945-1962.

Meydan, Nihat/**Yapal**, Fadime, Emsal Yargıtay Kararları, İstanbul, 2014.

Moroğlu, Erdoğan, “Bono ve Poliçelerde Yeni Şekil Koşullarının Hukuki Anlamı,” *Makaleler*, İstanbul, 2010, ss. 715-717 (**Moroğlu**, Şekil Koşulları).

Moroğlu, Erdoğan, “Bonoda İmza”, *BATİDER*, C. IV, 1968, ss.90-95.

Moroğlu, Erdoğan, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri”, *Prof. Dr. Fahri- man Tekil Anısına Armağan*, İstanbul, 2003, ss.14-30 (**Moroğlu**, Düzenleme Yeri).

Moroğlu, Erdoğan/**Kendigelen**, Abuzer, İçtihatlı Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 10. baskı, İstanbul, 2014.

Muşul, Timuçin, İcra ve İflas Hukuku Esasları, 6. Baskı, Ankara, 2017.

Muşul, Timuçin, İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet, Ankara, 2014 (**Muşul**, Şikâyet).

Muşul, Timuçin, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, 2. Baskı, Ankara, 2016 (**Muşul**, Menfi Tespit).

Odman Boztosun, Ayşe, “Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı”, *Legal Hukuk Dergisi*, S. 53, Mayıs, 2007, ss. 1-9.

Oguzman, Kemal M./**Öz**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler 13. baskı C. 1, İstanbul, 2015.

Oskoy, Mustafa/ **Deynekli**, Adnan/**Koçak**, Çoşkun/**Doğan**, Ayhan, İİK Şerhi, C. 1, Ankara, 2007.

Öktem, Seda, “Çekte Müracaat Hakkı”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan* C. 1, İstanbul, 2007, ss. 741-761.

Ömeroğlu, Onur, Çekte Zamanaşımı Süreleri Ve İcra İflas Takip Prosedürüne Etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2008.

Özbay, İbrahim, “Yargıtay’ın Son Kararları Işığında Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK m. 439 Hükümünün Zaman Bakımından

Uygulanması,” *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. I, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı*, ss. 779-811 (**Özbay**, Zaman Bakımından Uygulama).

Özbay, İbrahim, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?, 2. Baskı, Ankara, 2013 (**Özbay**, Hukuk Muhakeme).

Özbay, İbrahim, İpoteğin İptali Davası (İİK m. 150/c. 3) Üzerine Bir İnceleme”, *EÜHFD, C. XI, S. 3-4, 2007*, ss. 403-441 (**Özbay**, İpotek).

Özbay, İbrahim/**Çelik**, Ferhat, “İcra İflas Hukukunda Rehin Açığı Belgesi”, *TAAD, Y. 9, S.34, 2018*, ss. 1-35.

Özbek, Mustafa Serdar, Noter Senetlerinde Sahtelik, 4. baskı, Ankara, 2018 (**Özbek**, Noter Senetleri).

Özbek, Mustafa Serdar, “Tüketici Hakem Heyetinin Görevine Giren Alacaklarla İlgili Olarak İlamsız Takip Yapılamayacağına İlişkin Yargıtay Kararlarının Tahliili”, *MİHDER, 2015/2*, ss. 45-65 (**Özbek**, Tüketici).

Özekes, Muhammed, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara, 2009.

Özen, Burak, “Beyaza (Açığa) İmza Sorunu Üzerine Düşünceler” *Legal Hukuk Dergisi, Y. 6, S. 62, 2008*, ss. 1-12.

Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku 2. Baskı, Ankara, 1997 (**Öztan**, Kıymetli Evrak).

Öztan, Fırat, “Ticari Senetlerde Birden Fazla Lehtar Gösterilmesi”, *BATİDER, C. 9, S. 4, 1978, 1019-1032* (**Öztan**, Birden Fazla Lehtar).

Öztan, Fırat, “Ticari Senetlerde İmzaların İstiklali İlkesi”, *BATİDER, C. X, S. 2, ss. 391-396* (**Öztan**, İmzaların İstiklali İlkesi).

Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 21. Baskı, Ankara, 2017, s. 205, (**Öztan**, Kıymetli).

Öztürk, Emrah, Medeni Usul Hukukunda İlk İtirazlar, Ankara, 2014.

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2018.

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Sungurtekin Özkan**, Meral/**Özekes**, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara, 2016.

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku 6. Baskı, İstanbul, 2018.

Pekcanitez, Hakan/Simil, Cemil, İcra-İflas Hukukunda Şikâyet, 2. baskı, İstanbul, 2017.

Pekcanitez, Hakan/Taş Korkmaz, Hülya, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, 2017 (Pekcanitez, Usul).

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014.

Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 16. baskı, İstanbul, 2017.

Postacıoğlu, İlhan, İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 1982.

Postacıoğlu, İlhan/Altay, Sümer, İcra Hukuku Esasları, 5. Baskı, İstanbul, 2010.

Postacıoğlu, İlhan, Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, 2. Baskı, 1964 (Postacıoğlu, Şahadet).

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi C. 1, 2. baskı, Ankara, 2014 (Pulaşlı, Şirketler).

Pulaşlı, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 6. Baskı Ankara, 2018.

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 22. Baskı, İstanbul, 2018.

Sarı, Mehmet, Takip Hukukunda Zamanaşımı, 2. Baskı, Ankara, 2010.

Sayhan, İsmet, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Ankara, 2006.

Uslu, Menderes, Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı, Ankara, 2006.

Susuz, Kağan, Kambiyo Senelerinde Zamanaşımı, İstanbul, 2008.

Tanrıver, Süha, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. III, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı, 2015, ss. 459-468 (Tanrıver, Yetki Sözleşmesi).

Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, C. 1 Ankara, 2016 (Tanrıver, Usul).

Kiraz, Taylan, Ö, “Adi Senetlerdeki Sahtelik İddiasına İlişkin Döalist Yapı Üzerine Bir İnceleme”, *MİHDER*, C. 9, S. 24, 2013/1, ss. 43-72.

Tanriver, Süha, Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara, 2007 (**Tanriver**, Derdestlik).

Taşpınar Ayvaz, Sema, Hukuk Muhakemeleri Kanun’un (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması, Ankara, 2013 (**Taşpınar Ayvaz**, Zaman Bakımından Uygulama).

Taşpınar, Sema, “İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış”, *75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*, Ankara, 2004, s. 618-640.

Tekil, Fahiman, Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, İstanbul, 1994.

Tekin, Nurullah, Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik ve Tahrifat Fiilleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2008.

Tok, Ozan, Medeni Usul Hukukunda Delil Başlangıcı, Ankara, 2016.

Topuz, Gökçen, Medeni Usul Hukukunda Karinelerle İspat, Ankara, 2012.

Tunç Yücel, Müjgan, Banka Alacaklarının İpoteğın Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takibi, İstanbul, 2010.

Tutumlu, Akif Mehmet., “7063 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hakem Heyetlerinin Görev Alanı ve İtirazın İptali Sorunu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 138, 2018, ss. 144-149 (**Tutumlu**, Görev).

Tutumlu, Akif Mehmet, “Havale Yoluyla Yapılan Ödemede İspatın Konusu” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 10, S. 108, 2015, C. 12, S. 35, 2016/2, ss. 126-130 (**Tutumlu**, Havale).

Türk, Ahmet, “Kambiyo Senedi Borçlusunu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler”, *DEÜHFD*, C. 7, özel sayı, *Prof. Dr. İrfan Baştuğ’a Armağan*, İzmir, 2005, ss. 307-382 (**Türk**, Bedelsizlik).

Türk, Ahmet, Hukuki Yönden Banka Havalesi, Ankara, 2007 (**Türk**, Banka Havalesi).

Türk, Ahmet, Maddi Hukuk ve İcra- İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, 2006 (**Türk**, Menfi Tespit).

Türk, Ahmet, "Takip Konusu Alacağın Zamanaşımına Uğraması Nedeniyle Menfi Tespit Davası Açılması", *BATİDER*, C. XX, S. 1, 1999, ss. 55-69 (**Türk**, Zamanaşımı).

Ulukapı, Ömer, İcra ve İflas Hukuku, Konya, 2015 (**Ulukapı**, İcra).

Ulukapı, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya, 1991.

Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı Ankara, 2014.

Uslu, Kazım, "Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senetlerinin Hukukumuzdaki Yeri", *Adalet Dergisi*, Y. 98, S. 26, ss. 232-244.

Uyar, Talih, " Takip Konusu Senedin Sahte Olarak Düzenlenmiş Olduğu' İleri Sürülerek İcra Takibin Durdurulması Nasıl Sağlanabilir?" *İBD*, C. 86, S. 2012/2, ss. 199-207 (**Uyar**, Takibin Durdurulması).

Uyar, Talih, "Bono'nun (Emre Yazılı Senet'in) Geçerlilik Koşulları", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 130, 2013, ss. 290-325 (**Uyar**, Geçerlilik Koşulları).

Uyar, Talih, "İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği ve İşlevleri (İİK. Mad. 58)", *Legal Hukuk Dergisi*, S. 21, 2004, ss. 180-218 (**Uyar**, Takip Talebi).

Uyar, Talih, "Takip Dayanağı Senedin Sahte Olduğu İleri Sürülerek İcra Takibinin Teminatsız- Durdurulması", *İBD*, 2013/2, ss. 288-516 (**Uyar**, Teminatsız Durdurma).

Uyar, Talih, İcra Hukukunda Rehnin Paraya Çevrilmesi (İİY m. 45, 49, 332, 145-153), Manisa, 1984 (**Uyar**, Rehin).

Uyar, Talih/**Uyar**, Alper/**Uyar**, Cüneyt, İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri (İİK m. 167-170b), Ankara, 2013 (**Uyar/Uyar/Uyar**, Kambiyo Senetleri).

Uyar, Talih/**Uyar**, Alper/**Uyar**, Cüneyt, İcra ve İflas Kanunu Şerhi, Genişletilmiş 3. Baskı, C. 1, Ankara, 2014 (**Uyar/Uyar/Uyar**, İİK Şerhi).

Ülgen, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, İstanbul, 2015.

Üstündağ, Saim, "İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz", *Makaleler, İçtihat Tahlilleri, Çeviriler*, Ankara, 2010 (**Üstündağ**, Yetki).

Üstündağ, Saim, İcra Hukukunun Esasları, 2. baskı, İstanbul, 1975 (**Üstündağ**, İcra).

Yabancı, Gönül, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995.

Yardım, M. Ertan, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Ödeme Emrine İtiraz, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Abdürrahim Karşlı), İstanbul, 2012.

Yasan, Mustafa, Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, Ankara, 2008,

Yavaş, Murat, Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları, Ankara, 2009.

Yazar, Özlem, İcra ve İflas Hukukunda İmzaya İtiraz ve İmzaya İtirazın Sonuçları, Ankara, 2011.

Yazıcı, Ayşenur M., Miras Ortaklığının Paylaşmadan Önceki Durumu, Ankara, 2018.

Yıldırım, Kamil/**Deren-Yıldırım**, Nevhis, İcra ve İflas Hukuku, 6. baskı, İstanbul, 2015.

Yıldız, Şükrü, “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri”, *Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan*, İstanbul, 2003, ss. 15-30.

Yılmaz, Ejder, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İcra İflas Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği”, *Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan C.2*, Ankara, 2015 (**Yılmaz**, Uygulanabilirlik).

Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C. 1, 3. baskı, Ankara, (**Yılmaz**, Hukuk Muhakeme).

Yılmaz, Lerzan A, Kambiyo Senetlerinde (Çek, Bono-Poliçe’de) Def’iler 2. baskı, İstanbul, 2017 (**Yılmaz**, Lerzan, Def’iler).

Yılmaz, Merve, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kambiyo Senetlerinde Şahsi Def’iler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2007 (**Yılmaz**, Merve)

Yüksel Bozkurt, Armağan, “İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri”, *BATİDER*, C. 24, S. 501, 2008, ss. 502-232.

ÖZGEÇMİŞ

18.09.1992 tarihinde Konya'nın Karatay ilçesinde doğan Sedat KAYA ilk ve orta öğrenimini Koyunoğlu ilköğretim okulunda, lise öğrenimini ise, Çumra Anado-

lu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2012 yılında Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesinde lisans eğitimine başlayarak 2016 yılında dönem ikincisi olarak mezun olmuştur. Konya Barosunda avukatlık stajına başladıktan bir süre sonra Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve halen bu görevini sürdürmektedir.

